

koma hér á fyrirkomulagi, sem hefði lítinn kostnaðarauka í för með sér, t. d. sameiningu hreppsstjóra- og oddvistarfa, og ráða mann, líkt og bæjarstjórar eru ráðnir, til þess að gegna þessum störfum til jafn margra ára og hreppsnefndir eru kosnar. Eg vil aðeins benda þeirri hv. n., sem kemur til með að fjalla um þessa þáttill., á þessa leið, en vitanlega var eg ekki að slá þessu fram til þess að gefa í skyn, að eg telji ekki fleira geta komið til greina, því að þá hefði eg ekki farið að bera fram þáttill., heldur frv. til l., en sló þessu aðeins fram til athugunar. Ef farið yrði eftir þessum vegi, þá held eg, að það verði ekki tilfinnanlegt fyrir hin stærri kaupúna að ráða til sín fastlaunaðan mann til þess að hafa framkvæmdarstjórn fyrir málum sínum. Þessi lausn mundi duga, þar til vöxtur eins kaupúna er orðinn svo mikill, að einsýnt er, að það getur orðið kaupstaður. — Eg sé nú ekki hæst, félmrh. hér inni, sem mál þetta heyrir undir. Eg verð að setta mig við það og draga af fjarvist hans þá ályktun, að hann hafi enga löngun til þess að mótmæla þessu máli, fyrst hann ekki sýnir sig. Þetta er annars mjög einfalt mál. Eg held, að það hafi engin útgjöld í för með sér, þó að hæstv. ríkisstj. sé falið að athuga þetta. Eg tel þetta mál ekki svo flókið, að nauðsyn sé að vísa því til n., en læt þó hæstv. forseta og þingjó um það, — en geri sjálfur enga tillögu í því efni.

Páll Zóphóníasson: Herra forseti. Eg geri það að tillögu minni, að þessu máli verði vísað til n. Það finnst mér sjálfsagt. Eg vil einnig biðja hv. allshn. að athuga aðra hlið á málinu en hér hefur verið rædd. Það er stöðugt verið að skipta hreppum, og þegar kaupúna hafa náð ákveðinni íbúatölu, hafa þau eftir lögum nú rétt til að verða sérstakur hreppur. Venjulega er engin óánægju við slíka skiptingu. Það held eg, að stafi fyrst og fremst af því, að ekki eru nú ákvæði í l. um, að hlutar úr hreppi geti haft mál sameinleg, t. d. skólleiðslu, nema vera sérstakt hreppsfélag. Þessu mun vera óðruvísi hátt- að í Noregi. Þar held eg að stjórn þessara mála sé bezt, þar sem eg þekki til. Þar geta innan hreppsheilðarinnar myndast hagsmunahelmdir um framkvæmd einstakra mála. Hér hlýtur því meira en eitt sjónarmið að koma til greina. Þetta þarf nána athugun, svo að ekki sé hætt á endalausri skiptingu hrepps sökum nokkurra sérmála ákveðins fjölda hreppsþúa. Það er óþægilegt leið að bíta hreppa niður. Eg bið því heppileglega að þetta breyti, sem gerðar kunna að verða á sveitarstjórnarlöggjöfinni, sem mun vera í aðsigt, að athuga þetta mál nákvæmlega með tilliti til þess. Það setti að reynda að koma í veg fyrir það, að hreppar skiptust um of, því að það eru allir óánægðir með, og litlir hreppar eru oft fjárhagslega getulausir.

ATKVGR.
Umr. frestað og till. vísað til allshn. með 27 shlj. atkv.

Á 31. fundi í Sp., 25. jan., var till. tekin til frh. einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá.
Á 42. fundi í Sp., 23. febr., var fram haldið einni umr. um till. (A. 35, n. 260).

Jörundur Brynjólfsson: Herra forseti. Eg sé, að frsm. málsins, 2. þm. Skagf., er ekki víðstæddur, en býst við, að það komi ekki að sök, því að málið þarf ekki langa framsöguræðu. N. varð sammála um að mæla með, að frv. yrði samþ. svo að endurskoðun á þessum málum geti farið fram, því að þörfin fyrir hana er orðin mjög brýn. Eg sé ekki ástæðu til að fjölyrða frekar um þetta mál, en vænti, að Alp. samþ. till.

Umr. (atkvgr.) frestað.
Á 44. fundi í Sp., 25. febr., var enn fram haldið einni umr. um till.

ATKVGR.
Tillgr. samþ. með 27 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Till. samþ. með 27 shlj. atkv. og afgr. sem ályktun Alþingis (A. 405).

6. Náttúrufríðun og verndun sögustaða.

Á 11. fundi í Sp., 1. nóv., var útbýtt:
Till. til þál. um endurskoðun laga um veiði, fríðun fugla og eggja o. fl. [41. mál] (A. 53).

Á 20. fundi í Sp., 23. nóv., var till. tekin til fyrri umr.

Flm. (Páll Þorsteinsson): Herra forseti. Till. samhljóða þeirri, sem hér liggur fyrir á þskl. 53, var flutt á síðasta Alp., en náði ekki afgreiðslu. Við flm. höfum því leyft okkur að bera hana fram að nýju. Með till. er farið fram á, að ríkisstj. hlutist til um, að endurskoðað verði laga- stjórnarmáli um veiði, sem eru frá 1849 og því nærri fyrirmæli um veiði, sem eru frá 1913. En það er un þessu efni þannig háttáð, að það getur gripið inn í hvor tveggja þessi lagafyrirmæli. Þá leggjum við einnig til, að undirbúin verði löggjöf um vernd staða, sem eru vernd- merkir af sögu sinni eða náttúru. Lög um vernd- merkir af sögu sinni eða náttúru, forminjar og un forminjala fjalla um fornleifar, fornminjar og forngrípi, þar sem menn hafa einhvern tíma lagt hönd að verki, en ná ekki til þess, sem til lagt er af náttúrunnar völdum, bótt merkilegt er orðið af náttúrufríðun. Engin lagafyrirmæli sé á einn eða annan hátt. — Eg tel þetta eru heldur um náttúrufríðun. — Eg tel þetta vera svo augljóst atriði, að ekki sé ástæða til þess að halda um það langa ræðu. En eg vil þess að leggja til, að þessari umr. lok- leyfa mér að leggja til, að þessari umr. lok- inni verði málinu vísað til hv. allshn. til athug- unar.

ATKVGR.
Tillgr. samþ. með 27 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Till. vísað til síðari umr. með 28 shlj. atkv. og til allshn. með 27 shlj. atkv.

Á 31. fundi í Sp., 25. jan., var till. tekin til síðari umr.
Forseti tók málið af dagskrá.
Á 42. fundi í Sp., 23. febr., var till. aftur tekin til síðari umr. (A. 53, n. 216).

Frsm. (Jón Gíslason): Herra forseti. Allshn. hefur athugað þessa þáttill. og leitað álits Náttúrufræðifélagsins og þjóðminjavarðar. Af svari Náttúrufræðifélagsins og bréfi frá menntmrn. kemur í ljós, að þegar mun hafinn undirbúningur að endurskoðun umræðra laga í sam- bandi við alþjóðasamband um fuglavernd, sem við Íslendingar erum aðilar að. En af þessu er ljóst, að fyrir hluti till. er þegar kominn til framkvæmda. Um síðari hluta till. segir þjóð- minjavarður, að l. um verndun náttúruverðmæta séu mjög aðkallandi, og hefur nefndin því orðið sammála um, að till. verði breytt í samræmi við það, að fyrri hluti hennar er kominn til fram- kvæmda.

Umr. (atkvgr.) frestað.
Á 44. fundi í Sp., 25. febr., var fram haldið síðari umr. um till.

ATKVGR.
Brtt. 216 samþ. með 30 shlj. atkv.
Till., svo breytt, samþ. með 30 shlj. atkv. og afgr. sem ályktun Alþingis, með fyrirsögninni:
Þál. um undirbúning laga um náttúrufríðun og verndun sögustaða (A. 406).

7. Norður-Atlantshafssamningur.

Á 55. fundi í Sp., 28. marz, var útbýtt:
Till. til þál. um þátttöku Íslands í Norður- Atlantshafssamningi [177. mál] (A. 499).

Á 56. fundi í Sp., s. d., var till. tekin til með- ferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta voru ákveðnar tvær umr.

Á 58. fundi í Sp., 29. marz, áður en gengið væri til dagskrár, mælti

Lúðvík Jósefsson: Herra forseti. Það er sýn- legt af öllum þeim viðbúnaði, sem hér er hafður, að hér er um óvenjulega tíma að ræða, og vegna þeirra atburða, sem gerðust hér í morgun í sambandi við mig, þá langar mig til að beina þeirri fyrirsögn til hæstv. forseta, hvaða vernd við þingmenn höfum.

Hér eru öll skot full af lögregluþjónum, og það er hart að gengið, að svo skuli vera. Þegar eg kom hingað kl. 9 í morgun, — ég er vanur að koma hingað um það leyti, — þá voru aðaldyrn- ar, móti allri venju, lokaðar. Þar var ekki hægt

að komast inn. Eg hvarf þá að því ráði að leita til bakdyranna. Eg ætlaði að reynda að komast inn þeim megin, eins og eg hef stundum gert áður. Þar var tekið á móti mér af nokkrum lögregluþjónum og eg var fangaður. Mér var neitað um inngöngu, nema ég gæti sýnt eitt- hvert aðgöngukort, og mér var sagt, að án þess færi eg ekki inn í húsið. Eg spurði þá, hvaðan sú fyrirskipun kæmi, sem heimtaði, að eg sýndi að- göngukort, til þess að fá að fara inn í húsið. Eg sagðist ekkert kort hafa, en krafðist þess að fá á því skýringu, hvaðan sú fyrirskipun kæmi, sem heimilaði slíkt. En það fór allt eins og áður. Eg fékk ekki svar við spurningu minni, nema það, að það væru ströng fyrirmæli um að hleypa mér ekki inn í húsið, nema ég sýndi að- göngukort. En það leynir sér ekki, hvers konar fyrirskipanir hér hefur verið um að ræða.

Nú vildi eg leyfa mér að spyrja hæstv. forseta, hvaða afstöðu hann tekur gagnvart þessu og hvaða ráðstafanir hann hefur í hyggju að gera til tryggingar því, að við þm. getum, eins og venjulegt er, fengið að ganga út og inn í al- þingishúsið án þess að þurfa að eiga von á því að verða teknir af lögreglunni — kannske fang- elsaðir. Eða ætlast hann til þess að við göngum með tilheyrandi merki á bak og fyrir til þess að fá að komast inn í húsið?

Eg verð að segja það, að ef það á að hafa hérna þéttar ráðir lögreglulíðs, meðan á af- greiðslu þessa máls [þ. e. Atlantshafssamnings- ins] stendur, þá verður að gera þær minnstu kröfur, sem hægt er að gera til þeirra, sem ráða eiga húsum, að þeir þekki hv. þm., svo að þeir geti fengið að ganga óáreittir út og inn. En eins og stundum áður, þá kemur það einnig fyrir nú, að hér er um mjög óvenjuleg vinnu- brögð að ræða, og það eru ekki nema vissir menn, sem fá að ganga óáreittir. Eg krefst þess, að forseti geri þær ráðstafanir, að eg geti gengið hér inn og út úr þinghúsinu eins og vant er, og það án þess að vera merktur, og hindrunarlaust af hálfu lögreglunnar. Ef einhverjir eru skelk- aðir hér, þá geta þeir látið lögregluna vernda sig, en eg hef ekki óskað eftir neinni slíkri vernd. (OTh: Þeim hefur sýnt þú vera hræddur.) Eg býst við, að þessi hv. þm. óski eftir lögregluvernd bæði bak og fyrir, því að allar þessar ráðstafanir benda til þess, að hann sé hræddur, en eg geri kröfu til þess að fá að ganga út og inn án þess að vera fangelsaður af lögreglulíð.

Forseti (JPálm): Út af kæru hv. 2. þm. S-M., þá er það augljóst, að hér hefur átt sér stað mjög leiðinlegur misskilningur. En eins og öll- um er kunnugt, þá var ákveðið, að hver þing- maður skyldi fá 3 aðgöngumiða að áhorfenda- þöllunum, til þess að forðast þrængsl, því að vitað var, að mikil aðsókn yrði að þeim þessa daga. Nú hefur skeð það leiðinlega atvik, að þessi hv. þm. hefur verið af misgáningi hindr- aður í að komast inn í húsið, þar sem varð- menn þekktu hann ekki og hafa haldið, að hann væri einn hinna mörgu, sem sóttu eftir að kom- ast á áhorfendapallana, en ekki hófuðu miða, og bið eg hann afsökunar á þessum misskilningi, því að sjálfsöguð var ekki meiningin, að þing-

menn né starfsfólk þingsins þyrftu að hafa neitt aðgöngukort venju fremur.

Einar Olgeirsson: Herra forseti. Eg vil taka undir þau mótmæli, sem fram hafa verið borin af hv. 2. þm. S-M. Það er auðséð, að það er verið að taka hús á þingmönnum, og ríkisstj. gefur fyrirskipanir um, að lagðar séu hendur á þingmenn, þegar þeir ætla að ganga ótruflaðir að starfi sínu í þinghúsið. Eg vil mótmæla því hneyksli, — því að þetta er meira en „leiðinlegur misskilningur“, þetta er yfirgangur ríkisstj. með lögregluvaldi gagnvart alþingismönnum, og rétti þeirra. Þetta er smánarleg árás á friðhelgi Alþingis. Það er út af fyrir sig verið að sýna frekju gagnvart Alþingi með því að fylla hérna allt af lögregluþjónum, og það er sannarlega árás ríkisstj. á friðhelgi Alþingis. (BSt: Það hefur komið fyrir áður, og það í tíð nýsköpunarstjórnarinnar.) En þó tekur út yfir, þegar þm. eru hindraðir í að komast inn í húsið. Og ég vil enn mótmæla síkri ósvifni og vona, að hæstv. forseti sjái um, að við þm. getum gengið óhindraðir að afgreiðslu þessa máls.

Ólafur Thors: Herra forseti. Eg veit ekki, hvað þessi skripaleikur á að þýða eða hvers vegna forseti er að biðja þessa menn afsökunar. Eg talaði við þennan hv. þm., 2. þm. Reykv., formann kommúnistaflokksins, í gær, og ég vissi ekki betur en að það hefði orðið samkomulag um það milli okkar, hans fyrir hönd flokks síns og forseta og mín fyrir hönd þeirra flokka, sem að ríkisstj. standa, að útbýtt yrði miðum til þingmanna, sem þeir gætu úthlutað sem aðgöngumiðum að áhorfendapöllum, til þess að halda þar uppi reglu og forðast truðning. Og honum, þessum venjulega góða og greinda manni, fannst þetta sjálfsagt. En hvers vegna á forseti að fara að biðja afsökunar á því, þótt lögreglumenn geti ekki séð það á útliti hv. 2. þm. S-M., að hann sé alþingismaður? (LStós: Þm. G-K. má ekki halda, að allir beri það utan á sér, að þeir séu þm., þó að hann haldi, að hann geri það.) Eða var þessi þm. nokkuð of góður til þess að segja til sín, gat hann ekki sagt: „Afsakið, lögregluþjónn, en ég er fulltrúi á Alþingi Íslandi“, og ég sé ekki neitt sérstakt í fari þessa þm., sem hefði getað gefið lögregluþjónum ástæðu til að renja það? Og þess vegna sé ég ekki neina ástæðu til þess að vera með neinn skripaleik hér.

Forseti (JPálm): Eg hef eingöngu beðið afsökunar á, að hér hafa mistök átt sér stað, og vona, að slíkt komi ekki fyrir aftur.

Einar Olgeirsson: Herra forseti. Það er ekki hægt að sjá, að þm. G-K. hafi verið forsh. Hann kemur hér og gripur fram í og talar um skripaleiti, án þess að hafa hugmynd um, hvað verið er að tala um. — eða kallar hann það aðeins skripaleiti, þegar þm. er hindraður af lögreglumönnum í því að komast inn í alþingishúsið? Og svo ræðst hann á forseta fyrir að biðja afsökunar á slíku hneyksli og gefa loforð um að tryggja, að slíkt komi ekki fyrir aftur. Ef hv. þm. G-K. skilur ekki, að þetta er stórhneyksli,

þá er hann orðinn sljögvaður af því, sem er að gerast á Keflavíkurflugvelli. Nei, það er sannarlega ástæða til þess að kalla lögregluna burt héðan, svo að hv. þm. geti verið í friði fyrir henni. Eg skil ekki, hvaða þýðingu það hefur að vera að þéttskipa hér allt af lögregluþjónum, ég veit ekki, hvort það er meiningin, að þeir taki mig líka. Það er ekki til neins fyrir þm. G-K. að vera að tala um skripaleiti. Hér er ekki um nein skripaleiti að ræða, heldur er þetta yfirgangur, — hneyksli.

Það er lögreglustjóra að biðja okkur afsökunar á þessu, og það er hans að tryggja það, að þetta komi ekki fyrir.

Lúðvík Jósefsson: Herra forseti. Eg þykist sannarlega hafa tilefni til þess að standa hér upp og svara nokkuð hv. þm. G-K. Hann geysist hér fram í fundarsalinn og fer að tala um það, sem hann hefur ekki neitt vit á. Hann kom ekki fyrr en of seint, svo að hann heyrði ekki það, sem hér hefur gerzt. Það er því mesti misskilningur af honum að vera að finna að við forseta og skipta sér af því, þó að hann bæði afsökunar á því, sem komið hefur fyrir mig, og lofaði því að sjá til þess, að slíkt kæmi ekki fyrir aftur.

En af því að hv. þm. heyrði ekki, hvað ég sagði hér í upphafi, þá get ég vel endurtekið það fyrir hann, svo að hann viti, um hvað verið er að tala. Eg var að kvarta undan því, að þegar ég kom hingað í morgun, þá var ég stöðvaður af lögregluþjónum, og mér var neitað um að fá að fara inn í húsið. Það var svo ekki fyrr en eftir nokkurn tíma, að einn af starfsmönnum hússins kom á vettvang og þekkti mig, að hægt var að kippa þessu í lag. (ÓTh: Gaztu ekki sagt, hver þú værir?) Það stóð ekki á mér að segja, hver ég var. Eg sagði það. En ég vil bæta því við, að þegar svona atvik eiga sér stað, þá er ekkert öryggi fyrir því, að lögreglan stöðvi ekki fleiri þm. og neiti þeim um inngöngu. En ef það er meiningin að passa ákveðna menn, þá verður að gera þær kröfur til þeirra, sem eiga að passa þá, að þeir þekki þá. En ég fyrir mína parta hef ekki beðið um að verða passaður, og ég verð að segja það, að mér þykir það hart aðgöngu í svona máli að geta ekki farið ferða minna í friði fyrir þessum mönnum.

Sigurður Kristjánsson: Herra forseti. Eg ætla ekki að fara að teifa umr. hér utan dagskrár frekar en orðið er. Eg verð þó að segja það, að ég kann því afar illa, þegar 2. þm. Reykv. er hér með belging, þó að þetta atvik hafi komið fyrir, því að það er vitað, að hann skilur og flokksmenn hafa gengið eins og grenjandi ljón um allan bæinn til þess að reyna að safna líði saman til þess að veitast að Alþingi, og þetta líð stendur saman af versta og síðlausasta hluta íbúa þessa bæjar, sem hafa látið ginnast til fylgilagans. Svo stendur þessi hv. þm. upp og krefst öryggis, þegar gerðar eru ráðstafanir til þess að reyna að koma í veg fyrir aðsögð að þinginu. Eg verð að segja það, að ég kann þessa afar illa.

Ólafur Thors: Þetta liggur þá klárt fyrir, og ég get upplýst það að gefnu tilefni, að það varð að samkomulagi milli hv. 2. þm. Reykv., Einars Olgeirssonar, fyrir hönd stjórnarandstöðunnar og mín fyrir hönd þeirra flokka, þá að ríkisstj. standa, að gefnir væru út aðgöngumiðar að þinghúsinu, þannig að hver þm. fengi 3 miða til ráðstöfunar. Á þetta féllst Einar Olgeirsson, enda var það líka sjálfsagt og réttlátt. — Svo kemur einn hv. þm. hér í morgun, og lögregluþjónn þekkir ekki manninn. Hann segir, að sé einn, sem aðgöngumiða hafi, fái að komast inn, — „eða hefur þú aðgöngumiða?“ Hann sagði: „Ég er einn af alþingismönnum Íslandi, og ég þarf því ekki neinn aðgöngumiða. Eg trúi því ekki, ef hann hefði sagt þetta við lögregluþjóninn, að hann hefði haldið að hv. þm. væri að ljúga, heldur þvert á móti hefði hann trúað honum og hleypt honum inn undir eins. En eins og lá í ræðu hv. þm., þá hefur hann ekki sagt þetta, og afleiðingin af því hefur svo orðið sú, sem okkur er kunn. Eg ætla svo ekki að orðlengja þetta frekar.

Forseti (JPálm): Umræðum utan dagskrár er lokið. (EOI: Eg neita því, að umr. sé slitið. Það hafa verið bornar á mig sakir af hv. 5. þm. Reykv., og ég krefst þess að fá að svara þeim.) Já, hv. þm. getur fengið 2 mínútur til umræða. (EOI: Eg kann ekki við að standa upp til að tala, meðan forseti stendur, eða gaf hann mér ekki orðið?)

Einar Olgeirsson: Herra forseti. Hv. 5. þm. Reykv. sagði, að við sósiálistar hefðum gengið eins og grenjandi ljón um allan bæ til þess að safna saman líði til þess að beita Alþingi ofbeldi. Þetta er til hefðalaus ósannindi. Það hefur hins vegar komið í ljós, hverjir þá eru, sem hafa hugsað sér að beita Alþingi ofbeldi. Það þarf ekki annað en að athuga það, sem er að gerast hér í kringum okkur. Það er ríkisstj., sem er að beita ofbeldi. Það er ríkisstj., sem er að svíkjust aftan að alþingismönnum og Alþingi með því að hindra einstaka þm. í að komast inn í alþingishúsið. — Það er rangt hjá hv. þm. G-K., að það hafi verið samkomulag á milli okkar um að gera ráðstafanir til þess, að þingmenn fengju ekki að fara um húsið. Og það er óhæft með öllu, að þm. G-K. hafi hér lengri tíma til umræða, en þm. fái aftur á móti ekki tíma til þess að mótmæla ofbeldi, sem þeir eru þeirrir. (Forseti: Þessi tími er nú búinn.) Eg heyrir það, að hæstv. forseti var að segja, að tíminn væri búinn.

Hv. þm. G-K. sagði, að ef hv. 2. þm. S-M. hefði sagt það, að hann væri alþingismaður Íslandi, þá hefði honum óðar verið hleypt inn. En það var einmitt það, sem hann sagði, en honum var samt ekki hleypt inn. Og ég mótmæli þessu. Eg mótmæli þessu ofbeldi, sem verið er að sýna fulltrúum þjóðarinnar.

Á sama fundi var till. tekin til fyrri umr. Alþt. 1948. D. (68. löggjafarþing).

Dómsmvrh. (Bjarni Benediktsson): Herra forseti. Það þarf ekki að halda hér langa ræðu um þetta góða mál, vegna þess að það var rætt um það ýtarlega í gærkvöld við umr. þá á áheyrn alþjóðar. Þar komu fram öll rök í málinu, með og móti. Og eftir þær umr. blandast engum hugur um, að það er ekki aðeins rétt, heldur líka sjálfsagt að gerast aðili að samningi þeim, sem hér er um að ræða.

Ísland þarf, ekki síður en önnur lönd og ríki, á öryggi að halda. Fyrir á tímum, meðan samgöngutækni var ekki komin á eins hátt stig og nú, þá var landið úr leið, og þess vegna var það ekki heimsótt af fjandsamlegum herjum eða fjandsamlegum öflum. Á síðustu áratugum hefur þetta breytzt. Það kom á dagin, og eftir að fjarlægðir milli landa skiptu minna máli en áður var, þá stöðuðu hlutleysisfyrirlysingar ekki neitt. Það kom einnig í ljós varðandi okkur. Fyrst þegar reyndi á hlutleysisfyrirlysinguna frá 1918, árið 1940, þá stöðaði hún ekkert, enda hafði sérstakur flokkur hér, sem annars hefur ekki verið sérstaklega glöggsgyggja á málin, aldrei þessu vant skilið, að hlutleysið er ekki mikils virði, og bent á hvernið mundi fara, og reyndust þeir spádómar réttir hjá honum. En úr því að svo fór, að bæði fjarlægðin hætti að hafa þessa þýðingu og hlutleysisfyrirlysingar stöðaði ekki neitt, þá urðu Íslendingar að leita annarra ráða til þess að sjá öryggi landsins borgið, og gengu þeir þess vegna inn í Sameinuðu þjóðirnar. Það var gert með samþykki Alp. á árinu 1946. En svo hörmulega hefur tekið til, að starfsemi Sameinuðu þjóðanna hefur ekki fullnægt þeim vonum, sem menn gerðu til hennar. Og afleiðing þessa hefur ekki aðeins orðið Íslandungum ljós, heldur öllum frelsiselskandi þjóðum. Þess vegna hafa hinar friðelskandi lýðræðisþjóðir í vestrulhuta Evrópu og Norður-Ameríku bundizt samtökum og efnt til bandalags sín á milli, sem ráðgert er að stofna nú innan stundar. Það er Norður-Atlantshafsbandalagið. Íslandungum hefur verið boðin þátttaka í því bandalagi, og þess vegna höfum við fengið samning þennan, eins og hann liggur hér fyrir. Við höfum kynnt okkur samninginn ýtarlega og aðstæður allar og gert okkur ljósa grein fyrir því, hvaða réttindi og hvaða skyldur eru í þessu fölgarn. Og það er augljóst, að Íslendingar fá þarna mikið öryggi frá því, sem nú er, en á þá leggjast hins vegar engar óþægilegar skyldur, þvert á móti er samningurinn svo rúmur, að sérstaða Íslands í einu og öllu samrýmist honum til hlítar. Þess vegna, þegar tekið er tillit til þess, að við Íslendingar getum komið fram öllum þeim sérsjónarmiðum, sem okkur eru nauðsynleg sem íbúum Ítíllar, vopnaussnar og fríðsamar þjóðar, og þar sem í samningnum felst mikið öryggi frá því, sem verið hefur, þá er það ekki álitamál, að frá Íslands sjónarmiði er rétt að gerast aðili að þessum samningi. Til viðbótar er svo það, að segja má, að fríðarvönir mannskynsins séu nú tengdar við þennan samning. Það er áreiðanlegt, að það er engin ein ráðstöfun, sem mannkynið getur gert nú, sem líklegri er til að koma í veg fyrir stríð og miklar hörmungar, heldur en að þessi samningur sé gerður. Og þó að það muni ekki sérstaklega mikið um

hluta Íslands, þá er engu að síður rétt fyrir Íslendinga að láta ekki sitt eftir liggja, og einkalengda þegar ekki er annars af þeim krafizt í þessu sambandi en að þeir taki upp frjálsa samvinnu við aðrar frjálsar lýðræðisþjóðir, en annað og meira en það felst ekki í þeim samningi, sem hér liggur fyrir.

Vegna þess að ég gerði ýtarlega grein fyrir samningnum, aðdraganda hans og einstökum ákvæðum, í ræðu minni hér í gær, sé ég ekki ástæðu til þess að lengja mál mitt. Það yrði einungis endurtekning, og ég legg heldur málið fyrir hv. þm. og vonast til, að það fái góðar undirtektir, svo sem vert er.

Einar Olgeirsson: Herra forseti. Eg verð að segja það, að í 6 ár hef ég kvíðið þeirri stundu, að það mundi koma fyrir, að þess yrði krafizt af Íslendingum, sem nú er verið að gera. Og ég hef á þessum tíma reynt að gera það, sem ég hef getað, til þess að vara mína þjóð við því, sem nú er ætlat til af henni. Eg vil vona það, að hver einasti alþm., sem greiðir þessari till., sem hæstv. ríkisstj. hefur lagt hér fyrir, atkv., hann geri það í meðvitund þess, að hann geti lagt líf sitt og æru við, að það sé rétt gert, sem hann gerir, og að hann hafi grandskoðað gagnvart samvizku sífni það verk, sem hann þar með fremur. Þegar líf og öryggi okkar þjóðar er í veði, þá er áreiðanlega ekki til of mikils mælt af okkur alþingismönnum, að við reynum að gera okkur ljóst, hvað það er, sem um er að ræða, og að við séum, hver og einn, vissir um, að það sé ekki hæðar í frammí í þessu máli neinar blekkingar, að það sé ekki verið að leyna okkur upplýsingum og heldur ekki verið að segja okkur rangt til um það. Eg álit, að það sé á ábyrgð hvers einasta okkar þm. að upplýsa þetta mál, sem hér liggur fyrir, aðdraganda þess og hugsanlegar afleiðingar, þannig til hins ýtrasta, að enginn maður, sem samþ. sáttmálan, hafi á eftir þá afsökun gegn þjóðinni, að hann hafi ekki vitað, hvað hann gerði. Þegar atkv. voru greidd. Eg fyrir mitt leyti mun leggja fram það lítið, sem ég get, til þess að sjá um, að það þurfi enginn sá þm., sem vill athuga báðar hlíðar á þessu máli, að hafa þá afsökun eftir á, að hann hafi ekki vitað, hvað hann gerði.

Mér kom það satt að segja á óvart, að ríkisstj. skyldi ekki, strax og hún kom frá Ameríku, kalla saman Alþ. og gefa skýrslu um málið. Það hefði hver einasta ríkisstj. önnur gert undir sömu kringumstæðum. Mér kemur það enn þá meir á óvart, að hæstv. utanrhh. skuli nú hafa haldið hér 10 mínútna framsöguræðu og hafa sagt við alþm., að á 4 klst., þar sem stjórnarandstaðan hafði ¼ tímans til þess að ræða vantraust og stj. hafði ¾ tímans til þess að ræða þetta mál, þá hafi þetta mál verið upplýst til fullnustu fyrir þjóðinni. Og mig furðar það ábyrgðarleysi, að nokkur ríkisstj. skuli koma fram fyrir Alþ. og ætlast til þess, að það afgreiði málið á slíkan hátt.

Hér er um mál að ræða, sem í raun og veru gerþreytir stjórnarháttum okkar Íslendinga, ekki bara eins og þeir hafa verið síðustu 5 árin. Síðan við stofnuðum lýðveldið, heldur eins og þeir hafa verið frá því, að við stofnuðum þjóð-

ríki hér á þessari eyju. Við Íslendingar höfum verið friðarþjóð, aldrei farið með stríð á hendur annarra þjóða og aldrei skuldbundið okkur til þess samkvæmt samningnum að gera slíkt eða látið okkar land fyrir fram til slíkra hernaðar-afnota. Nú er lagt til í einni svipan að gera hér algera breytingu á, að breyta okkur úr því að vera hlutlaust friðarríki í það að vera þátttakendur í hernaðarbandalagi, í það að verða raunverulegt herriki, hvort sem við sjálfir getum viggirt okkar land og hertygjað okkar þjóð eða aðrir flytja inn menn til þess. Það er verið að gera hér stærri breytingu á okkar þjóðlífi en nokkurn tíma hefur verið gert á þeim þúsund árum, sem landið hefur verið byggt. Eg mun nú reyna af veikum mætti að færa fram nokkur rök fyrir því, að þetta mál þurfi að athuga alvarlega og frá fleiri en einni hlíð, áður en nokkur ákvörðun verður um það tekin.

Það hefur komið til okkar kasta á Alþ. áður að taka ákvörðun í öðru máli og segja til um það, hvort við ætlum með fúsnum vilja Alþ. að stofna til þess fyrir fram, að Íslendingar yrðu þátttakendur í hernaðarbandalagi. Þegar við Íslendingar gengum í Sameinuðu þjóðirnar, lá það fyrir, hvort við Íslendingar mundum vilja veita Sameinuðu þjóðunum herstöðvar hér á öfriðartímum. Í 1. Sameinuðu þjóðanna er ákvæðið, að svo framarlega sem stríð sé eða stríðshættu að áliti öryggisráðsins, þá skuli öryggisráðið fara fram á, að þjóðirnar, sem Sameinuðu þjóðunum tilheyra, skuli taka þátt í hernaðaraðgerðum og leyfa sín lönd til slíks. Til þess að Sameinuðu þjóðirnar geti lýst því yfir, að um stríðshættu sé að ræða, þarf öryggisráðið og öll stórveldin að vera sammála um það, og í öðru lagi þarf að vera upplýst, að þjóðirnar séu sammála gagnvart einum friðarbrjóð, og þá er um það að ræða að beita hann hernaðaraðgerðum. Við vissum, þegar við ræddum þetta mál þá, að það gat aðeins komið til mála, að öll stórveldin og meiri hluti öryggisráðsins yrðu sammála um, að einhver þjóð gerðist brotleg við Sameinuðu þjóðirnar. Hvað ákvæðum við engu síður hér á Alþ.? Við samb. með sameinglegri yfirlýsingu allra flokka í utanrhm. eftirfarandi ályktun, sem prentuð er í nál. utanrhm. um till. til þál. um Inntökubeiðni Íslands í Bandalag hinna sameinuðu þjóða.

„Einn þýðingarmest ákvæðanna um skyldur og kvaðir er 43. gr. sáttmálan. Sú grein áskilur meðlimum samningsrétt við öryggisráðið um kvaðir skv. greininni, og leggur n. þann skilning á ákvæðið, að engar slíkar kvaðir sé unnt að leggja á íslenska ríkið, nema að fengnu samþykki þess sjálfs. Íslendingar eru eindregið andvígir herstöðvum í landi sínu og munu beita sér gegn því, að þær verði veittar.“

Við hvað átti þetta? Þetta átti við það, að svo framarlega sem Sameinuðu þjóðirnar og öll stórveldin lýstu yfir styrjöld við einn friðbrjóð og að þá yrði farið fram á það við okkur, að við létum okkar land fyrir herstöðvar, þá tilkynntum við Íslendingar, að við neituðum að láta slíkar herstöðvar í té á öfriðartímum. Þetta var afstaða Alþingis 1946, og þetta er í samræmi við afstöðu þjóðarinnar. Við Íslendingar höfum neit- að því og tilkynnt Sameinuðu þjóðunum það

fyrir fram, að það kæmi ekki til mála, að landið yrði hér á öfriðartímum móti neinu ríki, sem brýti friðinn. Hvað er farið fram á nú? Það er farið fram á það, að við lýsum því yfir, að við viljum lána herstöðvar á stríðstímum og veita aðstoða á friðartímum, svo að vægt sé tekið til orða. Að við viljum gera þetta, þó að öryggisráðið sé á móti slíku og þó að það sé gert á móti vilja Sameinuðu þjóðanna. Að við viljum gera slíkt, þótt árásaríkið, sem þarna ætti hlut að máli, væri bandalagsríki Íslands, og að við vilðum gera slíkt, þó að af því leiddi, að tortíming vofði yfir þjóðinni. M. ö. o., það á með þeirri till., sem ríkisstj. nú hefur lagt fyrir Alþ., að kúvenda algerlega frá því, sem Alþ. sjálft ákvað í júlí 1946. Það á að gerþreyta þeirri stefnu, sem hefur verið stefna Íslands fram til þessa dags. Það á að veita ákvæðnu bandalagi og ákvæðnu ríki, sem býr sig undir árás, aðstöðu á Íslandi, sem við Íslendingar mundum neita Sameinuðu þjóðunum um. Það er vert, að menn geri sér það alveg ljóst, hversu gefurleg stefnubreyting það er, sem hér er um að ræða, og að slík stefnubreyting á ekki að verða tekin í neinu landi, án þess að menn hafi fyrir fram gert sér það ljóst, hvaða afleiðingar myndu af því hljótast. Við skulum athuga, hvaða afleiðingar myndu hljótast af samþykkt sáttmálan, eins og þetta liggur fyrir nú, í friði og í stríði, og við skulum athuga, hvað sú stefnubreyting, sem nú í einu vefvangi á að knýja fram, mundi þýða fyrir okkar þjóð. Við skulum athuga, hvað það þýðir fyrir Ísland að breytast úr því að vera yfirlyst friðarríki og eina ríkið í heimnum, sem byggir sína tilveru og sitt traust á virðingu mannaanna fyrir rétti hvers annars til frelsis, og ætla svo að fara að byggja sína tilveru á vopnavaldi og fallvaltleika þess. Við skulum fyrst athuga það, hverjar afleiðingar þetta, sem hér er lagt til að gera, mundi hafa fyrir okkur meðan friður héldist. Hvað mundi þetta þýða, í fyrsta lagi fyrir menningu og þjóðerni okkar Íslendinga? Við höfum áður gert samþykking við eitt stórveldi, Bandaríki Norður-Ameríku, samning, sem átti að þýða það að veita því ríki vissa aðstöð og réttindi hér á friðartímum. Hvað sjáum við í sambandi við framkvæmd þessa samnings? Við sjáum spill- inguna, sem er að skapast kringum þau áhrif og yfirráð, sem Bandaríkin eru að sölsa undir sig hér á Íslandi, og sem í krafti þessa samnings er að gegnsýra okkar þjóðlíf og spilla þjóðinni. Við höfum fengið reynsluna fyrir því, að Bandaríkin hafa fært sig upp á skaftið í sambandi við framkvæmd þess samnings, og nú liggur fyrir okkur að dæma um þetta. Það þýðir m. ö. o., að taktist að fá þennan sáttmála samþ., sem liggur fyrir hér í dag, verður sótt á í framkvæmd samningsins, eins og sótt hefur verið á rétt og lög Íslands við framkvæmd Keflavíkursamningsins. Þessi sáttmáli, sem er hér lagt til að samþykkja, verður eftir örskamla stund orðinn pappírslað, þar sem framkvæmdirnar sjálfar á samningnum eru orðnar aðalatriðið, en samningurinn ekki neitt, eins og Keflavíkursamningurinn er í dag, Keflavíkursamningurinn, sem átti að tryggja það, að Bandaríkjamenn færu burt héðan og Íslendingar fengu alger yfirráð

yfir þessu landi. Þetta þýðir það, að það vald, sem hefur fengið hér ítök, mundi margfalda þau, og við það mundu skapast fleiri og meiri möguleikar á að gegnsýra og spilla okkar þjóðlífi og þjóðerni. Fyrir okkur Íslendinga mundi þetta þýða það, að okkur væri stofnað í háska. Nú þegar er auðséð, hvert stefnir með slíkt, og séu til þeir Íslendingar, sem enn loka augunum fyrir, hvert stefnir, þá fæ ég ekki skilið, hvornig þeir hugsa um framtíð okkar. Í öðru lagi, hvornig er útlitið með okkar viðskiptamál og fjárhagslegt sjálfstæði okkar? Hvornig er útlitið með þá hluti í friði, með áframhaldi þeirrar pólitíkur, sem undanfarið hefur verið rekin, og auðsáanlega mundi koma til með að kreppest ágfurlega við samþykkt þessa sáttmála? Það, sem hefur gerzt undanfari 2 ár, með þeirri pólitík, sem ríkisstj. hefur rekið, er það, að það er verið að beygja Ísland aftur undir það aðráð einokunarhringanna engilsaxnesku, sem við vorum undirorpnir milli síðustu styrjalda. Aðstaða okkar Íslendinga eftir stríðið, sem skapaði okkur betri efnahagsleg kjör en við höfum áður, fólst í því, að við gátum verlað til austurs og vesturs. Við höfum unnið stórkostlegri markaði en við höfum nokkurn tíma haft áður, með viðskiptum við Austur-Evrópu. Hvað er það, sem nú hefur gerzt á þessum tveimur árum, undir stj. þeirrar ríkisstj., sem nú situr? Viðskiptasamningur hefur verið slitið. Eg veit ekki, hvort allir hv. þm. hafa gert sér það ljóst, hvornig komið var í árslok 1945 viðvikjandi dollarinnastæðum okkar. Þá voru engir dollarar til, til frjálsra viðskipta á Íslandi, nema á nýbyggingarreikningi, engir aðrir en þar voru settir til hlíðar, til þess að kaupa fyrir nýsköpunartæki. Þeir dollarar, sem Íslendingar fyrst og fremst höfðu á árunum 1946–47, stöfðu að mjög miklu leyti frá viðskiptunum við Austur-Evrópu. Á árunum 1946–47 seldu Íslendingar vörur aðeins til Sovétríkjanna fyrir upp undir 110 millj. dollara og keyptu sjálfir vörur þaðan fyrir 14–15 millj. dollara. Það voru hagstæðustu viðskipti, sem Íslendingar höfðu haft. Þetta voru heiðarleg viðskipti. Þarna vorum við sjálfir að vinna fyrir okkur með því að framleiða góða vöru og selja hana við góðu verði, og þarna voru möguleikar til þess að halda áfram þessum viðskiptum. Hvað hefur svo gerzt í okkar viðskiptamálum upp á síðkastið? Það hefur gerzt, að núverandi ríkisstj. þiggur dollaragjafir frá Bandaríkjunum. Það er farið að móta Íslendingum með dollurum, sem þeir fá ekki aðstöðu til að vinna sér inn á heiðarlegan hátt. Það er farið að sletta í Ísland gjöfum, eins og til þess að hafa það gott. Við erum settir úr þeirri aðstöðu, að við framleiðum vöru og seljum á frjálsu markaði, og settir í þá aðstöðu að þurfa að vera fátækir og markaðalausir aumingjar, sem verða að biðja Bandaríkjamenn um dollara til þess að geta framfléytt okkur. Hver hveitipóki, sem kemur á hafnarbakkann hér, er merktur með Marshallmerki, til að sýna, að þessi matur eru Marshallgjafir frá Ameríku. Hv. þm. S.-D. lagði einu sinni til, hér á Íslandi, að styrkþegar í Reykjavík væru látnir bera sérstakan búning, til þess að hægt væri að sjá á því, að þessir menn yrðu að þiggja styrk hjá því opinbera, til

þess að hver maður sæl, að þeir væru fátækir og gætu ekki framfleytt sér sjálfir. Nú er verið að klæða Íslendinga í slíkan þurfalingsbúning og merkja gjafir handa okkur, svo að allur heimurinn sjái, að við getum ekki lengur framfleytt okkur sjálfir. Þetta eru verk ríkisstj., sem í tvö ár hefur unnið markvisst að því að koma atvinnulífi okkar í öngþveiti, eyðileggja viðskipta-möguleika okkar og fjárhag okkar. Þegar búið er að koma okkur í svona ástand með skemmdar-ferkum, er okkur sagt að biðja Bandaríkin um dollara, svo að við getum lifað. Svona á að eyðileggja hið stjórnmálalega frelsi Íslands, eftir að stj. er búin að eyðileggja okkar efnahagslega frelsi. Samtímis fáum við tilkynningu frá þeim ríkjum, sem sagt er, að við eigum að vera í bandalagi við, hvernig þau ætli að fara með okkur viðskiptalega. Bretland segist ætla að minnka fiskinnflutninginn úr 300 þús. tonnnum niður í 110 þús. á árinu 1952. Þannig ætla þau að skera niður meginíð af fiskútlutningi okkar til Bretlands. Þetta eru tilkynningar, sem hæstv. stj. veit um á sama tíma og reynt er að telja Íslendingum trú um, að okkar efnahagslega ör-
yggj sé tryggt með því að ganga í bandalag við þessar þjóðir. Þarna er verið að búa okkur undir að kverka okkur efnahagslega, setja okkur í sömu aðstöðu og þegar hæstv. núverandi menntmrh. var að fara betliförðir til Englands og lofa því og skrifa það í vasabókina sína, að íslenzka ríkið skyldi ekki ganga í neinar nýjar ábyrgðir. Hann varð að lofa því, að brezkir bankar skyldu hafa eftirlit með fjármálum Íslands og íslenzkum samningum til ú. á við. Það er verið að koma okkur í þessa aðstöðu með sam-
starfi við ríkisstjórnir þessara landa, sem við eigum nú að ganga í hernaðarsamband við. Við Íslendingar höfum verið nýlendubjóð. Við höf-
um verið undir Dönun. Við vorum ekkil spurðir, hvað við okkur ætti að gera. Við höfum verið hræddir af auðhringum Bretlands. Við höfum orðið að búa við það, að þeir hafa söpað til sín ágóðanum af erfliði íslenzkra sjómanna og brezkir bankar hafa látið okkur greiða okur-
vexti. Nú á að setja öll þessi höft á okkur aftur. Við Íslendingar vorum árið 1944 og næstu ári á eftir efnahagslega og stjórnmálalega sjálfstæð þjóð. Það eina, sem okkur vantaði, var að fá burt þann útlenda her, sem hér var. Nú er það fangaráð þeirra manna, sem eru umbjóðendur Bandaríkjustjórnar, en ekki íslenzku þjóðarinnar, að leiða okkur inn í hernaðarbandalag. Í tvö ár hefur verið unnið markvisst að því að koma okkur í þá aðstöðu, að við yrðum hrædd nýlendubjóð, sem lifði á sveitarframfæri frá Wall Street.

Við skulum gera okkur alveg ljóst, hvað það er, sem um er að ræða á þessum svo kölluðu friðartímum, sem nú eru, og hvað biður okkar. Það er talað um kalt stríð nú sem stendur. Mér sýnist, að það kalda stríð sé ekki það kalda stríð milli Bandaríkjanna og Sovétríkjanna, það er stríð auðhringa Bandaríkjanna móti verka-
lýðshreyfingu verkalyðsins í Evrópu. Þetta kalda stríð er það, að bandaríska auðvaldið er efnahagslega, stjórnarfragslega og hernaðarlega að leggja undir sig löndin í Vestur-Evrópu. Þessi lönd eru illa farin eftir síðasta stríð, þó að langt

sé frá því, að þau séu eins illa farin og Mið- og Austur-Evrópa. Þau eru hins vegar illa farin í samanburði við Bandaríkin, sem komu með stógröðu út úr stríðinu. Hvernig haga Bandaríkin sér gagnvart þessum bandamönnum sínum, sem færðu svo miklar efnahagslegar förnir og mannförnir? Bandaríkin lögðu ekki meira á sig hlutfallslega en við Íslendingar. Það er lær-
dómsríkt fyrir okkur Íslendinga, þegar við erum að reyna að gera bandalag við Bandaríkin, að athuga, hvernig fara á með þá, sem förnirnar færðu: Englendinga, Frakka, Hollendinga og Belgiumenn. Þessar þjóðir færðu förnir. Þessar þjóðir töpuðu. Bandaríkjamenn græddu 50 þús. millj. á stríðinu. Bandaríkjamenn hafa farið þannig að við þessar þjóðir, að þeir hafa notað sér neyð þeirra til að ná á þeim tókum efnahagslega. Bandaríkin, sem komu auðug út úr stríðinu, hafa niðzt á Englandi, Frakklandi og Vestur-Þýskalandi. Auðhringarnir bandaríska hafa náð valdi yfir framleiðslutekjum í þessum löndum og eru að eyðileggja þau efnahagslega. Þeir hafa náð undir sig atvinnulífni í Vestur-Þýskalandi. Bandaríska auðhringarnir stjórna nú og ráða yfir öllum útlutningi frá belgíska Kongó, sem er mesta úraníumútlutningsland heimsins, en það efni er notað í atómspren-
gna, svo að jafnvel Belgiumenn sjálfir geta ekkert úraníum fengið til rannsóknna handa sjálf-
um sér frá eigin nýlendum. M. ö. o., auðvaldið bandaríska hefur notað sér neyð bandalagsþjóð-
anna til þess með þessu kalda stríði að leggja efnahagslega undir sig þessar þjóðir og ná efnahagslega tókum á þeim. Eftir þessi efnahags-
legu yfirráð, sem bandaríska auðvaldið er að ná, eiga svo að koma hernaðarleg lóð og yfir-
ráð. Bandaríska stjórnin er að ná tókum yfir öllum þessum ríkjum og ætla sér að ráða, hvað þessi ríki gera. Við þekjum svona kalda stríð frá tímum síðasta stríðs. Þær aðferðir, sem Bandaríkjustjórn er að nota til að leggja þannig lönd og þjóðir undir sig, eru samsvarandi aðferðir og þær, sem Hitler notaði til að leggja hvert land Evrópu á fætur öðru undir sig. Hitler notaði sér aðstöðu auðmannastéttanna í viðkomandi lönd-
um. Þýzka auðvaldið náði bandalagi við hverja auðmannastétt í hverju landi Mið- og Vestur-Evrópu á fætur öðru. Það er sú aðferð, sem nú endurtekur sig hjá Bandaríkjunum. Þau eru með þessu móti að ná efnahagslegum og hernaðarlegum yfirráðum yfir hverju landi Evrópu á fætur öðru. Ísland er eitt herfangið í þessum landvinningahernaði Ameríkuauðvaldsins. Þau brögð, sem við Íslendingar höfum verið beittir af hálfu Bandaríkjustjórnar, Marshallssamningurinn, sem núverandi ríkisstj. gerði og nú er að koma efnahag Íslands á von-
arvöl, er að gera okkur að betillúkum gagnvart bandaríska auðvaldinu. Hernaðarsamningur sá, sem hér liggur fyrir, er áfangi að sama marki. Að gera þetta land eins og önnur lönd, sem Bandaríkin ná tókum á, að undirlegjum Bandaríkjaauðvaldsins. Þannig á, meðan svo kallaður friður heit, með köldu stríði að leggja undir ameríska auðvaldið hvert landið á fætur öðru til að geta undirbúið sig efnahagslega, stjórnarfragslega og hernaðarlega undir þá stýrjöld, sem auðhringarnir í Wall Street nú heimta.

Þá skulum við í öðru lagi athuga: Hvað þýðir þetta fyrir okkur, ef sú stýrjöld hefst, sem auðhringarnir í Bandaríkjunum tala nú um og heimta og virðast líta á sem næstum því betra en frið, því að þeir virðast óttast friðinn meira en stríð, sem ef til vill er skiljanlegt, því að þessir auðhringar hafa grætt á stýrjöld? Þessir auðhringar, sem eru stærstu vopnasalar heim-
sins, hafa grætt á stýrjöld. Þetta hefur sýnt sig í því, að þegar friður hefur verið, þá hafa þeir ekki getað stjórnað þessu ríkasta landi veraldar eins og Ameríku án þess að leggja það í bönd kúgunar og kreppu eins og þeirrar, ef byrjaði 1929. Hvað mundi það þýða fyrir okkur, ef þess-
um auðhringum Bandaríkjanna, þessum kaup-
mönnum dauðans, tækist að koma á því stríði, sem þeir vilja? Við Íslendingar erum ekki vanir að hugsa um stríð út frá því sjónarmiði, að slíkt stríð kæmi raunverulega við okkur. Það eru varla nema sjómennirnir okkar, sem vita, hvað stríð er, og þeir, sem hafa búið þar, sem þeir hafa nótt eftir nótt heyrst sprengrunur falla allt í kringum sig og vita af eigin raun, hvað það er að liggja undir sprengrjárásum. Enginn Íslendingur hefur þó kynnt þeim, eins og þær mundu verða nú með þeirri fullkonnustu tækni Bandaríkjanna. Við erum ekki vanir því Íslend-
ingar að hugsa um stríð út frá því sjónarmiði, að það sé Ísland, sem sé í miðju stríðsins, eða Ísland sé þátttakandi í stríði. Og fyrir okkur alþm., sem stj. heimtar nú af, að við tókum ákvörðun um þetta mál, að því er virðist án þess að spyrja þjóðina, má það ekki vera dulið, hvað stríð þýðir, ef það nú ætti að verða það sorglega hlutskipti þessa þings að draga íslenzku þjóðina vitandi vits inn í fyrstu heimsstyrjöldina, sem háð hefur verið um Ísland og yfir Íslandi. Við skulum gera okkur ljóst, — því að með það hefur ekki verið farið neitt leynt af hálfu þeirra, sem hafa talað fyrir þessu máli, sem hér liggur fyrir, að sú stýrjöld, sem þeir tala um, væri stýrjöld milli Bandaríkjanna og Sovétrík-
anna, tveggja mestu hervalda heimsins, fyrst og fremst, — við skulum gera okkur ljóst, hvað slíkt stýrjöld mundi þýða fyrir okkur. Það hefur mikið verið skrifað um slíkt stríð, ekki síst af hálfu Bandaríkjamanna, og enginn dregið dul á, að ef slíkt stríð kæmi, mundi herir Ameríku og Evrópu standa við Atlantshaf, báðum megin, áður en margar vikur væru liðnar. Bandaríska herstjórnin mun gera allar sínar ráðstafanir út frá því, að þær stöðvar, sem helzt getu haldizt í Evrópu, þegar nokkrar vikur væru liðnar, væru Ísland, England og Pýreneaskaginn. Eg var ný-
lega að lesa bók eftir tvo ameríska menn, sem er skrifuð frá sjónarmiði Ameríku. Þeir gera ráð fyrir, að það muni koma til stríðs milli Bandaríkjanna og Sovétríkjanna, eins og þeir kalla það. Þeir lýsa því, að þegar fimm ár eru liðin af stýrjöldinni, þá muni Bandaríkjustjórn gera sínar ráðstafanir til að koma á algeru stríði og búa út plan fyrir næstu fimm ár stýr-
aldarinnar. Þeir ganga út frá því, að stýrjöldin muni getað staðið áratugum saman. Þar eru dregnar upp nokkrar myndir, hvernig þeir hugsa sér gang stýrjaldarinnar þessi fyrstu fimm ár. Þeir lýsa því, hvernig Bretland á þriðja ári tapar og brezka þjóðin yrði að gefast upp vegna

sprengrjárása frá meginlandinu. Þarna er lýst með ameríska raunsemi, hvað væri í vændum, ef til stríðs kæmi, og við getum séð í hendi okk-
ar, hvernig staða Íslands væri, þegar þannig væri komið í stýrjöld, hvernig Ísland væri þá orðin aðalherstöð bandaríska hervaldsins til árása á meginland Evrópu. Við skulum þess vegna gera okkur alveg ljóst, að Bandaríkja-
stjórn er með þeim samningi, sem hún er nú að fara fram á og beittir sínum eftirtæktarverðum aðferðum til að fá fram, — með þeim samningi, sem Bandaríkjustjórn fer fram á, að Alþingi samþykki og ríkisstj. Íslands undirskrifti, að reyna að tryggja sér fyrir fram það, sem hún ætla sér, að gera Ísland að árársstöð á Evrópu í komandi stríði, þar sem eigi að fljúga frá með alla þá drepani farma, sem á að hella yfir þjóðirnar í Evrópu, Kaupmannahöfn, París, Berlin, Moskvu, Varsjá og allar aðrar borgir. sem hægt er að ná til frá Íslandi, og leika þær eins og Nagasaki og Hiroshima. Við skulum gera okkur ljóst, að þetta er það, sem Ísland verður notað til í næsta stríði, ef Bandaríkjustjórnin fær yfirráð hér.

Sú spurning, sem við verðum að svara hér, er því sú, hvort við Íslendingar ætlum að gerast þátttakendur í þessum leik, hvort við ætlum að ljá okkar land til þessara aðgerða, hvort það á að vera hægt að draga okkur til reikningskappar fyrir þau morð, sem framin verða frá Íslandi, eða hvort við eigum að vera saklausir af því, hvort það á að vera hægt að krefja okkur reikningskappar fyrir slíkt. Það er það, sem við nú eigum að taka ákvörðun um.

Það mun engin þjóð í veröldinni geta ætlazt til þess, að við getum varið Ísland fyrir Bandaríkjunum. Þess getur engin þjóð krafizt með nokkurri sanngigni, að við getum hindrað Bandaríkin í að taka þetta land. Við getum ekki hindrað, að Bandaríkjamenn taki landið og geri það að árársstöð eða vigvelli. En við getum ráðið því, hvort við gefum samþykki okkar til þess. Það veit líka hver einasti maður í allri sinni samúð með Bandaríkjunum, að Bandaríkin taka þetta land eins og að drekka vatn, ef til stýrjaldar kemur. Það getum við alþm. gengið úr skugga um með því að spyrja utanríkisráðherra Bandaríkjanna. Það skyldi ég treysta mér til að fá yfirlýsingu um frá utanríkisnefnd Bandaríkj-
anna, ef send væri sendinefnd til að spyrja um það. Það þarf því enginn að koma með þá af-
sökum, að hernaðaraðstöðu Bandaríkjanna sé stefnt í neina hættu með því að neita þessum samningi nú. Nei, það er samsektin, sem er verið að sækjast eftir. Það er verið að fara fram á, að við verðum meðábyrgir, Alþingi og Ísland, að Norðurlandabúar og Vestur-Evrópa og Austur-Evrópa verði myrt frá Íslandi. Það er þessi sam-
sekt, sem Bandaríkjustjórn vill fá. Þeir vilja geta þvegið hendur sínar frammi fyrir veröld-
inni og sagt sem svo: Íslendingar báðu okkur um að gera þetta. Við lögðum ekki að þeim. Þeir máttu ráða þessu sjálfir. Íslendingar báðu um þetta. Íslendingar gerðu það sjálfviljugir. — Þannig á frammi fyrir öllum heiminum að vera hægt að leggja á okkur ábyrgðina á því, sem verður gert. Þetta er það, sem á að gera. Og meðan ég get nokkuð, vil ég reyna að koma hv.

vald, sem er að búa sig undir að undiroka meginíð af heiminum, verða yfirnylenduríki allra þeirra gömlu, sem nú eiga að afþakast. Við Íslendinga höfum í 7 aldir verið lýðræðisþjóð og erum nýslopinn úr greipunum á nýlendukúg-urum. Nú er ætlað til þess af okkur, að við göngum í bandalag til þess að hjálpa til þess að kúga allar þær aðrar þjóðir í veröldinni, sem eru að þerjast fyrir sínu frelsi, við þau völdugustu nýlenduríki heimsins, sem myndu þetta árásarbandalag, sem hér er um að ræða. Annars vegar nýlenduríkin í Evrópu, sem á síðustu fimm öldum hafa brotið undir sig tvær heimsálfur, og hins vegar Bandaríkin, sem frá því að vera nýlendubjörg sjálf og heyja sína frelissstyrjöld móti Bretum, eru nú að búa sig undir að skapa sér 16 nýlendur á vestrurströnd Evrópu í staðinn fyrir þær 13 nýlendur, sem Bretar einu sinni áttu á austurströnd Ameríku. Bandaríkin og Vestur-Evrópuríkin, helztu nýlenduríki veraldarinnar, sem nú eru að undiroka allar heimsálfur og standa í árásarstyrjöld við þjóðir, sem nú eru að þerjast fyrir frelsi sínu, með sama rétti og Íslendingar hafa gert, — þessi ríki segja nú við okkur: Þið eigið að ganga í bandalag við okkur, því að þið elskið frelsið og þjóðarréttinn eins og við. — Ég er hræddur um, að okkur væri nær að segja við þessar þjóðir. Sleppið þið fyrst tókunum á þeim nýlendum, sem þið nú undirokið. Látið þær þjóðir, sem þið nú kúgið, fá frelsi, þá skulum við fara að tala við ykkur í alvöru, þá hafið þið sýnt það, að þið virðið þjóðfrelsi og mannréttindi. — Við skulum segja við Acheson: Látið Breta, Hollendinga, Frakka og aðrar nýlenduþjóðir sleppa tókunum á Asíu og Afríku, og gefið þessum þjóðum frelsi, eins og við Íslendingar höfum fengið frelsi, þá skulum við tala við þig í alvöru og trúa þér. — En hver getur ætlað til þess, að við trúum þessum mönnum, þegar þeir koma til okkar gráir fyrir járnnum og segja: Viljið þið ekki vera með okkur í því að vernda frelsi þjóðanna, sem eru að þerjast fyrir frelsi sínu?

Það er þess vegna greinilegt mál, hvað bandamennina snertir, að fyrir okkur Íslendinga er hér um það að ræða að ganga í hernaðarbandalag með harðsvíruðustu nýlendukúgum veraldarinnar. Ég álit, að við Íslendingar mundum brjóta í bága við allt það, sem hefur einkennt þjóð okkar, ef við gerðum slíkt, og værum að hjálpa helztu nýlendukúgum veraldarinnar, til þess að þeir ættu hægara með að viðhalda valdi sínu yfir öðrum nýlenduþjóðum og kúga þær.

Þá skulum við athuga þetta í sambandi við Bandaríkin sjálf og allt það tal, sem hér hefur verið haft í frammí viðvikjandi því, að þau væru alveg sérstaklega að hugsa um lýðræðið. Hæst. atv. flutti ofur litla mannkynssögu í útvarpið hér í gærkvöld. Það væri nú í raun og veru dælitíð gaman að taka hæstv. atv. í tíma í mannkynssögu; ég held honum veitti ekki af því, því að það var svo undarlegt, sem hann leyfði sér að halda fram í ræðu sinni. Það er þess vegna bezt fyrir okkur að athuga nú ofur lítið, hvornig þær aðferðir eru, sem Bandaríkjamenn og Bretar og þessar þjóðir hafa tekið viðvikjandi lýðræðinu. Bandaríkin hafa nú undanfarið öðru

hvoru verið að gera smábyltingar og hafa með vopnvaldið verið að breyta um stjórn í Mið- og Suður-Ameríku, og í hvert skipti hefur ekki heyrst neitt hljóð úr horni hér heima. Það hefur verið gengið út frá því sem sjálfsgöðu, að ef það væru Bandaríkin sjálf eða bandarískar undirlægjur, sem gerðu uppreisn til þess að bylta við löglegum stjórnun, þá væri allt í lagi. Hér hefur verið talað um það, að Bandaríkin væru framúrskarandi lýðræðisríki. Sannleikurinn er sá, að Bandaríkin eru nú sem stendur eitt harðsvíraðasta einræðisríki auðringanna í heiminum, ríki, þar sem fjórar völdugustu auðringasamtöppurnar hafa sölsað undir sig meginíð af þjóðarauð Bandaríkjanna. Samkvæmt bandarískum hagskýrslum eru það fjórar helztu auðringasamtöppurnar, sem eiga 60% af þjóðarauði Bandaríkjanna.

Þegar Matthías Jochumsson skáld var í Bandaríkjunum, þá skrifaði hann um dvöl sína þar, og hann kallaði Bandaríkin „mammonsríki Ameríku“. Honum þótti auðsætt, að það væri auðurinn, auðvaldið, sem þar réði lögum og lofum, ætti blóðin, skapaði almenningssátið og mótaði alla pólitík þess ríkis. En síðan Matthías Jochumsson var í Bandaríkjunum hefur vald auðringanna margfaldað, og hafi það verið rétt hjá Matthías að kalla Bandaríkin mammonsríki, þá er það ekki aðeins Mammon, heldur og Marx, svo að maður haldi guðanófnunum, sem drotnar þar í dag. Í bókmenntum okkar Íslendinga hefur myndin af Bandaríkjunum verið mynd þess ríkis, þar sem auðringarnir drotna, þar sem vald auðsins er jafnvel svo mikið, að kosningar fara nákvæmlega eftir því, hve mikið af peningum hvar auðflokkurinn um sig leggur í þær, og lýðræðið í Bandaríkjunum birtist stundum í því, að þeir, sem leyfa sér að gagnýta sér kosningarétt sinn öðruvísi en drotnarnir vilja, eru blátt áfram skotnir niður. Þeir fjórir auðringar, sem nú stjórna Bandaríkjunum, eru: Morgan með sína bankastarsemi og stálhringinn, Rockefeller með olíuna, Du Pont, sem ræður yfir kæniska iðnaðinum, og Mellon með olíu. Allir þessir auðringar eru stærstu vopnaframleiðendur í heimi. Þessir hringar ráða og yfir atómtilrauna-stöðvum Bandaríkjanna og eiga flest tækin þar. Þessir hringar hafa gróða af stríðsötta og aukinni vopnaframleiðslu og af stríðum. Þess vegna er það auðringavaldið í Bandaríkjunum, sem beitrir sér fyrir núverandi stefnu Bandaríkjanna, að koma á æðisgengnum stríðsötta, beita sér fyrir vopnaburði og hertýgingu og stríðsþátttöku þjóðanna. Þær árásarstyrjaldir, sem þjóðirnar, sem nú ætla að stofna Atlantshafsbandalagið, heyja, skapa Bandaríkjauðringunum gróða og eru fyrst og fremst vatn á þeirra myllu. Auðvald Bandaríkjanna óttast ekkert eins mikið og frið. Í blóðum bandaríska auðvaldsins er talað um það sem eitt þá ægilegasta, sem fyrir gæti komið, að kalda stríðið hætti og eðlilegt jafnvægi skapaðist milli þjóðanna, því að það þýddi ægilegustu kreppu, sem nokkru sinni hefur dandi yfir í Bandaríkjunum. Þetta skrifa sérfræðingar auðvaldsblaðanna, því að styrjaldir þýða gróða fyrir vopnahringana, og það er búsness hjá þeim að lengja styrjaldir, og það hafa þeir gert bæði 1914–18 og í síðasta stríði vegna

þess, að þeirra gróði verður því meiri, því lengur og meira sem drepið er. Þetta er rétt, og ef einhver ber brigður á þetta, þá skal ég sanna það, en þetta er svo hryllilegt, að mig undrar ekki, þótt menn ói við því, að undir lýðræðisgriminni skuli vera svo vægðarlausar verzlunarvald.

Hver eru svo skipti okkar við þetta land? Hver eru skipti Bandaríkjanna Norður-Ameríku við okkur, og hvaða fyrirheit gafa þau um skipti þeirra við okkur framvegis? Ég vil minna á eftirfarandi: Í Bandaríkin byrjuðu afskipti sín af okkur með því árið 1941 að setja ríkisstj., í samráði við Breta, úrslitakosti um það, að innan 24 klt. bæðu Íslendingar Bandaríkin um hvernd. Þann 24. júní bárust ríkisstj. slíkir úrslitakostir, og að þeim varð að ganga, án þess að tækiferi gæfist til að leggja málið fyrir Alþingi. Afskipti Bandaríkjanna byrja sem sagt með því, að þau setja Íslendingum úrslitakosti, og Alþingi fékk fyrst um þennan samning að fjalla sem gerða staðreynd. Þetta er rétt að muna, hvað snertir lögræðilega aðstöðu okkar, sem við komum til með að leggja fyrir aðrar þjóðir um sök okkar eða sakleysi í milliríkjavíðskiptum.

Ég skal geta þess, ef forseti hyggst að veita matarhlé, að ég á nokkuð eftir af minni ræðu, en ef matarhlé verður ekki veitt, þá verð ég lengur að ljúka máli mínu. Því að þá tala ég hægjar, ef ég fæ ekki einhverja hvíld, og því spyr ég forseta, þar sem ég á eftir að tala í 1–2 klt., hvort hann vilji nú veita matarhlé. Hins vegar er ég reiðubúinn að halda áfram eins lengi og verða vill, ef hæstv. forseta þætti betra. (Forseti: Ég vil spyrja hv. þm., hvað mikið hann munni eiga eftir af sinni ræðu.) Líklega svona 1–2 klt., en ef Alþingi ætlar nú ekki að veita matarhlé og ætlar nú að vinna vel, aldrei þessu vant, þá stendur ekki á mér, en ef ég fæ ekkert hlé, verð ég eðlilega þurrari í kverkunum og tala þá hægjar, þegar fram í sækir, en ég vil stuðla að því, að allt fara hér fram samkvæmt þingsköpum, en ef sleppa á matarhlé, þá er það nú ekki beint í samræmi við þingsköp, svo að ég kann betur við, að nú verði veitt matarhlé. (Forseti: Ég mun halda áfram umræðum um stund.) Ég skal þá halda áfram og tek þá fyrir, þar sem frá var horfið, um afskipti Bandaríkjanna af okkur Íslendingum.

Nauðungarsamningurinn 1941 var þannig, að Bandaríkjamenn skuldbundu sig til að fara héðan strax, er styrjöldinni lyki. Hvernig stóðu þeir við það? Þannig, að þeir svíku á okkur samninginn. Þeir neituðu að fara burt. Það er sem sé fyrsta reynsla okkar af Bandaríkjunum, að þeir svíkjá á okkur gerða samninga. Hvað gera þau svo? Þau gera það, að meðan þau sitja hér með her, sem settur var niður án þess, að réttindi væru til, þá neita þau að fara burt og fara fram á þrjár herstöðvar til 99 ára. Hvað þýði þetta? Þetta þýði það, að meðan þeir höfðu hér her, þá ætluðu þeir að nota sér samningsrof og hervald til þess að neyða Íslendinga til að afsala þrem stöðum af landi sínu undan Íslenzkum yfirráðum. Þetta jafngildir innrás. Þetta jafngildir vopnaðri árás til að taka sem herstöðvar þrjá hluta af landinu til 99 ára. Það er auðsætt, að Bandaríkin hafa búið við, að Íslendingar svöruðu játandi. Þeir hefðu varla gert Alþt. 1948. D. (68. löggjafarþing).

þá kröfu 1. okt., að þeir fengu sem herstöðvar Keflavík, Skerfajörð og Hvalfjörð til 99 ára, nema af því, að þeir gengju út frá því, að við værum of amir til að neita kröfum þeirra. Það sýndi sig, að Bandaríkin ætluðu sér að beita Íslendinga nauðung. Í krafti samningsins frá 1941 ætluðu þeir að knýja okkur til að láta af hendi þrjá hluta lands vors. Þegar þessu var svarað neitandi, þá fóru þeir fram á að fá Keflavíkurlugvöllinn til afnota. Hvað var þá látið í veðri vaka? Það var látið í veðri vaka, að svo framarlega sem ekki yrði inn á það gengið, þá mundu Bandaríkjamenn halda áfram að vera hér með sinn her. Það þýði, að Bandaríkin höfðu Íslendingum því að halda hér áfram hernámi, ef þau fengu ekki mikilsverð hernaðarleg friðindi. Bandaríkjamenn höfðu að brjóta á okkur samninga, og þeir gerðu það líka til þess að tryggja valdaástöðu sína hér. Þeir höfðu þá hervald hér, og í krafti þess knúðu þeir fram Keflavíkursamninginn. Hver hefur þá afstaða Bandaríkjanna til okkar Íslendinga verið? Röð af ofbeldisáðgerðum. Þerum þetta svo saman við það ríki, sem hæstv. ráðh. voru að ljúga upp á í gær, að okkur stafaði ógn af, og athugum afstöðu þess stórveldis til Norðurlanda. Sovétríkin höfðu her í Norður-Noregi, af því að þeir ráku nazistana þaðan, og Sovétríkin höfðu her á Borgundarhölmum, af því að þeir ráku nazistana þaðan líka. Sovétríkin fóru burt úr Norður-Noregi, og Sovétríkin fóru burt af Borgundarhölmum, þrátt fyrir það þótt hv. þm. S-P. skrifaði heila bók um, að þau ætluðu ekki að fara, en Bandaríkin voru kyrr á Íslandi. Þau svíku samninga á eina vopnlausu ríki veraldar og notuðu hervald sitt til þess að niðasta á Íslendingum. Þannig hafa þeir skapað sér aðstöðu, sem þeir hafa í dag, með nauðungarsamningi, með her-setu, með áframhaldandi tilraunum til landráðs og með því að knýja fram Keflavíkursamninginn. Síðan er okkur sagt, að við þessa stjórn, sem þannig hefur hagað sér, ættum við að semja um þátttöku í hernaðarbandalagi í fullu trausti þess, að hún virði lög, rétt og þjóðfrelsi.

Ég mun þá næst koma að því, sem snertir alveg sérstaklega tilganginn með stofnun Atlantshafsbandalagsins, og vildi af því, að forseti er farinn að gá á klukkuna og flestir þingmenn farnir í mat, geta þess, að ég mun þurfa að endurtaka mikið af því, sem ég nú segi, þegar þingmenn koma aftur, því að þótt ég hafi gaman af því að ræða við hæstv. forseta, hef ég enn þá meiri löngun til að ræða málið við þingmenn yfirleitt. Því spyr ég hæstv. forseta, hvort hann hugsi sér að halda um. áfram, eða hvort hann ætlar að taka matarhlé. (Forseti: Ég hafði hugsað mér að halda áfram fundi til kl. 12.30 og gefa þá klukkustundir matarhlé.) — Þá kem ég að því, hvað snertir aðild okkar að Norður-Atlantshafsbandalagi, og skulum við þá athuga, hver afstaða Íslendinga verður, eftir að þeir hafa gerzt aðilar að bandalaginu, gagnvart þeim aðilum, sem Atlantshafsbandalaginu er beint gegn. Vitanlega er því fyrst og fremst beint gegn Sovétríkjunum, og er ekki nýtt, að slíkt bandalög séu sköpuð, og ekki nýtt, að það sé gert undir því formi, að um sé að ræða mótspyrnu gegn kommúnistum. Við heyrðum áróðurinn gegn

kommúnismanum milli síðustu heimsstyrjalda, bæði í blöðum auðvaldsins úti um heim og Morgunblaðinu hér heima á Íslandi, alveg eins og nú. Áður var það Hitler, sem hafði forustuna gegn kommúnismanum. Baráttu hans og hans fylgiskipa var beint gegn lýðræði, þjóðfrelsi og sósíalísma. Þá voru látaust barðar bumburnar á sama hátt og nú gegn þessu þrennu. — Ég sagði, að bandalagsstofnanir gegn Sovétríkjunum væru ekki nýtt fyrirbrigði. Þegar er alþýstjórnin tók völdin í Rússlandi 1917, þá skeldist borgarastéttin um gervallan heim, en þótt hún væri óttaslegin, gerði hún sér vonir um, að slá mætti niður hina fátæku og langhrjáðu alþýðu. Í auðvaldsríki mynduðu samtök sín á milli og háðu stöðugar árásir á Rússland frá 1918—21. Á þeim tíma voru bumburnar barðar látaust af hálfu Morgunblaðsins og auðvaldsblöðunum um allan heim. Það var talað um, að þessi alþýðulýðveldi stofnuðu öllum heimi í hættu, og þá var lagið ekki síður en nú. Sem dæmi um málflytning Morgunblaðsins skal ég geta þess, að fróðum manni, sem athugað hefur blaðið frá þeim tíma, telst svo til, að það hafi þá verið búið að þriðrepa hvern einasta Rússa úr hungri. En hvaða afstöðu tóku þá beztu menn íslensku þjóðarinnar, þeir menn, sem haldið hafa uppi málstað þeirra hugsjóna, sem víð erum stoltastir af? Töldu þeir, að þessar 14 þjóðir væru fulltrúar lýðræðisins gegn einræðinu? Nei. Beztu menn íslensku þjóðarinnar litu þannig á, að þetta væri herferð auðvaldsins gegn alþýðunni og lýðræðinu. Sá maður, sem af íslenskum kynstofni er talinn hafa náð einna hæst í öllu því, sem við erum stoltastir af, Stephan G. Stephansson, skrifaði þá um þessar herferðir og árásir 2. júní 1920 í bréfi til Jóns frá Steóbrjú. Hann er að tala um bændaforingja hjá Vestur-Íslendingum, og segir svo með leyfð hæst. forseta:

„Þetta er nú aðalbjarminn í sovjetstjórn svonefndri, „democrasíð“, sem á er stagazt, en hvergi er til nema í Rússlandi, þó Woods hafi þetta frá sjálfum sér. Í minni myndun hlýtur líkt þessu að ske — eða heimurinn fer til andsk. . . . á þessari öld. Svo er nú komið fyrir almenningi alls heims, að þetta þóli lítil bið. Tafið aðeins um — fæst þetta með lögum, eða aðeins með bardaga? Rússastjórn æskir einskis nema friðar til að fullkomna hjá sér þetta fyrirkomulag, sem hún trúir á, en fær ekki frið. Öll „hervöld helvitanna“, auður og stjórnarvöld allra ríkja, sem nú eru uppi, siga á hana öllum hennar nágrönum með mótum, undirröðri, líðstyrk, herbúnaði og hótunum. Þetta síðasta veit ég, því að það gerist nú samtíða mér.“

Þetta eru orð Stephans G. Stephanssonar, líklega vitrasta og a. m. k. mesta mannsins í okkar skáldahóp. Ég veit ekki, hvort þeir menn, sem nú tala djarflegast í skjóli Bandaríkjavaldsins, mundu stimpla hann láttinn svipað og þá, sem nú taka sömu afstöðu, en þau völd, sem nú vilja stofna Atlantshafsbandalagið, vildu þennan mann í fangelsi fyrir sína skoðun og sín kvæði árið 1918. Þannig var af okkar beztu mönnum lítið á sams konar viðburði og eru að gerast nú. — [Fundarlé.]

Herra forseti. Þegar ég frestaði ræðu minni, hafði ég getið um fyrstu herferðina, sem farin

var fyrir 30 árum síðan gegn alþýðuríkinu í austri. Í sambandi við aðgerðir auðvaldsríkjanna þá gegn sósíalismanum og nýlendunum hafði ég rakið, hvernig okkar beztu menn sá gegnum blekkingamoldviðrið. Stephan G. Stephansson talaði þá um herför helvitanna. Við vitum, hvernig fór. Þrátt fyrir allt hrundu alþýðuríkin af sér þessari árás. En síðan var hafizt handa á ný af hálfu auðvaldsríkjanna og ægileg herferð undirbúin. Sú herferð er fyrst og fremst kennd við fasimann, en undirrót þessa samsæris var, að auðstéttir Þýskalands, Ítalíu, Frakklands og Englands reyndu að brjóta lýðræði þessara landa á bak aftur og tygja sig til hernaðar gegn Sovétríkjunum. Mér datt í hug í sambandi við það ágríp af mannkynssögu, sem hæstv. atvnrh. var með hér í gær, að ekki væri vanþörf á því, að ráðh. lærðu mannkynssöguna upp aftur. Þeir ættu að reyna að athuga þá atburði, sem nú gerast. Í ljósi þess, sem gerðist fyrir stríðið, Hvers vegna komst Hitler til valda? Undirrótin var, að þýzka auðvaldið, stóriðjuhóldarnir í Ruhr, stálfhringurinn I. G. F., kemiskí hringurinn og aðrir slíkir ákvæðu að brjóta lýðveldið þýzka á bak aftur. Og hjá hverjum fengu þeir stuðning? Hjá þýzka auðvaldinu. Hitler var komið til valda með stuðningi þýzku auðmannastéttarinnar. Það var samsæri þessara auðmannastétta, sem olli því, að þýzki fasiminn stóð völdum og lagið undir ok sitt hverja þjóðina á fætur annarri. Það var þýzka auðmannastéttin, sem gerði samning við Hitler 1938 um kaftábyggingar, sem gaf honum jafnrétti við Breta, og það var fyrir hennar tilverkað, að þriðjungur af þeim skipasmíðastöðvum, sem Bretar áttu, voru eyðilagðar. Það voru enska og þýzka auðmannastéttin, sem sameiginlega komu Hitler til valda og hjálpuðu honum að brjóta undir sig Austurríki og Tékkóslóvakíu. Það, sem um var að ræða, var samsæri þessara auðkóna móti Evrópu, og Sovétríkjunum sérstaklega. Og undir hvaða grímu var þetta gert? Það var gert undir grímu andkommúnismans. Hitler veifaði stöðugt Rússagrýlunni. Í skjóli hennar tryllir hann þýzku þjóðina, kveikir í ríkisþinghúsinu og kennir kommúnistum um. Og Morgunblaðið tekur undir þessar ásakningar, og blaðið hefur aldrei afturkallað þær. Æsingar Morgunblaðsins gegn kommúnismanum byrjuðu fyrir alvöru, þegar Hitler hafði gefið merkið með ríkisþinghúsbrennunum. Íhaldsmenn trúðu lygum fasistanna eins og nýju neti, og síðar, í marz 1933, þá Hitler lét til skarar skrifa, þá fagnaði Morgunblaðið og talaði um Göring sem dugandi mann. Enn er hugur Morgunblaðsins hinn sami. Enn boðar Morgunblaðið ríkisþinghúsburna. Enn er ofbeldi undirbúið með hjálp gamalla nazista, sem m. a. hafa orðið alræmdir fyrir að brenna ketti lífandi, og enn eru óspektir undirbúnað að dæmi þýzku nazistanna. Við sátum í Þýzkalandi, hvaða afleiðingar það hefur, ef fólk er tryllt með kommúnistagrýlunni. Þýzka þjóðin hefur orðið að þola ægilegar hörmungar fyrir það, að hún lét blekkjast. Hún hefur orðið að ganga gegnum slíkar skelfingar, að þess eru fá dæmi. Hlutskipti þýzku þjóðarinnar, er leit á sig sem þjóð skálda og hugsuða, mætti vera Íslendingum, sem ætíð hafa metið þýzku þjóðina mikils, til varnaðar.

svo að við látum ekki brjála okkur á sama hátt. Það er sami áróðurinn, sem nú hefur verið hafinn. Sömu mennirnir sem gengu í broddi fylkingar 1933 og 1934 með nazistamerki í barmningu eru beztu trúnaðarmenn núverandi hæstv. utanrhh., og þeir eru hafzifri í sendiferðum fyrir núverandi stj. Ritstjórar „Íslands“ eru helzti „omgangskreds“ núverandi hæstv. utanrhh. Þræðinum hefur ekki verið sleppt, heldur er haldið áfram. Spurningin er, hvort íslenska þjóðin þer gæfu til að hindra, að hennar hlutskipti verði hið sama og Þjóðverja, sem brjálaðir voru með Rússagrýlunni 1933. En þessi grýla er eina „röksemdin“, innan gæsálappa, sem stj. fyfyr nú fram og treystir á, eins og Hitler, sem varð svo sterkur, að honum tókst að koma þýzka heimsvaldinu á heljarþróm með því að blekkja karla eins og Chamberlain með þessari grýlu. Hæstv. atvnrh. var að rekja söguna fyrir stríðið, en hann sleppti úr því, sem mestu skipti. Hvað gerðist 1938? Þá var gerður samningur í München milli Þýskalands, Ítalíu, Englands og Frakklands um stríð í austur á hendur Tékkóslóvakíu og Sovétríkjunum. Münchensamningurinn var samningur auðvalda Evrópu um stríð. Morgunblaðið minnst stundum á Tékkóslóvakíu nú í sambandi við annað, en hvað sagði Morgunblaðið 1938, þegar Tékkóslóvakía var ofurseld fasísmanum, og England og Frakkland svíku Tékkóslóvakíu í München? Hvað sagði Morgunblaðið, þegar Chamberlain og Daladier unnu eitthvert versta Júdasarverk, sem unnið hefur verið, fyrir auðstéttir Vestur-Evrópu, svo að þær gætu sameinazt gegn alþýðuríkjunum? Morgunblaðið fagnaði og líkti Chamberlain við Jesú Krist! Svo fegið var blaðið, þegar Tékkóslóvakía var ofurseld fasísmanum. Engin lofsýrði voru öngu sterk til þess að lofa svikarana. En nú orku Morgunblaðið yfir því, að Tékkóslóvakía sé komin undir vald kommúnista. Einhvern mun virðist blaðið þrátt fyrir allt gera á kommúnísma og fasísma. Eitt ríki í veröldinni stóð með Tékkóslóvakíu, Sovétríkin. Og af hverju þorði Benes ekki að taka hjálp Sovétríkjanna? Foringjar bændaflöksins hótuðu að opna landið fyrir Hitler, ef hann gerði það. Í München fengu Sovétríkin að vita, hvað þeirra biði, ef þetta bandalag héldist áfram. Það er á grundvelli þessa, sem við verðum að athuga það, sem gerðist næstu árin á eftir. Það er kannske rétt að minnast á það. Sovétríkin reyndu að sprengja Münchenbandalagið, en England og Frakkland svíku Pólland og létu það eiga sig, enda var samkomulag um það milli þýzku og frönsku auðhringanna að eyðleggja ekki hver fyrir öðrum, með því að varpa sprengjum. Og hvers vegna? Vegna þess að þeir vonuðu enn þá, að Þýzkaland og Sovétríkin lentu í stríði. Sú von réttist ekki. Hitler réðst á Vesturveldin, og franska auðmannastéttin sveik Frakkland í hendur honum. Ef svo hefði ekki verið, hefði franska þjóðin barizt. Það veit allur heimurinn. Sama stétt sem sveik Tékkóslóvakíu var hér að verki, Pétain og fylgildi hans vildi heldur Hitler en aðalþýðan tæki völdin. Grundvallarátökin voru milli þýzka auðvaldsins og Sovétríkjanna. Í raun og veru byrjaði styrjöldin fyrst 1941, er stríðið hófst milli Sovétríkjanna og Þýskalands.

Þá var barizt og ekki svikið. Allt, sem þurfti að yfirgefa, var lagt í rústir, svo að það kæmi ekki óvininum að neinu gagni. Það var annað en að taka við öllum olíu- og benzínbirgðum franska hersins, sem námu meiru en Þjóðverjar notuðu til þess að sigra Frakkland. Þá fyrst var barizt upp á líf og dauða. Þá var ekki lengur um „sjónarspil“ eða skripaleik að ræða. Og hvað gerðu Vesturveldin? Pólitik þeirra var sú að láta Þjóðverja og Rússa berjast, þar til þeim blæddi út. Þá stóð England sterkt eftir. Þeir ráðh., sem sögðu þetta 1941, voru að vísu settir af: þetta segir maður ekki, þetta gerir maður. Churchill var það ljóst, að menn, sem ljóstruðu slíku upp, yrðu að fara, en þessi pólitik var framkvæmd. Og Truman, núverandi forseti Bandaríkjanna, sagði í júní 1941, að Bandaríkin ættu að veita þeim líð, er útílit væri á, að yrði undir, og bíða og sjá. Þessi ummæli eru prentuð í New York Times og öðrum bandarískum blöðum í júní 1941. Þetta var líka pólitik Englands. Um það geta allir sannfærzt, sem lesa það, sem sonur Roosevelts og Cordell Hull hafa skrifað um þessi mál og sömuleiðis Eisenhower. Þar kemur það fram, hvernig Bretar börðust gegn árás á Vestur-Evrópu. Enska stj. gegnumfærði þá pólitik að láta Þjóðverja og Rússa berjast þar til þeim blæddi út. Sprengjuárásirnar á Þýzkaland voru til þess gerðar að „terrorísra“ þýzku alþýðuna. A verksmiðjur Fords og General Motors var aldreí varpað sprengjum, og heldur ekki á verksmiðjur I.G.F., sem Ameríkumenn áttu í. Þannig var samsæri auðhringanna. Meiningsin var, að Hitler fengi tækifæri til þess að ráða niðurlögum Sovétríkjanna. Það var það „menningarsögulega afrek“, svo að notuð séu orð Alþýðublaðsins, sem hann átti að leysa af hendi. Hvað eftir annað ofbauð heiðarlegum stjórnmálamönnum, eins og t. d. Roosevelti, sú vægðarlausu hagsmunapólitik, sem nýlendukúgararnir brezku beittu. En svo kemur hæstv. atvnrh. og þykist vita betur, þó að hann í þekkingarleysi sínu rangfæri allt, sem gerzt hefur. Hann virðist ekki hafa lesið annað en Morgunblaðið og setlar að prédíka þann fróðleik, sem hann hefur fengið þar, sem heilagan sannleika fyrir þjóðinni. Núna, eftir að styrjöldinni er lokið — eftir að þessi herferð auðvaldsríkjanna gegn Sovétríkjunum hafði mistekizt og Sovétríkin sigrað þýzku herina við Stalingrad og þannig var auðséd, hver endanleg úrslit mundu verða, — þá loks gripu Engilsaxar inn í. Það var sem sé hætta á, að rauði herinn einn mundi frelsa alla Evrópu. Hver, sem les víðræður Churchills og Roosevelts frá stríðsárunum, sér, um hvað barizt var. En önnur herferð auðvaldsríkjanna gegn Sovétríkjunum hafði sem sagt mistekizt. Nú er verið að undirbúa þriðju herferðina af hinum sömu auðhringum, sem jusu fé í nazistana þýzku á sínum tíma, hafa haldið hlífiskildi yfir þýzku auðhringunum og starfa nú í nánu sambandi við þá. Og það var jafnvel svo sterkt og órófið í síðasta stríði, að Bandaríkastjórn fékk ekki við neitt ráðið. Nú eru auðmannastéttirnir í Japan, Þýzkalandi og Bandaríkjunum komnar í bandalag við auðvald Englands og Frakklands og búa sig undir nýja heimsstyrjöld gegn Sovétríkjunum. Það er nauð-

synlegt, að við íslenskir alþm. gerum okkur þetta ljóst, ekki sít þar sem verið er að blekkja með því, að barizt sé fyrir helgustu hugsjónum mannkynsins um fríð, frelsi og öryggi. Mig langar til, vegna þeirra Alþf.-manna, sem hér eru á þingi fyrst og fremst, og þá einkum hæstv. forsrh., að minna á það, hver verið hefur stefna Alþf. í þessum málum. Í stefnuskrá flokksins frá 1938, sem enn er í gildi, segir m. a. svo — með leyfi hæstv. forseta:

„Þar sem ósigur Sovétríkjanna mundi vera ósigur fyrir verkalyðinn um allan heim, berst hann (flokkurinn) á móti hvers konar einangrunartíraunum, árásarherferðum og spellvirkjum auðvaldsins gegn hinu nýja þjóðfélagi.“

M. ó. o. — hæstv. forsrh. hefur með stefnuskrá Alþf., sem hann er formaður fyrir, skuldbundið sig til að berjast gegn því, að Sovétríkin verði einangruð, og gegn hvers konar tíraunum auðvaldsríkjanna, er að því stefna að vinna þeim tjón. Eg býst nú raunar við, að hæstv. forsrh. verði ekki mikill fyrir að kringja þessu stefnuskráratríði flokks síns fremur en öðrum. Honum hefur reynt svo auðvelt að svíkja öll hugsjónamál síns flokks í öllu því, sem hann hefur framkvæmt í sinni stjórnari. Og þótt ég hafi nú farið um þetta nokkrum orðum, að gefnu til efni hæstv. atvrmrh. í gær, þá er ég ekki þar með að biðja Alþf. eða hæstv. forsrh. að taka afstöðu í þessu máli með alþýðuríkjunum gegn auðvaldsríkjunum. Eg er aðeins að upplýsa, að það eru tvær hlíðar á þessu máli, sem nauðsynlegt er að þekkja báðar. Eftalaut skiptumst við Íslendingar eins og hver önnur þjóð um þessi stórmál. Þau hafa eðllega þau áhrif, að stéttirnar skiptast um þau hvað samúð snertir. Engum þýðir að prédika mönnum andlegt hlutleysi um þessi mál; andlegt hlutleysi er ekki til í þessum efnum. En því má ekki blanda saman við hernaðarlegt hlutleysi. Það, sem okkur Íslendingum ber að hugsa um, er það, hvernig okkur muni vegna í átökunum milli hinna tveggja jötna, sem þarna eigaft við. Alþýðuríki heimsins eru ekki lengur neitt lítið þeð, þau eru sterkt vald nú orðið og vald, sem styrkist með degi hverjum. Og okkar litlu þjóð ber vegna smáðar sinnar og sérstöðu að hugsa um það eitt, hvernig hún megi forða því, að hún verði troðin undir í átökum þessara jötna. Það er sama, hvernig við skiptumst í samúð okkar; við verðum að vera einhuga um að gera allt, sem í okkar vald stendur til þess að forða þjóð okkar frá tortímingu í þessum geignvænlegu átökum.

Hvað Sovétríkin snertir, þá á okkar þjóð ekkert sökott við þau. Þau hafa ekki sýnt okkur neinn ágang. Þvert á móti. Við höfum aðeins gott af þeim að segja. Þau hafa gert hagstæða viðskiptasamninga við okkur og beinlínis hjálpað okkur til að losna úr arðránsfjötrum brezkauðmagns, sem höfðu hert svo að hálsi okkar fyrir styrjöldina, að minnstu munaði, að sjálfstæði okkar riði að fullu. En Bandaríkin hafa niðzt á Íslandi, sýnt okkur ágengni og reynt að ná tökum á landi okkar. Þeim hefur orðið vel ágengt. Og okkar krafa hlýtur að vera þessi: Burt með þau ítök, sem Bandaríkin hafa hér nú.

Eg hef reynt að gefa hér réttari mynd af átökunum í heiminum en hinir „bandóðu vit-

leysingar“ í ráðherrastólunum (eins og einn þeirra komst að orði) gáfu í gærkvöld, og reynt að leiðrétta nokkuð þá afskræmdu mynd, sem þeir bruguðu upp er ætluðu sér að blekkja þjóðina með dæmi hr. Hitler.

Eg vil þá fara nokkrum orðum um þá „röksemd“ ráðherranna, að við gætum ekki haldið virðingu okkar meðal þeirra þjóða, er að Atlantshafsbandalaginu standa, ef við gerumst ekki aðilar. Hæstv. menntmrh. sagði meira að segja, að það mundi vekja tortryggni, ef við drægjum einn dag að samþykka fyrirskipanir Bandaríkjanna. — Jú! Það vantar ekki, að þeir ímyndi sér, að þeir skapi sér virðingu yfirboðaranna með framferði sínu. Og hverjig hefur framferði þeirra verið? Jú, þegar yfirboðararinn kalla, flýgur hálf ríkisstjórnin í aðra heimsálfu. Og sama daginn auglýsir Bandaríkisstjórn, að hún gefi Íslendingum 2¼ milljón dollara — 2¼ milljón er gjald, sem 2¼ ráðherra krjúpa fyrir. Ísland er svo sem ekki sérlega djúrt land; það þarf ekki meira til þess en 2¼ milljón, að 2¼ ráðherra komi skrifaðandi að fótum hinna bandarísku yfirboðara sinna. Þetta fær allar heimur að heyra. Og þetta halda þeir að skapi þeim virðingu! Nei, þeir skapa Íslendingum fyrirlitningu umheimsins; og þeir ættu sjálfir að heyra það, hvernig Bandaríkjamenn á Íslandi tala um þá á bak, þótt fagurt mæli í eyru þeim. — Nei, það, sem verið er að gera, er þetta: Það er verið að stimpla okkur smánarstimpli betillókanna og mútubeganna. Það er virðing, sem hæstv. ráðh. halda, að þeir séu að skapa þjóð sinni.

Þá tala þeir enn um það, að vinátta Bandaríkjanna sé í veði. Eg hef nú ekki trú á því. Eg hef meira að segja þá trú á Bandaríkjamönnum, að þeir mundu fremur vilja tengjast vináttaþöndum við okkur, ef þeir vissu, að hér væru menn, sem þyrðu að hugsa sjálfstætt og standa á rétti sínum gegn hverjum sem væri. Þegar Vilhjálmur Þór hafði þau orð vestur í Ameríku 1944, að Íslendingar mundu aldrei þola, að erlendar þjóðir hefðu hersetu í landi þeirra, þá voru ummæli blaðanna á þessa lund: „Svona eiga frjálsar þjóðir að tala.“ — En það er e. t. v. nokkuð annað, sem liggur að baki þessu tali um vinátta. Það er máske eitthvað svipað og hjá Bevin er hann hótaði því 1946, að Bretar mundu ekki líta á það vinsamlega, ef við gengjum ekki að kröfum Bandaríkjanna um herstöð í Keflavík; eða það er eitthvað svipað og við heyrðum frá fulltrúum Breta 1942, er við vorum að hugsa um að stofna lýðveldið. E. t. v. felst hótum í vináttahlínu. En hæstv. ráðh. ættu þá að skýra frá því, ef svo er ekki, og segja: Við höfum ekki trú á, að okkur sé á neinn hátt hótað af Bandaríkjunum. — En að ganga í bandalagið á grundvelli röksemdar eins og þessarar, væri ekkert annað en undirlægjuháttur og dæmalaus glópska.

Næst er þá að athena, hvað koma mundi á daginn, ef við gerðum nú þennan samning. Samkv. 9. gr. er gert ráð fyrir, að sett sé á stofn herforingjaneðf og ráð fyrir allt bandalagið, sem gæri ráðstafanir t. d. til hráefnaöflunar, um staðsetningu herstöva og annað, sem tilheyrir stýrjaldarundirbúningi. Og þessi ráð verða það

raunverulega vald yfir þeim herstöðvum, sem Bandaríkin kunna að hafa í næsta stríði. Þau fara ekki dult með það, að Ísland hafi mjög mikla þýðingu sem árásarstöð, en ekki varnarstöð. Herforingjaráð Bandaríkjanna hefur ekki farið í felur með það. Og samkv. 5. gr. samningsins mundum við Íslendingar vera neyddir til að taka þátt í árásarstríði, ef þetta ráð ákvæði að hefja slíkt stríð af einhverju því tilefni, sem nota mætti til að réttlæta nafnið „varnarstríð“ og láta gera þær ráðstafanir í landi okkar, sem því ráði sýndist og það telja nauðsynlegar.

Í 6. gr. samningsins segir, að ákvæði 5. gr. um vopnaða árás á einn eða fleiri samningsaðila skuli taka til vopnaðrar árárar á lönd hvaða aðila sem vera skal í Evrópu eða Norður-Ameríku, á hin frönsku héruð í Algír, á hernámsslið hvers aðila sem vera skal í Evrópu, á eyjar undir lögsögu hvers aðila sem vera skal í Norður-Atlantshafi norðan hvarfbaugs krabbans eða á skip eða loftflög hvers aðila sem vera skal á þessu svæði. — Þetta þýðir t. d., að ef ráðizt væri á flugvél yfir Berlín eða bandarískt skip á N. Atlantshafi og ef Bandaríkin vildu láta það kosta stríð, þá erum við þar með í stríði. Fyrir tveimur árum voru tvær brezkar flugvélar skotnar niður yfir Júgóslavíu. Heðrum við þá verið bundnir þessum sáttmála, og Bretar hefðu viljað stríð þá, þá hefðum við orðið að vera með. Og spursmálið er aðeins um stríðsviljann. Tilefni er auðvelt að fá. Það sýnir sagan. Frægt er dæmið frá 1898; þá vildu Bandaríkin stríð við Spán, sem þá átti Kúbu og var um þær mundir orðinn mjög lémganga. Og hvað gerðist? Einn göðan veðurdag sprakk ameríska herskipið Main í loft upp í höfn í Kúbu. Það hefur aldrei verið upplýst, hver ástæðan var. En Bandaríkin fóru í stríð við Spán og tóku Kúbu og hafa ráðið henni síðan. — Ekkert er auðveldara en frá þannig tilefni til að fara í stríð, og af hinu minnsta tilefni yrðum við Íslendingar að dansa dansinn með, ef í það færi. Og hvað sem líður yfirlýsingunni í 7. gr., þá erum við Íslendingar með því að binda okkur þessum sáttmála, að skuldbinda okkur til að brjóta lög Sameinuðu þjóðanna og ganga fram hjá öryggisráðinu, ef í það færi, og hlíta heldur úrskurðum og ákvörðunum þeirrar herforingjaneðfar, sem þetta bandalag setur á stofn. Hæstv. ráðh. hafa haldið því hér fram í umræðum, að við Íslendingar mundum ráða öllu um það, hve mikill okkar þáttur yrði í þessu bandalagi í framtíðinni, hve mikill við legðum fram og hvaða bælistöðvar yrðu í landi okkar. „Allt verður gert, sem Ísland vill“, hafa þeir látið það heita. En má ég spyrja hæstv. ráðh.? — Við gerðum samning um það, að aðeins yrði gert það, sem Ísland vill í Keflavík. Og hefur það verið gert? Nei, — og svo langt frá því. Bandaríkjamenn hafa ekki haldið þar í heitri ein einustu lög með reglugerð, allt hefur verið þverbrotið, og það reginhneyksli er á allra vitorði. Og halda menn nú, að þetta breytit, eftir að við höfum gengið í N. Atlantshafsbandalagið? Halda menn, að herforingjar þess, kaldrifjaðir og klókir menn, sem fengið er það hlutverk að undirbúa þær aðstæður, sem beztar kynnu að þykja í styrjöld, — halda menn, að þeir færu að spyrja okkur Íslendinga um það,

hvað okkur listit nú um eitt eða annað? Nei, þeir mundu aðeins líta á land okkar sem herstöð, en um þjóðina stæði þeim á sama. Ef forstjórar bandarískra auðfélaga á Keflavíkurflugvelli fara ekki einu sinni eftir því, sem Íslendingar vilja, þá þarf enginn að halda, að herforingjar þessara járngráur ríkja muni fremur fara eftir vilja og tillögum Íslendinga. Eða trúá menn því, að sú ríkisstj., sem hefur haft framkvæmd Keflavíkursamningsins með höndum og farizt það svo sem raun er á, mundi þegar að þessu kæmi. standa betur í ístaðinu gagnvart hinu erlenda valdi? Ætli það yrði ekki svipuð saga og víðbáurnar líkar og 1947, þegar hæstv. utannrh. var yfirheyrdur hér á Alþ. í hálfan mánuð um framkvæmd Keflavíkursamningsins og sagði ýmist, að ekki hefði náðst samkomulag um þetta eða hitt, eða að Bandaríkin mundu móðgast, ef lögin væru framkvæmd? Þar hefur hins vegar viðgengizt smyg, þjófnaður, skattsvik, tollsvik og hvers konar lögbrot í skjóli ríkisstj. Nei, eftir að við Íslendingar værum orðnir aðilar að herbandalagi, yrði Ísland eins og Keflavík er í dag; amerísk herstöð — land, sem bandarískir herforingjar réðu.

Eg veit, að þessi barátta, sem háð er hér í dag, verður ekki sú síðasta, sem háð verður hér á Alþ. vegna árárar Bandaríkjanna og tílrauna í þá átt að leggja undir sig land okkar. En þessi barátta skiptir sköpum. Undanfarið hafa Bandaríkin verið að reyna að taka landið í áföngum. Hvað var okkur sagt, þegar Keflavíkursamningurinn var gerður? Það, að herinn færi burt. Og í dag lýsir ríkisstj. Bandaríkjanna því yfir, að Keflavíkurflugvöllinum, sem sagt var, að væri engin herstöð, yrði eigi haldið áfram, nema Ísland taki þátt í hernaðarbandalagi og það verði þar með herstöð. Og í krafti þess hafa nú verið veittar 64 millj. kr. til skráttunnar á vellinum, hinum stærsta í heimi. Eru Bandaríkjamenn nú þegar byrjaðir að undirbúa framkvæmdir. Okkur var sagt, þegar Keflavíkursamningurinn var gerður, að við værum að losna við herinn úr landinu og hér yrðu engar herstöðvar. En hvað er það núna? Nú er ekki um neina dulbúna herstöð að ræða, því að nú hefur því verið lýst yfir, að Ísland verði í bandalaginu. Þegar það er sagt í dag, þá vitum við, hvað verður gert á morgun. Það var sagt í októbermánuði 1947, að við værum veitendur varðandi Keflavíkursamninginn. Ári síðar var sagt, að við hefðum orðið fyrstir allra til að taka lán hjá Bandaríkjunum — taka við gjafafé, því að hæstv. ríkisstj. sagði, að við lifðum ekki án gjafa. Nei, við vitum líka í dag, m. a. frá þeim manni, sem lengst og harðast hefur barizt fyrir herstöðvum á Íslandi, hv. þm. S-P., en hann fer ekki dult með það, að á friðartímum sé nauðsynlegt að hafa bæði herstöðvar og herskyldu í landinu. Við sjáum, hvað fram undan er, ef það verður samb. að Ísland verði þá fyrst og fremst herstöð fyrir Ameríkumenn. Það virðist athugið, að athygli mun beinast að vestrinu, og vofir sú hættu yfir vorri þjóð.

Nú mun hæstv. ríkisstj. knýja fram, að þetta verði samb. Þegar hæstv. ríkisstj. hefur undirritað það hvað eftir annað, að þinginu muni gefast nægur tími til að ræða málið, svo að ekki

eingöngu fái það að vita um málið í heild, heldur og þjóðin, — eftir þessar yfirlýsingar um allan undirbúning málsins, eru hæstv. ráðherrar staðnir að ósannindum um málið, sem þeir flytja hv. þm. og þjóðinni. En það er ekki aðeins svona, heldur lýsa þeir hver annan ósannindamann. Hæstv. utanrrh. lýsti hæstv. forsrh. ósannindamann að vissum ummælum. Samningurinn hefur verið undirbúinn með blekkingum við þjóðina. Og nú hefur hann einnig verið undirbúinn með ósannindum á þingi. Nú er reynt að knýja hann í gegn með ofbeldi, — eftir að búið er í tvö ár að ritskoða íslenska útvarpið og valla þjóðina. Og nú á að blekkja menn til að samþykkja hann. Meðan við vorum hernumdir, gátum við hlustað á fréttir frá London og Berlín. Við gátum heyrt andstæðurnar og myndað okkur eigin skoðun. Nú er hið harðvítugasta hernám á útvarpinu, framkvæmt af lepp Bandaríkjanna, sbr. ritskoðun Hitlers í Þýskalandi, til að valla þjóðina og ljúga að henni, þegar veltur á lífi hennar og öryggi. Síðan er hvítlíði stefnt út og nazistar og sadistar dregnir fram úr fylgsnum sínum, gamlir vinir hæstv. utanrrh. og nánastir frændur hæstv. utanrrh. úr Noregi frá hernámssárunum þar. Þetta er lýðurinn, sem á að sjá um, að Alp. samþykki samninginn. Síðan lýsa fylgismenn samningsins því yfir, að þeir hafi yfirgnæfandi meiri hluta þjóðarinnar að baki sér. Eg skora á hæstv. ríkisstj. að sýna þennan fjölda. Eg skora á hana að boða til almenns borgarafundar um málið. Eg skora á hana að sýna samþykktir frá almennum mannfundum, er samþykki sáttmálan. Eg skora á hæstv. ríkisstj. að láta tugþúsundirnir í Reykjavík greiða atkv. um, hvort Ísland eigi að ganga í Norður-Atlantshafsbandalagi. Hvi ekki að fara að eins og í grísku borgrikjunum: láta fólkíð greiða atkv. með handauppréttingu? Eg vænti þess, að þeir, sem styðja samninginn, óttist ekki lýðræðið. Hvers vegna þorir hæstv. ríkisstj. ekki að gera þetta, láta þjóðina dæma? Hægt er að ganga úr skugga um álit fólksins. Hvaða ástæða er til hjá hæstv. ríkisstj. að heimta, að málinu sé hraðað? Af hverju er hvítlíði og lögreglu stefnt út? Ætlar Rússland að ráðast á Ísland, ef við samþykkjum samninginn? Ekki segir Acheson. Hvað liggur á? Hvi má ekki leyfa þjóðinni að þaultrannsa málið, eins og hæstv. forsrh. hefur lofað henni? Það situr sízt á hæstv. ríkisstj., sem kemur sér ekki saman um einföldustu smáatriði eða sjálfa stefnuskrá stjórnarsamvinnunnar, að „melda“ Ísland inn í hernaðarbandalag, hæstv. ríkisstj., sem er svo veik, að hún býst við því að riðlast þegar eftir samþykkt samningsins. Hvaða aðfarir eru hafðar hér í frammi? Það er ekki hægt að nota hæstv. ríkisstj. til að stjórna Íslandi. Hér ríkir óstjórn og óngþveiti. Að kalla má hver einasti hv. þm. stjórnarflokkanna víðurkennir, að hér ríki stjórnleysi. Þessi hæstv. ríkisstj. ætla að knýja sáttmálan í gegn og sundrast á eftir. Hvers konar ábyrgðartilfinning er það að láta slíka stj. fá heimild frá Alp. til að samþykkja þennan sáttmála? Hv. alþm. vita, að hæstv. ríkisstj. er gæmslega ofær til að stjórna landinu. Þeir geta ekki bent á eitt mál, þar sem hún hafi látið gott af sér leiða. Hún hefur ekki látið nema bólvun af sér leiða. Svo segir hæstv.

ríkisstj., að verði samningurinn ekki samþykktur nú, þá verði áhuginn farinn út um þúfur. Hvar er sá áhugi, sem hæstv. ríkisstj. hefur tekið upp hjá sjálfri sér? Það er Bandaríkjustjórn, sem hefur farið fram á þetta. Er það ætlunin, að hæstv. ríkisstj. lifist í sundur, þegar Ísland er komið inn í bandalagið? Ef því er þannig farið, þá væri samþykkt samningsins meira ógæfuverk en ég trúi, að hv. þm. láti hafa sig til að vinna. Hæstv. stj. hefur ekkert gert fyrir sína þjóð. Hún er að gera þetta fyrir erlent vald. Hæstv. utanrrh. lét svo um mælt, að einhverjir menn væru gerðir út af ærnum kostnaði erlendis stórveldis. Eg þekki ekki nema hæstv. ráðh., sem það megí hafa um. Þeir hafa þegið mútur opinberlega og á svo ósvifinn hátt, að Bandaríkin auglýsa það. Þessi stj. væri fallin vegna efnahagsöngþveitis, ef Bandaríkjustjórn hefði ekki látið hana fá peniga og þar með haldið henni gangandi. Íslensku ríkisstj. er haldið uppi með amerísku fé. Þannig er samningurinn til kominn. Hæstv. ríkisstj. hefur m. ö. o. tekið að tóra, því að hún hefur dollaramilljónirnar á milli handanna, ella væri hún komin á hausinn. Hún er leppstj., sem í skjóli erlendis auðvalds helzt við, en er fyrirliðin af bæði þjóð og þingi. Og núna ætla hún að kúsa Alp. til að svíkja þjóðina í hendurnar á erlendu herveldi. Þessir hæstv. ráðh. eru að vinna fyrir Júdasarpeningum með því að reyna að koma Íslandi inn í hernaðarbandalag. Eg held, að hv. þm. ætti ekki að láta hafa sig til þessa verks. Engum dettur í hug, að ráðið verði á Ísland. Það er engin ástæða til annars en annaðhvort að rjúfa Alp. þegar í stað og efna til nýrra kosninga eða láta fara fram þjóðaratkvgr. Það er enginn réttur fyrir hendi að binda þjóðina til 20 ára í hernaðarbandalagi. Og þessi hæstv. ríkisstj. hefur ekki staðið sig svo vel, að hún verðskuldi, að henni sé trúað fyrir að gera þennan samning. Eg álit því, að þingið ætti að fella samninginn eða að öðrum kosti skjóta honum undir þjóðaratkvgr. Allt annað er gæmslega óverjandi, úr því sem komið er, og allt of mikið í veði.

Gylfi Þ. Gíslason: Hinn 4. apríl n. k. verður undirritaður í Washington milliríkjasamningur um varnir Norður-Atlantshafssvæðisins, Norður-Atlantshafsstáttmáli, og hefur Íslendingum verið boðið að gerast aðilar að sáttmála þessum. Undirbúningur þessarar samningsgerðar hefur tekið langan tíma, eða allt að því ár. Ástæðan til samningsgerðarinnar er sú, að forustumönnum vestrænna lýðræðisríkja mun nú þykja enginn vafi á því lengur, að vonlaust sé að tryggja frið í heiminum með fólksvalausri alþjóðasamvinnu innan sameinuðu þjóðanna, gera verði ráð fyrir því, að aftur kunni að draga til ófriðar, sem þá yrði fyrir og fremst milli Sovétríkjanna annars vegar og Bandaríkjanna og Bretlands hins vegar, það sé líklegt til þess að draga úr ófriðarhættunni, að Bandaríkin, Bretland og þau lönd, sem fylgja mundu þeim að málum, myndi varnarbandalag, svo að gagnaðilinn viti, hverjig hann ætti að mæta, ef hann stofnaði til árásar, og þessi lönd yrðu þá heldur ekki óvívóuin, ef ófriður brytist út.

Það hefði auðvitað verið vandaliði fyrir forustumenn hinna vestrænu lýðræðisþjóða að semja yfirlýsingum um sameiginlega lýðræðissinnæða stefnu í utanríkisráðum og á allar lýðræðisþjóðir Evrópu og Ameríku til þess að skrifa undir hana. En þeim þótti það ekki nægileg aðvörðun til þeirra þjóða, sem þeir töldu sig geta búið við áráð af. Þeir töldu varnarbandalag eitt nægilega aðvörðun. En þá kom jafnframt upp það vandamál, hvornig skipuleggja skyldi slíkt bandalag, þ. e. hversu ríkar hinar gagnkvæmu varnarskuldbindingar skyldu vera. Bandaríkin myndu vera gerðir út af ærnum kostnaði erlendis langsterkasti aðilinn í slíku bandalagi, en jafnframt sá, sem væri í minnstri beinni árásarhættu. Það var því mjög eðlilegt, að löndin í Vestur-Evrópu, sem eru í mestri árásarhættu í ófriði milli austurs og vesturs, vildu fá sem mestar skuldbindingar af hálfu Bandaríkjanna um aðstoð, ef ófriður brytist út. Það er hins vegar andstætt hefðbundinni utanríkisstefnu Bandaríkjanna að skuldbinda sig fyrir fram til slíkar aðstoðar, auk þess sem það er erfitt vegna stjórnskrárákvæða. Þennan mikilvæga vanda varð því að leysa, áður en hægt yrði að mynda varnarbandalagið, og það tók tíma. Samningaumeitanir um myndun bandalagsins munu hafa byrjað í júní síðastliðnum, og þeim lauk ekki fyrr en nú fyrir skemmstu. Það var vandaliði um gagnkvæmar skuldbindingar, sem þurfti að leysa, og jafnframt urðu bandalagsríkin auðvitað að gera sér grein fyrir því, hvornig haga ætti vörnum, ef til styrjaldar kæmi, þ. e. hvaða viglinu ætti að verja, og hvornig haga skyldi gagnsókn, og það hlaut líka að taka tíma að koma sér saman um slíkar hernaðaráttanir, því að hagsmunir væntanlega bandalagsþjóða voru þar andstæðir í ýms-um atriðum.

Samkvæmt ummælum erlendra blaða virtist svo á síðustu mánuðum síðastliðens árs, að Bretar og Frakkur mundu fá þeim kröfum sínum framgengt, að bandalag þetta yrði náð, hervarnir landanna efdar mjög og samræmdar og um allmiklar gagnkvæmar skuldbindingar að ræða. Í ljósi þessara staðreynda verður að skoða umræður þær, sem fram fóru hér á landi um áramótin síðustu. Íslenzkir valdamenn hljóta að hafa vitað, hvornig þessi mál stóðu, þótt ekki væri af öðru en lestri erlendra blaða og tímarita. Samt sem áður virtist tal þeirra hniga að því, að sjálfsagt væri, að Ísland yrði aðili að þessu bandalagi. Niðurstaða samningaumeitananna varð þó önnur. Bandaríkin tóku þá endanlegu ákvörðun að gangast ekki undir neinar formlegar skuldbindingar gagnvart hinum bandalagsríkjunum og munu ekki hafa talið sér fært að gefa ákveðin fyrirheit um varnir ýmissa landsvæða, sem vitað var, að aðrir óskuðu, að varin yrðu skilyrðislaus. Þetta olli t. d. Bretum og Frökkum miklum vonbrigðum, sem sem greinilega hefur komið fram í heimsblöðunum, þótt þeir á hinn bóginn teldu sér mikils virði að fá þau fyrirheit, sem Bandaríkin þá voru reiðuþúin að veita. Þau voru ekki í bindandi formi, heldur nánast þannig, að áráð á bandalagsríki skyldi einnig skoðast sem áráð á Bandaríkin, þótt þau, þ. e. Bandaríkin, áskildu sér að visu rétt til þess að ákveða sjálf, til hvaða ráðstaf-

ana þau gripu. Norrænu konungsríkin þrjú höfðu gert miklar tilraunir til að leysa öryggismál sín sameiginlega á þann hátt, að þau mynduðu norrænt varnarbandalag, er stæði utan Atlantshafsbandalagsins, en slíkt bandalag reyndist ekki eiga sama kost á bandarískum vopnum og ríki innan Atlantshafsbandalagsins, og þótti því Norgegi fyrst og fremst öryggi sitt ekki nægilega tryggt í slíku bandalagi, svo að af því varð ekki. Noregur og Danmörk verða því í Atlantshafsbandalaginu, en Svíþjóð ekki.

Umræður um þetta mál hófust miklu seinna hér á landi en í nokkru öðru landi, sem rætt var um, að yrði þátttakandi væntanlegs Atlantshafsbandalags. Málið hafði verið rætt rækilega í blöðum annarra landa í 5—6 mánuði áður en minnst var á það hér. Ög þegar svo loks var á það minnst hér, þótti sumum það hin mesta hvatvísí og fljótfærni. Allar umræður væru algerlega ótímabærar. En strax og umræðurnar hófust, kom samt í ljós, að mikið hafði verið um málið hugsað, og virtust sumir valdamenn hafa ráðið við sig, hvaða tillögur þeir mundu gera.

Upphaf hinna opinberu umræðna hér á landi var það, að séra Sigurbjörn Einarsson dósent flutti fullveldisræðu á vegum háskólastúdent 1. des. s. l. Varaði hann þar Íslendinga við inngöngu í hernaðarbandalag og taldi þeim henta bezt hin hefðbundna stefna hlutleysis í hernaðaráttökum, sökum smæðar, vopnleysis og andúðar á styrjöldum. Þegar þessi röð hljómaði, var sem komið hefði verið við kvíku fjölmargra stjórnmálamanna og stjórnmálaritstjóra. Það stóð ekki á svörum, og þau voru ekki ávallt mælt af stillingu, þau voru hröpuð, og þau voru æpt í ofsa og vandlættingu innan um ókvæðisörð og fúkyrði. „Það er ekkert öryggi lengur í hinu úrelta hlutleysi,“ var hrópað. Það skipti engu máli, þótt enginn hafi nokkru sinni haldið fram hér, að í hlutleysi fælist eitthvert öryggi. Og það var hrópað: Hlutleysi er ekki aðeins flónska. Það er að þora ekki að velja milli góðs og ílls. Það er síðleysi. Það er stuðningur við ofbeldið. Það er kommúnismi. — Það skipti engu máli, þótt hlutleysi sé þjóðréttarhugtak um afstöðu í styrjöld, — það skyldi tákna skoðanaleysi, kjarkleysi, kommúnisma. Og á eftir óþunum um hlutleysið kom svo aðalatriðið: Öryggi landsins er í hættu. Landið má ekki vera varnarlaust. Það má ekki vera einangrað. Það verður að treysta varnir þess og öryggi. Þótt því væri andmælt, að utanríkisstefna landsins ætti framvegis að grundvallast á hlutleysi, og jafnvel þótt það væri gert með óhefluðu orðalagi, þá var þá út af fyrir sig ekki sérstaklega athyglisvert. Hugtakið hlutleysi er engan veginn óumdeilanlegt sem þjóðréttarhugtak. Um það er deilt, hvort við Íslendingar höfum verið hlutlausir í síðustu styrjöld, og andmæli gegn hlutleysi þurftu því ekki að tákna mikilvæga stefnubreytingu. En þúsundir manna í öllum stjórnmálaflokkum hrukku við, er þeir heyrðu, að öryggi landsins væri í hættu og landið mætti ekki vera varnarlaust. Þeir spurðu og hlutu að spyrja: Er áráð yfirvofandi? Og hvornig á að verja landið? Eigum við að koma hér upp viggirðingum? Eða á önnur þjóð að gera það? Eigum við að stofna

hér her til þess að verja landið? Eða á að fá hingað erlendan her til þess að verja það? — Þessar spurningar brunnu á vörum manna um land allt. Og þær höfðu verið lagðar á varir þeirra af þeim stjórnmalamönnum og stjórnmalraritstjórum, sem allt í einu og í tilefni af því einu, að varað hafi verið við þátttöku í hernaðarbandalagi og mælt með hlutleysi í hernaðarátökum, höfðu tekið að tala um það, að öryggi landsins væri ekki nógu tryggt og landið mætti ekki vera varnarlaus.

Ég var einn þeirra, sem fylltist skelfingu, þegar ég heyrði talið og las skrifin um öryggisleysið og nauðsynina á sterkum landvörnum. Og ég spurði sjálfan mig: Getur það verið, að menn telji landið í yfirfandi hættu af árásum og hernámi af hálfu Rússa, ef styrjöld brytist út? Getur það verið, að menn séu reiðubúnir að leggja í kostnað við að koma hér upp viggiröngum og innlendum her til þess að koma í veg fyrir slíkt? Eða getur það verið, að menn vilji láta aðrar þjóðir koma hér upp viggiröngum og senda hingað erlendan her, er verði til taks, ef til slíks kynni að koma? Ég spurði marga menn þessum spurningum, ræddi þær við menn úr öllum stjórnmalaflokkum. Tilefni hafði gefið, því að Atlantshafssáttmálinn var í undirbúningi og vitað, að Íslandi yrði boðin aðild. Og ég varð undrandi yfir þeim svörum, sem ég fékk hjá ýmsum mönnum, mörgum mönnum. Þeir virtust telja Rússa geta hernumið landið, þegar þeim sýndist, og haldið því, það væri auðvitað óberileg tilhugsum, þess vegna yrði hér að vera hervirkil og lið til varnar. Sárafáfr vildu að visu, að við byggðum viggiröngum og stofnuðum her, en sumir töldu nauðsynlegt, að hingað kæmi þegar í stað erlendir her og upp yrði komið viggiröngum fyrir erlent fé, og margir töldu slíkt enga frágangssök, ef það þyrfti að vera liður í samningum við aðrar þjóðir um öryggismál landsins.

Ég var og er þeirrar skoðunar, að Ísland sé ekki í beinni hættu af hernámi Rússa, þótt styrjöld brytist út milli þeirra og Bandaríkjanna. Ég taldi því og tel engu ástæðu til hervarna hér á landi, sem betur fer, því að sjálfir höfum við engin tók á að koma þeim upp og engu getu til að stofna þann her, er gæti varið landið árásum, en af setu erlends hers í landinu á friðartímum mundi stafa stórkostlegur þjóðernisháski. Íslenzkir tungu og íslenzkri menningu hlýti að verða stefnt í voða, ef hér yrði erlendir her að staðaldrí, og sjálfstæði landsins yrði nafnið eitt, ef aðrar þjóðir kæmu hér upp viggiröngum og gættu þeirra.

Var nú nokkur furða, þótt mönnum, sem aðhyllast slíkar skoðanir, brygði í brún, þegar þeir heyrðu skýndilega talað um hættur, öryggisleysi og nauðsyn hervarna. Valdamað og blöð sögðu að visu ekki, að þau vildu láta viggiröða landið og fá hingað erlendan her. En þau fengust lengi vel heldur ekki til að staðhæfa, að þau vildu ekki láta viggiröða landið og ekki fá hingað erlendan her. Þess vegna urðu menn óttaslegnir. Þess vegna vissu menn ekki, hvað menn áttu að halda. Þess vegna voru menn kvíðafullir og væntu hins versta.

Nú er að visu komið í ljós, sem betur fer, að

ótti, sem margir ólu í brjósti — og hafði verið veitt tilefni til að ala í brjósti — um, að aðild að Atlantshafsbandalagi mundi leggja Íslendingum algerlega óberilegar skyldur á herðar, var ástæðulaus. Það hefur komið í ljós, að í kjölfar aðildar að bandalaginu þarf ekki að sigla her seta í landinu á friðartímum og ekki viggiröng landsins. Þjóðréttarlegar skuldbindingar samningsins eru mjög litlar. Enginn samningsaðili afsalar sér formlega sjálfstjórnarrétti í einu verulegu atriði. Eðli samningsins og þýðing hans er ekki fölgjög í þeim þjóðréttarskuldbindingum, sem í honum felast. Þær eru litlar, og þá væri þýðing hans lítil. En hún er hvarvetna talin mjög mikil. Hvað veldur? Í hverju er mikilvægi samningsins fölgjög?

Eðli þessa samnings er í því fölgjög, að honum er ætlað að vera síðferðilega bindandi, þótt hann sé ekki lagalega bindandi. Honum er ætlað að vera stefnyfirlysing, og meira, honum er ætlað að vera fóstbræðralag. Í þessu er fölgjög mikilvægi hans. Bandaríkin hafa hingað til ekki viljað taka á sig neinar síðferðilegar skuldbindingar í hermálum gagnvart Vestur-Evrópuþjóðunum á friðartímum, þau hafa ekkert fóstbræðralag við þær viljað í friði, ekki af því að ekki sé um gagnkvæma vináttu, sömu utanríkisstefnu og sameiginlega hagsmuni að ræða, heldur af hinu, að þau gera sér ljóst, að í slíku bræðralagi felst skuldbinding, þótt ekki sé hún lagaleg. En nú hafa þau viljað ganga undir slíka síðferðilega skuldbindingu. Þess vegna er samningurinn mikilvægur. En ef hann er mikilvægur vegna þess, að í honum felst síðferðileg skuldbinding af hálfu Bandaríkjanna, felst líka í honum síðferðileg skuldbinding af hálfu hinna samningsaðilanna. Það er ekki hægt að gera hvort tveggja, að telja samninginn mikilvægum vegna þess, að með honum hafi Bandaríkin tekið á sig síðferðilegar skuldbindingar, og segja svo, að aðrar þjóðir geti ekkert haft við hann að athuga, vegna þess að í honum felist alls engar skuldbindingar. Ef í samningnum felust engar skuldbindingar, væri hann markleysa, varla virði pappirsins, sem hann verður skráður á, og hlægilegur með tilliti til þeirrar miklu vinnu, sem lögd hefur verið í undirbúning hans. En auðvitað felast skuldbindingar í samningnum. Þess vegna er hann mikilvægur. Skuldbindingarnar hafa ekki á sér lagaform. Það er mikils virði fyrir þá, sem óttast afleiðingar slíkra skuldbindinga. En um síðferðisskyldu er þó að ræða, og hún á jafnt við um stærsta samningsaðilann sem hinn smæsta.

Þar með er auðvitað engan veginn sagt, að samningurinn sé óaðgengilegur fyrir Íslendinga. Íslendingar geta ekki haft það að meginreglu að gangast aldrei undir neinar skuldbindingar í alþjóðamálum, enda hafa þeir gert það. Þess vegna geta Íslendingar ekki hafnað slíkum samningi á þeim grundvelli einum, að í honum felist skuldbindingar. Spurningin er um, hvort þessar skuldbindingar séu samrýmanlegar þeirri utanríkisstefnu, sem Íslendingar vilja fylgja, og hvort innan bandalagsins yrði nægilegt tillit tekið til sérstöðu Íslands, ef af aðild þess yrði.

Það er hægt að taka afstöðu með eða móti slíku bandalagi út frá ýmsum sjónarmiðum. Það

er í fyrsta lagi hægt að taka afstöðu til þess sem ráðstöfunar í alþjóðamálum, þ. e. út frá því sjónarmiði, hvort það dragi úr stríðshættu eða auki hana. Í öðru lagi er hægt að taka afstöðu til þess út frá því sjónarmiði, hvort það eflir eða veikir þann deilubíla í alþjóðamálum, sem maður hefur samuð með. Í þriðja lagi er hægt að taka afstöðu til þess út frá því sjónarmiði, hvort það sé í samræmi við utanríkisstefnu hlutaðeigandi þjóða að gerast aðili að slíku bandalagi og hvort innan bandalagsins yrði fullt tillit tekið til þeirrar sérstöðu, sem um kynni að vera að ræða.

Ég mun nú gera grein fyrir afstöðu minni til Atlantshafssáttmálans út frá þessum sjónarmiðum.

Ég álit sáttmálann ekki varhugaverða ráðstöfun frá alþjóðasjónarmiði og álit hann ekki auka ófriðarhættu. Eins og komið er í alþjóðamálum, álit ég samninginn eðlilega og sjálfsgæða ráðstöfun. Ég las í gær þau ummæli í vikuriti brezkra jafnaðarmanna, að þessi sáttmáli væri hvorki gerður í Wall Street né Vatikaninu, Washington né London. Hann væri svarið vestrænu ríkjanna gegn utanríkisstefnu Sovétríkjanna síðan stríðið lauk. Hann væri svarið neitun Sovétríkjarnarinnar á því, að tekið væri upp alþjóðaeftirlit með kjarnorkuframleiðslu. Hann væri svarið við misnotkun Rússa á neitunarvaldinu í öryggisráði Sameinuðu þjóðanna. Hann væri svarið við þeirri stjórnarstefnu, sem fylgt væri í Austur-Evrópuöldunum af fyrirliagi eða með stuðningi Sovétríkjarnarinnar og svipti alþjóðu alla stjórnamálafrélsi og réttaröryggi. Hann væri svarið við tilraunum Sovétríkjarnarinnar til þess að hindra framkvæmd Marshalláætlunarinnar, sem stuðlar svo mjög úr víðreisni Evrópu. Ég hygg, að þetta séu allt saman orð að sönnu. Ég efast ekki um það eitt augnablik, að fyllsta ástæða sé til þess fyrir hin vestrænu veldi að bindast samtökum til þess að sporna við frekari útpenslu af hálfu Rússa, þótt ekki sé annað hægt en að minna á, hversu mikið af því, sem Rússar sölsuðu ranglega undir sig í stríðinu og eftir stríðið, þeir sölsuðu undir sig með samþykki þessara sömu vestrænu stórvelda. Ég hef því ekkert við sáttmálann að athuga sem ráðstöfun í alþjóðamálum, og ég álit hann ekki auka stríðshættu. Kommúnistar, bæði hér og annars staðar, leggja hins vegar mikið upp úr þessu atriði, og raunar fleiri en kommúnistar, bæði hér og annars staðar. Hefur það komið greinilega fram í ræðu og riti hér, að andstaða ýmissa annarra en kommúnista við bandalagið byggist á þessu atriði. — Ég gat þess svo í öðru lagi, að afstaða manna til bandalagsins gæti mótazt af því, hvort menn teldu það efla eða veikja aðstöðu þess höfuðdeiluaðlans í heimsstjórnmalunum, sem menn hefðu samuð með. Ég held, að óhætt sé að fullyrða, að andstaða kommúnista um allan heim gegn þessu bandalagi byggist fyrst og fremst á því, að þeir telja það veikja aðstöðu Sovétríkjanna og bandamanna þeirra á vettvangi alþjóðamála, og ég held, að afstaða íslenzkra kommúnista byggist nákvæmlega á þessu sama. Þeir miða afstöðu sína til þessa bandalags við aðstöðu og hagsmuni Sovétríkjanna, rétt eins og afstöðu sína til Marshalláætlunarinnar og fleiri mála á alþjóðalþt. 1948. D. (66. löggjafarþing).

vettvangi. Ég er þess fullviss, að þessi samningur styrkir aðstöðu Vesturveldanna í átökum heimsstjórnmalanna. Í því hafa kommúnistar um heim allan rétt fyrir sér. Þess vegna bannsyngja þeir samninginn. Ég fyrir mitt leyti tek hins vegar málað Vesturveldanna langt fram yfir málað Sovétríkjanna og sé því ekki ástæða til annars en fagna öllu því í sjálfu sér, sem styrkir þennan málað. Hér ber því að sama brunn og áður um afstöðu mína. Ég hef ekkert að athuga við sáttmálann út frá því sjónarmiði, að hann eflir málað Vesturveldanna í heimsstjórnmalum. Ég tel gott og réttmætt, að málaður sé efldur, og því í sjálfu sér gott og réttmætt, að þessi sáttmáli sé gerður.

Þá gat ég þess í þriðja lagi, að hægt væri að taka afstöðu til sáttmálans út frá því sjónarmiði, hvort aðild að honum væri talin samrýmanast utanríkisstefnu og sérstöðu hvers lands. Til þess að geta tekið hér afstöðu út frá íslenzku sjónarmiði, verður að gera sér grein fyrir, hver utanríkisstefna Íslands á að vera og í hverju sérstaða Íslands yrði fölgín, ef til aðildar kæmi. Ég tel, að íslenzk utanríkisstefna eigi að grundvallast á eftirfarandi meginatriðum:

1) Íslendingar eigi að kappkosta að hafa sem nánasta samvinnu við hin Norðurlöndin og hin vestrænu lýðræðisríki sökum sameiginlegra vöðskiptahagsmuna, ætternis og menningartengsla, skyldra stjórnarháttu og samúðar með málað lýðræðis og pólitískis frelsis.

2) Íslendingar eigi að halda fast við algert vopnleysi sitt, bæði í friði og ófriði. Þeir eigi aldrei að segja nokkurri þjóð stríð á hendur, aldrei hejja styrjöld gegn nokkurri þjóð.

3) Íslendingar eigi og aldrei að leyfa erlendum her dvöl í landinu á friðartímum og aldrei þola þar neinar erlendrar herstöðvar, enda er landfræðileg lega landsins þannig, að á slíku er sem betur fer ekki þörf til varnar landinu gegn árásum úr þeirri átt, sem Ísland mundi fyrst og fremst óttast. Hið aukna öryggi, sem af því leiddi, mundi og hvergi nærri vegna gegn þeirri gifurlegu hættu, sem slíkt hefði í för með sér fyrir sjálfstæði og þjóðerni Íslendinga, tungu þeirra og menningu.

4) Í ófriði eigi Íslendingar að hafa samvinnu við þær þjóðir, sem hafa sömu hagsmuni og þeir sjálfir af því, að siglingaleiðunum í höfunum kringum Ísland sé haldið opnum, og einkum og sér í lagi, ef þeir berjast jafnframt fyrir þeim málað, sem getur jafnframt talizt málaður Íslendinga. Í ófriði eigi Íslendingar að láta slíku þjóðum í té þá aðstöðu í landinu, sem nauðsynleg er til þess, að siglingaleiðunum verði haldið opnum á höfunum umhverfis landið, þar eð þar er um brýna hagsmuni Íslands að ræða, en þeir eigi ekki að leyfa, að land sitt verði notað til árásum á önnur lönd, þar eð það mundi þjóða heim gagnrásam, sem væru Íslendingum hættulegri en nokkurri annarri þjóð sökum fámennis og þess, að nær helmingur þjóðarinnar býr í einum smábæ, milli hafnar og flugvallar og skammt frá einum stærsta flugvelli veraldar.

Þetta eru þau meginatriði, sem ég tel, að íslenzk utanríkismalastefna eigi að byggjast á. Er nú sáttmálinn um Norður-Atlantshafsbanda-

lagið, eins og hann liggur fyrir, samrýmanlegur þessari stefnu eða ekki?

Ef miðað er við hina lögformlegu hlið sáttmálsans, álit ég hann ekki ósamrýmanlegan þessum grundvallaratriðum, en hitt er augljóst, að sé miðað við þær siðferðisskuldbindingar, sem í sáttmálanum felast, hlýtur hann að teljast andstæður nokkrum atriðum þeirra. Ég álit hann ekki ósamrýmanlegan því grundvallaratriði, að Íslendingar eigi að hafa samvinnu við hin Norðurlöndin og hin vestrænu lýðræðisríki. Ég álit, að í honum felist hvorki lagaleg né siðferðileg skuldbinding til þess að leyfa hér erlendum her á friðartímum, þar eð slíkt verða ekki taldir brýnir hagsmunir hinna samningsaðilanna. Hins vegar felst í honum siðferðileg skuldbinding til þess að veita bandalagsríkjnum aðstöðu hér í öfriði. Sú aðstoða er ekki ósamrýmanleg þeirri utanríkisstefnu, sem ég lýsti, nema landið verði þá notað til árásar, en Íslendingar munu ekki geta vænzt þess að hafa á það nokkur áhrif, hvornig landið yrði notað, ef til öfriðar drægi, þótt þeir geti ráðið því, hvað þeir samþykkja og hvað ekki. Ég álit og, að í samningnum felist ekki formleg skylda til beinnar stríðsýfirlýsingar, ef öfriður brýzt út, en ég álit, að gerist Íslendingar aðilar að samningnum, þá mundi þeim þó ekki verða fært að skorast undan að lýsa yfir stríði, ef fram á það yrði farið, a. m. k. ef ekki yrði gerður um það skýr og ótvíræður fyrirvari við undirskriftina. Ástæðan er sú, að allar hinar bandalagsþjóðirnar mundu vafalaust lýsa yfir stríði strax og öfriður brýzt út. Við yrðum eina þjóðin, sem ekki vildi gera það, og er hætt við, að sá vilji okkar yrði litilsvirtur, þar eð hinar þjóðirnar mundu halda því fram, að það getu Íslendingar gert sér að kostnaðarlausu. Það hefur verið farið fram á það við okkur, að við lýstum yfir stríði gegn möndulveldunum, og einmitt af hálfu Sovétríkjanna, Bandaríkjanna og Bretlands. Það sýndi, að stórveldin hafa ekki skilning á algætri sérstöðu okkar í þessum efnum. Alþingi vildi ekki fallast á stríðsýfirlýsingu. Það vildi ekki einu sinni vinna það til í því skyni að fá inngöngu í sameinuðu þjóðirnar. Það, sem hefur gerzt, getur gerzt aftur. En það þarf að vera fullkomlega tryggt, að til stríðsaðilar verði aldrei ætlað af Íslendingum, og ég tel ekki, að það geti talizt fullkomlega tryggt, nema gerður sé um það skýr og ótvíræður fyrirvari við undirskrift samningsins.

Nú þarf ekki einungis að athuga samninginn með tilliti til þeirrar utanríkisstefnu, sem fylgja á, heldur einnig með tilliti til þess, hvort um geti verið að ræða einhverja sérstöðu Íslands, sem þurfi að taka tillit til, áður en af aðild setti að geta orðið. Ég álit, að Ísland hafi sem hugsanlegt bandalagsríki sérstöðu, sem taka yrði fullt tillit til, áður en rétt gæti verið að gerast aðili að þessu bandalagi. Ísland hefur algera sérstöðu að einu leyti, auk þeirrar sérstöku utanríkisstefnu, sem ég tel, að Ísland eigi að fylgja, og ég hef lýst. Ísland hefur nú sérstaklega við völdugasta bandalagsríkið um sérstaka aðstöðu því til handa í landinu sjálfu. Allir vita, að aðildar okkar Íslendinga að þessu bandalagi er fyrst og fremst óskað vegna Keflavíkurflugvallarins,

vegna þess að hann þarf að vera tiltækur, ef öfriður brýzt út. Samkvæmt samningnum eiga allir aðilar að vera jafnréttiháir. Þær þjóðir, sem ráða landi sínu algerlega sjálfar, hafa öll formleg skilyrði til þess að hagnýta þetta formlega jafnrétti. Við Íslendingar ráðum landi okkar ekki sjálfir. Við höfum með samningi, Keflavíkursamningnum, veitt stjórn Bandaríkjanna sérstaka aðstöðu á Keflavíkurflugvelli, heimilað henni að annast starfæslu þar og að hafa þar eigið starfslíð. Við Íslendingar ráðum ekki sjálfir þeim bletti landsins, sem veldur því fyrst og fremst, að aðildar okkar að bandalaginu er óskað. Við höfum því ekki einu sinni formleg skilyrði til þess að hagnýta jafnréttisaðstöðu þá, sem samningurinn veitir samningsaðilum. Um efnislegu skilyrðin ræði ég ekki. Vegna smæðar okkar er auðsæð, að aðstoða okkar hlýtur ávallt að vera veik. Þetta á ekki við um neina samningsþjóðina nema okkur. Það stóðar ekki að vitna til bandarísku herstöðvanna á Grænlandi, því að auðvitað skiptir meginmáli fyrir Dani, hvort herstöðvarnar væru í heimalandi þeirra eða í nýlendu fjarrí heimalandinu, eins og þar á sér stað. Hér er því um algera sérstöðu Íslendinga meðal væntanlegra bandalagsríkja að ræða. Þeir hafa samið við eitt bandalagsríkið um afnot af íslenzku landi, þeir ráða landi sínu ekki sjálfir að öllu leyti. Meðan svo er, geta Íslendingar ekki orðið formlega jafnréttiháir aðili öðrum í slíku bandalagi. Þessi sérstakur þarf því að falla úr gildi samhliða því, að Íslendingar gerist aðili að slíku bandalagi, eða það þarf að minnsta kosti að vera víst, að samningnum verði sagt upp strax og ákvæði hans heimila. Þessu skilyrði þarf að minni skoðun ófrávikjanlega að fullnægja, ef um aðild af Íslands hálfu á að vera að ræða, engu síður en því, að aðildin sé í samræmi við íslenzka utanríkisstefnu. Íslendingar þurfa að ráða landi sínu algerlega sjálfir, ef þeir eiga að geta talizt fullgildir aðilar í slíku bandalagi, og þá ekki sízt þeim bletti landsins, sem mikilvægastur er frá sjónarmiði bandalagsins. Þess vegna höfum við 5 þingmenn flutt þáttill. Um uppsögn Keflavíkursamningsins. Við álitum samþykkt þeirrar till. eða annarrar jafngildrar henni algert skilyrði fyrir því, að rétt sé að gerast aðili að bandalaginu, og við sjáum ekkert því til fyrirstöðu, að slíkt till. sé samþykkt. Það er algerlega á valdi Alþingis að gera þær ráðstafanir, sem þar er farið fram á, og það er jafnvel ástæða til að halda, að gagnaðili samningsins telji slíka breytingu enga frágangssök. En hvað veldur, að því er jafnilla tekið og raun ber vitni, að slíkt till. sé samþykkt? Er það svo, að íslenzkir ráðamenn vilji í raun og veru ekki fá Keflavíkurflugvöll undir alger íslenzk yfirráð? Ef svo er, þá er nauðsynlegt, að það komi skýrt fram. Ef skoðanir íslenzkra ráðamanna og meiri hluta Alþingis eru raunverulega þannig, þá er vissulega varhugavert að ganga í bandalag, sem leggur Íslendingum siðferðilega skuldbindingu á herðar. Þá er ástandið líka varhugavert, þótt við stæðum utan slíks bandalags. Þá er ástandið alvarlegt í sjálfu sér, beinlínis hættulegt.

Af því, sem nú hefur verið sagt, má það vera ljóst, að afstaða mín til þessarar samningsgerð-

ar er ekki hin sama og afstaða hv. 2. þm. Reykv., hún er í rauninni gerðik afstöðu hans. Hann er andvígur þessum sáttmála í sjálfum sér, hann er andvígur honum sem ráðstöfun í heimsmálum, af því að hann aukir á öfriðarhættu, — og ég efast ekki um, að hann er líka andvígur honum vegna þess, að hann telur hann veikja afstöðu Sovétríkjanna á alþjóðavettvangi, þótt hann segi það ekki berum orðum. Ég hef ekkert við sáttmálann að athuga frá þessum sjónarmiðum. Mér skilst, að hv. 2. þm. Reykv. telji og ekki koma til mála, að Íslendingar taki þátt í neinni mikilvægri millríkjasamvinnu utan Sameinuðu þjóðanna, þ. e. millríkjasamvinnu, sem Sovétríkin standa utan við, sbr. afstöðu hans til Marshalláætlunarinnar. Ég er honum algerlega ósammála um þetta. Hv. 2. þm. Reykv. virðist vara andstæður aðild að slíkri samningsgerð, hvornig sem hún væri. Ég er slíkri samningsgerð ekki andvígur í sjálfri sér. Ég er henni ekki „prinsipielt“ andvígur, ef hún er í fullu samræmi við þá utanríkisstefnu, sem ég tel, að eigi að fylgja, og fullt tillit er tekið til sérstöðu Íslands. En ég tel, að Ísland þurfi að búa betur um hnútana og vera betur á verði en nokkur hinna þjóðanna sökum smæðar sinnar og algers vopnleysis í stóru en hernaðarlega mikilvægu landi.

Ég vil taka það skýrt fram, að ég væri reiðubúinn að fylgja aðild Íslands að þessum sáttmála, ef ég yrði sannfærður um, að hann bryti að engu leyti í bága við þá utanríkisstefnu, sem ég hef lýst, og gerðar yrðu öruggar ráðstafanir í samræmi við þá sérstöðu landsins í sambandi við Keflavíkurvöllinn, sem ég hef rætt. Um þetta hef ég ekki verið sannfærður. Ásamt hv. 3. landsk. þm., Hannibal Valdimarssyni, einum elzta og reyndasta framþjóðanda Alþfl., Kjarlanti Ólafssyni, og form. Alþjóðflokksfélags Reykjavíkur, Arngrími Kristjánssyni, flutti ég innan Alþfl. þá till., að millkurinn féllist á að mæla með inngöngu í Atlantshafsbandalagi með tveimur skilyrðum. Hið fyrra var, að sú sérstaða Íslands yrði viðurkennd sem samningsatriði, að Íslendingar þyrftu aldrei að segja öðrum þjóðum stríð á hendur og aldrei heyja styrjöld. Hið síðara var, að Alþfl. lýsti yfir þeim vilja sínum, að Keflavíkursamningnum yrði sagt upp, strax og ákvæði hans leyfa eða fyrr, ef þess er kostur. Um þetta fengust ekki samþ. nógu glögg fyrirheit, og greiddum við því ásamt einum miðstjórnarmanni að auki atkvæði gegn aðildinni. Afstaða okkar hv. 3. landsk. þm. (HV) hér á Alþingi mun verða hin sama. Við munum setja þessi sömu skilyrði fyrir fylgi okkar við aðildina, vara reiðubúin að samþykkja hana að þeim samþykktum, en verðum andvígur henni að þeim felldum. Það þarf skýr rök og alveg ótvíræðar yfirlýsingar til þess að sannfæra mig um þessi atriði. Ég skal játa, að afstaða mín móttast verulega af því, að ég tel Ísland hafa ástæðu til að geta fyllstu varúðar í samskiptum sínum við Bandaríkin. Ekki af því, að ég beri nokkurn óvilðarhug til Bandaríkjanna eða málaástar þeirra á alþjóðavettvangi. Nei, ástæðan er sú ein, að þau hafa farið fram á herstöðvar hér til 99 ára og telja sig hafa hér mikilvægra hernaðarhagsmuna að gæta og hafa

hér sérstaka aðstöðu, sbr. samninginn um afnot af Keflavíkurflugvöllum. Ég skal líka játa, að þegar höfð er í huga afstaðan til Keflavíkursamningsins og framkvæmd Keflavíkursamningsins af hálfu íslenzkra stjórnarvalda, er vissulega ekki sérstök ástæða til að bera takmarkalaust traust til stjórnar íslenzkra utanríkis mála. Af öllum þessum ástæðum þurfum við að gæta okkar betur en ýmsar hinna þjóðanna, og við höfum fyllstu ástæðu til að vilja hafa meira svart á hvítu en nokkur hinna.

Katrín Thoróðsen: Þingsályktunartillöguna á þskj. 499, um þátttöku Íslands í Norður-Atlantshafssamningi, má ekki samþykkja, er ekki hægt að samþykkja. Þetta virðulega Alþingi, þessi samkoma 52 háttvirtra þingmanna hefur hvorki nokkra heimild né hið minnsta vald til þess að veita fullgild, samþykki svör við tilboði því, sem hér liggur fyrir. Til þess skortir Alþingi bæði lagalegan og siðferðilegan rétt. Hvorki sú kynslóð Íslendinga, sem nú er uppi, né nokkur önnur er þess umkomin að veita slíkt vald, slíkan rétt. Ísland hefur verið, er og verður ávallt ávarandi eign hins íslenzka ættbálks, ættaróðal, sem ekki er hægt að farga, ekki er hægt að ráðstafa undan íslenzkum yfirráðum, íslenzku valdi í hendur og umsjá annarra kynkvísla, annarra þjóða, annarra ríkisstjórnna. Það er staðreynd, sem enginn og ekkert fær um þokað, meðan íslenzk þjóð er enn í tölu lífenda og byggir þetta land; og íslenzka þjóðin er enn á lífi og hefur ekki í hyggju að yfirgefa Ísland né láta af hendi eða afsala sér neinum af réttindum sínum undir vald erlendra þjóða.

Lagasamþykktir og samningar, gerðir af hálfu Alþingis, er í þá átt ganga að skerða landsréttindi Íslendinga, geta því aldrei orðið bindandi fyrir hina íslenzku þjóð, hversu rammlega sem frá þeim er gengið, en þær geta, ef illa tekst til, fjötrað þjóðina um ófyrirsjáanlega framtíð, meitt hana og jafnvel myrt. Og því hvílir svo þung ábyrgð á alþingismönnum nú, aldrei meiri og aldrei þyngri en einmitt nú, og því verður aldrei of brýnt fyrir íslenzkum alþingismönnum að sjást vel fyrir og geta þess vandlega að játa ekki á þjóðina, á þroskaða og óþroskaða þjóðfélagsþegna, á ökomnar kynslóðir, já einmitt allra sízt þær, neitt það, er skerði réttindi landsins og frelsi Íslendinga. Aðgæzlan er öllum hent og alltaf hent, en þó ríður engum öðrum meir á henni en órlitilli smáþjóð, sem á land sitt, fjór og frelsi að verja fyrir áseðni og ágenngni eins öflugasta og ósvínasta auðvaldsríkis heimsins. Kjörnum fulltrúum þjóðar, sem aðeins fyrir skömmu síðan hefur losnað úr margra alda ánaud og nú er í slíkum vanda stödd, er vissulega skylt að vaka á verðunum og viðhafa fyllstu gætni í gerðum sínum öllum. Það ætti að vera með öllu óþarfi að hvetja Alþingi Íslendinga, að hvetja ríkisstjórn Íslands til gætni og varúðar, þegar svo mikið er í húfi og raun ber vitni um: Ættjörðin sjálf í yfirvofandi hættu, meiri hættu en nokkur sinni fyrr, fullveldi landsins stefnt í voða og landsréttindi, tunga, menning, frelsi og jafnvel líf þjóðarinnar í veði, ef ógæfusamlega tekst til. Og svo er það fullyrði ég, ef svo hörmulega fer, að sáttmáli

sá, sem hér liggur fyrir, er gerður. — Sáttmáli, er lýst hefur verið sem vita meinlausu og að því er manni skilist marklausu samúðarskeyti til vinveittra þjóða.

Atlantshafssáttmálinn og hinar geigvænlegu afleiðingar, sem gerð hans mundi hafa fyrir land og þjóð, verður ekki að fullu skilið nema í ljósi þess, sem liðið er, nema í ljósi nokkurra staðreynda, og vil ég nema rífa upp ofur litið af því, sem á undan er gengið, og get farið fljótt yfir sögu, því að aðrir ræðumenn hafa þegar að því vikið. Það er óhrækanleg söguleg staðmynd, að í skiptum og samningsgerðum, sem auðvaldsríki standa að, gætir siðgæðis alls ekki og hreinskilni þaðan af síður, hún er óþekkt hugtak. Þar þykir kurteisni að segja eit og meina annað. Auðvaldsþjóðir, eða öllu heldur ríkisstjórnir hlutaðeigandi þjóða, reyna hver um sig að koma sínum áformum fram, að ná því marki, sem þær hafa sett sér, með hvaða hætti sem er. Og markið er ávallt fólgið í hagsmunum þeirrar klíku eða þess hóps manna, sem að stjórninni stendur, önnur sjónarmið komast ekki að. Það eru hagsmunir þessarar klíku eða þessara manna, sem stefnu stjórnanna ráða, og sá hópur ræður einnig, hvaða aðferðum skuli beitt til að koma áhugamáluum fram, og þær aðfarir eru næsta óágrar, svo ljótar sem unnt er að gera sér í hugarlund, og eit er það, sem aldrei kemst að, aldrei verður vart, og það er tillitssemi við aðra. Enginn glæpur er svo auvirðilegur, ekkert það illvirki til svo illt, að klíku, sem að stjórn auðvaldsríkis stendur, bresti geð til að framkvæma það sér og sínum áhugamálum til framdráttar. Hvers konar brögðum og klækjum er beitt til hins ýrasta, en bregðist lævisin, þá eru ógnanir, einkum viðskiptalegs eðlis og á sviði atvinnumála, kúgun, lygar, skipulagður ófyrirleitinn áróður, mútur, svik, fangelsun, launmorð, réttarmorð og manndráp, vopnin, sem beitt er, og að lokum er alltaf hægt að stofna til styrjalda, koma á stað innanlands-óeirðum, borgarastyrjöldum, eða stríði landa í millum, og til slíks þarf augsýnilega oft að grípa.

Það, sem af er þessari öld, hefur alltaf verið einhvers staðar stríð í heiminum og er það enn, mannskætt, stöðugt stríð í Kína, Indókinna, Indónesíu, Madagaskar, Burma og Grikklandi, en miklu víðar er það þó. — Og stríð er reyndar ekkert neyðarúræði, því að mikið má upp úr því hafa, selja vopn, olíu o. fl., sem til slíkra hluta telst nauðsynlegt, og stríð er betra en kreppa að dómi auðvaldsríkjanna, eins og einn þingmaður Bandaríkjanna orðaði það nýlega, en um annað en þetta tvennt er ekki að ræða, þar sem hagkerfi auðvaldsins ræður. En til þess að heylla stríð, jafnt heitt sem kalt, þarf að stöðu til sóknar og varnar, og einmitt af þeim sökum og þeim einum er ágrind Bandaríkjanna á Íslandi sprottinn.

Ágrind Bandaríkjastjórnar á Íslandi er ekki gömul að árum, en hefur vaxið og magnast því órar. Áhuga hennar á Íslandi verður fyrst vart svo vitað sé, er Roosevelt forseti lýsir því yfir í sept. 1940, eftir að hafa setið á ráðstefnu með herforingjaráði sínu, að öryggisliða Bandaríkjanna sé austan Íslands. Í ævisögu sinni segir

Cordell Hull frá því á bls. 946, að á aðfangadag jóla 1940 hafi honum borizt fyrirspurn frá þáverandi utanríkisráðherra (núverandi forsætisráðherra, Stefáni Jóhanni Stefánssyni) um það, hvornig Bandaríkjastjórn mundi snúast við, ef Alþingi Íslendinga bæði Bandaríkin um vernd gegn Þjóðverjum. Hvort hér var um að ræða framtak einstaklingsins eða hvort öll ríkisstjóð að fyrirspurninni, hermír ekki saga, og þá ekki heldur hitt, hvort fyrirspurnin var fram komin á undirlagi Breta, sem hertekið höfðu Íslendinga þann 10. maí 1940, eða hvort hér var á ferðinni hin fyrsta fyrirspurn til Íslenskra stjórnarvalda frá bandarísku stjórninni, sem þau hlýðuðu aðgæzlu laust án þess að yfirvega í minnsta máta, hvað af slíkra málaletan kynni að leiða fyrir Ísland í framtíðinni. Og auðvitað fékk Alþingi, fengu Íslendingar sjálfir ekkert um slíkt að vita, það var viðkvæmt utanríkis-mál, sem ekki mátti nefna, og því var haldið fram, að sósíalistar, sem vörðuðu við, hvað í ráði væri, færu með gaspur, og þeim sagt að þegja, hvað þeir auðvitað ekki gerðu.

Hull svaraði mjög kurteislega málaletan hins íslenskra utanrhr. 18. jan. 1941 og kvað Bandaríkjastjórn vilja hafa frjálssar hendur til að verja eigin hagsmuni og engar skuldbindingar takast á hendur. „En“ heldur Cordell Hull áfram í ævisögunni, „flotastjórninni var þegar falið að athuga aðstæður allar.“ Þessi afstaða Bandaríkjastjórnar er ofur skiljanleg og eðlileg, en hún sýnir glögg þá, sem fyrr var vitað og enn er vitað, að auðvaldsríkjastjórnir stórveldanna hugsa alltaf fyrst og fremst um sjálfar sig og sína eigin hagsmuni og aðeins þá, en eru ekki að hendast á stað til að hjálpa líta brögð, sem í vanda er staddir. Þær líta tróllin taka hann, nema það borgi sig betur að gæta hans, að gleypa hann sjálfur, og á jólnum 1940 vissu Bandaríkin ekki glögg, hve vel hann færi í maga. En herstjórn Bandaríkjanna athugaði vel og vandlega, hvornig hernaðaraðstaða Íslands væri og hvert gildi hún hefði fyrir Bandaríkin, og árangur þeirrar athugunar var, að Ísland væri kjörstaður sem útvörður til árása og varna, herstöð, sem að visu yrði dýr í rekstri, því að Ísland útheimti mikið lið og mikinn vígbúnað, á landi, í lofti og á sjó. Þessum athugunum var lokið um vorið, og síðan hefur Bandaríkjastjórn og herráð hennar aldrei gleymt mikilvægi Íslands sem virki til árásar og sóknar, virkis í fremstu víglínu árásarkerfis Bandaríkjanna.

Hinn 7. júlí 1941 steig bandarískur her á land til að vernda Ísland, samkvæmt bráðabirgðasamningi við ríkisstj. Alþingi áréttaði síðan gerðir ríkisstj. í nýjum og nánari sáttmála, þar sem Bandaríkjnum var fallin hvernd Íslands til stríðsloka, en þá skuldbundu þau sig til að verða á brott með allt sitt lið. Það var í almæll haft þá, að Bandaríkjastjórn hefði fylgt eftir kröfunni um hernaðarstöðuna með hótum um hungurmorð þjóðarinnar, ef ekki væri að gengið, og ekki var veittur langur umhugsunarfræstur þá fremur en síðar. Hvernig svo sem það hefur verið, er hitt víst, að nokkrir þeirra 39 þingmanna, sem sáttmálanum greiddu atkvæði, létu þess getið, að þeir litu á hann sem nauðungarsamning. Aðeins þrír þm. Sósfl. greiddu atkv. á

móti; einn af þm. flokksins var sem kunnugt er erlendis í haldi hjá Bretum fyrir að halda uppi málstað Íslands og íslensks verkalyðs og brottfluttur samkvæmt áeggjum íslenskra manna.

Um sjálfa hvernd úrvalslöðsins skal ég ekki fjölýrða, hún hefur sjálf sagtt ekki orðið árekstrameiri en við mátti búast: rán, gripdeildir, nauðganir, spilling unglinga af báðum kynjum, manndráp, og yfirleitt hvers konar siðspilling, sem ávallt fylgir hernámi og hersetu, einnig þó á friðartímum sé. Nokkur hundruð íslenskra kvenna hurfu Íslandi, fluttu til Bandaríkjanna sem eiginkonur og unustur Bandaríkjanna, og var það allmikil blóðtaka okkar fámennu þjóð. Að visu hafa allmargar þeirra skilað sér aftur, ekki unnað hag sínum hjá hinni vinveittu vestrænu lýðræðisþjóð. En illa hefur þeim gengið að fá innheimt meðlög sín, og ekki hefur þess orðið vart, að íslensk stjórnarvöld styddu hinar fráskildu konur til að reka réttar síns.

Í hverndarsamningnum hét Bandaríkjastjórn því, eins og kunnugt er, að hverfa þegar á brott með allt sitt lið að stríðinu loknu. Þau loforð sviku Bandaríkin, eins og líka er kunnugt, en í þess stað var Bandaríkjastjórn fram á að fá herstöðvar á þrem tilteknum stöðum til 99 ára. Slíka kröfu hefðu Bandaríkin aldrei af hagsýnum ástæðum sent Alþingi Íslendinga, ef þau hefðu ekki áður talið sér tryggt, að að þeim yrði gengið, og er engum vafa undirorpið, að þáverandi utanríkis- og forsætisráðherra (ÓTh) hafði lög máls á því við Bandaríkin að láta þeim herstöðvar í té. Það er svo sennilegt, að telja má fulla vissu, að hann, Ólafur Thors, hafi í yfirleitsfullu ábyrgðarleysi heitið Bandaríkjastjórn herstöðvum. Í þann mund að þetta gerðist, hausti 1945, var andrúmsloftið hér á Alþingi þannig, að ekki fékk dulizt, að þar átti Ísland formælendur fáa, en Bandaríkin það margt handgenginna manna, að kröfurnar hefðu getað náð samþykki Alþingis. En þá kom babb í bátinn. Þjóðin reis upp undir forustu Sósfl. og annarra þjóðhollra manna og andmælti kröfum Bandaríkjastjórnar af slíkum þunga, að hinir handgengnu sáu sitt óvænna og treystust ekki til að fylgja þeim fram, með því líka að kosningar fóru í hönd. Því varð úr, að herstöðva-beiðinni var hafnað, en ekki af þeirri einbeiti sem skyldi, enda mun Bandaríkjastjórn hafa verið með í ráðum. Og nú skyldi brögðum beitt.

Bandaríkjastjórn gerði út sérstakan útsendara, Cumming að nafni, til að segja fyrir verkum, hvaða aðferðir skyldu viðhafnar og hvornig framkvæmdum skyldi hagað. Bandaríkin skyldu setta sig við að fá herstöðvarnar í áföngum í stað einnar lotu, en að því þó tilskildu, að ekki yrði á Íslandi þjóðholl stjórn, þ. e. a. s. engir sósíalistar í stjórn. Seinna var svo fyrsta stjórn Alþfl. á Íslandi mynduð.

Fyrir kosningarnar 1946 hétu allir framþjóðendur trúnaði við íslenskan málstað, að undanskildum Jónasi Jónssyni og Birni Ólafssyni, en hann hafði verið svo opinískur í blaði sínu, Vísir, að ekki þótti tiltækilegt að skipa honum í vonarsæti á lista haldsmanna, en þeim málalokum undi Björn Ólafsson illa og mun hafa haft í heitingum um að kljúfa flokkinn, og þá var það,

sem hæstv. dómsmrh., Bjarni Benediktsson, beitti hann drengskaparbragðinu góða, sem ógleymt mun. En þessa get ég hér til að nefna ofurlitið dæmi um það, með hvílikum flátskap til kosninga var gengið. Að þessum tveimur þingmönnum undanskildum lofuðu aðrir framþjóðendur, sem kosningu náðu, að standa vörð um frelsi landsins. Að kosningum loknum kom á daginn, að þar var af litlum heildinum mælt. Þjórráð þeirra Ólafs Thors og ameríska útsendaraans birtust fyrst í Keflavíkursamningnum, sem Ólafur Thors lagði fram með þeim skila-boðum, að Bandaríkjastjórn gerði það að skilyrði fyrir að standa við orð sín í hverndarsáttmálanum, að þau fengu herstöð í Keflavík, að visu ekki þannig orðað, en þó þannig meint. Herstöðinni var lýst sem eins konar sөлuhúsi fyrir lofthrakta menn. En þótt íslensk alþýða sé öllum þjóðum öríátari og hjálpfúsari, gat hún ekki sýnt þá rausn að lána öræktarmela til þessarar mannúðarstarfsemi, og enn reis hún upp til óflugra andmæla. En nú voru kosningar afstaðnar, og nú rúfa 32 þingmenn trúnað sinn við land og þjóð og eigin drengskaparheit og samþykktu flugvallarsamninginn alræmda, illu heilli.

Á samningsuppkastinu fengust gerðar hér á Alþingi ofurlitlar þreytingar til hins betra, og það þrátt fyrir margendurteknar fullyrðingar Ólafs Thors um hið gagnstæða, en fum hans var svo mikið í fjálgleikanum að sýna Bandaríkjastjórn hollustu sína, harðfylgi og völd, að ekki hafði hann gefið sér tíma til að láta þýða plaggði á skammlaus íslenskt mál og þaðan af síður ætlað nokkurn tíma til, að það yrði athugað og rætt eða borið undir þjóðaratkvæðagreiðslu. Þjóðaratkvæðagreiðsla fékkst auðvitað ekki, það fór ekki meira fyrir lýðræðinu þá en nú. Samningnum var flaustrað af í flýti, og framkvæmd hans hefur verið með þeim hætti, að hagar Íslendinga og réttur hefur verið látaust fyrir borð borinn, íslensk lög margbrotin og þverbrotin, og það allt saman ótalið af núverandi dómsmrh. (EBen). Eftirlitið af hans hálfu hefur verið slíkt, að jafnvel hér á Alþingi, sem þó er skipað skaplitlum mönnum, sem honum eru eftirlátir og auðsveipir svo um munar, þorði hann ekki að láta þáltill, sem Aki Jakobs-son flutti hér á þingi í fyrrahaust, þá þinglega meðferð og athugasit í nefnd, og enn hefur ekki verið svarað á þinglegan hátt fyrirspurnum, er fyrir þessu þingi liggja, um lögbrotin á Keflavíkurlugvelli.

Það er ekki að undra, þótt Bandaríkjastjórn fari sínu fram á Keflavíkurlugvelli. Bandaríkjastjórn hefur alltaf litið á flugvöllinn sem herstöð sína, og því nafni hefur hann óhikað verið nefndur í bandarískum blöðum. En sjálf-sagt hefur framkoma utanrhr. og dómsmrh. (EBen) komið á óvart mörgum Íslendingum, sem höfðu trúnað, að hér væri aðeins um sөлuhús að ræða, og auðvitað yrði íslenskum lögum framfylgt þar, jafnvel þótt það kynni að kosta eitthvert núð og erfiði að halda í við Bandaríkjameinn. Við öðru hefur líklega enginn búizt en að þeir sýndu yfirgang allmikinn og áþengni. Íslendingar hafa reynslu af því frá skiptum sínum við erlend stjórnarvöld, norsk og dönsk, á

öldum áður, að ekki tjáir að láta hlut sinn með öllu afskiptalausum og þeir gerðu það heldur aldrei og fengu því haldni í við komuna um réttindi sín og sjálfstæði að verulegu leyti. Landsmenn voru þá minnugir á sögu sína og lögmenn kunnur þá íslensk lög og gátu vitnað í forna sáttmála máli sínu til stuðnings og gerðu það óspart og óhikað, hver sem í hlut átti, og það jafnvel á hinum mesta niðurlægingatíma seytjándu aldar til dæmis.

Núverandi utanrhh. og dómsmrh. (BBen) er mjög gjarn á að miklast af því í ræðum sínum hér á þingi, hve lögróður hann sé og einkum taginn að skýra lög, en þess verður ekki vart, að hann hafi hina nýrri sáttmála, er gerðir hafa verið við Bandaríkjastjórn, ávallt handþæra eða hugfasta, og fylgja þeir þó í þreutudum eintökum embætti hans, en ekki á þvældum skrifuðum blöðum eins og gamli sáttmáli fylgdi lögmannsembættinu til forna. En þar sem ástæðu- taust er að draga í efa lagakunnáttu hæstv. dómsmrh., getur ekki verið öðru til að dreifa en að viljann skorti og duginn til að fylgja eftir, að íslenskum lögum sé framfylgt, þegar Banda- ríkjamennt eiga í hlut. Það er óhamingja Íslands, að á þessum örlagaríku tímum er það verr á vegi statt að því er mannav áhræfir í ábyrgðarmiklum stöðum en nokkru sinni fyrr í öllum sínum hörmungum og nauð á fyrri öldum. Með stjórn landsins fara á örlagatímum ótrúir menn og dyggðasnaufir, lítilsigldir og illviljaðir, hug- deigr og hæfileikasnauðir erindrekar erlends valds, ef dæma skal eftir afleiðingum gerða þeirra og afrekum öllum á sviði stjórnmálanna, bæði innanlands og utan, og þótt ill sé óstjórnin í innanlandsmálum, er þó hitt miklu örlagaríkar, hvernig haldni hefur verið á utan- ríkismálum, sjálfstæðismálunum, á undanfór- num árum og er enn.

Premur síðustu hæstv. ráðherra, er með utanríkismálin hafa farið, hefur verið ærið samt, er Íslendingar vildu sjálfir fylgjast með og ræða stjórnarfarleg viðskipti við önnur ríki, að skjóta sér bak við þann talshátt, að hér væri um svo viðkvæm utanríkismál að ræða, að ekki nætti óvarlegt orð um þau falla í ótíma og nauðsyn væri slíkrar varfærni, að einungis væri ábyrgðarmiklum og aðgætnum mönnum sem sjálfum þeim þar nærri komandi. Vissulega eru öll utanríkismál viðkvæm, en þó eru þau fyrst og fremst vandasöm og viðsjál, og hvernig hefur varfærni og aðgætlun verið hjá þessum ábyrgu og aðgætnu mönnum? Hún hefur verið slík, að með mikilvægustu mál hefur verið farið sem hégóma einberan. Aðgætnin hefur verið miklu minni en venja er að viðhafa í einföldum viðskiptum manna á meðal. Hvort sem í hlut eiga sættingar eða óskyldir einstaklingar, félög eða fyrirtæki þykir sjálfsgætt að gæta ávallt yfstrustu aðgætlun og samningagerðum öllum, og því meira sem í húfi er, því meiri alúð er sýnd við samningssgerðina. Og enda þótt mótaðillinn sé valinkunnur seldarmaður, þekktur að orð- tældni og heiðarleik í hvítveta, þykir samt alltaf rétt að athuga allar aðstæður vel og vandlega, áður en frá gerðinni er gengið, og það eins þótt ekki sé það sérlega veigamiklið, sem um er samið. En sérstaklega þykir þó alltaf ástæða

vera til varkárni, ef í hlut á sá samningsaðili, sem gruna má um græsku eða þekktur er að óheiðarleik, ágengni og ofbeldi og reyndur er að því frá fyrri skiptum að ganga á gerða sam- ninga, hafa að engu hátiðleg loforð, virða eignir og rétt annarra að engu. Flestum mönnum og öllum sómámonnum er svo farið, að þeim er óljúft að eiga skipti við þá, sem þannig haga sér, og kjósa þó allra síst að eiga nokkurn hlut undir þá að sækja. En neyðist menn allt um það af óviðráðanlegum atvikum að semja um einhver máli við slíka menn, mun vandfundinn sá maður, sem einhverra hagsmuna á að gæta og óbrjálaða greind hefur, að hann reyni ekki af fremsta megni að búa svo um hnúтана, að réttur hans sé að fullu tryggður, svo að öruggt sé að hlutur hans verði ekki enn á ný fyrir borð borinn, og hann gengur ekki til nýrra samninga við blendinn mann í barnslegri einfaldni og með trúnaðartrausti, heldur með tortryggni, aðgælu og varúð, og vitanlega setur hann það sem ótrá- vikjanlegt skilyrði fyrir því, að samningar geti hafizt, að fyrri gerðir verði haldnar, því að samningar eiga að verða gagnkvæmir, að bætt verði fyrir brotin. Og heiðarlegur maður byrjar ekki samningagerð á því að taka á móti fjár- fylgum, mútum, enda þótt þær væru nefndar ölmusur og vinargjöf og enda þótt hann hafi aldrei víkið að því einu orði áður, að slíkt lítil- læti mundi sig aldrei henda. Og hagsýnn maður hefur ekki samningsfundinn á því að lýsa yfir fyrir fram í eyru mótaðilans, í blaðaviðtölum og útvarpi, að hann ætli hikaust að ganga að samningstilboðinu eins og það liggur fyrir, enda þótt það hafi að geyma alls konar fyrir- mæli, sem háskasamleg eru hagsmunum sjálfs hans, veraldarvanur maður veit, að eftir slíkt gaspur er ekki að vænta neinna sérstakra kostakjara eða ívilnana, og síst tekur gættinn maður sér slík ummæli í munn áður en hann veit með vissu, hvað í samningsákvæðunum felst, áður en hann fær að vita, hvaða kvaðir og skyldur sáttmálinn leggur honum á herðar.

Nei, þannig hegðar sér enginn heiðarlegur maður, sem semja á um sjálfs sín kjör, enginn, sem fer með eða telur sig fara með umboð ann- arrar. Þannig hegðar sér aðeins sá, sem alger- lega er á valdi mótaðilans, í hans brauði og á mála hjá honum, og er litlislígt dindilmenni í þokkabót. En einmitt á þessa leið hefur fram- koma hæstv. utanrhh. (BBen) verið og eins fyrirrennara hans í starfanum, hv. þm. G-K. (ÓTh), og hæstv. forsrh. (STJST), í hinum við- kvæmu utanríkismálum. Aðgætlun engin og hagsmunir erlends valds settir hagsmunum Ís- lands ofar. Framkoma þeirra verður ekki skýrð með því, að þeir viti ekki, hvað þeir eru að gera. Þeir vita það mætavel og allt of vel. Þetta er gamla sagan um samvirkulausea menn, menn, sem ekkert er heilagt, sem öllu vilja forna til þess eins að öðlast völd, til þess að halda völd- um og þeirri aðstöðu, sem völdin veita, og þeir vita vel, allt of vel, að þeirri aðstöðu fá þeir aðeins haldni undir verndarvæng Bandaríkja- hers. En menn undir aga hafa ekki mikil völd, menn undir heraga engin, en hlýðnisrykida því meiri, og þess vegna er nú slíkt ofurkapp lagt á annan áfangann í herleiðingu Íslands, þann

áfanga, er þeir hétu Bandaríkjastjórn að skyldi nást, þegar um haustið 1945, fresturinn, sem þá var gefinn, er á enda liðinn og örlagastund Ís- lands upp runnin.

En var Atlantshafsbandalagið þá þegar á- kveðið? Nei, um aðferðina var ekkert ákveðið að sinni, aðeins áformið, markmiðið. Þessi leið var valin af Bandaríkjastjórn, og auðvitað hlýða kvíslingarnir kalli: Their's not to reason why, their's but to do and knigh, og þeir hneigðu sig og koma nú fyrir Alþingi Íslandaga með til- lögu til þingsályktunar um þátttöku Íslands í Norður-Atlantshafsbandalagi, tillögu um, að gengið verði að Atlantshafssáttmálanum við- stöðulaust, án þess að alþingismenn fái tórn til að ræða hann í ró og næði, án þess að þjóðin fái að athuga samninginn. Þó fullyrða þeir, að engri þvingun sé beitt til að knýja Ísland að gerast aðili að samningi, sem þeir viðurkenna, að vel mætti bíða með, vegna þess að engin árás sé yfirvofandi, en þó má ekki draga í nokkra mánuði að gerast aðili að honum, að því er hæstv. menntmrh. (EystJ) tók fram í gær, svo miklið lægi á að gera ráðstafanir, líklega til varnar Íslandi, sem þó að þeirra eigin sögn á ekki að vígbúa á friðartímum. Þeir fagna samningnum ýmist sem friðarboða eða þeir lýsa honum sem meinausri viljayfirlyðingu um óvirka samúð með þjóðum þeim, er að sáttmálanum standa, eða þeir ógra með samningnum sem ávisun á hin öflugustu morðtöl og vígvélar, ávisun, sem þó á aldrei að innleysast, eftir því sem þeir full- yrða í næsta orði.

Íslendingar eru fríðsöm þjóð og hafa tjáð friðarvilja sinn með því að leggja fyrstir manna niður vopn og lýsa yfir ávarandi hlutleysi sínu, hlutleysi, sem er jafnóhaggað fyrir yfirlyðingum Stefáns Jóh. Stefánssonar, hæstv. forsrh., og lögskýringum dómsmrh. hæstvirts (BBen). Það er víst, að íslenska þjóðin vildi fús eitthvað á sig leggja til að friður mætti komast á í heim- um, en við vitum það, að þá fyrst lögðust niður vígaferli hér á landi, er landsmenn hættu að bera vopn, og því treystum því lítt á friðarvilja þeirra, sem gráir eru fyrir vopnum, hervæðast í óða önn og heimta af okkur herstöðvar. Til þess að tryggja frið er afvopnun eina leiðin, en ekki þessi sáttmáli, og því ber að fella hann.

En sáttmálinn á, að því er segir í 2. málsg. formálans, að tryggja frelsi, sameiginlega ar- leið og menningu þjóðarinnar og það eftir meginreglum lýðræðis og laga. Þetta er gott, og víst væri hæstv. ríkisstj. hollt að leggja sér þau orð á minnið og væri af þeim sökum ef til vill ráðlegt að athuga afstöðu sína til samningsins nánar, en við nánari athugun á þjóðunum, sem að sáttmálanum standa, hlýtur sú spurning að vakna: Er það lýðræðið í Bandaríkjunum, sem átt er við, þar sem tíundi hluti þjóðarinnar er dæmdur úrhrak og sætir af þeim sökum ekki mannmeðferð, aðeins vegna litarháttar, þar sem réttaröryggi fátæks manns er ekki til, hvort sem hann er hvítur, rauður eða svartur? Er það lýðræðið, sem Bandaríkjamenn hafa verið að hjálpa Grikklandstjórn að koma á hjá sér á undanfórnum árum, eða er það lýðræðið, sem Frakkar eru að koma á í Indókinna og Hollend- ingar í Indónesíu? Það er áreiðanlega einhver

önnur tegund af lýðræði en íslenska þjóðin á við með því orði og því ekkert undir því eig- andi að vera í slíkum félagsskap og af þeim sökum ráðlegast að fella sáttmálan. En biðum við. Í 3. málsg. er lofað að leitast við að auka öryggi og velmeun á Norður-Atlantshafssvæ- ðinu, — en það er sama saga, manni dettur í hug, hvort flytja eigi t. d. öryggi Burmabúa norður í Atlantskála, — og fyllist skelfing. For- málinn er fagur, en félagsskapurinn flár. Þó mætti ekki láta slíkt féla sig frá sáttmálanum sjálfum, ef hann hefði eitthvað gott að bjóða. Og l. gr. er afbragð. Þar er því lofað að leysa hvers konar milliríkjadelumál, sem þeir kunna að lenda í, á fríðsamlegan hátt, þannig að al- þjóðafriði, öryggi og réttlæti sé ekki stofnað í hættu, og að beita ekki hótunum né valdi í milliríkjavíðskiptum á nokkurn þann hátt, sem ósamrýmanlegur er markmiðum Sameinuðu þjóðanna. Með öðrum orðum, við mundum aldrei framar eiga von á nótu eins og Breta- stjórn sendi okkur haustið 1946, þar sem sagt var, að Bretar mundu líta á það með vanþök- un, ef við gengjum ekki að afarkostum Kefla- vikursamningsins. Bandaríkjastjórn mundi aldrei framar ógna okkur til samninga, ekki einu sinni á þann einfalda hátt að neita að efna fyrri lof- orð, nema ný fríðindi væru veitt. Bretar sendu með sanngríni um kaup á sjávarafurðum, og við gætum þá selt lýsið fullu verði, og fleira mætti til telja. Það er aðeins trúnaðartraustið, sem- vantar, og að fenginni reyslu tel ég ráðlegra að láta samningsgreinar ekki ginna sig til neins. Alveg það sama er að segja um 2. gr., það er traustið, sem skilur. En í formálanum og l. og 2. gr. felst það, sem til hlunninda mætti telja fyrir okkur Íslandaga, og það er að minn- hyggu ekki svo veigamiklið, að rétt sé að farga sér fyrir slíkrar veigameit.

En svo koma skyldurnar. Þær hefjast þegar í 3. gr., en þar er öllum bandalagsríkjum gert að skyldu að halda við hervörnum sínum og efla þær og hervörnum alls bandalagsins, Íslandi ekki síður en öðrum. Það er viðurkennt, að Ís- landi er ekki heimilt að gera neinn fyrirvara við undirskrift samningsins, enda slíks ekki að vænta, eftir framkomu hæstv. utanrhh. og reynslu Bandaríkjastjórnar af talhlýðni ís- lenzkra stjórnarvalda. Íslendingar verða, úr því sem komið er, að gera annað tveggja, ganga að samningnum eða hafna honum. Að visu er því haldið fram, að heitið muni að taka tillit til sérstöðu Íslands sem vopnlausrar þjóðar, er söku- um mannfæðar og féleysis sé þess ekki megnug að uppfylla slíkar kvaðir og vilji engar her- stöðvar eða her á friðartímum. Íslendingar hafa áður lýst því yfir, að þeir vilji heldur ekki her- stöðvar á ófriðartímum, en eftir slíku virðist nú enginn muna, þótt ekki sé lengra síðan en 1946, að það var gert. Og Íslendingar hafa enn fremur lýst yfir ávarandi hlutleysi. Hvers vegna þá að skuldbinda sig til að efla hér hervarnir og halda þeim við vegna þess eins, að Bandaríkja- stjórn, að herstöðv Bandaríkjananna hentar það og hernaðarætlun Bandaríkjastjórnar krefst slíks? Og Bandaríkjastjórn fer sínu fram, ef hún fær aðstöðu til, hvað sem samningar segja, það þekkjum við Íslendingar af eigin raum, hún

hefur rofið á okkur samninga of oft til þess, að við treystum þeim um hársbreidd, og ætti að vera óþarft að minna hv. þm. á, að þrátt fyrir ákvæði Keflavíkursamningsins hafa Bandaríkin komið þar upp herstöð, einum stærsta hernaðarflugvelli heimsins, og eru þegar að undirbúa hann sem öfluga kjarnorkustöð. Að taka mark á ósamningsbundnum fyrirheitum og loforðum frá þeim, sem reyndir eru að samningsrofum, er ekki einungis ófyrirgefnalegt aðgæzluleysi, það eru ófyrirgefnaleg afglöp. Og þegar einnig er höfð í huga auðsveipni þeirra manna, sem enn eru við völd hér á landi, gagnvart ágengni Bandaríkjastrjórnar, þá væri það glæpur. Verði gengið að þessari grein samningsins, verður Íslandið breytt í útvirki Bandaríkjahers, Bandaríkin fá hér ekki aðeins herstöðvar á þrem tilteknum stöðum, þau taka allt landið til herstöðva. Það væru að visu svik við gefin fyrirheit, en ef að líkum lætur, yrðu þau svik framin með fullu samþykki íslenskra stjórnarvalda, ef núverandi ríkisstj. er þá enn við völd. Alþingi Íslendinga hefur engan rétt, enga heimild til að leiða slíkan voða yfir þjóðina, engan rétt til að stofna landsréttindum í slíka hættu. Þessa grein er ekki hægt að samþykkja.

4. gr. er geysivarhugaverð; samkvæmt henni er erlendum ríkisstjórnnum gefinn kostur á ekki einungis afskiptum af innanríkismálum, t. d. hvaða stjórn fer hér með völd, og er t. d. hætt við, að Bandaríkjastrjórn yndi því illa, að hér væri þjóðholl stjórn við völd, og freistaði að gera víðeigandi ráðstafanir til að koma á eða viðhalda leppstjórn sinni eins og nú, en það er ekki þar með nóg, heldur er erlendum ríkisstjórnnum líka veittur réttur til að kveða á um, hvað beri að telja ögnun við öryggi Íslands, og auðvitað þá einnig til að gera víðeigandi ráðstafanir. Slíkur ákvæðingur er ekki hægt að ganga að, og því ber að fella þessa grein.

Af 5. gr. er ljóst, að gerist Ísland aðili að sáttmála þessum, hefur það tekið á sig þá skyldu að fara í stríð og heyrja stríð. Ísland hefur lýst yfir evarandi hlutleysi sínu, og því er ekki hægt að samþykkja þessa grein, jafnvel þótt ekkert tillit væri tekið til hins, að Íslendingum er það ekki unnt vegna fæðar, vegna fámennis. Og Íslendingar vilja fríð við allar þjóðir, Íslendingar hafa viðbjóð á manndrápum, Íslendingar eru á móti stríði og láta ekki etja sér út í stríð. Utanríkisráðherra hefur sagt frá því, að tekið mundi tillit til mannfæðarinnar og Íslendingar undanþegnir herskyldu. En enga undanþágu eða fyrirvara er leyft að gera, ef að samningnum er gengið á annað borð, og loforð gefin af þeim, sem reyndir eru að brigðmælum, hafa ekkert gildi. — Þessa grein verður því að fella.

Sama er að segja um 6. gr. Íslendingar geta ekki tekið á sig kvaðir um að heyrja stríð, ekki heldur þó að skotin yrðu niður loftför suður í Berlin eða Algier. Að þessari grein er ekki hægt að ganga.

Um 7. og 8. gr. sé ég ekki ástæðu til að orðlengja, og hið sama er að segja um 10., 11., 12. og 13. gr., en læt þess aðeins getið, að skárri er en ekki að hafa ákvæðið um endurskoðun samningsins eftir tíu ár og uppsögn eftir tuttugu ár. En um 9. gr. vil ég segja þetta: Þar er svo

kveðið á, að ráð Atlantshafsbandalagsins skuli þegar í stað stofnsetja varnarnefnd, er geri tillögur um ráðstafanir til framkvæmdar 3. og 5. gr. Í ræðum þeirra ráðherra kom hvað eftir annað fram sú skoðun, að eina trygging fríðarins væru varnir, geysioflugar, svo öflugar að enginn þyrði á þær að ráðast, jafnframt því sem þeir héldu hinu fram, að hér yrðu engar herstöðvar á fríðartímum. Er nú ekki hætt við, að ráðinu, sem gera á tillögur um ráðstafanir til framkvæmda sem ráðgerðar eru í 3. og 5. gr., þyki varnirnar hér ekki nægar, jafnvel þótt þægindin á Keflavíkurlugvelli og Hvalfjörður séu reibubúin? Á því getur enginn vafi leikið, að Bandaríkjastrjórn má sín nokkurs í því ráði, og hitt jafnvíst, að hún vilji þá gera meiri og viðtækari víggirðingar hér á landi og hafa hér meiri og öflugri árástæki en nú og er ratnar farin að framkvæma það á Keflavíkurlugvelli. Og ekki má gleyma því, að „facilitas“ þýðir ekki aðeins þægindi, heldur líka ráðþægni. Og efar nokkur ráðþægni ríkisstj. hæstvitrar? Hún veit, hvað hún ætlar fyrir, og því er hún hrædd, ofsahrædd. Þess vegna hefur hæstvirtur utanrrh. um sig lífvörð, og þess vegna er alþingis- höfðið nú víggirt og fullt af lögregluði og hvítliðum. Það er af því, að ríkisstj. er hrædd, lafhrædd, og þá hræðslu losnar hún aldrei framur við, aldrei á ævinni framur. Hræðslan hverfur ekki þótt verkinu sé lokið, niðingsverkinu sem ríkisstj. er að fremja. Háttvirtir alþingismenn, látið ekki þau föðurlandsvík viðgangast. Fellið þingsályktunartillöguna um þátttöku Íslands í Atlantshafsbandalagi.

Forseti (JPálm): Þessi umræða hefur nú staðið allengi, og þar að auki hefur allýtarlega verið rætt um þetta mál í útvarpum. Og það er lögð á það mikil áherzla að hraða a. m. k. þessari fyrri umr. málsins. Ég vil því ákveða fyrst um sinn, að ræðutími þingmanna verði takmarkaður við 15 mínútur.

Einar Olgeirsson: Herra forseti. Ég vil eindregið mótmæla því, að ræðutími verði stuttur í þessu máli, og ég álit, að það bókstaflega nái ekki nokkurri átt. Þetta eru hinar þjóðingarmestu umr., sem fram hafa farið á Alþ. í mörg ár og e. t. v. nokkurn tíma í sögu landsins. Og hvort sem stjórnarflokkarnir eða hæstv. ríkisstj. óska eftir að taka þátt í slíkum umr. eða ekki, þá nær ekki nokkurri átt annað en að hv. þm. hafi fullt málfrelsi. Ég álit, að ekki sé rétt af hæstv. forseta að stytta strax ræðutímann. Ég vil eindregið mælast til þess, að hæstv. forseti frestaði þessari ákvörðun.

Hannibal Valdimarsson: Herra forseti. Ég vil segja það í tilefni af þessum úrskurði hæstv. forseta, sem hann hefur boðað, að mér finnst það ótilhlýðilegt að taka til þessara ráðstafana nú. Alþm. eru ekki búnir að þreyta sig svo á löngum umr. um þetta stórmál, að þeir megi ekki vel við því að ræða það fram á kvöld, og kannske fram á nótt, ef því er að skipta. Mér bykir ákaflega ógeðfellt, að tilraun er gerð strax í dag á miðdegi til þess að beita þvingun á óviðkunnanlegan hátt til þess að taka mál-

frélsi af hv. þm. Mér er alveg sama, hvort kommúnistar eiga í hlut eða ekki. Kommúnistar hafa fullan þingrétt, og þann rétt má ekki brjóta á þeim. Þeir voru meira að segja samvinnuhæfir í ríkisstjórn fyrri skömmu síðan. Það var hér um miðjan dag gerð tilraun til þess, að ræðumaður stytta ræðutíma sinn, með því að hafa ekki matartíma. — Ég lýsi andúð minni á því, að ræðutími sé nú skörinn niður um þetta mál.

Forseti (JPálm): Það er síður en svo, að mér detti í hug að taka málfrelsi af hv. þm. eða sýna þeim óréttlæti, og það án tillits til þess. hvaða flokkur á í hlut. En hér hafði hv. form. þess flokks, sem er hér í andstöðu, flutt ræðu í fjóra klukkutíma, og ég geri ráð fyrir, að þar hafi komið fram öll þau helstu rök, sem fram koma móti þessu máli. Og auk þess hefur hver hv. þm. rétt til sinna tveggja ræðna, og með 15 mínútna ræðutíma er síður en svo, að neinni harðdrægni sé beitt í þessu efni.

Einar Olgeirsson: Herra forseti. Ég vil mælast til þess af hæstv. forseta, að hann afturkalli þá ákvörðun sína að stytta ræðutímann. Því var lýst yfir af hæstv. ríkisstj., þegar hún lagði frv. þetta fyrir þingið, að nægur tími mundi gefast til að athuga það frá öllum hliðum, og hér er um það að ræða, að þm. hafi málfrelsi í þjóðingarmiklu máli. Um þetta hefur hæstv. ríkisstj. ekkert vald, heldur aðeins forseti, og er það því óþeldi við Alþ., ef ríkisstj. reynir að hafa áhrif á hæstv. forseta um að skera niður umr. Og þó að ég hafi haldið ræðu í rúma 3 tíma, fer því fjarrí, að ég hafi á þeim tíma tæmt öll rök í málinu, og hæstv. forseti getur ekki dæmt um það, hvort ekki séu enn eftir rök, sem geta breytt skoðun manna á málinu. Ég þykist sjá, að hæstv. forseti hafi mikinn áhuga á að ljúka afgreiðslu málsins sem fyrst, þar sem hann heldur fundi áfram í matartímanum. Vil ég að lokum mælast til þess, að hann láti ekki þessa ákvörðun sína um styttingu ræðutíma koma til framkvæmda.

Forseti (JPálm): Það má nú mikið segja á korter, og auk þess má hver þm. flytja tvær ræður.

Sigfús Sigurhjártarson: Ég vil spyrja hæstv. forseta, hvort hann hafi ekki hugsað sér að gefa kaffihlé, en sá tími er nú kominn, eins og sjá má af því að bekkir eru nú ekki skipaðir. (Forseti: Ég hef ekki hugsað mér það.) Ég vil segja hæstv. forseta, að Alþ. er nú að ræða mikilvægasta málið, sem yfirleitt hefur komið fyrir Alþ., og þá er umr. svo háttáð, að reynt er að halda áfram bæði í matar- og kaffitímum, og um skeið var aðeins einn þm. stjórnarfl. auk forseta í salnum. Það er þó nokkur bót, að þegar hæstv. ríkisstj. ásamt stuðningsmönnum sínum er horfin úr salnum, þá sitja fulltrúar bandarískra sendiráðsins þeim mun fastar í hliðarherbergjunum. Ég vil spyrja, hvort þetta sé að halda uppi þinglegri meðferð, og vil mælast til, að þm. verði gefið kaffihlé. (Forseti: Ég er áður búinn að svara þessu.) Ég skil þetta Alþt. 1948. D. (68. löggjafarþing).

vel. Ég var viðstaddur í morgun, þegar forseti á sinn venjulega þróðmannlega hátt var að afsaka leiðinleg mistök, sem urðu hér í þinginu, en þá stóð form. Sjálfstfl., hv. þm. G-K., upp og ávitaði hann fyrir að gæta söma þingsins. (OTh: Form. Sósfl. gerir það þá þeim mun betur.) Hann hefur gert það.

Ég skal þá hverfa að ræðu minni. Í des. s. l. var í höndum stjórnarfl. uppkast eða drög að Norður-Atlantshafsbandalagssáttmála. Þessi drög voru öll önnur en sá sáttmáli, sem við ræðum nú, og stórum óhagstæðari fyrir okkur en hinn endanlegi sáttmáli. Á því stigi málsins voru margir þeir menn í Sjálfstfl., sem vildu sporna gegn því að samningurinn yrði gerður, en flokkurinn sem heild vildi segja: Já, herra. Um þetta atriði höfum við dæmi í áramótgrein Olafs Thors, en hún var skrifuð sem eitt „Já, herra“ við uppkastinu. Samkvæmt því uppkasti átti Ísland að verða ein öflug hernaðarvæli. Okkur var ekki ætlað að dæma um fyrirkomulag á þessu, heldur öðrum úti í heimi, og það stóð ekki á Ólafi Thors að segja: Já, herra. En þegar tímar líðu og fleiri þjóðir fengu að sjá uppkastið, þá höfðu þær, sem betur fór, menn, sem höfðu meiri reynslu í alþjóðavískskiptum en Ólafur Thors, og komu þeir því til leiðar, ásamt mótmælalöðu þeirri, sem reis gegn samningnum og það einnig hér á landi, að samningnum var breytt. Ég þarf ekki að taka það fram, að það var gengið fram hjá því að ræða málið í utanrnm., en það var þeim skylda að gefa fulltrúum í nefndinni tækifæri til að ræða málið. En sú skýring var gefin síðar, að sósíalistar ættu fulltrúa í n., og mætti því ekki sýna henni slíkan trúnað. Ég vil nú spyrja hæstv. ríkisstj. og hv. form. n., hvaða dæmi þeir hafi um það, að sósíalistar hafi misnotað þann trúnað, sem þeim hefur verið sýndur í opinberum störfum. Svo gerist það næst, að snemma í marz kemur enn uppkast að bandalagssáttmála til ríkisstj. nokkurn veginn í endanlegu formi. Þetta uppkast var lesið fyrir stjórnarflokkunum og síðan flugu þrjár hæstv. ráðherrar vestur um haf. Þegar þeir voru flognir úr landi, var spurt um það hjá þeim, sem ekki flugu, hverju þetta sætti og hvort uppkast að Atlantshafsbandalagssáttmála lægi fyrir hæstv. ríkisstj. Hæstv. forsrh. (StJSt) sagði, að engin drög að slíkum samningi væru í höndum ríkisstj. Hann sagði vísitandi ósatt, að ráðh. hefðu flogið vestur að frumkvæði ríkisstj., en vestan frá Ameríku berast aðrar fréttir. Þar er haft eftir hæstv. utanrrh. (BBen), að þeir hafi komið vestur í boði bandarísku ríkisstj., sem gefur til kynna, að hæstv. forsrh. hafi sagt ósatt. Það styrkir og þennan grun, að í norsku blaði er skýrt frá því 11. marz, að ákveðið sé, að Bjarni Benediktsson fari vestur til víðræðna. Næsta dag, 12. marz, fara svo ráðherrarnir vestur. Það var því fyrr vítað meðal blaðamanna í Noregi en þm. á Íslandi, að leppar væru flognir úr landi, og bendir allt til þess, að það, sem ég sagði, að hæstv. forsrh. hefði sagt vísitandi ósatt, hafi verið rétt. Ég sé nú, að hæstv. forseti hvesir sjónir á mig og mundar hamar sinn. (Forseti: Ég vil mælast til þess, að hv. þm. gæti hófs í ummælum sínum.) Mér er það mikil alvara, að

hæstv. forsrh. sagði ósatt. Og þetta orðalag er þinglegt og sannleikur, sem þarf að segja. Svo gerist það, að þjóðin fréttir um það, að Íslendingar hafi fengið 2½ millj. dollara að gjöf. Næst gerist það, að ráðherrarnir tala við Acheson, og vil ég beina þeirri spurningu til ráðherranna, hvort þeir hafi allir verið á öllum fundum, sem haldnir voru með Acheson, eða hvort Bjarni Benediktsson hafi verið einn á sumum. Eftir þetta voru ýmsar upplýsingar gefnar, m. a. að dómi Bandaríkjanna er Ísland ekki í árárhættu og Bandaríkin áskilja sér Keflavíkurflugvöllinn og olíustöðina í Hvalfirði til tæk, ef til ófriðar kemur, og ýmislegt fleira, sem ég rek ekki hér. Að þessu þínu halda svo ráðh. heim aftur, og þer að athuga það ferðalag vel. Það er komið á Keflavíkurflugvöllinn, sem er bandarísk herstöð, og þar er tekið á móti þeim af yfirvaldi héraðsins, Guðm. I. Guðmundssyni, og lögregluþjónum og síðan farið til bæjarins í 3 bílum og alls staðar lögregluþjónar með. Hvað er hér að ske? Hvað veldur því, að ráðh., sem eru að koma utan úr heimi, telja sig þurfa lögregluvernd þar, sem vopnabútur hefur ekki þekkt öldum saman? Eru til þeir menn í hæstv. ríkisstj., sem dettur í hug, að fyrirhugað hafi verið að gera þeim fyrirsát? Þeir eru sjálfsgertir svo viti bornir, að þeir sjái, að ef andstæðingar þeirra hefðu viljað vinna málstað sínum ógagn, þá gerðu þeir það með engu meir en veita ráðh. fyrirsát og árás. Þetta máttu ráðh. vita, en þeir fóru samt í lögregluþingd til bæjarins. Svo er komið til Rvíkur. Eitla mætti, að ekki hefði lengi verið beðið boðanna að kalla utanrúm. saman og gefa þinginu skýrslu um ferðina. En það var ekki gert. Skýring sú, sem form. n. hefur gefið á þessu, er sú, að einn sósíalísti sé í n. og hafi því ekki mátt ræða málið þar. Ég vil endurtaka spurningu þá, sem ég þar fram áðan: Hvenær hafa sósíalistar sýnt sig í því að misnota þann trúnað, sem þeim hefur verið sýndur í opinberum störfum? Hvað er á seyði? Hvi er verið að traðka á lögum og rétti? Þetta er gert þegar tilkynnt er, að verið sé að tryggja lýðræði og mannréttindi, og þá er byrjað á því að traðka á rétti þm. og hefðbundnum venjum. En svo er haldið áfram. Það gerist í gær, að form. þingl. hittast í þinghúsinu og stjórnarliðið hafði ákveðið að útvarpsnum, yrðu um mál þetta þá um kvöldið, og var ætlað til, að stjórnarandstaðan fengi aðeins 7—8 kst. til að undirbúa sig undir stærsta málið, sem komið hefur fyrir Alp. Hér er verið að verja frelsi og mannréttindi! Ríkisstj. Íslands traðkar á rétti þm., lögboðnum, hefðbundnum og sjálfsgöðum. Eftir langt þref var svo fallið á að hverfa frá umr. um bandalagið, en taka í þess stað til umr. vanaustíð á ríkisstj., sem fyrir löngu hefði átt að vera búin að afgreiða. Svo eru umr. hafnar, en hæstv. ríkisstj. hafði ekkert að segja út af öllum þeim áðokunum, sem að henni hafa beint frá almenningsi fyrir óstjórn á öllum sviðum innanlandsmála, ekkert nema lofgerð um þennan mikla sáttmála, sem á að tryggja frið fyrir alla í heiminum. Svo er fundur í Alp. undirbúinn að næturlagi, lögregla kölluð til að gæta þinghússins og hvíliðar, sem skulu vera til taks, ef á þarf að halda. Og það

er gert meira, það er gengið í búðir, sem selja axir og slíkt, og farið fram á, að lögreglan geymi þær, en svo er fallið frá því, ef því er lofað að selja þær ekki næstu daga. Þetta er einstök axarskafastjórn. Stjórn, sem er að bera fram sáttmála, sem á að tryggja frið og lýðræði, byrjar á því að banna að selja axir og axarsköft og allt, sem má berja með. Eru þessir menn ekki með réttu ráði? Við höfum séð nokkra lögregluþjóna hér úti fyrir, sem ekki hafa annað að gera en fá nokkra unglina til að safnast saman hér fyrir utan. Þetta getur ekki haft nema eitt takmark, og það er að æsa fólk til óeirða.

Ég sé, að hæstv. forseti er órólegur, hann vill ekki málfrælsi. Og þegar einn þm. ætlaði í morgun að fara inn í þingið, er honum bannað það af lögreglunni, nema hann hafi sérstakan miða, og þegar hann segist samt fara inn, því að hér eigi hann að vera, þá gera þeir sig líklega til að handtaka hann, en þá kom einn af starfsmönnum þingsins til skjalanna og leiðrétti þetta. Þegar svo hæstv. forseti biður þennan þm. afsökunar á þessu, stendur Ólafur Thors, formaður Sjálfstf., upp og setur ofan í við forseta fyrir að biðja afsökunar á axarsköfum stj. Allt þetta er undirbúið til þess eins að koma af stað vandræðum. — Mér skilst á hæstv. forseta, að mér sé meinað að halda áfram. (Forseti: Umræðutíminn er nú orðinn það langur, að ég vil vona, að hv. þm. stytta mál sitt og brjóti ekki reglur þingsins.) Ég mun nú að visu hlýða forseta og biðja þá heldur um orðið aftur, en mér nægja engar tvennar 15 mínútur til að tala í þessu mikla stórmáli. Það er réttur og skylda þingmanns að ræða slíkt mál mjög skyrtlega, en hvort tveggja er nú borið fyrir borð, og er það í samræmi við annað, sem hér fer fram.

Einar Ólgóbrsson: Herra forseti. Mér er kunnugt um, að það er beitt þvingunum við hæstv. forseta þingsins af hálfu stjórnarflokkanna til þess að skera niður umræður, af því að stj. leggur æðislegt kapp á að flýta afgreiðslu þessa máls. Ég mótmæli þessu, að þingmenn séu sviptir þannig rétti sínum og málfrelsi. Ef á að fara að skera niður umræður, er það misbeiting á forsetavaldinu.

Hannibal Valdimarsson: Herra forseti. Það var á aflíðandi sumri, að Íslendingum barst vitneskja um, að þeim mundi verða boðin þátttaka í Atlantshafsbandalaginu, en þó leyfðu menn sér ekki að hefja grundvallarumræður um málið fyrr en í byrjun desember. Sumum þótti þó enn best að biða, eða létu það í veðri vaka, eftir því, að uppkast að samningnum yrði lagt fyrir. Það var gert kunnugt fyrir nokkrum dögum og lagt fyrir Alþingi í fyrradag í formi þátttill. og ákveðnar tveir umr., og eiginlega snæst útvarpsumræðurnar um vanaustíð eingöngu um þetta mál hér, og þannig ræddu þeir málið af hálfu stjórnarflokkanna, sem stj. valdi til þess. Nú hefur málið aðeins verið rætt hér hálfan dag, og er því mjög óviðeigandi — vægast sagt — að skera niður umræður með forsetaúrskurði. Við höfum rætt hér margar ómerkilegar tillögur dögum og jafnvel vikum saman þess að skornar veru niður umræður, og ég

álit, að virðing þingsins setji niður við að skera þegar niður umræður í þessu stórmáli. Það er verið að tæpa á því, að kommúnistar einir séu á móti málinu, en þeir hafa sinn þingrétt, þótt kommúnistar séu, og auk þess bitna þessar aðfarir á öllum þingmönnum. En þótt öllum sé ljóst, hvíllt stórmál er hér á ferðinni, hefur ríkisstj. ekki lagt á sig að vera hér viðstödd þennan ráða dag, sem málið hefur verið rætt, og svo takmarkaðan tíma sem á að fá að ræða það. Mest allan tímann fyrir hádegi máttu ráðherrastólarnir heita auðir, og lengi vel sáum við aðeins afturhlutanum á hæstv. utanrrh. Eg er hins vegar alveg viss um, að hann hefur ekki snúið afturhlutanum í Acheson, en þegar hann er kominn hér á Alþingi, þá sýnir hann þann hlutanum. Það er óvirkilegt. Ég vænti þess nú, að allir ráðherrarnir geti verið viðstaddir og gefi þingmönnum kost á að ræða við sig þennan stutta tíma, sem hér á sýnilega að gefa til umræðu. Það má ekki minna vera.

Ég býst ekki við, að mér leyfist að tala hér lengur en 15 mínútur, og verð ég því að sleppa meginhlutanum af því, sem ég ætlaði að segja.

Segja má, að meginefni samningsins felist í 3. og 5. gr. hans, sem skylda samningsaðila til samstöðu um varðveitlu friðarins gagnvart vopnaðri árás, m. a. er þá skylda að beita vopnum til varnar. Skylda þessi er lögd á Íslendinga eins og aðra, sem að bandalaginu gerast aðilar. Það er augljóst mál, að undanþiggja þarf Íslendinga þessum ákveðnum og þessari kvöð, ef þeir eiga að rísa undir því að vera í slíku bandalagi og þátttaka á að vera þeim að skapi. Nú hefur hæstv. utanrrh. lýst yfir, að þessi skylda verði ekki lögd á Íslendinga, sökum þess að þeir eru vopnlausir, en það er engan veginn nóg að fullröfa slíkt, án þess að Ísland hafi fengið skriflega viðurkennda sérstöðu í því efni og lausn frá kvöð, og raunar væri það hæpið, þótt svo væri. Samkvæmt 5. gr. er full ástæða til að ætla, að við göngum undir að gerast hernaðaraðili, ef svo vill verkast og við gerumst aðili á samningnum, og við vitum, að þjóðin mundi aldrei samþykkja að ganga í slíkt bandalag, ef henni væri ljóst, að það kostaði hernaðaraðild.

Ráðherrarnir hafa lagt sig alla í framkróka með að sýna fram á, að engar alvarlegar skuldbindingar felust í samningnum, og segja, að Acheson hafi sagt þeim, að við værum ekki skuldbundnir til hernaðar með nokkurri þjóð, þar að Íslendingar væru vopnlaus þjóð. En þetta er ekki opinberlega viðurkennt af samningsaðilum. Í annan stað segja ráðherrarnir fagnandi, að Acheson hafi lofað, að hér yrði ekki her á friðartímum. En þetta er þó ekki annað en lofð dauðlegs manns, og nauðsynlegt væri að fá það skriflegt í samningnum eða skriflegan fyrirvara, sem allir samningsaðilar væru látnir undirskrifa. Ég efast ekki um, að ráðherrarnir séu í góðri trú, en hvert geta atvikin ekki hrakið menn og þjóðir, þegar komið er út á hála braut. 1945 gafst Íslendingum kostur á að gerast hernaðaraðili, en Alþingi lýsti yfir, að við gætum ekki sagt neinum stríð á hendur né farið með hernað gegn nokkurri þjóð af augljósum ástæðum, og þær ástæður eru enn þá augljósari nú, og það er enn fremur augljóst, að þjóðin

fylgir þeirri stefnu, sem Alþingi markaði þá. — Stóll hæstv. utanrrh. er enn þá auður og sér nú ekki einu sinni í afturhlutanum á ráðherranum. En ég vil þó spyrja hann: Ef svo fer, að Ísland gengur í þetta bandalag, og þar kæmi, að allar hinar bandalagsþjóðirnar væru búnar að lýsa yfir stríði, væri það þá ekki síferðileg kvöð á Íslendingum, vegna öryggis hinna bandalagsþjóðanna a. m. k., að lýsa einnig yfir stríði með hinum þátttökuríkjunum? Það væri í orði kveðnu e. t. v. hægt að segja, að Ísland reði þessu sjálf, en væri ekki of „billegt“ að sleppa við allt? Yrði ekki a. m. k. sagt við okkur: Ef þið þykizt ekki geta farið í stríð vegna vopnleysis, getið þið þó alltaf lagt fram öll ykkar fjárhagslegu efni til stuðnings okkur í stríði, það getið þið þó a. m. k.? Hefði Ísland aðstöðu til að skorast undan slíku? Úr því að ráðherrann er ekki viðstaddur, þá spyr ég ráðherrastólinn, sökum þess að þetta hefur úrslitaáhrif á afstöðu mína, og svör ráðherrans við spurningu minni vil ég hafa skýlaus í þingtíðindunum. Og spurning mín er þessi: Vill hæstv. utanrrh. ábyrgjast, að við þurfum ekki að leggja fram fjárhagsleg efni okkar eftir megni til styrjaldrarekstrar, ef við göngum í bandalagið og hinar bandalagsþjóðirnar eru komnar í stríð, og vill hæstv. ráðh. leggja þar við sinn drengskap? Ég held, að það væri erfið, því að hér er þó um nokkurs konar fóstbræðralag að ræða, þar sem árás á eina þjóð er skoðuð sem árás á allar. Ef ráðherrann játar ekki spurningu minni, en það tel ég, að hann geti naumast, þýðir það, að við yrðum óumflýjanlega hernaðaraðili og yrðum að lána land okkar og leggja fram efni öll til styrjaldrarekstrar, ef aðrar bandalagsþjóðir ættu í stríð, og að líkindum kæmumst við ekki hjá því að taka beinan þátt í slíku stríði. Eg er á móti því, og ég er viss um, að íslenska þjóðin er einnig á móti því og þar með þátttökunni í bandalaginu, eins og allt er í pottinn búin.

Ásmundur Sigurðsson: Herra forseti. Ég fullyrði, að ef hér væri nú til umræðu frumvarp um að murka lífið úr nokkrum minkum, þá væru ekki skornar niður umræður.

Það hefur þrisvar komið fyrir í sögu Íslands, að miklar samþykktir hafa verið gerðar undir hververnd og lögregluvernd. Það var fyrst í Kópavogi, þegar Íslendingar voru kúgaðir til að afhenda síðustu réttindi sín einvaldskonungum í hendur, og þá voru það útlendingar, sem beittu ofbeldinu. Í annan stað var það 1851, þegar berja átti réttindakröfur Íslendinga niður með erlendu hervaldi, en þá mótmæltu Íslendingar. Í þriðja lagi var Keflavíkursamningurinn gerður undir lögregluvernd 1946, en það, sem verst var: Það voru íslenskir menn, sem stófu fyrir afnámi landsréttindanna þá. — Og hér er enn komið að þáttaskilum undir svipuðum kringumstæðum. Og hvers vegna á að samþykkja hér, að Ísland gangi í Atlantshafsbandalagið? Það er af því, að með völdin í landinu fer nú sérrettindastétt undir verndarvæg ameríska auðvaldsins. Og hverjar eru nú skrautflíkurnar, sem hún veifar? Jú, það er Íslandsvinátta Bandaríkjanna, það er Marshallan og Marshallgjafir, allt af umhyggju fyrir Íslandi. Það er líka talað um helg-

ustu mannréttindi og ævarandi frið á jörðu í sambandi við þetta bandalag. Við þekkið þessa Íslandsvináttu að fornu og nýju. Fyrsta erlenda tilboðið um hana kom frá Olafi helga Haraldssyni Noregskonungi, en því var raunar hafnað. Ekki tókst eins gæfusamlega til 1946, þegar Bandaríkin buðu vináttu sína og fengu í staðinn hernaðaraðstöðu á okkar landi. En hvernig fór 1962, eftir að sérréttindastéttirnar höfðu lúfið á náðir hins erlenda valds til að lafa ólitið lengur við völd, og hvert stefnir nú?

Það er gott að athuga dálítið nánar þessar skrautflíkur. Persónufrelsi var t. d. nefnt hér í gær og flaggað með frelsis- og lýðræðisupp- hrópunum. Við könnumst t. d. við, hvers Bandaríkin og fleiri þjóðir, sem að Atlantshafsbanda- laginu standa, hafa virt persónufrelsið, þegar hagsmunir auðvaldsins eru annars vegar, bæði í nýlendum þessara þjóða og jafnvel heima fyrir. Þegar auðvaldið þarf að græða á fólkinu, þá er persónufrelsi hvers og eins ekki hátt skrif- að. Þá er gasprað um, að hernaðarbandalagið færi heiminum ævarandi frið. Það á að byrja með því að ógna heiminum með þeim vopnum, sem myrt geta fólk svo hundruðum þúsunda skiptir, og 320 milljónum, gráum fyrir járnnum, og þannig á að skapa ævarandi frið á jörðu. Og það á að stofna hernaðarbandalag til að standa að þeim friði, þó að hernaðarbandalög hafi alltaf og ætíð orðið til þess að koma af stað stýrjöldum. Slíks er dýrkeyptasta reynsla mann- kynsins metin.

En þótt ég hafi ekki nema 15 mínútur til um- ráða, vil ég koma betur að því, hvernig þetta heimsauðvald hefur farið að því að tryggja völd sín undanfarna áratugi. Það er kunnugra en frá þurfi að segja, að eftir fyrri heimsstyrjöld- ina fengu Sovétríkin ekki frið til að byggja upp hjá sér. Þegar í stað réðust þýzkir og enskir herir inn í landið til að reyna að leggja Sové- ríkin aftur undir auðvaldið. En þegar það tókst ekki, var farið að dæla ensku og amerísku fjár- magni inn í Þýzkaland og þýzka heimsvalda- stefnan var endurreist, en lokatáknmark hennar var nazisminn, verkfæri heimsauðvaldsins. Með- an vérið var að byggja upp nazismann, var íslenska auðvaldið með á nótunum, og rétt var opinskátt um það í blöðum Sjálfstf., að hér væru nokkrir menn með hreinar hugsanir, og fjólda þessara manna dreyndi um stjórnaform nazismans eins og blöðin frá þeim tíma eru til vnitnis um. Jafnframt var sósíalísminn niddur á alla lung og logið um hann bindarlaus, og er það alunnugt orðið t. d. að Morgunblaðið var búið að drepa alla Rússa tvisvar úr hungri. Reynt var að nota kreppuna og atvinnuleysið sem blygðunarlausastil til að þjarma að alþýðu manna hér á landi, og þegar Ítalir réðust á Abyssíníu og Spánn féll í fang nazismans, var fögnuður auðvaldsins hér mikill, og þá ekki síður þegar Þjóðverjar réðust á Austurríki og hluti af Tékkóslóvakíu var seldur í hendur þýzku nazistunum 1938 og nazisminn náði há- marki sínu í Evrópu. Þegar á þetta allt er litið, er alveg furðulegt, hvernig nokkur maður getur komið fram með endurteknar fullyrðingar um nauðsyn á stefnu gegn úþpenslu Sovétríkjanna. Ég vil benda á, er þýzku og ensku herirnar réð-

ust inn í Sovétríkin í lok heimsstyrjaldarinnar miku, þá var það til þess að kúga alþýðubjóðir þær, er byggja Eyrstrasaltslöndin, en þær þjóðir hafa nú brotitz undan okinu, og ég vil benda hæst, menntmrh. og prófessorum á það, sem Halfdan Koht segir um þessi mál. Afleiðingin af öllu þessu var svo heimsstyrjöldin síðari. Það hafa verið margtuggðar blekkingarnar um gríðasáttmála milli Þýzkalands og Rússlands. Sannleikurinn var sá, að auðvald Vestur-Evrópu hafði magnað upp draug, — íslenzk alþýða hefur löngum verið heppin með að eiga dæmi upp á viðburði lífsins, — sem það ætlaði að senda á hendur alþýðu Sovétríkjanna til þess að kúga hana til fulls, en hún sendi drauginn til baka og hann réðst á þann, sem hafði magnað hann í upphafi, og þannig sneritz heimsstyrjöld- in gegn þeim, sem hrundu henni af stað, og fór svo, að þeir þurftu að leggja mikið í sölnurnar, bæði fé og annað, til þess að kveða niður þann draug, og þeir sjálfir höfðu vakizt upp.

Ég vil þá með örfáum orðum minnst á, hvaða afleiðingar það hefur fyrir okkur, ef við göngum í þetta bandalag, — ef forseti leyfir. (Forseti: Tíminn er búinn.) Ég bið þá um orðið aftur í næstu umferð.

ATKVGR.

Afbrigði um skrifl. brtt. (sjá þskj. 506) leyfð og samþ. með 30 shlj. atkv.

Áki Jakobsson: Ég vænti þess, að hæstv. for- seti leyfi mér að tala nokkuð lengur en í korter, því að mér er ómögulegt að gera grein fyrir máli mínu á svo stuttum tíma, en skal hins vegar vera eins stutturður og ég get. Annars er ég hissa á, hversu mikið kapp er lagt á að skera niður umræður, sérstaklega þar sem þingið var mikið til starflaus í vikunni sem leið, þótt allt væri tilbúið til að láta þessar um- ræður fara fram, og það er ríkisstj. algerlega að kenna, ef hún er komin í eindaga með þetta mál. Í öllum þeim umræðum, sem hér hafa orðið um þetta mál, hefur alltaf verið gengið fram hjá því atriði, sem ég álit langþýðingarmest. Það kom sérstaklega fram í ræðu hv. 4. þm. Reykv., að hann gerir sér ekki grein fyrir því, í hverju aðalhattan er fólgin við þennan samning. Hann heldur því fram, að skyldur okkar séu ekki þjóðréttarlegs eðlis, heldur siðferðilegs eðlis, en þetta sýnir bezt, hversu yfirborðskenn- ur lestur hans á samningnum hefur verið. Það er einmitt ófugt. Það er stofnað til þjóðréttar- legrar skyldu, en ekki siðferðilegrar. Hins vegar skiptir það ekki svo miklu máli gagnvart okkur Íslendingum, þótt við leggjum ekki fram her, því að það er algerlega útlátalaust fyrir hvaða stórveldi sem er, þótt við leggjum engan her fram, því að hann yrði alltaf svo hverfandi litill. Við getum aðeins orðið hernaðaraðili með einu móti, og það er með því að lána land okkar um leið og stríð brýzt út. Hv. þm. sagði, að hann sæi ekkert athugasvert við þetta frá alþýðilegu sjónarmiði, og það væri ekki undarlegt, þótt eitthvað væri gert til þess að stemma stígu fyrir úþpenslu Rússa. En öll hernaðarbandalög hafa verið stofnuð sem varnarbandalög. Þýzki herinn hét t. d. Wehrmacht. Þetta bandalag er

stofnað gegn Rússum. Nú álit ég það persónu- lega mikinn skaða, ef Rússland yrði eyðilagzt, en það er annað mál. En ég veit, að Rússar geta slegið frá sér og ef stríð skellur á þá, verður það ægilegur hildarleikur, þar sem við Íslend- ingar verðum eins og þeir milli tveggja jötna. Og það er þetta, sem ætti að geta sameinað alla Íslendinga. Íslendingur er talin trú um, að með þessu sé verið að tryggja þeim öryggi, en ég get ekki séð, að í slíkum leik geti verið um neitt öryggi að ræða. Eða hvernig á að tryggja öryggi fyrir flugvélaárásam eða rakettusprengr- um, sem hægt væri að skjóta frá meginlandinu?

Það er alveg rétt, að hlutleysi er ekkert ör- yggi, en það er þó það skásta, sem við höfum, og ég er ekki frá því, að hlutleysið hafi hjálpað okkur í síðustu styrjöld eða í það minnst ekki skemmt. En aðalatriðið er, að við ráðum ekki sjálfir, hve nær við förum í stríð, þótt svo standi að nafninu til í samningnum, því að það er svo um hnútana búið, að við höfum afsalað okkur þeim rétti. Ástæðan fyrir því, að hver ræður, hve nær hann fer í stríð, er sú, að Bandaríkin vita, að ein þeirra verður ekkert stríð. Þetta ákvæði er eingöngu til góða fyrir Bandaríkin, og þau hafa sjálf áskilið sér þennan rétt. Þetta sýnir bezt, að bandalagið er hópur ríkja, sem Bandaríkin hafa safnað saman til að nota í stríði, þegar þeim sýnist. Þetta er þeim auð- vitað til mikillar aðstoðar, því að það er fásinna að halda, að Bandaríkin færu í stríð án Evrópu, en nú geta þau það. Þannig liggja allir þræðir í hendur Bandaríkjanna. En öll hervarnarbanda- lög eru skref í áttina til árása og í því liggur aðalhattan.

Nú segja smir, að við séum í hernaðarbanda- lagi. Því er það til að svara, að við gengum í Sameinuðu þjóðirnar, þjóðir, sem komu sér saman um, að stefna Þjóðverja, Ítala og Japana væri glæpastarfsemi og að útrýma bæri þeirri stefnu, og við gengum í það til þess að útrýma þeirri stefnu. Nú á gengu allir út frá því, að ekki væri hætt á stríði milli aðila í Sameinuðu þjóðunum. Nú er þetta aftur á móti öðruvísi. Bandaríkin draga nú í blökk þá aðila, sem þau geta, og hinir gera eins. Þannig er verið að stíga skref í áttina til stríðs. Það má kannske segja, að í augum vissra manna sé til mikils að vinna að útrýma Sovétríkjunum, en aðalatriðið er, hvort við Íslendingar verðum ekki þurrkaðir út í þeim átökum. Þá er og eitt atriði enn, sem er mjög athugasvert fyrir okkur, og það er það, að ef við gerumst hernaðaraðili, þá miss- um við auðvitað allan rétt til skaðabóta, bæði á fjármunum og mönnum, og þótt segja megi, að aldrei sé hægt að bæta mannlíf, þá er þó alltaf nokkurs virði að fá fjárbætur.

Afstaða hv. 4. þm. Reykv. virðist mér furðu- leg. Mér skilst hann vera algerlega sammála utanrrh. og form. Sjálfstf. og er raunverulega hissa á því, að hann skuli binda atkvæði sitt nokkrum skilyrðum. Hann telur þetta vera nokkurs konar föstræðralag, sem stofnað sé til með siðferðilegum skuldbindingum til útrým- ingar einhverri ógurlegri hættu. Hins vegar lýkir hann því yfir á fundi í miðstöðun Alpá, að nokkrir menn vilji samþykka að ganga í banda- lagið, ef nokkrum skilyrðum sé fullnægt, og I.

skilyrðið er, að viðurkennd verði af samningsað- ilum sú sérstaða Íslands, að það geti aldrei háð stríð. Ef þetta er meint í fullri alvöru, þá bara greiðir hann atkvæði móti samningnum. En ef tekið er tillit til þess rökstuðnings, sem hér hefur komið fram, þá er slíkur fyrirvari í ósam- ræmi við samninginn. Hér hefur verið bent á skyldleikann milli Keflavíkursamningsins, Marshallsamningsins og þessa samnings. Þessi þm. taldi Marshallsamninginn mjög góðan og tjáði sig fylgjanlegt honum, en sá samningur var ekkert annað en hagfræðilegur undirbúningur undir þennan samning. Þannig er framkoma hv. þm., og ég verð að segja, að hún kemur mér mjög undarlega fyrir sjónir.

Ég mun svo ekki fjölyrða meira um þetta, en ég vil aðeins benda á það, að þótt samningurinn sé fallega orðaður, þá er raunar allt í höndum Bandaríkjanna. En reynslan sýnir, að stjórnrir þær, sem standa með Bandaríkjunum, eru lepp- stjórnrir, sem hlýða Bandaríkjunum í öllu, og höfum við gleggst dæmi um það hér á Íslandi. eins og kom fram í ræðu hv. 4. þm. Reykv. í sambandi við Keflavíkursamninginn. Það er þetta, sem er hættulegast, að Bandaríkin geta skipað stj. að gera hvað sem þeim sýnist, og þótt þeir heimti hálfra eða alla stj. til Washing- ton, þá er þeirri skipun hlýtt.

Dómsmrh. (Bjarni Benediktsson): Ég hef nú ekki blandað mér í þessar umræður síðan í morgun og ætla mér ekki að fjölyrða mikið um þetta mál. Ég gerði grein fyrir afstöðu minni í gær og svaraði fyrir fram því, sem komið hefur fram hér í dag. Það dylst engum, að ræða hv. 2. þm. Reykv. var eingöngu málþóf, og þar sem hann er snjallasti ræðumaðurinn af þeim flokks- bræðrum, þá geta menn hugsað sér, hvaki þeir hafa að segja, úr því að þetta var útkoman hjá þessum hv. þm. En þetta er ósköp eðlilegt. Þetta er utanaðlært. Það hefur verið gefin fyrirskipun til kommúnista allra landa um að flytja svona ræður, og það er gert, að vísu með svolitíð breyttu orðalagi, en allt sama efnis og allt til geðs hinum erlendu húsbændum. Því fer svo fjarri, að kommúnistum hafi verið sýnt nokkurt ofbeldi hér, og eftir því sem frézt hefur frá þingum annarra þjóða, þá hafa þeir hvergi fengið að tala eins lengi og einmitt hér. Þeir hafa því ekki undan neinu að kvarta. — Hitt er augljóst, að þegar ihuguð eru ummæli hv. þm. Siglf., þegar hann sagði, að nú væru hin vestrænu ríki að reyna að myndu um sig hern- aðarblokk, — þá er augljóst, af hve miklum heilindum þetta er sagt. Veit þessi hv. þm. ekki, að það eru einmitt austurveidn, sem hafa byrj- að þann leik, ekki aðeins með því, að þau hafa myndað með sér bandalög, heldur innlimað heil ríki og traðkað á sjálfstæði þeirra? Sú lýsing, sem þessi hv. þm. gaf á því, þegar lýðræðið er fótum troðið, nær aðeins til eins flokks í austrí- unu, en á ekkert skylt við frjáls samtök. Það átti ekkert skylt við frjáls samtök, þegar Rússar innlimuðu Pólland og baltisku ríkin og mörg önnur, sem of langt yrði upp að telja. Það stendur á sama, hvað þessir menn reyna að þefa mikið. Allir fulltíða Íslendingar vita, hvað vakir fyrir þessum mönnum, sem vilja að Ísland sé

opið og óvarið og hafi enga tryggingu, ef árárriki vildi gleypa landið og nota það sem rýting í bak lýðræðisþjóðanna. Þeir menn, sem svona hugsa og svona tala, eru ekki annað en verkfæri í höndum þess valds, sem allir góðir Íslendingar vilja forða Íslandi frá. Fyrir þennan áróður er þeim haldið uppi erlendis frá, og er ekki nema von, að þeir vilji nú nota tækifærið og vinna fyrir launum sínum, þegar mál sem þetta er hér til umr. Það er þess vegna, sem þeir vilja, að landið sé öryggislaust gagnvart árás herveldis. Hvaða öryggi var það, sem þessir menn höfðu í huga, þegar hv. þm. Siglf. vildi láta stækka Reykjavíkflugvöll og halda þeim eina flugvelli í starfrækslu hér sunnanlands? Hvað hafði hv. þm. þá í huga gagnvart Reykjavíkum, ef til nýrrar styrjaldar kæmi? Það er þessi sama stefna, sem þessir aftaniossar hafa nú í þessu máli. Þá hafði þessi þm. og flokksmenn hans ekki meiri áhyggjur út af Reykjavíkum en það, að þeir vildu eiga á hættu, að helmingur þjóðarinnar biði bana, ef til loftárásar hefði komið á flugvöllinn. Slíkt eru Lokaráð þessara manna. Að öðru leyti skal ég ekki elta ólar við þessa menn. Þeir eru hér aðeins sem fjósamenn, sem hlýða fyrirskipunum herra síns í austri.

Ég er ekki sammála hv. 3. landsk. né hv. 4. þm. Reykv. Þeir hafa lýst því yfir, að þeir hafi litla ást á mínum flokki, og það vakir að vissu leyti annað fyrir þeim í þessu máli en kommúnistunum, og er því hægt að tala við þá sem Íslendinga. Varðandi þær spurningar, sem þessir tveir þm. hafa beint til mín út af samningi þessum, þá tel ég hann vera fullnægjandi tryggingu fyrir Íslendinga, eins og hann nú liggur fyrir. Þeir héldu því einnig fram, að ef þessi samningur næði samþykki þingsins, þá yrði Keflavíkursamningurinn að gilda áfram. Þó að ég líti nú nokkuð öðrum augum á það en þeir, þá tel ég, að samningsgerð sem þessi muni greiða fyrir skipun þeirra mála í þá átt, sem fyrir þeim vakir, hv. 3. landsk. þm. Hann spurði, hvort Íslendingar þyrftu ekki að lýsa ófriði á hendur öðrum ríkjum, ef önnur ríki, sem stæðu að þessum samningi, gerðu það. Tvímælalaust þyrftu Íslendingar ekki að gera það. Slíkt felst hvernig í þessu samningsuppkasti, og tók ég það fram, eins og ég hef margóft áður tekið fram, er ég ræddi samninginn í Washington ásamt tveim öðrum ráðh. er fóru sömu erinda vestur um haf. Slíkt mun enn verða tekið fram, þegar samningurinn verður undirritaður. Ísland sem herlaus þjóð getur ekki breytt afstöðu sinni hvað þá snertir. Íslendingar hljóta ávallt að halda fast í þennan móralska rétt sinn, og Íslendingar munu einisks óska fremur en halda friði við allar þjóðir. Það breytir engu, þó að Ísland geti ákveðið sjálf, hvort það vilji lýsa yfir styrjöld við annað ríki. Íslendingar vildu heldur ekki slíkt, þegar hv. þm. Siglf. vildi knýja það í gegnum þingið á sínum tíma að

segja tveim stórveldum stríð á hendur, eftir að þau voru knésett í síðustu heimsstyrjöld. Þetta vita allir þm., að kommúnistar hér á Alþingi fóru fram á þetta. Íslendingar hafa sama rétt og önnur ríki að segja öðrum þjóðum stríð á hendur. Íslenska ríkið gæti strax í dag sagt Bandaríkjunum stríð á hendur, eins og þm. Siglf. vildi, að við gerðum við mündulveldin fyrir 3½ ári síðan. En Íslendingar eru ekki og munu vonandi aðrei verða hernaðarþjóð.

Þá spurði hv. þm., hvort Íslendingar mundu verða skyldaðir til að leggja fé af mörkum í hernaðarrekstur, ef styrjöld skylli á. Þessu get ég svarað þannig, að Íslendingar munu ekki þurfa að leggja meira af mörkum en þeim sjálfum þóknast. Þegar til ófriðar kemur, eru sumir menn á stríðsvöllunum, en aðrir eru heima fyrir og vinna að framleiðslunni. Í síðustu styrjöld, þegar fiskiskip okkar sigldu með afla sinn til Englands, kom framleiðsla sú, sem við lögðum af mörkum til þeirra, í góðar þarfir. Hitt er svo matsatriði, hvað Íslendingar sjálfir mundu telja ólilegt. Það fer að sjálfsgöngu eftir því, að hve miklu leyti deilan mundi snerta okkur efna-hagslega eða stjórnmálalega, ef upp kæmi. Eg skildi nú ekki alveg rök hv. þm., en sanngirni með hlíðsögn af sérstöðu landsins mun ávallt segja til sín.

Sigfús Sigurhjartarson: Herra forseti. Síðan forseti varnaði mér síðast máls, hafa umr. leitt til þess, að nú hlýt ég að byrja á að svara hæstv. dómsmrh. Hæstv. ráðh. hóf mál sitt með því að tala um, að við sósíalistar færum hér með utanbókarlærdóm eftir skipun erlends valds, en það er alkunna, hvernig sekir menn reyna að leiða athyglina frá sér, en hér talar sá maður, sem þessi orð ættu frekar við og er nú að framkvæma það, sem hann samdi um við mr. Acheson. Það er líka staddur hér í hlíðarherberginu fulltrúi frá mr. Acheson til þess að fylgjast með því, að hæstv. dómsmrh. efni heit þau, sem hann gaf í Washington á dögunum.

Þá sagði hæstv. dómsmrh., að það eitt vekti fyrir sósíalístum að reyna að halda Íslandi önu og óvörðu, svo að síðar væri hægt að nota það sem rýting í bak lýðræðisþjóðunum. Jæja, á Ísland þá að vera varið? Hingað til hafa hæstv. ráðh. sagt, að landið yrði óvarið, en nú skilist mér, að það eigi að vera varið. Það er erfiðt að skilja, hvað fyrir hæstv. dómsmrh. vakir, og það er erfiðt að samræma þessi orð. Kannske hann komi nú og lýsi því yfir, að sósíalistar lifi á erlendu fé. Sjálfur veit hann, að slíkt er ósatt. Er hann ekki alveg nýkominn af fótískor mr. Acheson? Fékk hann ekki greitt gjafaféð, 16 millj. kr.? Hvað skyldi vera falið í þeim milljónum? Hafa menn lítið á síðasta blaðið á þskí. en þar stendur í fyrsta lagi, með leyfi hæstv. forseta: „Að ef til ófriðar kæmi, mundu bandalagsþjóðirnar óska svipaðrar aðstöðu á Íslandi og var í síðasta stríði, og það mundi algerlega vera á valdi Íslands sjálfs, hvenær sú aðstaða yrði látin í té.“ — Hverjum dettur nú í hug, að Bandaríkjamenn komi og spyrji: Hvenær þóknast ykkur að veita okkur hernaðaraðstöðu? Engum manni dettur slíkt í hug, þó að þessir

þeir fljúgandi leppar fullyrði slíkt eftir viðtalið við mr. Acheson. — Næsta atriði er: „Að allir aðrir samningsaðilar hefðu fullan skilning á sérstöðu Íslands.“ — Ja, mikið er það nú dýr-mætt, en hvað skilja þeir? Að Íslendingar séu fámenn þjóð og einisks megandi í hernaði? Það var miklið talað um það af stjórnmáláðinu, að Ísland væri óvarið land og við sósíalistar vildum hafa það opið. Hafa þeir haft stór orð um það í þessum umr. og blöð stjórnmálaflokkaanna verið fyllt með slíkum skrifum nú undanfarið. En hvað eru þessir menn að fara, þegar þeir tala svo mjög um það, að Ísland sé opið og óvarið? Hvað liggur þar á bak við? Hæstv. ráðh. hafa vita, að Bandaríkjamenn ætla sér að koma hingað og efla stöðvar sínar hér og munu alls ekkert til þess spara. — Í þriðja lagi segir: „Að ekki kæmi til mála að erlendum her eða herstöðvar yrðu á Íslandi á friðartímum.“ — Eg hef heyrð þess getið í fréttatilkynningum, að hæstv. utanrhh. hafi lýst því yfir við blaðamenn í Washington, að Bandaríkjamenn fengu ekki herstöðvar á Íslandi á friðartímum. „No bases“, hafði hæstv. ráðh. sagt. Það var bara lítið á hann stórum augum. „No bases“, sögðu blaðamennirnir, því að þeir vissu, að Bandaríkjamenn hafa stöðvar á Íslandi. Á korti Bandaríkja-hers er Keflavík merkt sem herstöð. Allur heimurinn veit það. Svo koma þessir þrjú leppar og lýsa því yfir, að á Íslandi verði engar herstöðvar. Hvað veldur þessum ósköpum? Hv. alþm. ættu að spyrja í alvöru. Þeir ættu sjálfir að reyna að brjóta málið til mærgjar.

Það er enginn viðvanagerur í þjóðmálum, formaður þingflokks Framsókn, hv. þm. S.-M., hæstv. menntmrh. Hv. þm. skrifar langt mál í blaðið sitt alveg nýlega og minnst þar á fuglabjarg eitt, sem nefnt hefur verið heidnaberg. Í okkar þjóðfélagi er eitt heidnaberg, þar sem leikinn er eins konar þjargleikur. Það eru forréttindi heildsalastéttarinnar. En það er sýnt, að þessi flokkur manna er sá, sem skaðar afkomu ríkisins hvað mest og hefur svo sorfið að ríkinu, að það liggur við ríkisgjaldþroti. En hvers vegna? Vegna þess, að ekki má sækja björg í heidnaberg. Vöndurinn er á ríkisstj. Nú eru henni færðar tekjur af erlendu valdi, og hún snikir peninga og þiggur Marshallhjálp. Hæstv. ríkisstj. er nú á sníkjubuxunum, en í heidnaberg má ekki fara.

Það er vissulega rétt, að sagan endurtekur sig. Það má minnast þess, hvernig bandalagið, sem kennt var við heilaga þrenningu, leið undir lok fyrir 100 árum síðan. Það bandalag stóð frá 1815—48, eftir að borgarastéttin á meginlandinu reyndi að hrinda af sér valdi klerka og aðals með frönsku byltingunni. Hvað skeður svo? Napoleon mikli kemur til skjalanna og kemst til yfirráða með ofríki. Síðan er ósigurinn við Waterloo. Auðvald veraldarinnar hefur átt í stöðugri baráttu við að knésetja borgarastéttir og alþýðu landanna, því að yfir þeim vilja þeir drotna. Nú síðast, er auðvald Evrópu var nær því knésett, kom Adolf Hitler, sendibói arðræningjanna, til skjalanna. Hlutverk hans átti að verða og var að berjja niður verkalyðinn og gera hann að auðveipu verkfæri í höndum auðkúfinganna, en Hitler varð helzt til voldgudur.

Hann var eftirmaður Napoleons Bonaparte. Og svo ris þetta bandalag upp af gróf Bandalagsins helga, og tilgangurinn með þessu — ja, hvað segir Morgunblaðið: Það eru allar framtíðarvinnir mannkynsins, sem það á að bjarga. En ætli það sé ekki eitthvað svipað og hjá Bandalaginu helga. Ætli tilgangurinn sé annar en sá að bjarga því, að alþýðustéttin sé ekki í heidnaberg forréttindastéttarinnar. Það er því ekkert undarlegt, að það eru einmitt fluglepparnir, mennirnir, sem voru sendir vestur um haf til þess að befla, sem reyna að koma í veg fyrir það, að alþýðan sækji í heidnaberg auðvaldsstéttarinnar, því að hvarvetna í heiminum, þar sem auðvaldsþjóðskipulag er, þá er það svo, að það er reynt að koma í veg fyrir það, að sannleiks- og réttlætisþjóðskipulag sé stofnað.

Nú verð ég að segja það, að þegar ég lit yfir þessar umr., sem hér hafa farið fram, og heyrir það frá fleiri en einum ráðherra, að það felist í raun og veru ekkert í samningnum, sem bindi landið neinum skuldbindingum, dettur mér í hug að spyrja hæstv. utanrhh. að því, því að flestum hefur fundið hann vel að sér í lögfræði, hvaða samningur það eiginlega sé, þar sem ekki eru neinar skuldbindingar fyrir aðila. En auðvitað eru skuldbindingar í þessum samningi eins og öðrum. En ef allt er nú svona óendanlega meinlaust, eins og hæstv. ráðh. vill nú vera láta, og ef það er svona sjálfsgagt og ólilegt, að við gerumst aðilar að þessum samningi, og þjóðin sé með því, því í ósköpum má þá ekki lofa henni að dæma það og segja það svart á hvítu, hvað sé hennar álit?

Það eru allir sammála um það, að hér er um að ræða stærsta mál, sem þjóðin hefur nokkru sinni átt. En finnst þm. þeir hafi umboð til þess að gera alveg út um þetta mál án þess að spyrja umbjóðanda, án þess að spyrja sjálfa þjóðina, sem þeir eru umboðsmenn fyrir, ráða? Getu þeir tekið þá ábyrgð, sem af því leiðir, yfir á sig? Ef svo er, hver eru þá rökkin? Ef málið er eins einfalt og meinlaust og þeir segja, hvers vegna leyfa þeir þá ekki þjóðinni sjálfri að dæma um það?

Nei, hér býr eitthvað annað á bak við. Eg vildi mega vænta þess, að hv. þm. hugsuðu sig fyrst um, hvort það er ekki fullmikil ábyrgð fyrir þá að taka á sig að láta íslensku þjóðina verða undir brakinu, þegar þjóðskipulag kapitalistanna hrynur í rústir. Við þurfum ekki að verða undir brakinu. Íslenska þjóðin þarf ekki að verða undir brakinu, þegar kapitalisminn hrynur í rústir, en ef við gerumst aðilar að þessum samningi, þá erum við þar með að kalla yfir íslensku þjóðina að verða undir brakinu. Það verður þróðlegt að sjá hinn fljúgandi lepp, Ebjarna Benediktsson, þegar brakið fellur í höfuð honum, sem ég vona, að ég þurfi ekki að sjá, því að það yrði voðalegt. Nei, það, sem við verðum að gera, það er að koma okkur undan ábyrgðinni og láta þjóðina sjálfa dæma, hvað hún vill.

Finnur Jónsson: Herra forseti. Það hefur verið kvartað um, að umr. skuli hafa verið takmarkaðar um þetta mál. Eg held, að umr. hafi farið þannig fram, að andstæðingar samnings-

ins hafi haft hér um bil allan ræðutímann, en hinir, sem með honum eru, næstum engan, áður en umr. voru takmarkaðar. Eg vildi því kvarta við hæstv. forseta yfir þessu, svo að þeir hv. þm., sem mæla með samningnum, megji segja örfá orð, án þess að þessi takmörkun komi til.

Um þennan samning hefur farið fram skemjalaus einhlíða áróður, bæði í blöðum og á mannfundum. Hefur Þjóðvarnarlélagið rekið einhlíða áróður um þetta á fundum sínum, bæði hér í Reykjavík og víðar á Suðurlandi. Þetta félag hefur ekki viljað láta ræða þetta mál frá báðum hliðum, heldur hefur það haldið uppi einhlíða og ósemilegum áróðri um það. Því hefur verið lýst yfir í blöðum kommúnista og þjóðvarnarmanna, að samkvæmt þessum samningi ætti að vera herna herstöð og Ísland ætti að gerast hernaðaraðili og hér ætti að leiða herskyldu í lög. Ekkert af þessu er í samningnum. En hvað gera svo þessir menn, sem hafa haldið þessu öllu fram, þegar þeir verða fyrir vonbrigðum, þar sem ekkert af því, sem þeir hafa verið að finna samningnum til foráttu, stendur í honum? Jú, þeir eru þegar sendir af kommúnistum til þess að reyna að finna nýjar ástæður til þess að vera á móti samningnum og ábilda að honum. Þeir, sem eru á móti aðild að samningnum, eru á móti honum frá því sjónarmiði, að þeir vilja vinna með austrinu, en ekki vestrinu.

Ef ríkisstj. er álösunarverð fyrir eitthvað í sambandi við þessar umr., þá er það kannske fyrir það að hafa ekki rætt meira um samninginn sjálfan en gert hefur verið, en það var nú reyndar gert dælitíð í útarpinu í sambandi við umr. í gær. En ef ríkisstj. er álösunarverð fyrir eitthvað, þá er það fyrir það eitt að hafa ekki látið heyrast meira um sannleikann um samninginn, því að það er búið að troða nógu mikilli lugi í eyru þjóðarinnar um þetta mál.

Nú er verið að spyrja að því, hvort þm. hafi umboð til þess að fela ríkisstj. að gerast aðili að þessum samningi, og þó að mér berji ekki skylda til að svara þessari spurningu, þá skal ég þó gera það og gera það játandi. Eg tel mig ekki eingöngu hafa umboð til þess að gera það, heldur beinlínis skyldu til að gera það. Eg er kosinn á þing af lýðræðissinnuðum jafnaðarmönnum til þess að vinna með vestrænni jafnaðarstefnu á lýðræðisgrundvelli. Þessi samtök, sem hér er verið að ræða um, eru stofnuð til þess að fá frið, til þess að hægt sé að vinna að þessari stefnu. Við höfum þurft að horfa á hvert ríkið af öðru innlimað í Rússland. Þjóðir hafa verið sviptar frelsi sínu af Rússum. Það hefur verið traðkað af Rússum á öllum þeim helgustu mannréttindum, sem við Íslendingar teljum okkur lífa fyrir.

Hæstv. utanrrh. benti réttilega á það í ræðu sinni, að fyrstu hernaðarbandalögin eftir styrjöldina hafi verið gerð af Sovét-Rússlandi. Þessi bandalög hafi ekki verið gerð í samræmi við sáttmála Sameinuðu þjóðanna og hafa aldrei verið borin undir þær. Það gildir aftur öðru máli með Atlantshafsbandalagið. Um það liggur fyrir yfirlýsing frá Tryggva Lie um, að sáttmálin sé að öllu leyti í samræmi við sáttmála Sameinuðu þjóðanna. Í sama mund og Tryggvi Lie var að þessu spurður, þá var hann einnig spur-

ur um Austurbandalagið. Hann lét í því sambandi svo um mælt, að ekkert hefði um það komið til Sameinuðu þjóðanna og hann vissi ekki til, að það væri í samræmi við sáttmála þeirra.

Nú er það mála sannast, að bandalag það, sem hér er gert ráð fyrir, að Ísland gerist aðili að, er fyrst og fremst til þess fallið að vinna að friði í heiminum. Í bandalaginu taka þátt margar þjóðir, sem hver um sig er einskis megnug, en með þessari Evrópuþjóðahreyfingu verða þær sterkar, þegar þær eru komnar allar saman. Það myndast eins konar þriðja stórveldið, þegar þjóðunum er safnað svona saman, þá myndast við það jafnvægi milli Rússlands annars vegar og Ameríku hins vegar. Frá þessu sjónarmiði séð tel ég mig hafa skyldu til þess að greiða atkvæði með till. þeirri, sem hér er á dagskrá.

Hv. síðasti ræðumaður var að finna að því áðan, að fulltrúar frá erlendum þjóðum hlustuðu hér á umr. um þetta mál. En hjá öllum erlendum lýðræðisþjóðum er það svo, að það fyrirkomulag er haft, að ef fulltrúar erlendra þjóða vilja hlusta á umr., sem fram fara á þingunum, þá er þeim það velkomið. Þetta hefur alls staðar verið, þar sem ég hef farið um, og ég hef ekki komið í neinn þingsal, þar sem erlendir menn eru ekki velkomin til að hlusta og ekkert amamt við þeim. Það vill líka svo vel til, að þessi siður er líka hafður á mannfundum hér í Reykjavík, því að ég veit ekki betur en að 5 Rússar úr sendiráðinu hafi verið á fundinum í barnaskólalportinu, og mér er ekki kunnugt um, að neitt hafi verið amamt við þeim. Það má vera, að það geti verið háttvísi að vera með þennan skæting, en sú háttvísi á þá hvergi heima nema hjá þeim mönnum, sem hv. síðasti ræðumaður er háður.

Hv. þm. Sigfr. hélt því fram, að öll hernaðarbandalög væru stofnuð með styrjöld fyrir augum. Eg verð að segja það, að þá hefur Sovét-Rússland stigið mörg spor í þá átt, án þess að hljóð heyrðist úr horni frá hv. þm. Sannleikurinn er sá, að þessi hv. þm. vill láta Rússland hafa sérrett til þess að leggja undir sig allan heiminn og kúga smáþjóðirnar og telur, að Atlantshafsbandalagið sé móðgun, sem lýðræðisþjóðirnar sýni Rússum með því að koma í veg fyrir áform þeirra.

Eg sé svo ekki ástæðu til þess að fjölyrða um þetta frekar að þessu sinni, en lýsi ánægju minni yfir, að till. þessi skuli vera hér fram komin, og tel ég mig ekki eingöngu gera rétt með því að ljá henni atkvæði, heldur einnig hafa skyldu til þess.

Jónas Jónsson: Herra forseti. Eg stend hérna upp til þess að bera af mér sakir, sem á mig hafa verið bornar.

Flestir Íslendingar vilja vera skáld. Flestir yrkja eitthvað, margir vel. Eg hef því miður ekki borið gæfu til þess að fá þessa gáfu. En einn hv. þm. Sósfl. hefur nú borið upp á mig, að ég sé skáld, og tilfærir visu því til sónnunar, sem hann segir, að sé eftir mig. Mér finnst rétt að taka það fram, að ég hef ekki gert þetta, en hins vegar vil ég benda mönnum á, hvernig svona skáldskapur myndast. Þegar Þjóðviljinn

er að fjölyrða um „leppana“ í ríkisstj., þá fannst mér það vera klaufalegt og áleit, að þetta væri mjög skaðlegt fyrir þjóðina að hafa slíkt orðbragð, og mér varð það á að segja: „áður riðu heitur um héruð“, en nú segja menn: „Nú fjúga leppar af landi.“ Nú hafa menn sett þetta saman í þjóðlegt og löglegt rim um leppana. Það hefur oft verið ályktað, hvernig íslenzku sögurnar urðu til. Fyrst hafi verið til efnislegur kjarni um eitthvert atvik, en svo þegar sagan hefur borizt mann frá manni, þá hefur spunnið við kjarnann og hann verið fagaður, ekki bara að einstaka maður hafi áhrif á, heldur kemur og til greina folkevittighed. Þannig hefur þetta orðið til.

Þá vil ég þakka hv. 2. þm. Reykv. fyrir velviljuð ummæli um mig, sem hann hefur viðhaft í samkomuhúsum bæjarins, og heldur hann þar einum tveim skoðunum fram. Fyrst þeirri, að ég sé sannorður um það, sem ég segi um landsmálin, eins og þau eru nú, en eins og kunnugt er, þá hef ég nú aðallega verið að gagnrýna flokk hv. 2. þm. Reykv., svo að ég get talið þessi ummæli okkur báðum til sóma. Hann hélt svo áfram í sama löfsamlega tóninum og sagði, að það liti út fyrir, að ég hefði pólitískt radar-tæki, sem gerði mér mögulegt að sjá tvö ár fram í tímann. Þó að ég hafi nú ekki haft þetta tæki, þá er það öllum ljóst nú, að það er rétt og fram komið, sem ég spáði um kommúnista. É sé gjöf til gjalda. Milli mín og kommúnista hefur verið samvinna, ekki þýðingarlaust, því að ég hef haldið því fram, að sá flokkur, kommúnistar, gæti ekki starfað með lýðræðisflokkunum. Mikill fjöldi samflokksmanna og manna úr öðrum borgaraflokkunum héldu, að þetta væri rangt. Þarf ég ekki að fjölyrða um það, en þegar kommúnistar voru í ríkisstj., þá bar ég fram vantrauststill. á þá stjór, en þá fékk ég engan með mér til þess að styðja vantraustið, því þó að Framsl. væri óánægður, þá var hann þó trúður á samstarf við kommúnista og vildi ekki fallast á að styðja vantraustið. Nú er þetta breytt, bæði erlendis og hér, og ganga nú harðir dómur um kommúnista hvar sem er. Ef menn taka nú Morgunblaðið eða Alþýðublaðið, sem áður töldu samvinnu við kommúnistana æskilega, þá má nú sjá þar notuð sterk orð um, að ekki séu til menn, sem sé verr við borgaralegar dyggðir en þeim, og að öll meðul helgi þeirra pólitíska tilgang. Nú hefur það komið fram í dagsins ljós, að þeim, sem stofnuðu Sameinuðu þjóðirnar, hefur nú skilið það, sem þeir ekki skildu áður, að engin sameið er möguleg milli kommúnistanna og lýðræðisþjóðanna. Þess vegna er nýja þjóðabandalagið andvana fætt.

Nú vil ég segja það, að þá mundi hafa verið gagnslaust fyrir mig að vera að þrjúkja fyrir þjóðinni hættuna, sem stafaði af kommúnismanninum, ef þjóðin vildi ekki trúa því vegna bjart-sýni hennar, en það, sem hefur hjálpað mér, það er ekki min þrúkkun beinlínis, heldur verk kommúnistanna og framkoma þeirra öll, því að hún hefur sannað, að samstarf er útilokað við lýðræðisflokkana. Það, sem veldur því, að Morgunblaðið og Alþýðublaðið segja nú það sama sem ég sagði fyrir mörgum árum, það er það, að framkoma kommúnista hefur sannfært menn

Alþt. 1948. D. (68. löggjafarþing).

um það, að það er ekki hægt fyrir borgaraflokkana að hafa samvinnu við þá. Annaðhvort verða borgaraflokkarnir að ráða öllu og kommúnistar engu, eða kommúnistar öllu, en það getur aldrei verið um neina samvinnu að ræða. Kommúnistar geta ekki ráðið í þjóðfélagi með lýðræðisfyrirkomulagi — það er útilokað, að því að þeir eru ekki fæddir til þess. Eg lit þess vegna svo á, að það hafi verið frjósamt og ánægjulegt samstarf milli mín og hv. 2. þm. Reykv., og ég hef ástæðu til þess að segja, að vegna þessarar samvinnu hafi stefnu minni aukizt fylgi hér á landi.

Kommúnistar hafa borið hér fram ákæru út af því, að þeirra kostur hafi verið þjakaður. Þeir eru að kvarta undan smáóhappi, sem átti sér stað, er einn þm. þeirra komst ekki inn í þinghúsið. En hvað skyldi vera langt síðan tveir menn, annar æðsti maður ríkisstj., forsrh., en hinn æðsti maður bæjarins, borgarstjórnir þáverandi, urðu fyrir áras af líði, sem kommúnistar drógu saman á Austurvelli, þegar verið var að ræða um Keflavíkursamninginn. Þá réðust þeir að flokkshúsi Sjálfstfl. og ætluðu þar að hleypa upp fundi, og ef leiðtogar Sjálfstfl. hefðu ekki latt sína menn, þá hefði þarna komið til átaka inni. En þegar þeir voru að fara út úr húsinu, þá var setið um líf þessara tveggja manna, ekki vegna persónanna Ólafs Thors og Bjarna Benediktssonar, heldur vegna þeirra valda, sem þeir höfðu. Eg vil benda hv. 2. þm. Reykv. á það, hvað gerðist, þegar skriflinn var að taka völdin á Austurvelli og búinn að gera þar uppbot. Þá var það sjálfstöð skylda lögreglunnar að beita tágasi, vatni eða einhverjum saklausum ráðum til þess að dreifa skriflinum. Þá kemur hv. 2. þm. Reykv. og neitar því, að það sé beitt tágasi við þessa menn, nema til komi úrskurður dómsmrh. Með þessari framkomu gerði 2. þm. Reykv. hið íslenska réttarríki að skrípi. En það vildi svo til, að þáverandi dómsmrh. var á ferðalagi. Það var bezt fyrir þessa menn að fara heim, áður en til kæmi að dreifa þeim með tágasi. Í stuttu máli sagt, þá vona ég, að hv. 2. þm. Reykv. og hans vinir skilji, að þegar svona hlutir gerast rétt fyrir utan þinghúsið, að menn leyfa sér að æsa upp skriflinn til að ráðast á þá menn, sem þá voru forráðamenn lands og bæjar, þá sýnir það, að þeir eiga ekki sameið með okkur hinum. Þeir eru uppreisnarmenn. Þeir jata það sjálfir. En samt koma þeir og kveina yfir öðru eins smáræði og því, að formgalli varð við innngöngu eins alpm. inn í húsið. Þó þarf að gera þessum mönnum ljóst, að þeirra stefna er í ósamræmi við vestrænt þjóðskipulag. Þess vegna er búið að sameina að nokkru leyti hina þrjú íslenzku borgaraflokka, svo að meiri hlutinn stendur saman og segir: Við viljum ekki hafa þetta byltingalið. Við viljum hafa lög og rétt í landinu. — Það var haustið 1944, að hv. þm. G-K. myndaði stj., og þá eru hér á Alþ. hér um bil sömu menn og eru hér nú. Þá var meiri hluti þm. þeirrar skoðunar, að hægt væri að vinna með bolsévikum. Í gærkvöld kom það í ljós, að 5 borgaralegir þm. eru enn haldnir af þeirri meinloku. Þessir 5 þm. sýna vellurnar í flokkunum.

Svo kem ég að kjarna málsins. Nú fer að líða að því, að bæði Íslendingar og allur hinn menntaði heimur skilji, að annaðhvort verða bolsévikarnir að ráða öllu eða engu. Þá er komið svo, að við Íslendingar segjum: Við viljum ekki láta þá ráða neinu. Við viljum ekki láta þá ráða yfir landinu. Við sameinumst gegn þeim, ekki til að misþyrma þeim, en við viljum ekki þola þeim ofbeldi eða lögleysur. Þeir verða að hlýða okkar borgaralegu lögum, ef þeir vilja fá að vera í landinu með sína skoðun, en þeir geta ekki heimitað að verða teknir hátíðlega.

Hannibal Valdimarsson: Herra forseti. Það gladdi mig mikið að verða þess var, að þegar ég hafði nokkrum sinnum auglýst eftir hæstv. utanrrh., þá kom hann þó í leitirnar. Mér finnst fara miklu betur á því, að hæstv. utanrrh. leggi það á sig að vera viðstaddur slíkar umr. sem þessar. Þó að hann hafi ýmsum hnöppum að hneppa, finnst mér, að þetta þurfi að sitja fyrir. Síðan auglýsingin kom út hafa hér oftast verið fjórir ráðh. inni, og þannig setti það að vera. Reyndar er ekki hægt að segja, að þetta sé vel við unandi, nema þeir séu allir hér inni, og helzt að þeir snúi að okkur framhljóðni.

Hæstv. utanrrh. var líka svo lífllátur, þegar hann kom, að svara þeirri fyrirspurn, sem ég hafði borið fram við auðan ráðherrastólinn. Svar hans var á þá lund, að ef krafa kæmi um fjárhagslegt framlag af okkar hendi og allar aðrar bandalagsþjóðirnar hefðu farið í stríð, þá gætum við treyst því, að við yrðum ekki skyldaðir til að leggja fram meira en okkur þóknast. Sjálfðæmi líka þar!! Skyldur okkar verða ekki ríkari en sanngjarnar er í hvert sinn, segir hæstv. ráðh. Eg þykist vita það, að hæstv. utanrrh. gangi út frá því, að þetta verði svona, en ekkert hef ég heyrt um það í þeim lauslegu frásögnum, sem ráðh. míns flokks gaf þm. Alþf., að hæstv. Dean Acheson utanrrh. hafi gefið svör við þessu, að efnislega og fjárhagslega yrði ekkert af Íslendingum heimitað nema það, sem sanngjarnt væri hverju sinni. Mér finnst því þetta svar nokkuð laust og loðið hjá hæstv. ráðh., og ég get ekki séð, að af því komi í ljós, undir þeim kringumstæðum, sem ég lýsti áðan, að það yrði tryggt, að af Íslandi yrði ekki heimitað sem hernaðaraðila, að það legði fram „öll efnis sín, hernaðarlega og fjárhagslega“. Og mér þykir það undarlegt, ef það þætti ekki vel sloppið hjá þeirri þjóð, þegar sagt væri: Það er staðið við allar skuldbindingar, sem ráðh. hefur gefið; þið þurfið ekki að stofna her, ekki að senda her úr landinu, ekki að lögleiða herskyldu og ekki að segja neinni þjóð stríð á hendur, nema með því að leggja fram öll efnis sín, hernaðarleg og fjárhagsleg. Mér þykir það furðulegt, að hæstv. utanrrh. skyldi ekki spyrja utanrrh. Bandaríkjanna beint um það, hvort hernaðaraðstoðar okkar yrði ekki krafist í sama formi og gert var 1945. En það var, eins og ég las upp, að Íslandi skyldi skylt að skuldbinda sig til að leggja fram öll efnis sín, hernaðarleg og fjárhagsleg. Það, sem ég spurði um, var það, hvort Íslendingar þyrftu að leggja fram öll efnis sín, hernaðarlega og fjárhagslega, en því var ekki svarað. Mér virtist túlkun hæstv. ráðh. á samningnum og

svör þeirra benda til þess, að þeir segi: Það er bókstaflega einskis krafist. Þið getið bæði fyrst og síðast ákveðið sjálfir, hvað þið viljið gera. En þá er þessi samningur lítilsvert plagg. Eg verð að segja það, að ég trúir því ekki, að samningurinn sé svona auðvirkilegt plagg eins og af er látið. Mér er kunnugt um það, að þegar Dean Acheson lagði samninginn fram í Bandaríkjunum, þótti hann í því formi, sem hann þá var í, leggja allt of ákveðnar skuldbindingar á Bandaríkni og senatorarnir, hver á fætur öðrum, mótmæltu því, að samningurinn mætti vera í svo ákveðnu og föstu formi. Eg hef hér úrklippur úr New York Times. Þar segir, að ekki megi hafa svo ákveðnar skuldbindingar í samningnum, að hægt sé að hanka Bandaríkin með automatiskri skyldu til að fara í stríð, ef einhverjar af bandalagsþjóðunum yrðu fyrir árást. Þeir sögðu: Það verður að vera óljóst og á valdi Bandaríkjanna, hvernig þau veita aðstoðina. — Nú er búið að umbreyta formi samningsins, svo að ekki sé hægt að skylda Bandaríkin til neins. Nú geta þau sagt til um það sjálf í hvert skipti, hvernig þau taka þátt í slíkum aðgerðum, og þess vegna er nú hægt að segja við okkur: Það er engin skuldbinding á hendur Íslandi í samningnum. Hann er orðinn eins mjúkur og fjóturinn „læðingur“, sem getið er um í fornfrönskum bókmenntum. En sá fjótur var þess eðlis, að hann var óslítandi. Þessi sáttmáli getur verið sama eðlis, og það óttast ég. Ef það væri rétt, að á Ísland falli engar skuldbindingar nema það, sem Ísland óskar og kýs, þá vildi ég spyrja: Er samningurinn svo mjúkur og svo laus við skuldbindingar, að landið geti haldið hlutleysi sínu þrátt fyrir aðild að samningnum? Ísland hefur lagt mikið upp úr hlutleysisfyrirsögn sinni frá 1. des. 1918. Alltaf þegar slíkt mál hafa komið til umr. á Alþ., hafa þm. lagt mikið upp úr því, að ekki væri víkið frá hlutleysisfyrirsögn Íslands. Þegar hverndarsamningurinn var gerður 1941, var rætt um það hér á Alþ., hvort ekki væri horfið frá hlutleysisstefnunni með aðild að samningnum. Hver þm. af öðrum vildi láta það varða úrslitum um fylgi sitt við samninginn, ef hann kostaði afnáms hlutleysisins. Þáverandi þm. V-Sk., núverandi sendiherra Íslendinga í Ósló, talaði mjög rækllega um þetta. Hann sagði m. a., með leyfi hæstv. forseta: „Okkar staða, Íslendinga, er hlutleysisafstaðan, og æskilegasta vörnin fyrir Íslendinga er sú að hafa engar varnir, og það er trú sumra, að varnarleysið hafi hjálpað okkur lengst og best.“ „Þingmenn allir, ríkisstjórnin og Íslenzka þjóðin vilja halda í efnis hlutleysisins,“ segir hann einnig, og enn fremur: „Ég gat þess, að afstaðan er mörkuð hjá Íslandi, og hún er hlutleysisafstaða. Þeim skilningi verðum við að halda til streitu, að við séum ekki hornfir af grundvelli hlutleysisins.“ Og enn segir hann: „Ég býst við því, að hæstv. ríkisstj. geti fallið á þessa röksemdaleiðslu, sem ég hef gefið hér til kynna, og að það sé hennar ætluð, að við séum hlutlausir framvegis, tókum ekki afstöðu með eða móti neinum.“

Ólafur Thors var þá utanrrh. Íslands. Hann sagði í ræðu sinni, og svaraði þá þeim, sem töldu, að við yrðum að fórna hlutleysinu: „Ég

neita því, að með þessu hafi Ísland brotið í bága við yfirflsta stefnu um ævarandi hlutleysi.“ Þetta sagði hv. þm. G-K. þá, en nú hefur þessi hv. þm. hvað eftir annað talað um, að við værum fyrir löngu gengin frá hlutleysisstefnunni. Þegar verið var að taka ákvörðun um það sumaríð 1946, að við skyldum ganga í Sameinuðu þjóðirnar, var sagt: Við tókum ekki á okkur neinar hernaðarlegar skuldbindingar með því að ganga í Sameinuðu þjóðirnar. — Nú er sagt, að það sé rangnefni að kalla Atlantshafsbandalagið hernaðarbandalag, og það er ekki nóg að kalla það varnarbandalag, því að eiginlega sé það friðarbandalag. Og eins og þá var vitnað um frið og friðarvilja, er nú vitnað í ákaflega mjúkt orðalag um frið og friðarviljeitni. Það var vitnað í sáttmála hinna Sameinuðu þjóða, en þar stendur, með leyfi hæstv. forseta:

„Vér, hinar sameinuðu þjóðir, staðráðnir í að bjarga komandi kynslóðum undan hörmungum ófriðar, sem tvísvar á ævi vorri hefur leitt ósegjanlegar þjáningar yfir mannkynið Og ætlum í þessu skyni að sýna umburðarlyndi og lífa saman, svo sem góðum nágrönnum sémir Að tryggja það, að vopnvaldi skuli eigi beita, nema í þágu sameiginlegra hagsmuna.“ Og enn fremur segir þar: „Að allir meðlimir skuli leysa milliríkjadelur sínar á friðsamlegan hátt, þannig að heimsfriði, öryggi og réttvísi sé ekki í hættu stofnað.“ Ef þess vegna engar þjóðir nema þær, sem friðsamar eru, verða í Bandalagi hinna sameinuðu þjóða, þá ættum við að vera í góðum félagskap. Þá ætti ekki að vera mikil hernaðarhætta og okkur ætti ekki að vera betur borgið, þó að við göngum í annað bandalag.

Hvað heyrðum við í gær? Hæstv. ráðh. sagði, að Bandalag sameinuðu þjóðanna væri ekki friðarbandalag, en að það væri Atlantshafsbandalagið, sem væri friðarbandalag, og að við hefðum verið í hernaðarbandalagi frá 1946. Sumaríð 1946 hömruðu hv. þm. á því, að Bandalag sameinuðu þjóðanna væri friðarbandalag, en nú segja þeir, að það sé hernaðarbandalag, en nú eigum við aftur að ganga í friðarbandalag. Í þessu er ákaflega mikið ósamræmi. Hvort var skrukvað að þjóðinni 1946 eða nú? Ég furða mig á þessu ósamræmi og harma, að það skuli koma fram hjá okkar ábyrgu forustumönnum í stjórnfrám.

Hv. þm. G-K. taldi, að við hefðum allt að vinna með því að gerast aðilar að hververdar-samningnum 1941. Hann taldi, að Íslendingar tryggðu með því sjálfstæði sitt, atvinnulíf og fjárhagsafkomu sína og að þeir tryggðu sér öryggi. Þegar hv. þáverandi þm. V-Sk. heyrði þetta, vítti hann það, að nokkur þm. skyldi láta eins og við hefðum himin höndum tekið með því að gerast aðilar að hernaðarbandalagi. Hvað heyrðum við í útvarpinu í gærkvöld? Sama lofsöng hv. þm. G-K. um, að við hefðum nú himin höndum tekið, ef við gerðumst aðilar þessa bandalags. Hv. þm. taldi upp sjó atriði, sem hann taldi því til gildis, og mér skildist, að við mundum komast upp í sjöunda himininn, ef við gengjum í þetta bandalag. Vafalaust heitir þetta bandalag hernaðarbandalag eftir 4–5 ár, eins og bandalag sameinuðu þjóðanna heitir það nú.

Eg spyr nú hæstv. ráðh. um það, hvort þeir telji, að Ísland þurfi að víkja algerlega út af hlutleysisafstöðu sinni, ef það gerist aðili að þessum sáttmála. Eg get ekki að því gert, að ég óttast, að þetta bandalag leiði ekki til friðar. Það er að visu til gömul rómversk kenning, sem er á þá lund, að þeir, sem vilji frið, skuli framleidda vopn. Reynslan hefur þó orðið sú, að sá, sem framleiðir vopn, hyggur á stríð og fer í stríð. Vigbúnaðarkapphlaup leiðir til styrjalda, en ekki til friðar. Það er hervæðt, eins og aldrei fyrr í veröldinni, af tveimur stórveldum, sem bókstaflega búa sig undir að eigast við. Við höfum heyrt það, að flestar þær þjóðir, sem hafa átt þess kost að gerast aðilar Atlantshafsbandalagsins og eru hernaðarþjóðir, þar hafa spurt: Hve mikið fáum við af vopnum frá Bandaríkjunum? Danir og Norðmenn hafa spurt um þetta, og aðalskiptyðið af þeirra hendi víkjandi þátttöku í bandalagi.ú er um það, hvort þeir fái nógu mikið af vopnum eða ekki. Eg hef þá fyrir satt, að fyrsta vopnasending Bandaríkjanna til Evrópu muni vera upp á 2 þús. millj. dollara. Mér finnst þetta því miður ekki benda til friðar. Ef til vill verður því svarað til, að þegar annar aðillinn vopnast, verði hinn að gera það líka. En þegar báttir eru búin að vopnast nægilega, og þegar eitthvert tilefni gefst, sem hvorugur kannske getur að gert, verður vopnum beitt. Það er því afskaplega órlagaríkt skref hjá öllum þjóðum, sem gerast aðilar að þessu bandalagi, en það er sérstaklega órlagaríkt skref fyrir þjóð, sem engin vopn á og engin vopnin vill og æskir ekki eftir að hafa her né að fara í stríð eða taka á sig nokkrar hernaðarlegar skuldbindingar og óskar hvorki að leggja fram fjárhagsleg né hernaðarleg efnis sín. Það er engin þjóð í veröldinni, sem á eins mikið í húfi og hin vopnlaus, fáemna Íslenzka þjóð með því að gerast aðili að hernaðarsáttmálum stórveldanna. Ég segi því, eins og þm. V-Sk. sagði 1941. Eg held, að ef þess er nokkur kostur, þá sé best fyrir Ísland að halda hlutleysi sínu og að fá að vera í friði fyrir stórveldunum, þegar þau eru að búa sig undir stríð, og þó allra helzt, þegar þau eru farin út í stríð.

Áki Jakobsson: Herra forseti. Það hefur verið lögð mikil áherzla á að hraða þessum umr., og þm. hefur ekki gefið tækifæri til þess að ræða neitt við hæstv. ríkisstj. um þetta mál. Það vita allir, að það gefst ekki tækifæri til þess að ræða málið þannig í útvarpsmæðum. Það eru áróðursumræður, fluttar eftir vissum reglum um tíma o. s. frv. Hæstv. ráðh. hafa yfirleitt ekki verið hér til tækis til þess að svara þm., fyrr en hæstv. utanrrh. var dreginn hingað inn í salinn til þess að svara fyrirspurn, sem fyrir hann hafði verið lögð. Ég vil taka það fram, að af hálfu okkar sósíalista hefur oftan en einu sinni verið gerð tilraun til þess að fá þetta mál rétt hér á Alþ., til þess að glöggari og skýrari upplýsingar fengjust fyrir almenning. En því hefur nú verið haldið fram, að við höfum ekki viljað, að skýrari upplýsingar kæmu fyrir almenning. Daginn eftir að lepparnir þrjú flugu til Ameríku, var gerð fyrirspurn til hæstv. forsrh. af hálfu Sósíalistafl. um það, hvort ríkisstj. hefði

ekki fengið slíkan sáttmála eða drög að slíkum sáttmála, þannig að hún gæti skýrt Alp. frá þessu máli. Hæstv. forsrh. var ekki lengi á sér að standa upp, og hann sagði Alp. að ríkisstj. hefði engan sáttmála fengið og þar af leiðandi væri ekkert frekar um málið að ræða á því stigi. Síðar sagði hann svo, þegar hv. 2. þm. Reykv. í sömu umr. spurði hann um, hvort ríkisstj. hefði ekki fengið uppkast að sáttmála í sínar hendur, að hún hefði ekki fengið slíkt uppkast í hendur. Þetta voru orð hæstv. forsrh. 14. marz s. l. Svo kemur utanrrh. í útvarpíð í gær og heldur ræðu, sem birt var í Morgunblaðinu í dag, og þar segir hann: „Það var ekki fyrr en 9. marz, að komið var til ríkisstj. með ákveðna frásögn um það, hvað þessari samningsgerð lífi.“ — Þann 9. marz berast í hendur stj. ákveðnar upplýsingar viðvíkjandi þessum samkomulagsmleitunum, en þann 14. marz stendur hæstv. forsrh. upp og gefur þær upplýsingar, sem ég drap á áðan. Ég er viss um, að önnur eins fyrirlitning eins og hæstv. forsrh. hefur sýnt Alp. með framkomu sinni í þessu máli mundi ekki koma fyrir á þingum annarra þjóða. Það er fyrir neðan allar hellur að koma með visvítandi lygar inn á löggjafarsamkomu þjóðarinnar, þegar spurt er um svona þýðingarmikið mál, enda er þessi forsrh. meðafi á fleiri sviðum en að fara rangt með staðreyndir. Á þessu sést, að ríkisstj. beitr hreinum lygum til þess að komast hjá því að þurfa að ræða málið. Já, það er full ástæða fyrir hæstv. forseta að hringja, sérstaklega, ef forsrh. væri viðstaddur. Ríkisstj. knýr svo hæstv. forseta til þess að bregðast trúnaði við þm. og beita bolabrögðum til þess að draga úr umr. Ég veit, að hæstv. forseti gerir þetta nauðugur, því að hann á það yfir höfði sér að vera kallaður kommúnisti eða skepna, ef hann ekki hlýðir þessu boði, ef ég þekki hans flokk rétt.

Annað atriði í ræðu hæstv. forsrh. í umr. um þetta atriði 14. marz er algerlega ósatt, en það var þar sem hann lýsti því yfir, að íslenska stj. hefði átt frumkvæði að því, að ráðh. fóru vestur. Utanrrh. sagði í ræðu sinni í gær: „En í þeirri orðsendingu, sem mér barst 9. marz, var sagt, að æskilegt væri, að viðtöl gætu átt sér stak milli fulltrúa Bandaríkjanna og íslensku ríkisstj.“ — Svo geta menn byggt ályktanir sínar á þessu. Þjóst íslenska stj. við því, að Dean Acheson kæmi til Reykjavíkur til þess að ræða við utanrrh. okkar, eða var þetta áskorun um, að þeir kæmu vestur? Forsrh. sagði Alp. að utanför ráðh. hefði verið ákveðin af ríkisstj., en hafi ekki verið farin eftir ósk annarra, allra sitz skipun. Þannig er framkoma ríkisstj. í þessu máli á allan hátt þýðingarláus, sem sýnir bezt, hve illa hún er haldin. Það hefur verið komið hér á einræði, svo að hægt sé að hespa málið af á sem skemmstum tíma. Þeir hafa ekki komið sér saman um, hvernig þeir eiga að túlka samninginn. Þeir segja ýmist, að hann sé gerður til að vernda Ísland fyrir árás Rússa, sem mundu nota Ísland fyrir skammbyssu aftan að Englend-ingum og Bandaríkjunum, eða þeir segja, að samningurinn feli ekki í sér neinar hernaðarlegar aðgerðir af hendi Íslendinga og við munum verða lausir við allt slíkt, við munum ekki

koma til með að hafa neinar varnir og samningurinn breyti engu um aðstöðu okkar. Þessu hvoru tveggja er haldið fram jöfnum höndum. Svona málfærsla getur gengið meðan verið er að knýja samninginn í gegn á órskömmum tíma, en svo fara menn að átta sig á ósamræmningu. Ég vil undirstrika það, að ráðh. og fylgismenn þeirra hafa ekki þorað að koma nokkurs staðar opinberlega fram til að ræða samninginn. Ríkisstj. hefur haft það fyrir reglu að flýja, þegar stærstur málin hafa verið rædd. Hún hefur látið sér nægja að mæta á flokksfundum, en í þingsöluum þorir hún ekki að standa fyrir máli sínu. Hvað skeður svo, þegar utanrrh. kemur hér og talar nokkur orð? Hann hefur ekkert að segja annað en að endurtaka gamla upptögu, sem blöð Sjálfstf. eru búin að margleþja, að Sösl. fái fé erlendis frá og við séum leppar erlendis ríkis. Við verðum ekki dæmdir eftir orðum þessara manna, heldur athöfnum okkar, og þessir menn verða líka dæmdir eftir sínum athöfnum. Þeir eru að gera samning, sem dregur Ísland inn í hernaðaráttök, miklu meiri en átt hafa sér stað áður. Þó að við höfum mismunandi skoðanir á þeim stríðandi aðilum, þá verðum við að forðast þann voða að steypa okkar þjóð út í stórfelldar hernaðaraðgerðir. Það ættu allir að geta verið sammála um. Og þó að svo illa hafi til tekið, að hlutleysi okkar í stöðustu styrjöld hafi ekki dagað til að vernda okkur frá að verða hernumdir, þá má segja, að við kæmumst gegnum stríðið nokkuð slýsaliðið, þó að við misstum 500 menn. Ef við eigum að sleppa eins vel gegnum næsta stríð, þá er nauðsynlegt að gera ekkert til að skapa okkur ábyrgð og sýna okkur ekki fjandsamlega við neina. Það er líka alveg fráleitt frá sjónarmiði þeirra, sem telja Vesturveldin það bezta, sem til sé í þessum heimi, að ganga í þetta bandalag, því að ef svo færi, að stríð skylli á, sem ég hygg þeplega, að nokkur okkar vilji, þá geta þeir sett sig við það, að það verða Bandaríkin, sem hernema okkur. En þessi fámenna klíka vill ekki heyra annað en við séum dregnir inn í þetta, inn í þá mestu ábyrgð, sem nokkur Íslendingur hefur bakað sér. Og það er ómurelegt hlutskipti okkar Íslendinga að eiga svo auvirkilega og lítilsigldra forustumenn á svo mikilli hættustund sem hér er um að ræða. Ef væri sagt eitt stutt nei við tilmælum Bandaríkjanna, þá mundi það kveða niður, a. m. k. í bili, allt tal þeirra, sem nú eru að reyna hér að breiða út, að stríðshætta sé á ferðinni eins og sakir standa. Hins vegar bendir allt til, að þær tiltektr, sem nú á að stofna til, geti rekið heiminn út í stríð fyrr en nokkurn varir.

Hæstv. utanrrh. var spurður um það, hvort Íslendingar þyrftu ekki að leggja fram öll sín veraldleg efni til þessa stríðsrekstrar, sem þeir yrðu aðilar að, ef til stríðs kæmi. Hann svaraði, eins og fyrrispyrjandi, hv. 3. landsk., tók fram, mjög loðið. Þeir hafa kannske ekki spurt utanrrh. Bandaríkjanna um það og þurfa kannske að fljúga vestur aftur til að spyrja. Það mál stendur þannig, að það getur engin þjóð verið í stríði og sagt við bandamenn sína: Þið eigið að borga rekstrarkostnaðinn. Þó að Íslendingar þurfi ekki að leggja fram vopn eða her, þá er kostnaður

við stríð margvíslegur og margvíslegur fjárhagslegur kostnaður innanlands, og að svara þessu með því, að þetta fari alveg eftir því, hvað við ákveðum á hverjum tíma, það er að svara út í hött. Það er visvítandi ósatt svar. Hæstv. utanrrh. veit vel, að þegar við erum stríðsáðili, þá er hægt að taka út í okkar reikning. Sú úttekt verður m. a. skemmdir og tjón, sem verður á Íslandi af völdum stríðs, enn fremur hvers konar truflanir á atvinnulífi okkar og siglingum til landsins o. s. frv., sem við getum ekki krafizt, að bandamenn okkar bæti eða leggi fram. (Forseti: Ræðutíminn er búinn.) Ég er líka að verða búinn. Það er ástæða til, að þjóðin geri sér ljós undirstöðuatriðin í þessum samningi, og þá fyrst og fremst það, að það, sem Bandaríkin óska eftir hvað Íslandi viðvikur, er að gera Ísland að stríðsaðila, að það þurfi geta notað landið eins og þeim sýnist, þegar til stríðs kemur, svo að þeir þurfi ekki að taka tillit til neina sjónarmiða Íslendinga. En það er ein klausa, sem hæstv. utanrrh. og vottar hans eiga að fela og þegja yfir, sem Acheson sagði, að mætti ekki vera skrifleg. Þessi samningur verður ekki annað en pappirspjagg, sem okkur er sýnt, meðan verið er að blekkja samninginn upp á okkur, því að sá samningur er á bak við. Hæstv. fyrrv. utanrrh. gerði þannig baksamning í sambandi við Keflavíkursamninginn, að Íslendingar skyldu ekki framfylgja sínum rétti, ekki einu sinni þeim rétti, sem þeir hafa samkvæmt samningnum. Sama skeði hjá hæstv. núverandi utanrrh., þegar hann og fylgifiskar hans voru að ræða við Acheson. Þeir ætla sér ekki að framfylgja samningnum. Hann er gerður í blekkingarskyni og verður ekki haldinn.

Dómsmvrh. (Bjarni Benediktsson): Hv. þm. Siglf. hefur talað mikið um það, hvað vaki fyrir Bandaríkjamönnum með þessum samningi, en hann hefur ekki talað um, hvað vaki fyrir honum sjálfum. Það, sem fyrir honum vakir, er að haga þannig málum, að einræðis- og árársarríki geti helt sér yfir Ísland, geti gert það við landsfólkið, sem einræðisherrum er títt að gera við lýðræðisþjóðir, og nota landið síðan sem rýting í bak öðrum lýðræðisþjóðum. Þetta vakir fyrir honum. Það er þessi þokkalegi tilgangur, sem hann og hans flokkur hefur átt að vinna að og haldið uppi til þess árum saman af erlendu ríki með ærnum tilkostnaði. Um þennan tilgang má segja það sama og þessi hv. þm. sagði, að hann verður dæmdur eftir verkunum. Honum tjáir ekki fjas og orðaflaumur, það eru verkin, sem sýna, hvað fyrir honum vakir. Þá stoðar mægli hans ekki neitt. Verkin sýna, hvers verkfæri hann er.

Hv. þm. Siglf. sagði, að hæstv. forsrh. hefði sagt ósatt um aðdraganda þess, að við fórum vestur. Sannleikurinn er sá, að af Íslands hálfu var stungið upp á því 12. jan., og það var 9. marz, sem Bandaríkjustjórn sagði, að nú væru þeir reiðubúin til þessara umr., og þá yfirlýsingur töku við til greina og ákváðum að fara vestur, vegna þess að þó að það væri rétt, að ólíklegt væri, að Acheson kæmi til Íslendinga, þá var auðvitað hægt að fá einhvern annan fulltrúa Bandaríkjustjórnar hingað. Við töldum því rétt

að fara vestur og tala við þá sömu aðila og fulltrúar frá frændþjóðum okkar höfðu talað við um þetta mál. Allt, sem hæstv. forsrh. sagði um þetta atriði, er rétt, eins og það er einnig rétt, sem hann sagði, að 14. marz s. l. hafði íslenska ríkisstj. ekki í höndum og vissi ekki nákvæmlega um orðalag og efni þessa samnings. Það vissum við ekki, og þess vegna gat hæstv. forsrh. ekki á þeim tíma skýrt þingheimi frá því, sem hann hafði ekki vitneskju um. Ég veit, að hv. þm. Siglf. hefði tekið sig til og sagt reiðinnar ósköp, eins og þegar hann sagði, að hefði verið búið að selja uppskipunarmanninum allar afurðir Íslendinga. Hann er ekki af sama sauða-húsi og venjulegir menn, að binda sig við staðreyndir og sannleika, heldur eigið hugarflug og hvað bezt hentar í þann og þann svippinn þeim erlendu hagsmunum, sem hann fær kaup sitt fyrir að vinna að. Að öðru leyti nenni ég ekki að eltast við skvaldur þessa hv. þm. Það var augljóst, af hverju hann talaði eins og hann talaði.

Út af orðum hv. 3. landsk. vil ég taka fram, að hann ásaakaði okkur fyrir, að við hefðum ekki spurt um það berum orðum, hvort fjárhagslegt framlag Ísland yrði að inna af höndum samkvæmt þessum samningi og hvaða skyldur það þyrfti að inna af hendi. Það er óþarfi að spyrja frekar um það, því að við höfum fengið við því ótvíræð svör, að við yrðum ekki skyldaðir til að gera meira en við sjálfir teldum sanngjarnt í göðri trú að gera á þeim tíma, þegar á reyndi, þannig að við erum ekki með nokkru móti skyldaðir til að inna fjárgreiðslur af hendi eða annað slíkt frekar en við sjálfir samþ. á þeim tíma, þannig að engin skuldbinding er lögð á okkur í þessu efni.

Hv. þm. sagði, að ef ekki einu sinni þetta fælist í samningnum, myndist sér hann litill vírði. Það hefur verið skýrt tekið fram, um hvað samningurinn fjallar, hvað varðar Ísland fyrst og fremst. Við höfum ekki dregið dul á það. Við höfum sagt, að þau ríki, sem standa að þessu bandalagi, muni fara fram á svipaða aðstöðu á Íslandi, ef svo hörmulega tækist til, að ný styrjöld brýst út, eins og vesturveldin höfðu í síðasta stríði. Það er þetta, sem er líklegt, að verði okkar framiag, að veita svipaða aðstöðu eins og síðast var gert. Frá þessu hefur verið skýrt ótvíræð. Og þegar það er víðurkennt af öllum, jafnvel kommúnistum, að það sé áreiðanlegt og óvefengjanlegt, að Ísland muni dragast inn í styrjöldina, ef hún brýst út, þá teljum við frá Íslands sjónarmiði, að það sé augljóst, að hagkvæmara sé að gera þennan samning við lýðræðisríkin fyrir fram heldur en að hafa allt í óvissu og vita, að það verður kapphlaup um landið og halda þannig á málinu, eins og hv. þm. Siglf. og félagsbræður hans vilja, að möguleikar eða líkur skapist til þess, að árárs- og einræðisríki geti hremmt landið. Við teljum, að samningsgerðin skapi beinar og óbeinar mjög miklar líkur til þess að koma í veg fyrir þetta. Fulla vissu er ekki hægt að skapa í þessu frekar en öðrum mannlegum efnum, en það er enginn vafi, að miklar líkur skapist í þessu efni.

Þessi hv. þm. spurði mig síðan, hvort þetta væri þá svo, að hlutleysi okkar gæti haldið þrátt

fyrir það að þessi samningur verður gerður. Ég tel, að ef til ófriðar kemur, þá mundum við ekki geta haldið okkar hlutleysi, ef við stöndum við okkar framlag samkvæmt samningnum. Þetta er ótvírætt mín skoðun, eins og það er ótvírætt min skoðun, að eftir að Bandaríkin lentu í stríðinu 1944, þá höfum við, af því að við sögðum ekki upp hververndarsamningnum, afsalað okkur hlutleysi í þeirri styrjöld. Það er eitt meginatriðið í þessu efni, að hlutleysið hefur reynzt okkur alveg gagnslaust, og því tjáir ekki á nokkurn hátt að byggja okkar pólitik á því.

Hv. þm. vitnaði í fögur ummæli þáverandi þm., Gísla Sveinssonar, um þetta efni. Ég hélt, að á góði heiðursmaður og ýmsir aðrir hafi lært af þeim atburðum, sem síðan hafa gerzt, að hlutleysið er gagnslaust. Það er áreiðanlegt, ef orð þessa heiðursmanns eru sú biblíja, sem hv. 3. landsk. vill fara eftir, þá mundi hann verða mér sammála nú, ef hann mætti þekkja núverandi skoðun þessa heiðursmanns, sem hann vitnar svo mikið í. Það er kannske vegna þess, að reynsla þessa manns er meiri en hv. 3. landsk. í þessu efni, að það skuli þurfa nýjar skelfingar til þess að hv. 3. landsk. læri það, sem þáverandi þm., Gísl Sveinsson og ég og ýmsir aðrir, erum þegar búin að læra. En ég efast ekki um, að hv. 3. landsk. út af fyrir sig geti lært af því, sem við vitum. Hann litur á málið frá íslensku sjónarmiði, þó að ég telji hann ekki hafa rétt fyrir sér. Hv. þm. Siglf. og hv. 2. þm. Reykv. líta aftur á móti á málið eingöngu frá erlendu sjónarmiði. Mig flókrar við því, þegar hv. þm. Siglf. og hans félagar eru að tala um ágæti hlutleysisins, þegar þessi hv. þm. lagði beina fæð á mig fyrir það, að ég hefði komið í veg fyrir, að Ísland segði Þýskalandi og Japan stríð á hendur árið 1945. Þetta man hann, ef hann vill. En ég efast ekki um, að hann neitar því, hann getur ekki satt orð talað, því að hann hefur andstyggt á sannleikanum í opinberu lífi. Og svo er þessi þm., sem hefur barizt ólmur og gengið fram af sér og heimtað, að við færum í stríð við þjóðir, sem að visu voru komnar að fótum fram, að ásaka okkur, að við séum um bregðast hlutleysinu. Ef nokkur stríðsæsingamaður er til í landinu, þá er það hv. þm. Siglf. og hv. 2. þm. Reykv. og hv. landsk. þm., Brynjólfur Bjarnason. Þeir gerðu allt, sem þeir gátu, til að knýja Ísland út í stríð, og það munaði litlu, að sú stjórnarsamvinna, sem þá var, slitnaði, af því að menn létu ekki undan ofsa þeirra í þessu máli. Og eitt er vist, að þeir hafa aldrei fyrirgefið mér, að ég stóð á móti þeirra áformum, enda undrar mig það ekki, því að það, sem vakti fyrir þeim með þeirri stríðsýfirlýsingu, var að geta komið því áformi sínu í framkvæmd að láta einræðisríkið fá herstöðvar á Íslandi.

Asmundur Sigurðsson: Þessi síðasta ræða hestv. utanrrh. var nauðalík flestu öðru, sem hann hefur haldið fram í sambandi við þetta mál. Svörin eru alltaf þessi: Kommúnistar eru leigubýr úr austri, sem vilja láta erlent stórveldi taka Ísland. Þetta eru svörin við hverju sem er, alveg eins þó að fundið sé að, að landinu sé stjórnað án fjárl. þriðjung ársins, þá er svarið alltaf það sama.

Það var svoltið fleira, sem ég vildi minnst á í sambandi við þessa ræðu hestv. ráðh. og í sambandi við það, sem hann hefur sagt hér áður.

Hæstv. utanrrh. sagði, að það eina, sem krafizt væri af okkur, væri að láta svipaða aðstöðu og í síðasta stríði, og endurtök það, að hlutleysi okkar hefði verið úr sögunni 1940. Ég vil vitna aftur til yfirlýsingar hv. þm. G-K., sem hann gaf í umr. um það, að Bandaríkin væru beðin um hververnd 1941. Þá sagði hann: „Ég viðurkenni, að hér er um veigamikinn mun að ræða, en ég neita því, að Ísland hafi með þessu brotið í bága við yfirlýsta stefnu um ævarandi hlutleysi.“

Annars er ástæða til að benda frekar á, hvað þetta getur þýtt fyrir okkur, ef friðslit verða. Við höfum dæmin frá fyrra stríði um það. Það fóru ýmis ríki í stríðið með nazistum á þeim tíma, sem þau héldu, að þeir mundu sigra. En svo biðu þeir ósigur. Og hvað ætli það hafi kostað þau að hafa farið í stríðið með þeim? Ég býst við, að þessi ríki hefðu kosið, að þau hefðu aldrei farið í stríð með nazistum í þeirri von, að þeir mundu sigra allir saman.

Það þýðir ekki að segja, að hlutleysi sé einskis virði í styrjöld. Það getur verið mikils virði að vera hlutlaus gagnvart báðum hernaðaraðilum. Við skulum taka dæmi frá síðasta stríði. Hvers virði var það fyrir Frakkland í síðasta stríði að lýsa París óvígirta borg, þegar Þjóðverjar tóku Frakkland? Það tókast talsvert í stríði að auglýsa borgir óvígirtar, því að þegar það er gert, er það síðferðileg skylda fyrir þann, sem er að gera áráð, að hlifa þeim verðmætum, sem eru óvígirt. Þannig verður það með íslensku þjóðina. Ef hún er hlutlaus, þá er það síðferðileg skylda fyrir þá aðilla, sem eiga í höggi við Bandaríkin, sem hefðu hér hernaðarlega aðstöðu, að hlifa íslensku þjóðinni, en samkvæmt viðurkenndum reglum hernaðar hefðu þeir enga slíka skyldu við íslensku þjóðina, ef hún væri beinn þátttakandi. Þetta er það, sem almennigur skilur vel, og þess vegna heimtar hann svo stíft þjóðaratkvæðagreiðslu um málið.

Annars er furðulegt, hvað mikil áherzla er lögð á að fá íslendinga inn í þetta bandalag. Hæstv. forsrh. lýsti yfir, að á 4. hundruð millj. manna væru komnar inn í þetta bandalag. Er það þá svo mikið höfudatriði, að Íslendingar, 130 þús. að tölu, bætist við? Við erum mikilsverður hluti af mannkyninu, ef það er ómögulegt fyrir þessar 320 millj. að tryggja öryggi sitt, nema Íslendingar séu með. Nei, almennigur sér vel gegnum svona blekkingar og þm. líka og stj. kannske allra bezt.

Hvað þýðir það, ef við erum komnir inn í hernaðarblokk sem styrjaldaraðili og sá aðili, eins og nazistar í síðasta stríði og þar með allar þær þjóðir, sem höfðu tekið þátt í stríðinu með nazistum, svo að við verðum sigrðu þjóð? Hvað þýddi þetta fyrir þær? Það, að þær urðu skaðabótaskyldar og urðu að biða óbætt allt það tjón, sem þær höfðu beðið í styrjöldinni. Þetta er það, sem íslenzkur almennigur skilur vel og vill ekki, að íslenska þjóðin geri. Og þeim mun meiri ástæða er fyrir þá, sem halda, að hætta stafí frá Sovétríkjunum, að hugsa út í, hvað það getur þýtt, ef við í lok þeirrar væntanlegu

styrjaldar, sem þeir búast við, verðum sem sigr- uð þjóð fyrir Sovétríkjunum og undir þá gefnir, ef við tökum þátt í styrjöld á móti þeim og verðum að taka þeim afleiðingum, sem slíku verðum. Ég veit, að það eru margir menn, sem hugsa ekki svo djúpt, að þeir haldi, að þetta komi fyrir. Ég talaði við greindan mann utan af landi, framsóknarmann, sem lýsti skoðun sinni á þessu og hélt því fram, að bezt væri fyrir okkur að ganga í bandalagið. Þegar við fórum að ræða þetta fram og aftur, spurði ég hann, hvernig hann líti á það, ef svo færi, að Bandaríkin, sem við gengjum í bandalag við, yrðu undir og við sigraðir af Sovétríkjunum. Hann svaraði: „Við hugsum bara ekki málið á þann hátt.“ Ef fólkíð hugsar ekki málið á þann hátt, gæti það að vissu leyti virzt eðlileg afstaða að ganga í þetta bandalag með Bandaríkjunum. En það er mjög athugandi fyrir þá, sem ekki hugsa málið svona einhliða, að athuga, hvort ekki eru mjög miklar líkur til þess, að svo kynni að fara, að Bandaríkin töpuðu slíki styrjöld. Við vitum, að síðustu 24 ár er búin að standa borgarastyrjöld í Kína og Bandaríkjamenn hafa veitt þeim alla þá aðstöð, sem þeir hafa getað, bæði sérfræðinga, vopn og peninga, en þrátt fyrir það eru það kommúnistar, sem eru að leggja landið undir sig. Hvað þýðir þetta fyrir þann möguleika, að Bandaríkin geti unnið í næstu styrjöld? Það, að möguleikar auðvaldsins í næstu styrjöld verða hverfandi litlir til þess að vinna. Kapitalisminn fer með sjálfan sig, en spurningin er sú, hve mikið hann dregur með sér í fallinu. Þetta ættu þeir að athuga, sem vilja, að við verðum þátttakendur í þessu bandalagi.

Nei, það, sem hér liggur til grundvallar, þegar verið er að gera kröfu til þess, að þessir 130 þús. Íslendingar gangi í þetta bandalag vegna þess, að það sé nauðsynlegt fyrir öryggi hinna 220—230 milljónna manna, sem eru stofnendur þess, þá er greinilegt, að allt annað liggur til grundvallar, þegar þess er gætt, að þetta bandalag mundi hafa hina sömu aðstöðu á Íslandi, hvort sem íslenska þjóðin gerist þátttakandi eða ekki. Utanrrh. Bandaríkjanna segir, að enginn möguleiki sé fyrir Sovétríkkin að verða á undan Bandaríkjunum að taka landið, þar sem það yrði að gerast á sjó, en ekki væri hægt að taka landið með flugher. Það er þess vegna þýðingarlaust að segja íslenzkum alþm., að nauðsynlegt sé, að íslenska þjóðin gerist þátttakandi í þessu bandalagi til þess, að þær göðu hugsjónir, þessi göðu áform, sem það stefni að, eigi nú ekki að ónýttast. Nei, það, sem hér kemur til greina, er tvennt: Í fyrsta lagi hagsmunir sérréttindastéttanna á Íslandi, sem til að halda sérréttindum sínum þykjast til þess neyddar að halda sér að sterkum aðilla, leita sér aðstoðar erlendis frá. Og það eru í öðru lagi hagsmunir Bandaríkjanna, sem krefjast þess, að þau skuli skilyrðislaus fá þá aðstöðu strax, þótt á friðartímum sé, til þess að geta ógnað þaðan heiminum í kjarnorkustyrjöld. En þeim finnst það mundi vera álitshnekkir fyrir sig að taka þessar herstöðvar á friðartímum, nema íslenska þjóðin samþykki það. Þess vegna var íslenzkum ráðh. stefnt utan, þess vegna flugu íslenzkir ráðh. til Washington, til þess að taka við fyrirskipunum

frá utanrrh. þar, þótt fjárl. væru óafgr. og ástandið eins og landbrh. tók fram í ræðu sinni í ger. Þetta er önnur ástæða. Þó að þessi plögg, sem hér liggja fyrir prentuð á hvítan pappír, gefi til kynna, að hér sé um að ræða till. frá ríkisstjórn Íslands, mætti bæta því við, þó að það sé ekki nefnt, að flm. þessa plaggs er raun og veru utanrrh. Bandaríkjanna.

Lúðvík Jósefsson: Herra forseti. Ég hefði einlega þúzt við því, að hér yrði a. m. k. matarhlé í kvöld og mönnum gæfist tóm til að ræða þetta mikla mál. Ég hafði ekki þúzt við að taka hér til máls strax, en þykir sýnt, að halda eigi áfram eins og til er efnt í upphafi. Það á sem sé að svelta menn inni við þessa umr. Svo er hverjum þm. boðið upp á 15 mínútur til þess að ræða þetta mikla mál, og er sýnilegt, að ekki er hægt að ræða efni þess mikið á svo skömmum tíma, og það sitz þegar allur aðdragandi þessa máls er eins og hann er hér. Það hefur komið fram í þessum umr., að undanfarið hafa hæstv. ráðh. forðazt eins og þeir hafa getað að gefa þm. kost á því að fá upplýsingar um gang þessa máls. Þeir hafa hér á Alp. gefið um það algerlega rangar og villandi upplýsingar, hvernig málinu væri komið, og þannig hefur þessu verið haldið leyndu fyrir þm. í langan tíma. Svo loks þegar ríkisstj. er búin að kokka málið í leynd langan tíma, bregður hún skyndilega við og gerir það, sem er algert eindsæmi. Hún gefur sem sé tilkynningu um það með 6 eða 7 klukkutíma fyrirvara, að hún vilji hafa útværsumræður um þetta mál, — mál, sem þm. hafa ekki getað fengið neinar upplýsingar um hjá ríkisstj. og hún á undanförmum dögum hefur ekkert vilj- að segja um né gefa upplýsingar um á Alp. En á sama tíma hefur ríkisstj. skotið sér undan því að láta fara fram eðlilegar umr. um vantrauststill., sem legið hefur lengi fyrir þinginu. Nú, það tókst svo að forminu til að láta þær útværsumr. verða að nafninu til um vantrauststill. En ríkisstj. öll brást þannig í málinu, að hún tók þann kost að ræða ekki vantrauststill., þó að hún væri til umr., heldur ræddi hún þetta mál, sem þannig hafði verið undirbúið og kastað svona fyrir þingið.

Nú er því haldið að Alp. og allri þjóðinni, að hér sé um að ræða hið ágætasta mál, hér sé um það að ræða að bjóða íslenzku þjóðinni að gerast aðili að viðtækum friðarsamningi, friðarbandalagi, og það tálkað á þá lund, að þetta sé í framtíðinni íslenzku þjóðinni alveg ómissandi. Ef nú svo væri sem látið er, hvernig stendur þá á því, að þukrast þarf með málið og leynd þjóðina því, sem á að gera í málinu, og hvers vegna má þá ekki hafa eðlilegan fyrirvara um umr. um málið, sem venja hefur verið til um önnur mál? Og þegar svo málið er tekið fyrir á Alþingi, eru umr. mjög fljótlega skornar niður í 15 mínútur á hvern þm., og má ekki gefa matar- né kaffihlé, heldur eru hér á allan hátt gerðar tilraunir til þess að komast hjá umr. og hvernig stendur þá á því, að ríkisstj., ef hún tryði því, að hér væri um svona gott mál að ræða, hefur ekki kjark til þess að mæta á mannafötum viðs vegar um landið, þar sem menn hafa verið að ræða þessi mál og séð hætt-

una, sem Íslandi mundi stafa af því að ganga í slíkt bandalag? Hvernig stendur á því, að ríkisstj. hefur ekki komið þar neitt nærri? Nei, það vita vitanlega allir menn, að þegar svona vinnubrögð eru höfð í frammi, er óhrein mjöl í poka-horninu. Það vita allir Íslendingar, að svipað var farið að með Keflavíkursamninginn forðum. Þá var því haldið að íslenzku þjóðinni, að þetta væri dándís plagg, bráðnaðusýnlegur samningur, ekki fyrir Bandaríkin, heldur eingöngu fyrir Ísland. Þá var sagt, að barna ættu Íslendingar öllu að ráða, þarna ættu að vera aðeins örfáir Bandaríkjamenn, en þeir yrðu að hlíta íslenzkri lögsögu og íslenzkum lögum í hvívetna. Vitanlega vissi íslenzka þjóðin, að það var ekki hún, sem hafði óskað eftir þessum Keflavíkursamningi. Það voru Bandaríkjamenn, sem óskuðu eftir herstöðvum í landi okkar, og var þá farin sú leið að reyna að lokka þjóðina með fögrum yfirlýsingum og loforðum, sem allir vita, hvernig hafa orðið í framkvæmd. Og nú á enn að fara svipað að og áður. Hér eru gefnar yfirlýsingar um það, að þetta sé hið ágætasta mál fyrir Íslendinga og að eina leiðin til þess að tryggja frið á næstu árum sé, að Íslendingar gangi í þetta bandalag, þetta friðarbandalag, þetta fóstbræðralag, eins og menn hafa verið að nefna það hér.

Það er líka fróðlegt að gera sér grein fyrir, hvers konar fát og þat hefur yfirleitt verið á ríkisstj. landsins í sambandi við þetta mál. Hún hefur vitanlega ekki mátt vera að því að sinna innanlandsmálum. Þó að allt atvinnulíf landsmanna sé að fara í rúst og togararnir hafi verið bundnir við hafnargarðinn í 1½ mánuði, hefur ríkisstj. ekki mátt vera að því að sinna því neitt. Hún hefur haft öðrum verkum að sinna, hún hefur staðið í sínum stórræðum og verið að vinna að hinum stóru málum, sem hún þurfti að leynd þjóðina og neita að gefa upplýsingar um á Alþingi, og nú á að afgreiða þetta stórmál í skyndi á óvenjulegan hátt á Alþingi, umræðulaust og með fölskum yfirlýsingum eins og áður, þegar slík mál hafa legið hér fyrir.

Því er neitað af forsvarsmönnum þessa máls, að Bandaríkin séu að leita hér eftir aðstöðu til þess að geta rekið þá styrjöld, sem margir halda fram, að Bandaríkin hafi í huga gegn ákveðnu stórveldi. Þessu er neitað, en neitunin er nú ekki rökstudd mikið, heldur aðeins slegið fram, að Bandaríkin séu friðelskandi lýðræðisþjóð, sem bara vilji verja sig. Dettur nokkrum manni í hug, að Bandaríkjamenn séu með stórkostlega hernaðaraðstöðu í Tyrklandi, á landamærum Rússlands, til þess að verja Bandaríkin fyrir árás frá Sovét-Rússlandi? Heldur nokkur lifandi maður, að sú aðstaða, sem Bandaríkjamenn skapa sér á Balkanskaga og í Grikklandi, sé til þess gerð, að Bandaríkin fái betri aðstöðu til þess að verja land sitt fyrir árás frá Sovétríkjunum? Nei, svona dæmi eru aðeins dæmi um það, sem menn vita fyrir löngu, að Bandaríkin hafa verið að reyna að undirbúa víða um heim þannig aðstöðu fyrir sig, að þau gætu háð sína árástarstyrjöld á Austur-Evrópu með árangri fyrir sig, og einn líðurinn í þessari áætlan Bandaríkjana er einmitt sá að krefjast herstöðva á Íslandi. Þess vegna fóru þau fram á

að fá herstöðvar á Keflavíkurlugvelli og í Hvalfirði til 99 ára. Þegar það tókst ekki, knúðu þau í gegn Keflavíkursamninginn, og nú á að fullkomna það með þeim samningi, sem nú á að gera af ríkisstj. Það er eðlilegt, þegar málið liggur svona fyrir, að þukrazt sé með það og neitað að gefa íslenzku þjóðinni kost á að segja sitt álit um málið með almennri atkvæðagreiðslu. Nú er það ekki talið viðgandi að láta fara fram atkvæðagreiðslu í landinu. Auðvitað eignum við Íslendingar að gera það upp við okkur, hvernig framfarðarhag okkar er bezt borgið, hvort við eignum að sogast inn í deilur stórveldanna, hvort við eignum að leigja land okkar sem herstöð fyrir eitt af herveldum heimsins og taka á okkur þá áhættu, sem slíku jafnan fylgir. Það er líka fyrirsjáanlegt, að íslenzka þjóðin er að miklum meiri hluta andvíg þátttöku í því bandalagi, sem hér var ræðir. Og ein ástæðan til þess, að svona vinnubrögð eru viðhöfð, er sú, að það á að koma þessu gegnum þingið á þennan hátt og neita þjóðinni um tækifæri til þess að segja sitt álit á málinu.

Ég vildi nú að lokum spyrja forseta um það, hvort það sé virkilega tilfellið, að nú í kvöld eigi þetta mál að fara til 2. umr., og hvort ekki á að gefa okkur þm. kost á að ræða það við 2. umr. á eðlilegan hátt, eða hvort hér á að beita sömu bolabroggum áfram og neita að láta þetta mál fara til þeirrar n. til athugunar, sem á að fjalla um svona mál, og hvort hér á að setja á annan fund og síðari umr. í skyndi og reyna að koma þessu hér fram í nótt, framkvæma þetta næturverk, eða hvort forseti vill lýsa yfir því, að málið skuli fara til n., fá þar eðlilega afgreiðslu og fara síðan til 2. umr. á morgun. Ég vil gjarna fá skýr svör við þessu, því að eftir vil hlýtur vitanlega ræðutími manna að fara við þessa umr.

Áki Jakobsson: Herra forseti. Það er aðeins stutt aths. út af ummælum hæstv. utanrrh. Hjá honum er alltaf sama viðkvæðið, þegar hann deilir við einstaka menn: Þessi og þessi hatar mig. Þessum og þessum flokki er illa við mig. — En það er svo langt frá því, að ég hafi Bjarna Ben. Ég vorkenni honum, maðurinn er sjúklingur. Þessi sýki er þekkt fyrirbæri í íslenzkum stjórnmálum, og þeir, sem eru haldnir af henni, deyrja sínum pólitíska dauða tiltölulega fljótt. Þeir halda, að allir séu að ofsækja sig, en sá er annar fylgilostur-þessarar sýki, að í stað þess að geta rökraðt máll með eðlilegum hætti, er hverjum rökmur og fyrirspurnum svar að með skætingi og útúrsmúningi eða beinlínis með lygum, og gerði hann það allt í þeirri ræðu, sem hann hélt hér áðan, og á ég þar fyrst og fremst við þau orð hans, sem eru marghrákin, að við sósíalistar hefðum krafizt þess, að Íslendingar segðu möndulveldunum stríð á hendur, þegar um það var að ræða að ganga í Bandalag hinna sameinuðu þjóða. Þetta eru tilhæfulaus ósannindi, eins og margoft hefur verið tekið fram. En ég vil undirstrika það, að utanrrh. gætti þess vandlega að fara ekki inn á þá spurningu, sem ég beindi til hans og var á þá leið, hvort Íslendingar yrðu ekki algerlega sjálfir að bera þau útgjöld, sem þeir óhjákvæmi-

lega yrðu fyrir og leiddi af stríðsaðild þeirra, eftir að stríð hefði skolið á, og væru fólgin í skemmdum á mannvirkjum og mannlátum og margháttuðum erfiðleikum við að reka atvinnulíf með eðlilegum hætti. Hæstv. ráðh. vék sér undan að svara þessu og kom aftur með sömu skýringuna: „Við þurfum ekkert að leggja fram, nema eftir því, sem við ákveðum sjálfir á sama tíma.“ Hann viðurkenndi þó, að við værum óafturkallanlega orðnir stríðsaðilar, ef ráðizt yrði á einhvern þeirra aðila, sem standa að þess- um samningi, og sér þá hver maður í hendi sér, hvað af því leiðir, sem sé það, að við yrðum að taka á okkur öll þau útlát og allar þær kvaðir, sem styrjaldarþjóðir verða að gera Þetta var því hrein utanstefna eftir sams konar orðsendingu og Norðmenn og Danir fengu og allir skildu þannig, að ráðherrarnir voru kvaddir vestur. Hæstv. forsrh. hagði, að sendiförin hefði verið farin að frumkvæði ríkisstj., en ekki eftir ósk neins annars. Hann er því staðinn að visvitandi lygar, enda ekki við öðru að búast af manni, sem kosinn var forseti launþegasamtakanna í landinu og skildi svo við þau, að hann seldi sjálfum sér eignir þeirra og er síðan auðgungur maður. Það er engin furða, þótt slíkur maður láti sér sæma að fara með visvitandi lygar. En ósannindi hæstv. forsrh. og annarra hæstv. ráðh. eru jafnharðan afhjúpuð og hið sanna leitt í ljós. Það vita hæstv. ráðh., og þess vegna þora þeir ekki að gefa þm. kost á að ræða málið. Þess vegna er reynt, eins og komið hefur greinilega í ljós, að pressa málið í gegn á hinn óeðlilegasta og ósemilegasta hátt.

Einar Olgeirsson: Herra forseti. Ég hef aldrei frá því fyrst er ég kom á þing upplifað það, sem ég hef upplifað í dag. Hversu litilfjórlegt máll sem um hefur verið að ræða, þá hefur það ekki þekkt, að umr. væru skornar niður þegar á fyrsta degi. Ég hef setið á þingi í 12 ár, og það hef aldrei komið fyrir á þeim tíma. Hvað er hér um að vera? Hér er um það að ræða að beita því í stærsta máli, sem fyrir Alþingi hefur komið, að taka málfrelsi af þm., eftir að búið er að gefa fyrirheit um, að Alþingi geti verið öruggt um að hafa nægan tíma til að ræða málið, þegar það komi fyrir. Blað hæstv. forsrh. segir 1. febr. — með leyfi hæstv. forseta: „Alþýðublaðið telur þá hugsun fráleita, og alveg ástæðulaust að óttast, að ákvörðun í slíku stórmáli verði tekin, fyrr en þjóðinni hafi verið kynntir vel allir málavextir og þeir verið ræddir gaungæfilega frá öllum sjónarmiðum.“ Svona voru loforð blaðs hæstv. forsrh., meðan reynt var að þagga niður í þjóðinni. Þegar hæstv. utanrrh. var í Ameríku ásamt hæstv. menntmrh. og hæstv. viðskmrh., þá tilkynntu þeir heimminum, að þeir segðu ekkert um, hvað Íslendingar mundu gera. Við leggjum samninginn fyrir Alþingi, sögðu þeir, og það ræður. Hvað skeður svo? Það er byrjað að ræða samninginn kl. 10 í morgun, og þá er þegar bundið fyrir minninn á þm. Þá er ræðutíminn stuttur með þeim aðferðum, sem aldrei hafa tíðkzst. Þetta minnir mig á mynd eftir franska máláranum Daumier. Myndin var af manni, sem bundið var fyrir minninn á og hét „Hinn ákærði hefur orðið“. Alþt. 1948. D. (68. löggjafarþing).

Í dag hefur Alþingi Íslendinga orðið gegn Bandaríkjunum, og þá er bundið fyrir minn þingmanna. Þetta byrjaði í gær með því, að stjórnarliðið svipti þm. málfrelsi, og það mun verða munað. Ég vil því láta það koma greinilega fram, að Alþingi er beitt ófrelsi. Svona eru aðferðirnar, þegar heim kemur, þótt hæstv. utanrrh. segi í Washington, að hann ætli að leggja málið fyrir þingið og það eigi að ráða. En nú vill hæstv. utanrrh. alls ekki, að málið sé rætt. Hann segir: Ég hef ekki blandað mér inn í umr. og elti ekki ólar við —, ég stend ekki í málþófi o. s. frv., o. s. frv. Hann hefur aðeins tekið tvisvar til máls, nú áðan og þegar hann flutti framsöguræðuna, og hún var stytta framsöguræða, sem heyrzt hefur á Alþingi. Það hefði áreiðanlega verið haldin lengri framsöguræða, þótt um hrossagældingar hefði verið að ræða. Hvað er ríkisstj. að sanna með þessu framferði sínu? Hún er að sanna það, að hún hefur málað, sem hún þorir ekki að verja, og svo segir hæstv. utanrrh., að hann vilji ekki hlusta á leiða menn. Heyr á endemi! Hver flaug til Ameríku, eftir að slett hafði verið í hann 2½ milljón dollara? Svo dírffist þessi hæstv. ráðh. að tala um leiða menn, maður, sem sjálfur er leiður frammi fyrir öllum heimi fyrir 2½ milljón dollara, sem slett var í hann, svo að hann gæti enn svolitla stund haldið ríkisbúskapnum gangandi, þegar allt fé þjóðarinnar var að ganga til þurrðar, eytt og stolið, fyrir aðgerðir hæstv. ríkisstj. Og nú á að taka málfrelsið af þm., áður en aðildin að Atlantshafsbandalaginu er samþ., og ef það er gert, hvað verður þá síðar, þegar við erum komnir í bandalagið? Við þekkjum fyrirheitin, og við þekkjum efnidrnar. Það var sagt í umr. um Keflavíkursamninginn, að við ættum þar að ráða einu og öllu, það væri ekki hætt á öðru, og meira að segja: Gvendur 1. væri lögreglustjóri þarna suður frá. Hverju höfum við svo ráðið? Engu. Enda þorir hæstv. utanrrh. ekki að láta ástandið á Keflavíkurlugvelli vitnast almenningsi. Ákærður fyrir að svikjazt um að innheimta tolla af Ameríkönum og hafa þannig milljónir króna af ríkissjóði og ákærður fyrir að láta viðgangast þar hin herfilegustu lögbrot, þá þorði hann ekki að láta málið ganga til nefndar hér í þinginu, svo að embættismenn ríkisins mætti kveðja til sem vitni. Síðan þetta var er svo ástandið á Keflavíkurlugvelli ekki aðeins orðið stórkostlegt hneyksli hér innanlands, heldur er það orðið alþjóðlegt hneyksli og smánarmál, og í hálfan mánuð hafa hæstv. ráðh. svikizt um þá lagaskýldu að svara fyrirspurnum mínum um ástandið á vellinum og afskipti ríkisstj. af því. Þeir ætla að hespa þetta mál í gegn, áður en almenningsur fær að vita, hvernig öll lög og allar reglur eru brotnar þarna suður frá.

Hv. þm. Ísaf. talaði um það, að þjóðvarnarmenn og aðrir andstæðingar Atlantshafsbandalagsins hefðu haldið uppi einhlíða áróðri, en þyrftu ekki að ræða málið frá báðum hliðum. Af hverju gangast ekki stuðningsmenn bandalagsins fyrir fundi og bjóða andstæðingum þess að mæta? Ég skal nú skora á hv. þm. Ísaf. að mæta mér á útifundi hér í Reykjavík, þar sem

Þetta mál væri á dagskrá. Hér er um að ræða valdatöku Bandaríkjanna á Íslandi. Hér er um að ræða þá stærstu stjórnskipunarbreytingu, sem orðið hefur, þegar breyta í friðarríki í hernaðarríki, og þetta á að gera án þess, að þjóðin viti af því, helzt á einni nóttu, en þeir þora ekki að tala við fólk, og ég endurtek áskorun mína til hv. þm. Ísaf. um að mæta mér á útfundi um þessi mál. Hv. þm. Ísaf. sítarði í stefnuskrá Alþf. Hann virðist alveg búinn að gleyma fortíð Alþf. og hinum fyrri hugsjónamálum hans. Hann virðist búinn að gleyma öllum bókunum, sem hann þýddi, eins og t. d. Jimmie Higgins o. fl., og hann virðist búinn að gleyma því, hvað Alþf. á Ísafirði var sérstaklega duglegur að útbreidda sannleikann um auðvaldið í Bandaríkjunum. Annars býst ég ekki við, að hv. þm. vilji, að ég fari nánar út í þetta, því að fortíð hans geti valdið því, að Ameríkumenn teldu hann grunsamlegan, og það félli honum vafalaust mjög illa. Þessi hv. þm. taldi samtök Austur-Evrópuþjóðanna, sem stofnuð hafa verið eftir lok síðustu heimsstyrjaldar, brot á sáttmála Sameinuðu þjóðanna, en því fer fjarri, því að í 53. gr. sáttmálans eru slík samtök leyfð gegn Þýskalandi og bandamönnum þess, og það er alltaf tekið fram í samningunum milli þessara ríkja, að samtökin séu mynduð gegn þeim ríkjum. Hins vegar er þetta Atlantshafsbandalag brot á 52.—53. gr. sáttmálans, því að sú bandalagsstofnun, sem þar er gert ráð fyrir, á ein-göngu að vera til þess, að bandalagsríkin leysi sameiginlegar deilur, sem þau kunna að lenda í. Það er freistandi að fara út í lagaskýringar í sambandi við þetta mál, og ég hef sýnt fram á, að Ísland brýtur sáttmála Sameinuðu þjóðanna, ef það gengur í Atlantshafsbandalagið. Hins vegar er auðséð, að þessi mál fást ekki rádd við hæstv. ríkisstj.

Hvað er eiginlega að gerast á Íslandi þessa dagana? Það er byrjað á því að koma hér upp harðstjórni í skjóli amerískis hervalds. Það er nú farið að framkvæma það, sem foringja íhaldsins hefur hingað til aðeins getað látið sig dreyma um. Íslendingar eiga engu að fá að ráða. Ríkisstj. beitir ofbeldi við Alþingi, og flokkshandjarn eru sett á hæstv. forseta Sp., til þess að hann brjóti á þm. þann rétt, sem þeim hefur verið lögheglaður í stjórnarskránni. Ég skal ekki neita því, að þessar aðfarir séu í samræmi við það innihald, sem hér liggur fyrir. Það er kannske ekki óviðkunnanlegt, að samningurinn, sem á að fórna íslenzku þjóðinni fyrir auðvald Bandaríkjanna og leppríkja þess, sé kúskaður í gegn með ofbeldi. Það, sem nú er að gerast, er það, að auðmannastétt Íslands hefur kall á á erlent vald inn í landið til þeirra afskipta, sem byrjuðu hér í dag. Og afskipti Bandaríkja-auðvaldsins leiða ekki til annars en svívirðu og spillingar. Það hendir peningum í ríkisstj., eins og kaninn hendir tyggigúmmil í kvenfólkið suður á Keilavíkurlugvelli. Við skulum bara bíða og sjá, til hvaða spillingar og ofbeldis afskipti Bandaríkjaauðvaldsins leiða, og þegar við höfum séð það, sem gerzt hefur nú, áður en Atlantshafsbandalagið er samþ., hvað mun þá síðar? Ég vil mótmæla því, að Íslandi sé þannig fórnað fyrir auðvald Bandaríkjanna, án þess að þjóðin

fái að vita og Alþingi fái að ræða, hvað í húfi er. Ég mótmæli því, að ráðh., sem liggja undir ákæru Alþingis fyrir afbrot, eins og hæstv. utanrrh., og ráðh., sem liggja undir ákæru fyrir að hafa stolið húsum af samtökum alþjóðunnar, eins og hæstv. forsrh., — ég mótmæli því, að þessir ráðh., sem raunverulega ætti að draga fyrir landsóm, beiti Alþingi ofbeldi til þess að láta það afgreiða mál eins og þetta með þeim aðferðum að brjóta allt í senn: lög, reglur og stjórnarskrá.

Lúðvík Jósefsson: Herra forseti. Ég gerði áðan fyrirspurn, sem ég óska eftir, að hæstv. forseti svari, en hún var um það, hvenær ráðgert væri að halda áfram með þetta mál, hvort það fengi eðlilega afgreiðslu í n. og hvort það yrði tekið til 2. umr. á morgun, eða hvort hún ætti að fara fram í kvöld eða nótt. Ef ég fengi skýr svör um, að venjuleg þingleg aðferð verði viðhöfð, þá mundi ég sennilega geta fallið frá orðinu.

Forseti (JörB): Þar sem ég gegni hér störfum sem varaforseti, þá veit ég ekki, hvað hæstv. aðalforseti hyggst fyrir, en ég get gert það fyrir hv. þm. að kveðja hæstv. forseta hingað, svo að hann geti svarað þessu.

Forseti (JPálm): Út af fyrirspurn frá hv. 2. þm. S-M. skal ég taka það fram, að að sjálfsgötu verður 1. umr. lokið nú, en hvenær 2. umr. verður, er ekki ákveðið, en ég vænti, að það verði ekki fyrir en á morgun.

Lúðvík Jósefsson: Herra forseti. Ég verð að taka þetta svo, að úr því að hæstv. forseta er ekki kunnugt um þetta, þá verði málinu vísað til n. og 2. umr. á morgun, og í trausti þess ræði ég það ekki frekar við þessa umr.

Einar Olgeirsson: Herra forseti. Við nánari áthugun taldi ég réttara að leggja fram rökstudda dagskrá við þessa umr. en þá síðari. Ég tel, að eina leið íslendinga til að reyna að tryggja öryggi sitt væri að leita yfirlýsinga Breta, Bandaríkjamanna og Rússa um, að þessi ríki vildu viðurkenna friðhelgi Íslands, og álit rétt að prófa, hvort ekki megí fást samkomulag um að vísa þessu máli frá og leita slíkrar yfirlýsingar. Af þessum ástæðum ber ég fram till. til rökstuddrar dagskrár, svo hljóðandi:

„Um leið og Alþ. felur ríkisstj. að snúa sér til stjórna Bandaríkjanna, Bretlands og Sovétríkjanna og óska yfirlýsinga þeirra um, að þessi ríki muni virða að fullu friðhelgi Íslands í stríði sem friði, svo fremi það ljái engu ríki herstöðvar í landinu, tekur það fyrir næsta mál á dagskrá.“

Forseti (JörB): Hv. þm. hafa heyrt þá rökst. dagskrá, sem hv. 2. þm. Reykv. hefur lesið upp, og liggur hún því hér einnig fyrir. Ég sé ekki ástæðu til að endurtaka lestur hennar.

ATKVGR.

Rökst. dagskrá frá 2. þm. Reykv. á þskj. 507 fellt með 38:10 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

Já: HermG, KTH, LJós, SigfS, SG, StgrA, ÁkJ, AS, BrB, EOL.
nei: HÁ, HB, HelgJ, HermJ, IngJ, JóhH, JJós, JG, JS, JJ, JörB, LJóh, ÓTH, PP, PO, SB, SEH, SK, SÁO, SKG, StJSt, StSt, StgrSt, PP, AA, BÅ, BSt, BÅ, BBen, BK, BÓ, EE, EmJ, EystJ, FJ, GJ, GIG, JPálm.
GP, HV, PZ greiddu ekki atkv.
1 þm. (GTh) fjarstaddur.
2 þm. gerðu grein fyrir atkv., svo láatandi:

Hermann Jónasson: Herra forseti. Ég er með-til. að till., sem kemur til atkv. við 2. umr. Ég tel réttara að samþ. hana og segi þess vegna nei.

Jónas Jónsson: Þar sem það er orðið ljóst, sem fim. var vist ekki kunnugt, að Rússland gerði samninga við fimn þjóðir í vestri, en tók þær allar herskið, tel ég það bera vott um vöntun á sögulegum skilningi að samþ. þessa dagskrá og segi því nei.

Brtt. 506 tekin aftur til síðari umr.
Tillgr. samþ. með 33:10 atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Till. vísað til síðari umr. með 37:9 atkv. og til utanrnm. með 43 slj. atkv.

Að lokinni atkvgr., áður en fundi var slitið, mælti

forseti (JPálm): Þess er óskað, að hv. þm. verði í húsinu fyrst um sinn. Gert er ráð fyrir veitingum rétt fyrir klukkan tíu.

Einar Olgeirsson: Ég vil leyfa mér að biðja hæstv. forseta að segja til um það nú, hvenær næsti fundur verður í Sp., þar sem málið verður rétt og afgr. samkvæmt venjulegum þingsköp-um. Þó að þingsköp hafi verið rofin í dag, hef ég ekki gengið út frá því, að menn fengju ekki tíma til að semja nál., láta prenta þau og leggja þau fyrir með venjulegum hætti. Ef á að klára málið á morgun, vildi ég mælast til þess, að hæstv. forseti ákveði fund á morgun klukkan hálf tvö. Ég geng út frá því, að utanrnm. verði ekki sammála, heldur klofni í tvo eða fleiri parta, og er þá rétt að leyfa mönnum að semja nál. og láta prenta þau. Ég mundi reyna að flýta mínu nál. eins og ég gæti, svo að það verði til á morgun, en ég vil vita nú, hvenær fundur verður. Ég vil því bera fram þá ósk, að hæstv. forseti ákveði fund á morgun klukkan hálf tvö og mun ég þá reyna að hafa til nál., þó að ég samkvæmt þingsköpum hafi rétt til eins og hálfis sákrhvings. Ég óska því svart um það, hvort fundur verði ekki klukkan hálf tvö á morgun.

Forseti (JPálm): Út af ósk hv. 2. þm. Reykv. vil ég segja það, að eins og ræður af líkum, mun ég flýta málinu eins og hægt er, en ég ákveð ekki fund fyrr en ég veit, hvernig starf n. gengur. Ég vænti þess, að það bagi ekki hv. þm., þó að þeir verði í húsinu nokkra stund.

Lúðvík Jósefsson: Það eru aðeins tuttugu mínútur síðan ég spurðist fyrir um næsta fund, og

þá sagði hæstv. forseti, að ekki væri kunnugt, hvenær hann yrði. Nú kemur fram beiðni um, að þm. verði kyrrir í húsinu í kvöld, en það bendir til þess, að meiningin sé, að 2. umr. verði í nótt. Ég lauk máli mínu síðast með því að segja, að ég notaði ekki minn ræðutíma í trausti þess, að 2. umr. færi fram á morgun. Ég vil því leyfa mér að spyrja, hvort ætlunin er að 2. umr. fari fram í nótt eða hvort fundur verður á morgun með venjulegum hætti. Þm. eiga fulla kröfu á því að fá að vita þetta.

Forseti (JPálm): Það er ekki rétt, að ég hafi gefið nein loforð í þessu efni. Ég sagði, að það væri óákveðið, hvenær næsti fundur yrði. — [Hlé.]

Einar Olgeirsson: Forseti sagði áðan, að hann mundi ákveða fundartíma eftir því, hvernig nefndarstörfin kynnu að ganga. Ég get upplýst hann um það nú þegar og fyrir fram. Ég mun verða þar í minni hluta, og það verður því undir mér komið, hvernig nefndarstörfin ganga. Ég mun hraða svo minn nál., að það verði tilbúið kl. 1.30 á morgun, ef hæstv. forseti vill ákveða fundartímann þá. Það verður ekki afgreitt á skemmri tíma. Og ég veit ekki til, að nokkurn tíma í þingsöggunni hafi nál. verið hraðað svo, þótt um smámál hafi verið að ræða, hvað þá slíkt stórmál, sem hér liggur fyrir. Ég held því, að hæstv. forseti geti sparað sér að láta þm. bíða hér fram á nótt í húsinu eftir því, að fréttir berist um störf n., og ákveðið nú fundartímann. Ég get sem sagt alveg sagt forseta, hvernig nefndarstörfin muni ganga. Formaður utanrnm., hv. þm. G-K., mun setja fund með makt og miklu veldi. Hann mun ekki láta rannsaka málið mikið og skjóta sér með öllu undan því að láta nokkra lærða menn í landinu, sem reynslu hafa haft af milliríkjasamningum síðustu 20—30 árin, koma hér nokkuð við sögu. N. mun því klofna í meiri hluta og einn til tvo minni hluta, sem þurfa að semja hver sitt nál. (*ÓTh:* Komdu nú á nefndarfund!) — Það verður nú ekki fyrr en þessum fundi slitur. Og ég get sagt hæstv. forseta, að það er óhugsandi, að nál. verði til í nótt. Og ef forseta finnst, að ég hafi stáðið mig slelega sem þingmaður í dag, get ég minnt hann á, að hann setti fund í morgun kl. 10 f. h. Hæstv. utanrnh. upplýsti, að ræða skyldi málið mjög vandlega, talaði nú að visu sjálfur skamma stund, — en hæstv. ríkisstj. fór svo fram á það við hæstv. forseta að láta mig ekki fá matarhlé. Þó gaf nú forseti eftir, að ég fengi að borða hádegismatinn. En svo lét hann undan þeirri kröfu ríkisstj. að taka engan kaffítíma og loks undan þeirri kröfu hennar að gefa engan tíma til kvöldverðar. Ég held því, að hæstv. forseti geti ekki ætlat til meira starfs á einum degi en þetta er orðið, — eða er það herra forseti? Ég trúi því ekki, að forseti vilji nú ekki lýsa því yfir, að þessum upplýsingum gefnum, og þar sem líða tekur að miðnætti, að næsti fundur verði ekki boðaður fyrr en á venjulegum fundartíma á morgun, kl. 1.30.

Forseti (JPálm): Eins og hef áður sagt, þá verður beiðið með að ákveða fundartímann,

þar til séð er, hvernig störf utanrnm. muni ganga. Næsti fundur verður boðaður með dag-skrá. (EOL: Þetta er ofbeldi, forseti, og minnir meira á aðfarir Trampe greifa en Jóns Pálmasonar.) Fundi er slitið.

Á 59. fundi í Sp. 30. marz, var till. tekin til síðari umm. (A. 499, n. 509, 510 og 511, 506, 508, 512).

Of skammt var liðið frá útbýtingu þskj. — Aförigði leyfð og samþ. með 28:7 atkv.

Forseti (JPálm): Ég vil, áður en þessi umr. hefst, leggja til, að hún verði eins stutt og þingskóp frekast leyfa og standi eigi lengur en 3 klst. alls, og mun ég bera það undir hv. þm. (EOL: Ég mótmæli þessari aðferð, herra forseti, og ég mótmæli þessu ofbeldi. Þetta er síðferðilega forðemandi.) Hv. þm. skera úr um þetta. (EOL: Þm. geta ekki skorið úr um þvilkka hluti sem hér er verið að fremja. Þetta er ekki í samræmi við þingskóp.) Jú. (EOL: Hæstv. forseti er ekki að beita þingskópum. — SigfS: Hvar er þessi gr. í þingskópunum? Hæstv. forseti er að beita hv. þm. ofbeldi. Það er ekki Alþ., sem er að samþykkja þetta.) Í 37. gr. þingskapa segir svo: „Ef umræður dragast úr hófi fram, getur forseti úrskurðað, að ræðutími hvers þingmanns skuli ekki fara fram úr ákvæðinni tímalengd, og einnig getur forseti stungið upp á, að umræðum sé hætt. Svo getur og forseti lagt til, hvort heldur í byrjun umræðu eða síðar, að umræðum um mál skuli lokið að liðnum ákvæðnum tíma. Eigi má þó, meðan nokkur þingmaður kveður sér hljóðs, takmarka ræðutíma við nokkra umræðu svo, að hún standi skemur en 3 klukkustundir alls. Tillögur forseta skulu umræðulaust bornar undir atkvæði í þingsdeild þeirri, sem hlut á að máli, eða sameinuðu þingi, og ræður afl atkvæða úrslitum.“ (EOL: Ég heimta að ræða hér þingskóp. Þann rétt getur hæstv. forseti ekki tekið af mér. Þetta eru ólög og ofbeldi. Það er það, sem hér er verið að gera. Ég mótmæli þessu.) Ég ber þetta þá upp. (SigfS: Við krefjumst forsetaúrskurðar. Ég neita, að þessum aðgerðum sé beitt, og krefst úrskurðar forseta. — EOL: Þetta er enginn fundur. — SigfS: Þetta er lögleysa og vitleysa. — EOL: Ég mun greiða atkv. á móti þessu. — SigfS: Þetta er harðstjórn með amerísku ofbeldi, ólög og vitleysa. — EOL: Hafa menn þá rétt til að greiða atkv.?)

ATKVGR.

Till. forseta um að takmarka umr. við 3 klst. samþ. með 29:13 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og ségðu

já: GTh, HB, IngJ, JóhH, Jjós, JG, JS, JJ, JörB, ÓTh, PO, SB, SEH, SK, SÁO, StJSt, StSt, PP, ÁÁ, BÄ, BBen, BÖ, EE, EmJ, EystJ, FJ, GJ, GIG, JPálm.

nei: GPG, HV, HermG, KTh, Ljós, PZ, PP, SigfS, SG, StgrA, ÁkJ, AS, EOL.

HÄ, HelgJ, HermJ, SkG, StgrSt, Est, BK greiddu ekki atkv.

3 þm. (Ljöh, BG, BrB) fjarstaddir.

11 þm. gerðu grein fyrir atkv.:

Gylfi P. Gíslason: Herra forseti. Ég tel mjög hæpið að segja, að umræðurnar hafi dregist úr hófi fram. Þær stöðu reyndar frá kl. 10 árd. til kl. 10 í gærkvöld, en hér er um að ræða eitt hið mikilvægasta mál er þetta þing hefur haft til meðferðar. Ég tel það ósannignar, að þessar umræður geti ekki farið fram á sama hátt og í gær. Ég segi því nei.

Hannibal Valdmarsson: Það er ekki vegna 37. gr., heldur sökum álitsgerðar hæstv. forseta, að ég tel þetta ofbeldislegt. Ég legg mest upp úr þessum orðum: „Eigi má þó, meðan nokkur þingmaður kveður sér hljóðs, takmarka ræðutíma við nokkra umræðu svo, að hún standi skemur en 3 klukkustundir alls.“ Þetta virðist benda á, að beita megi ákvæði þessu, þegar liðið er á umræðurnar, og segi ég því nei og mótmæli hinum ofbeldiskennðu aðferðum.

Katrín Thoróðsen: Ég segi nei og mótmæli þessum aðförum.

Sigfús Sigurhjártarson: Herra forseti. 37. gr. þingskapa hefst á orðunum: „Ef umræður dragast úr hófi fram, getur forseti úrskurðað, að ræðutími hvers þingmanns skuli ekki fara fram úr ákvæðinni tímalengd“ o. s. frv. Nefnilega, að eins undir þessum kringumstæðum er forseta rétt að skera umræður niður, — að umræður dragist úr hófi fram. Þetta hefur hann ekki gert. Í gær var málið tekið fyrir kl. 10 árd. og rétt til kl. 9–10 síðd. Nú eiga umræðurnar að hefjast á 11. tímanum og standa í 3 klst. En þetta mál verðskuldar sérstaklega að vera rætt dögum saman rakilega. Þetta eru brot á þingskópum. Ég mótmæli, — mótmæli öllum þessum aðförum sem lögleysum og ofbeldi. Þær eru markleysa og umræðurnar ólöglegar, og segi ég því nei.

Áki Jakobsson: Herra forseti. Mikið hefur nú verið rætt um þetta mál í blöðum og mikil háreysti gerð um það, að mótmælendur þessa sannings færur með fleipur eitt. Því var lofað af ráðamönnum okkar og blöðum, að þegar málið kæmi til þingsins, fengi það þinglega meðferð. Ég býst við því, að hver maður hafi lagt þann skilning í þau orð, að því mundi fylgja ýtarleg grg. og skýrsla og þá sérstaklega af hendi þeirra, sem fóru til Ameríku. En framkvæmdin er sú, að höfuðpaurinn í samsærinu, hæstv. utanrnh., talaði í 10 mín. en hinir gæta þess að koma ekki inn í þingsalinn — eða þá að þeim er haldið utan hans — nema hæstv. utanrnh. Þetta er aðferðin. En hin þinglega meðferð er sú, að þegar þetta mál hefur verið rætt um hrið, er ræðutími hvers þm. takmarkaður niður í stundarfjórðung. 1. umr. er lokið eftir 9. klst. og ekkert matarhlé gefið. En auk þess ákvað hæstv. ríkisstj., þegar umr. var lokið um kl. 10 í gærkvöld, að settur skyldi fundur að nýju á miðnætti, og ætlaði að halda áfram í myrkrinu. Þessu var beinlínis lýst yfir. Þetta var nú hin þinglega meðferðin. (Forseti: Þetta er orðin nokkuð löng grg.) Þetta er ofvaxið skilningi þm. En nauðsynlegt er að lýsa forsögu hennar. Svo þegar búið er að ræða málið á fyrsta degi, þá er staðið upp, og hæstv. forseti lýsir því yfir,

að hann ætli að beita ákvæðinu um 3 klst. takmörkun í 37. gr. þingskapa. Hver maður, sem horfir á þetta mál án hraðslu, sér agnana. En hér eru hræddir menn að verki, sem vita, að þeir verða forðamend. Þess vegna vilja þeir hraða málinu. (Forseti: Þetta er orðin allt of löng ræða.) Þingið hefur enga heimild til þess að svipta minni hl. málfræsi. Þegar meiri hl. ætlað að svipta hann málfræsi, þá á minni hl. rétt til þess, að forseti skeri úr um það. (Forseti hringir.) Ég heyrir, að hæstv. forseti er ekki frjáls maður. Form. flokks hans situr framan við hann og hefur í hótunum við hann. Þetta áhrifavald hans á hæstv. forseta er miklu meira en vera ætti. (Forseti: Ég mótmæli.) Það er hart til þess að vita, að þvilkft getur gerzt á þingi. Hv. þm. G-K. kemur ekki inn í þingsalinn til annars en að handjarna þm. Sjálfstfl. Þegar alls þessa er gætt, segi ég þá nei.

Asmundur Sigurðsson: Eins og allir hv. þm. vita, er óll þessi málsmeðferð ákvæðin í innstu klíku stjórnaflókanna, þeirri frá Washington, og segi ég nei.

Einar Olgeirsson: Herra forseti. Ég er kosinn af þinginu í utanrnm. og á að skilla álit þaðan sem minni hl. í 18. gr. þingskapa segir svo: „Nefndin lætur uppi álit sitt, og skal prenta það og útbýta því meðal þingmanna á fundi. Eigi má taka málið að nýju til umræðu fyrr en að minnsta kosti 2 nóttum síðar en nefndarálitinu var útbýtt, ef um lagafrumvarp er að ræða, en 1 nóttu síðar, ef um er að ræða þingsályktunartillögur.“ Nú var kallaður saman fundur kl. 10 árd. í dag. En ekki er enn búið að útbýta nál. (Einhver: Jú.) Ekki öllum. Eftir er nál. frá mér. Ég skilaði því í prentsmíðjuna kl. 8 í morgun. Hér er því ekki einvörðungu verið að brjóta þingskóp, heldur og allar þingræðisvenjur. Þessu er ekki beitt að ráði hæstv. forseta Sp. Hann er ekki sjálfráður gerða sinna. Hann er undir ánaúðaroki frá hæstv. ríkisstj., sem þiggur mútur frá erlendu stórveldi til að keyra í gegnum þingið mál, sem þjóðin mundi ekki samþykkja, ef hún réði. Þessar aðferðir hafa aldrei tíðkapt í þingsöggunni. (SK: Við mótmælum þessum málalengingum.) Ég ræð sjálfur minni grg. (Forseti: gripur fram í.) Þegi þú, hirðstjóri. (Forseti: Þú ætlar ekki að gera stofnuninni sæmd.) Fyrr 5 árum kom þjóðin saman á lögbergi til að endurreisa lýðveldið, og þá fagnaði þjóðin, því að þá var verið að vinna gott verk og vinselt. En hvað er að gerast í dag hér á Alþingi? Jú, með ofbeldi er ríkisstj. að hefja niðurlægingatímabil, og hún vinnur sín illu verk í skjóli vopnaðrar lögreglu, því að hún er hrædd. Og af hverju er hún hrædd? Jú, hún er hrædd við fólklið, hún er hrædd við samþykktir, sem fólklið hefur gert, og hún er hrædd vegna þess, að hún veit, að hún er ekki að vinna gott verk. Það er hafið nýtt niðurlægingatímabil í sögu Íslands í sama anda og þegar erindrekar erlendir ríkja beittu valdi forðum til þess að kúga þjóðina. (Forseti: Atkvæði. — Forseti: Vill ekki forseti láta þm. greiða atkv.) Þegi þú, þú hefur ekki orðið. (Forseti: Atkvæði.) Já, það er byrjað nýtt niðurlægingatímabil, þar sem

forseta Alþingis er þröngvað til að brjóta þingskóp og þingvenjur. (Forseti: Það ert þú, sem alltaf brýtur þingskóp. — Forseti: Atkvæði.) Ég vil biðja forseta að vera rólegan og láta forseti þegja, svo að ég geti lokið minni greinargerð. (Forseti: Þetta er allt of löng greinargerð.) Ég ræð minni greinargerð sjálfur. Hér er Alþingi Íslandinga, en ekki stofnun Bandaríkja-leppa. (Forseti: Þú ætlar ekki að gera þá að sæmdarstofnun.) Þegi þú, þú hefur ekki orðið. Ég er alþingismaður Íslandinga, kosinn af 7000 Reykvíkingum og tala hér í umboði þeirra, en þú ert uppþótarþingmannsræfill, sem sveikt þig inn á þing. (Samgrmrh.: Þm. hlýðir ekki þingskópum. Það á að láta hann út.) Hver beitr hér ofbeldi? Ég er að ljúka minni greinargerð, en fæ það ekki fyrir ráðh., sem eru orðnir vitlausir menn, sem hafa tekið við mútum frá Bandaríkjunum og krafizt þess, að ég yrði settur hér út. Ég vil biðja skrifara alveg sérstaklega að bóka það. (Forseti: Þetta eru ósannignar. — GJ: Vill ekki forseti halda áfram með atkvgr.? Þm. ætlar sýnilega ekki að greiða atkv. — StgrSt: Ég legg til, að þm. sé bara látinn út, ef hann hlýðir ekki fundarskópum. — Forseti: Út með hann.) Ég óska enn eftir, að ráðh. þegi á meðan ég lýk máli mínu. En með tilliti til þess, sem ég hef sagt, vil ég endurtaka enn einu sinni, að ég mótmæli því ofbeldi, sem hér er haft í frammí, og segi nei.

Menntmrh. (Eysteinn Jónsson): Það er fjarstæða, að umr. hafi ekki verið ýtarlegar um þetta mál, þar sem fyrst hefur farið fram um það útvarpsumr. og síðan rétt hér í allan gær-dag, auk þess sem andstæðingar málsins hafa haft mest allan tímann og eru því sannarlega búnir að segja allt, sem þeir hafa fram að færa gegn málinu. Þess vegna segi ég já. (ÁkJ: Það er langt frá því, að öll rök séu komin fram, sem til eru gegn málinu.)

Finnur Jónsson: Ég mótmæli þeirri svivirðu, sem hér er höfð í frammí af kommúnistum, og ég mótmæli einnig, að meiri hluti þingsins geti ekki tekið sínar ákvarðanir, og segi því já.

Gísli Jónsson: Þar sem öll andstaða í þessu máli af hálfu kommúnista hefur verið svivirðing og blekkingar um utanrnh. og ríkisstjórna og þeir alls ekki hlýtt þingskópum, þá tel ég sannarlega tíma til kominn að skera niður umr. og segi því já.

Jónas Jónsson: Ég vil benda á, að öll framkoma kommúnista í þessum umr. og hótanir þeirra er ósamboðis Alþingi, sömuleiðis er orðbragð þeirra skrilsháttur. Af þessum ástæðum tel ég rétt að takmarka þessar umr. og segi því já.

Forseti (JPálm): Samkv. þessari atkvgr. er hámark umr. ákvæðið 3 klst. Fyrst tala frsm. utanrnm. og hefur hver frsm. ½ klst. til umráða.

Frsm. meiri hl. (Ólafur Thors): Herra forseti. Utanrnm. kom saman til fundar um þetta

mál strax að aflokinni fyrri umr. málsins. Fundurinn tók stuttan tíma — eins og hv. 2 þm. Reykv. var alveg sannspár um. Aldrei þessu vant stóð allt heima, sem hann sagði, — og það tók stuttan tíma að afgreiða málið frá n. VÍÖ í meiri hl. n. bárum fram till. um, að málið yrði samb. óbreytt. Hv. þm. Str. og hv. 1. þm. N-M. töldu sig ekki vilja samb. það óbreytt og spurðust fyrir um það, hvort við í meiri hl. n. mundum fallast á breyt. Við töldum það ekki geta orðið, ef þær væru í verulegum efnum. Svo var ekki um það rætt meira. Og hv. 2. þm. Reykv. kvað sig hins vegar algerlega andvigan málinu, sem engum kom á óvart. Þessum nefndarstórfum var lokið á hálfri klukkustund, og fóru þau mjög friðsamlega fram, eins og alltaf er, þegar við höfum enga til að horfa á okkur eða hlusta á okkur aðra en fundarmennina sjálfa. Eg verð því að lýsa undrun minni á óstyrkleik kommúnista, þegar forseti ákvað að takmarka umr. við 3 klst. Eins og menn muna, þá var sami háttur á hafður 1946, þegar Alþingi hafði flugvallarsamninginn til meðferðar, þ. e. a. s., að ákveðið var að hafa um málið 3 klst. útvarpsumr. Nú hafa raunverulega verið útvarpsumr. um þetta mál og það eftir samkomulagi við 2. þm. Reykv., sem þrátt fyrir það hefur sýnt einna mest sjúkdóms-einkenni við þessa ákvörðun forseta. En auk þessarar útvarpsumr. var málið svo rætt hér í allan gærðag, og höfðu andstæðingar málsins þá nær allan ræðutímann, svo að þeirra hlutur virðist ekki hafa verið fyrir borð borinn í umr. um þetta mál.

Hæstv. forseti hefur ákveðið, að við frsm. utanrnm. skulum hafa ½ klst. til umráða hver. Ef ég mætti ráða, væri mér sönn ánægja að láta þessa taugaóstyrku menn hafa minn tíma, en nota sjálfur aðeins fáar mínútur. Frá minni sjónarmiði liggur þetta mál glöggst fyrir, þó að 2. þm. Reykv. og aðrir andstæðingar þessa máls séu nú á annari skoðun. En sannleikurinn er sá um afstöðu þessara manna, að á meðan ekkert lá fyrir í þessu máli, þóttust þeir vita allt um það, en nú, þegar málið liggur ljóst fyrir, þá þykjast þeir ekkert vita og ætla alveg að sleppa sér, þegar umræðutími þeirra er takmarkaður við 3 klst. Slíkan skripaleik tekur enginn alvarlega. Nei, þetta mál liggur ljóst fyrir, og þarf ekki annað en vísa til ræðu utanrnh. í útvarps-umr. í fyrrakvöld til að sanna það. Eg veit ekki, hvort það hefur nokkra þýðingu, að ég fari að endurtaka þau rök. Meginkjarni þeirra kemur fram á nál. meiri hl. á þskj. 510, en þar segir meðal annars, að sáttmálin sé gerður „í algeru samræmi við sáttmála Sameinuðu þjóðanna, þar sem einungis sé um það að ræða, að aðilarinn bindist þeim samtökum, sem ráð er fyrir gert í 51. gr. þess sáttmála til þess að verjast árásum meðan öryggisráðið getur ekki gert nauðsynlegar ráðstafanir til þess að hnekkja yfirgangi árásráris. Telur nefndin, að Íslandi beri tvímælalaust að skipa sér í flokk með þeim ríkjum, er hefta vilja slíkar árásir, ef ekki fylgja því óeðlilegar skuldbindingar fyrir landið“.

Þegar sáttmáli Sameinuðu þjóðanna var gerður, var tilgangur hans sá, að friðelskandi þjóðir myndu samtökum til þess að koma í veg fyrir

strið og skapa nýja veröld, og þetta skyldi gert með vopnavaldi, ef annað dygði ekki. Nú hafa þessar frelsisunndandi þjóðir orðið fyrir vonbrigðum um með samtök sín og fyrst og fremst vegna þess, að Rússar hafa brugðizt í samstarfi Sameinuðu þjóðanna. Afleiðing af því er sá samningur, sem hér um ræðir, og hann er eingöngu gerður til að hnekkja yfirgangi árásráris, og því er hann aðeins varnarsamningur. Eða hver vill trúa því, að Norðmenn eða Danir hafi í hyggju að ráðast á Sovétríkin eða nokkurt annað ríki, ætli þessar þjóðir séu ekki búnar að fá nóg af hörmungum styrjaldarinnar? Og eins er ég sannfærður um, að það hvarflar ekki að nokkrum Íslendingi að ráðast á Rússa. Eg gat því miður ekki hlustað á erindi þm. Str. um Sameinuðu þjóðirnar, sem hann flutti í útvarpi nú fyrir skömmu, en mér er sagt, að það hafi verið gott. Hann hafði getið þess, að hugsjónin Sameinuðu þjóðanna lifðu enn, þó að vonir manna í sambandi við stofnunina hafi brugðizt. En einmitt vegna þess, að hugsjónin lifir þrátt fyrir vonbrigðin, hafa þær þjóðir, sem unna frelsi og lýðræði og beinlínis vegna friðarþarfar þeirra ákveðið að gera með sér þann samning, sem hér um ræðir. — Eg ætlaði ekki að nota langan ræðutíma, en ég finn, að það er gaman að tala um þetta og tíminn er ekki lengi að líða, enda skil ég nú betur, að sósíalístarinn séu margorðir.

Þegar svo okkur Íslendingum, sem gortum af því, að við unnum frelsi og lýðræði, er boðin þátttaka í slíku friðarbandalagi lýðræðisþjóðanna, þá væri skömm fyrir okkur að hafna því boði, þar sem ekki fylgja þátttökunni neinar óeðlilegar skuldbindingar fyrir þjóðina. Það er allt annað málið, þó að við neitum að bera vopn, slíkt kæmi að sjálfsögðu aldrei til greina vegna sérstöðu okkar, og það má ekki á nokkrum hátt leggja út sem bleyðuskap, því að vopnaburð getum við ekki hugsað okkur og alls ekki vegið mann. Þetta er svo rótrógið í meðvitund þjóðarinnar eftir margra alda frið og verður að teljast nægileg afsökun fyrir þeirri sérstöðu okkar að neita algerlega hvers konar herskyldu. Það er líka gott til þess að vita, að þær lýðræðis- og menningarþjóðir skilja þetta og segja, að það sé eðlilegt, að Íslendingar segi: Við höfum ekki her og við viljum ekki hafa her og við ætlum okkur aldrei að hafa her og aldrei að segja nokkurri þjóð stríð á hendur. — Við hefðum farið okkar fram í þessum efnum, hvað sem aðrar þjóðir hefðu sagt. En það er ánægjulegt, að þær skilja afstöðu okkar í þessu efni. Við Íslendingar getum ekki hugsað okkur að gera hundi mein. Við getum því síður hugsað okkur mann að veða. En við kunnum því miður flestum þjóðum betur bolabrogð með penna og munn hverjir gagnvart öðrum. Þessi réttur okkar Íslendinga og þetta hugarfar hefur lýst sér í því, að okkar ríkisstj. hefur skýrt og greinilega tekið það fram, að undir þau skilyrði að hafa her viljum við ekki gangast, og fengið um það örugð svör, að aðrar þjóðir liti svo á, að við þurfum ekki að gera það. M. ö. o., við öðlumst þann öruggleika og þau réttindi, sem sáttmálanum fylgja, án þess að þurfa nokkuð að leggja af mörkum annað en það, sem við sjálfir viljum,

þegar þar að kemur, um leið og það er undirskilið af okkar hendi, að við höfum aldrei herstöðvar eða hersetu á friðartímum eða hermenn á friðartímum og að við segjum aldrei nokkurri þjóð stríð á hendur. Að öðru leyti er ætlat til þess, að við leggjum til, ef til stríðs skyldi koma, það, sem við í góðri trú teljum eðlilegt. Undir öðrum betri skilyrðum geta Íslendingar ekki búizt við að geta orðið þátttakendur í samstarfi frjálsra þjóða. Og ég veit ekki betur en að á stúdéntafundinum, sem var fyrsti fundurinn til þess að mótmæla þessu bandalagi, þá hafi verið lýst yfir því, að við Íslendingar ættum að vera í vinsamlegri samvinnu við vestræn veldi, og að því hafi verið þar lýst yfir líka af kommúnistum. Mér er sagt, að hv. 2. þm. Reykv. (EOI) hafi greitt atkv. með því.

Eg sé svo ekki ástæðu til að segja hér fleira. Eg vona, að þáttill. þessi verði samb., og þykist þess viss, að svo muni verða, og vísa að öðru leyti til þeirrar útvarpsræðu, sem ég flutti hér í sambandi við vantrauststill. á dögnum.

Frsm. 1. minni hl. (Hermann Jónasson): Herra forseti. Eg mun nota þannan hálf tíma til þess að gera grein fyrir minni afstöðu til þessa máls. Það var af hv. þm. G-K. beint til mín orðum viðkomandi Þjóðabandalaginu, út af því að hann áleit, að ég hefði tekið fram í fyrir sér, sem var reyndar ekki. En þetta rífaði upp fyrir mér þann óslitna þráð, sem hefur alltaf verið í afstöðu Íslands og afstöðu alþm. hér á Alp. að meira eða minna leyti viðkomandi alls konar bandalögum af því tagi, sem nú er verið að ræða hér um. Það var þá sett fram af mér og ýmsum öðrum, en fékk ekki þær undirtektir, sem við öskuum, þó að það fengi nokkrar undirtektir, að við ættum að setja einmitt sams konar skilyrði fyrir því að ganga í þjóðabandalagið eins og við viljum nú hafa ljóst fram tekið, er við göngum inn í Norður-Atlantshafsbandalagið. Og mér koma þessi skilyrði nú ekki á óvart, og þau koma sjálfsgangum á óvart, því að það litur út fyrir, að það sé útbreidd skoðun í sambandi við inngöngu okkar í þjóðabandalög. Og ég lét í ljós þá skoðun, er við gengum í Bandalag sameinuðu þjóðanna, að ég byggist frekast við, að það þjóðabandalag mundi mistakast, en mér þótti rétt, að við tækjum þátt í því fyrir því. Og ég gerði þá ráð fyrir, að við mundum áður en langt líði þurfa að taka þátt í umr. á Alp. um að taka þátt í nýjum þjóðasamtökum. Eg tók þetta fram þá. Og þetta mun hafa verið almennur kvíði, sem ég lýsti í þessum orðum minum þá. Við vildum þá einnig gera fyrirvara við inngöngu okkar í Bandalag sameinuðu þjóðanna. Og þessi bráður er alveg óslitinn, ekki aðeins í þessu máli, heldur hefur hann verið það um aldir, að við viljum ekki segja neinni þjóð stríð á hendur. Og þegar talað var um það sem skilyrði fyrir inngöngu í Bandalag hinna sameinuðu þjóða, þá gáfum við þá yfirlýsingu, að við vildum ekki segja neinni þjóð stríð á hendur, og vöktum athygli á því jafnframt, að við hefðum tekið tillit þann þátt í styrjöldinni, sem við ættum nokkrum tíma tekið, og öllu öðru leyti heldur en því að beita vopnavaldi. Þannig liggur það fyrir, að þegar okkur var boðið að gerast

stofnaðilar að Bandalagi sameinuðu þjóðanna, þá komum við með þessa yfirlýsingu, að við neitum að segja nokkurri þjóð stríð á hendur. Og þegar við tókum þátt í þessu bandalagi, höfðum við þannan fyrirvara, þó að honum væri ekki komið lengra á veg en raun bar vitni um.

Eg geri ráð fyrir, að viðhorf þjóðarinnar viðkomandi Norður-Atlantshafsbandalagi sé talsvert mismunandi. Það er úr sumir, sem enga samninga vilja gera í þessu efni, sem er fyrst og fremst Sósl. svo og ýmsir aðrir. Aðrir eru þannig sinnaðir, að þeir vilja gera þessa samninga, svo að segja hvernig sem þeir væru. En þriðji hópurinn meðal þjóðarinnar er þannig, og í þeim hópi er ég, að þeir munu vilja gera þessa samninga, ef þeir telja, að þannig sé frá þeim gengið, að þeir séu algerlega öruggir, annars enga samninga. Og í því sambandi ætla ég að gera grein fyrir því, hvernig ég álit, að ætti að ganga frá þessum samningum, til þess að þeir séu öruggir. Það er ekki hægt að lá neinum Íslendingi það, þó að hann vilji fara varlega í utanríkisamningum. Þetta er þjóðinni í raun og veru í blöð borið, þjóð, sem hefur í margar aldir barizt til þess að ná sjálfstæði sínu, eftir að hún hafði glatað því vegna þess, að hún hafði gert samning, sem gamli sáttmáli kallast, þó að ýmsir áltí, að hann hafi verið mjög samlega gerður, en að það hafi verið samningsrof, sem öllu því, hvernig fór. Það er því ekki óeðlilegt, að þessi þjóð vilji ekki gera aðra samninga en örugga samninga, eftir alda kúgun. Við gerðum hververndarsamninginn við Bandaríkin 1941. Niðurstaða þess er sú, að við, eftir því sem fyrrv. hæstv. ríkisstj. segir, urðum að kaupa okkur frá þeim samningi vegna þess, hvernig hann var túlkaður, með samningnum um Keflavíkflugvöllinn. Eg er að visu þeirrar skoðunar — án þess að ég ætli að ræða það sérstaklega hér —, að Bandaríkjamenn mundu aldrei hafa haldið svo fast við þá túlkun á samningnum, sem þeir kunna að hafa orðað, að það hefði þurft að kaupa sig frá hververndarsamningnum frá 1941. En svo miklið er vist — án þess að rétt sé um túlkun þessa samnings nánar —, að það orðalag á samningnum frá 1941, sem hangið var í, var svo undarlega veikt fyrir þá, sem í því héngu, að fáum mundi hafa komið til hugar, að reynt yrði að túlka samninginn á þann veg, sem gert var, því að það voru í raun og veru kurteisiskvefjur í endi þess simskeytis, sem við fengum frá stjórn Bandaríkjanna, sem var hangið í. Það var rætt um það, að herinn ætlaði að fara héðan strax að stríðinu loknu. Þau skilyrði voru samþykkt í svári Bandaríkjaforsetis, en síðan var tekið fram í svarbréfinu, að herinn mundi fara héðan, þegar núverandi hættuástandi væri lokið. Og í því var hangið, að því er fyrrv. hæstv. ríkisstj. heldur fram. Og þá var gerður svokallaður Keflavíkursamningur. Og án þess að ég ætli að ræða þann samning nú, þá er a. m. k. fullvist, að þær skýringar, sem gefnar voru á þessum samningi, og þau loforð, sem gefin voru um framkvæmd hans, þessar skýringar hafi ekki staðizt og þessi loforð hafi ekki verið haldin. Það er þess vegna ekki undarlegt, þó að þjóðin muni þetta. Þetta eru staðreyndir, sem eru til í okkar þingsögu, og þetta er skráð í okkar þingtiðind-

um. Þess vegna er það svo að mínu áliti, að sú raun, sem á þessum málum er orðin, gerir það að verkum, að þjóðin vill ekki gera aðra samninga en þá samninga, sem þruggir eru. Og við þurfum ekki að undrast yfir því, eftir þá reynslu, sem á undan er farin, gamla og nýja, þó að þjóðin geri þessa kröfu til okkar. Og ég segi það fyrir mitt leyti, að ég get ekki vikið frá því. Eg er heldur ekki að efast um það, að aðrir hv. þm. vilji fylgja sömu reglu, að þessa samninga eins og aðra mundu þeir telja, að við verðum að gera í samræmi við það, sem við mundum gera, ef við værum að gera samninga milli einstaklinga, fyrir sjálfa okkur eða í umboði annarra, og ganga svo tryggilega frá öllum atriðum samninganna, að ekki verði um villzt.

Okkur er nú sagt — eins og kemur fram í grg. fyrir þessari þáttill., að ef til ófriðar kæmi, mundu bandalagsþjóðir okkar óska eftir svipaðri aðstöðu á Íslandi eins og þessi ríki höfðu í síðasta stríði, og það mundi algerlega verða á valdi Íslendinga sjálfra, hvenær þessa aðstoð ætti að láta í té, að allir aðrir samningsaðilar hefðu fullan skilning á sérstöðu Íslands, og að ekki kæmi til mála að erlendir her eða herstöðvar yrðu á Íslandi á friðartímum. Þetta er okkur sagt af hæstv. ráðherrum, að sé efni samningsins, eins og hann beri að skilja og skýra. Nú skal ég taka það fram, að ég ætla, að það sé mikill hópur Íslendinga — ég ætla meiri hluti þjóðarinnar — sem mundi vilja gera samninga sem þessa, þar sem tryggð væru þessi atriði. En ég hygg, að sá meiri hluti sé naumast til staðar, nema við getum sannfært hann um, og það með eðlilegum og réttum rökum, að sú trygging sé til staðar. Þegar talað er um það í 2. og 3. lið þessarar yfirlýsingar, samkv. orðalagi 2. og 3. liðar á bls. 8 í grg., að aðrar þjóðir hafi fullan skilning á sérstöðu Íslands, að viðurkennt sé, að Ísland hafi engan her og ætli ekki að stofna her, og að ekki komi til mála, að erlendir her eða herstöðvar verði á Íslandi á friðartímum — fyrst allar bandalagsþjóðirnar viðurkenna, að þetta sé einstök sérstaða Íslands, þá fáum við ekki skilið, hvers vegna ekki má taka þetta fram í samningnum við Ísland sem samningsatriði. Sannleikurinn er sá, að þessi samningur er síðferðilegar skuldbindingar. Þegar því er haldið fram, að bandalagsþjóðirnar muni koma Íslandi til varnar, ef á það verði ráðizt, þá er vitanlega ekki hægt að halda fram í sömu andránni, að engar skuldbindingar séu af okkar hendi gerðar með samningi. Sannleikurinn er því sá, að ef þarna er skuldbinding fyrir bandalagsþjóðirnar um að koma Íslandi til aðstoðar, ef á það yrði ráðizt, þá er Ísland vitanlega í sama mæli skuldbundið til þess að láta í té allt það, sem með sama móti verður af því krafizt, til þess að gera varnir sjálfs þess og annarra bandalagsþjóða framkvæmanlegar. Og síðferðilegar skuldbindingar geta vitanlega verið engu síður skuldbindingandi en lagalegar skuldbindingar. Og til þess að gera þessa sérstöðu okkar skýlausa, að við ætlum aldrei að segja nokkurri þjóð stríð á hendur né taka þátt í hernaði gegn nokkurri þjóð, sem meginreglu okkar um aldir, þá álitum við ýmsir, að sú sérstaða okkar eigi að vera viðurkennd. Ef við fengjum viðurkennd-

an þennan fyrirvara, þá erum við ekki í neinu hernaðarbandalagi. Það er alveg skýlaust. Því að þá ætlum við ekki að taka þátt í hernaði gegn nokkurri þjóð, en við viðurkennum hins vegar — eða a. m. k. geri ég það —, að aðstaða okkar í styrjöld hlýtur að verða, eins og við höfum áður viðurkennt, svipuð því, sem var í síðustu styrjöld. En ég vil líka hafa það tryggt, að svo verði, en að við göngum ekki með samningum feti fram, þannig að við gerum aðstöðu okkar allt aðra en í síðustu styrjöld. Eg veit, að því er haldið fram, að þetta sé síðferðisskýlda og þess vegna sé yfirlýsing þessi sem skuldbinding af Íslands hálfu nægileg við undirskrift samningsins. Eg vildi óska þess, að svo væri. En það verður að afsakast, að ég get ekki fallizt á þau rök. Þau eru vonandi rétt, en ég get ekki fallizt á þau. Og ég veit ekki, hvernig það ætti að vera, að þjóðir, sem gangast undir gagnkvæmar skuldbindingar, geti síðan við undirskrift samnings lýst yfir í ræðu, að þær séu ekki bundnar við ákvæði samningsins.

Það er áreiðanlega mjög ríkt í Íslendingum að taka ekki þátt í neinum beinum hernaðaraðgerðum gegn neinni þjóð. Það er einn sterkasti þátturinn í okkar sögu og okkar menningu. Og við þurfum ekkert að blygðast okkar fyrir það að fara fram á það að halda okkur við þetta, vegna þess að við getum sjnt og sannað, að í hvert skipti, sem styrjöld hefur geislað hér á hafinu nálægt okkur, þá höfum við tekið þátt í baráttunni þannig, að við höfum í viðskiptunum við þá hernaðaraðila, sem hafa viljað varna siglingum frá og að landinu, misst tiltölulega meira af mönnum en þær þjóðir, sem þátt hafa tekið í hernaðaraðgerðunum. Og okkar fólk hefur sízt sjnt minna þor í þeirri víðureign en menn þeirra þjóða, sem tekið hafa þátt í beinum hernaðaraðgerðum. Það er því okkur svo stórt atriði að mínu áliti, sem ég nú hef tekið fram viðkomandi þessari samningsgerð, að það skiptir um afstöðu mína meginmáli, að einmitt þetta sé tekið sérstaklega fram í samningnum, að við Íslendingar tökum ekki þátt í beinum hernaðaraðgerðum, því að þá væri ljóst, ef þetta væri þar fram tekið, að við mundum aldrei vera með í beinum hernaðaraðgerðum gegn neinni þjóð.

Annað atriði, sem ég tel, að verulegu máli skipti, er í sambandi við samninginn um flugvöllinn við Keflavík. Það kemur greinilega í ljós, að aðrar þjóðir leggja eðlilega á það megináherzlu, að þær ráði því sjálfar, hvenær þær láta í té þá hernaðaraðstoð, sem gert er ráð fyrir, að látin verði í té, eftir samningnum. Samkvæmt niðurlagi 1. liðar yfirlýsingar Bandaríkjamanna og enn fremur síðari liðum þessarar yfirlýsingar ráða Íslendingar því, að ekki séu neins konar hernaðarstöðvar í landi þeirra á friðartímum. Nú er vitað mál, að Keflavíkflugvöllurinn er sá staður á Íslandi, þar sem fyrst og fremst yrði her, ef til styrjaldar kæmi hér á Atlantshafi eða nálægt okkur. Það er í samræmi við það, sem hér hefur verið yfir lýst, að aðstaða bandalagsþjóðanna yrði svipuð á Íslandi eins og hún var í síðustu styrjöld. En nú stendur svo á, að við höfum einmitt sérstaka samninga við eina bandalagsþjóðina um þennan flugvöll, og við ráðum ekki alls kostar yfir hon-

um, Íslendingar sjálfir, eins og ljóst liggur fyrir og þarf ekki að ræða hér á Alp. Þess vegna er það, að við höfum einnig að því leyti aðra aðstöðu en nokkur önnur bandalagsþjóð, þannig að við höfum ekki tryggingu fyrir því, að við ráðum því, sem samkvæmt niðurlagi 1. liðar yfirlýsingar Bandaríkjamanna er tekið fram. Og það er þess vegna ekki á valdi Íslendinga sjálfra að ákveða, hvenær aðstoð er látin í té hér á landi í styrjöld. Og það er þess vegna heldur ekki á okkar valdi alls kostar, hvenær hér eru herstöðvar í landinu. Þetta er það, sem aðrar þjóðir þó leggja megináherzlu á að ráða og hafa alveg tryggingu fyrir að geta ráðið samkvæmt þessum samningi.

Nú hef ég ekki eða við, sem höldum þessu fram, gengið svo langt að krefjast þess, sem ýmsum kynni að hafa þótt eðlilegt, að Íslendingar segi sem svo: Fyrst losnum við við Keflavíkursamninginn og náum yfirráðum yfir þessu svæði þar, áður en byrjað verður af okkar hálfu að semja að okkar leyti um Atlantshafsbandalag. En samkvæmt þessari stefnu hefur þó komið fram till. um viljayfirlýsingu hér á Alp. um, að við losum okkur við Keflavíkursamninginn svo fljótt sem verða má. Og þetta finnst mér lágmark þeirra krafna, sem við hljótum að gera, til þess að við getum samþ. hér að undirskrift þessa samningsgerð. En það kemur mjög greinilega í ljós við umr. þessa máls, — og það þykir mér mjög stór galli á þessari málsmeðferð, — að það er auðséð, að það er engu hægt að hnika til, ekki nokkrum sköpuðum hlut hægt að hnika til, ekki einum stafkrók um fyrirvara eða breytingar viðkomandi þessu, sem ég hef hér rætt um, frá því sem ákveðið hefur verið og óbreytanlegt verður að standa. Og ég er ákaflega hræddur um það, að svo kunni að fara, — þó að ég vilji vona það gagnstæða, — að það endurtaki sig viðkomandi þessum samningi, sem því miður hefur endurtekið sig nú viðkomandi utanríkisamningnum okkar undanfarið, og á ég þar við Keflavíkursamninginn. Nú segja menn: Það er sjálfsögð nauðsyn að breyta samningnum um Keflavíkurlugvöllinn, hann er ekki góður. Undir þetta taka margir, sem ekki vildu taka undir þetta áður. Og um skýringarnar, sem gefnar voru á honum, eru menn sammála, að þær hafi ekki staðizt, og að loforð um hann hafi heldur ekki verið haldin. En nú á að gera að nýju samning, og þá eru gefin út ný loforð og nýjar skýringar. Og ég er ákaflega hræddur um, að sumar af þeim skýringum fái álíka staðizt eins og skýringarnar, sem gefnar voru út viðkomandi Keflavíkursamningnum á sínum tíma, þegar hann var gerður. Og ég held, að það hefði verið miklu betra fyrir þetta mál og fyrir þennan málaþátt allan, fyrir sambúðina við þær bandalagsþjóðir, sem við ætlum að hafa nánasta sambúð við, fyrst þessi atriði fjögur, sem hér eru talin upp, eru viðurkennd, að það væri aðaluppi- staðan í samningnum frá okkar hendi, að það væri svo skýlaust fram tekið í samningnum, að ekki væri þar hægt um að villast og að ekki væri hægt að halda því fram af hálfu þeirra manna, sem eiga að vera tortryggir á alla utanríkisamninga, að hér væri neitt um að villast viðkomandi sérstöðu okkar. Eg held, að

Alþt. 1948. D. (68. liðggjafarþing).

þetta væri miklu betra fyrir sambúð þessara þjóða, því að ég ætla, að ekkert sé verra fyrir sambúð þjóða, sem gera samninga sín á milli, heldur en það að hafa samningana þannig, að það sé stöðugt verið að hártoga þá og stöðugt verið að ræða um, að þeir séu rofnir. Og ég er ekki í vafa um það, að þegar Bandaríkjamenn fóru héðan af landi burt, fóru þeir ekki síður vinsamlega heldur en Bretar. Og það hefur ekkert reynt meira á vináttu Bandaríkjamanna á Íslandi heldur en Keflavíkursamningurinn og ekkert unnið þeirri vináttu meira ógagn. Og ég er ekki í efa um það, að með því að gera samninga, sem hægt er að teygja og tortryggja, þá er verið að höggva enn í þennan sama knérunn. Um leið og ég lýk máli mínu, þá vil ég aðeins segja þetta: Öll meðferð þessa máls virðist einkennast talsvert mikið af því, að þeir tveir hópar, sem annars vegar enga samninga vilja gera, og hinir, sem kynnu að vilja gera samninga, sem gengju enn þá lengra en þessir samningar, þeir séu atkvæðamestir í þessum leik öllum hér, en hinum, sem vilja taka þetta máli með varúð og gætni, sé ætlað lítið rúm í þessum umr. Það er auðséð og vitað, að það er lítið hlustað á högværar rökkræur um þetta mál hér á Alp. og annars staðar. Og það var einnig þannig, þegar Keflavíkursamningurinn var gerður. En reynslan verður svo að skera úr því, hverjir hafa raunverulega talað máli þjóðarinnar í þessu máli.

Ég ætla ekki að hafa þessi orð fleiri. En ég vil þó lýsa vanþóknun míni á meðferð þessa máls, því að það á ekki að ræða það með þeim sérstaka hætti eins og gert hefur verið nú hér á Alp. Það á að ræða það rólega og með yfirvegun. Og við eigum að reyna sameiginlega að finna í málinu þá eðlilega lausn, að samningar þessir verði gerðir af Íslendinga hálfu nú í þetta sinn þannig, að það verði þruggir samningar. Og það ætti að vera skaðlaust, fyrst aðrir samningsaðilar viðurkenna þetta sérstaka sjónarmið okkar Íslendinga. Annars er ég einn af þeim, sem telja, að nóg sé komið af þessum samningnum, og vil þá heldur enga samninga heldur en þá, sem eru ekki þruggir fyrir okkar þjóð.

Frsm. 2. minni hl. (Einar Olgeirsson): Herra forseti. Eg hef áður mótmælt þeim aðferðum, sem hér eru hafðar í frammi um að svipta hv. þm. málfrelsi. Það hefur aldrei verið gert, og sízt af núverandi hæstv. forseta, í neinum málum, sem legið hafa fyrir þessu þingi. Og mér þykir sárt, að það skuli vera gert í þessu máli, þar sem meiningin er hjá meiri hluta þingsins að binda þjóðina með samningi til 20 ára, með hinum þýðingarmesta samningi, sem hún hefur nokkrum tíma gert. Það hefði mátt ætla, að það minnsta, sem maður þó hefði fengið að gera, væri að utanrnmn, sem þetta máli var sent til, hefði verið gefinn kostur á að fá að kalla til ráðuneytis helztu alþjóðaréttarfræðinga okkar lands, til þess að fá þeirra álit í þessu máli, fá að ræða við nokkra prófessora við háskólann og þá, sem hafa verið það og hafa áður verið helztu sérfræðingar ríkisstj. á undanförunum áratugum í alþjóðamálum. Nú liggur það í augum uppi, að

hver einasta þingnefnd, sem hefið ætlað að taka sitt starf samvirkusamlega, hún hefði gert þetta, kallað sérfræðinga til ráðuneytis um þjóðingarmikil mál. Og ef meiri hl. n. af einhverjum ástæðum ekki álit þörf á að gera það, þá hefði minni hlutinn haft sinn rétt til þess að leita til slíkra sérfræðinga og til þess að fá álit þeirra í þessu máli. En það var enginn kostur á neinni slíki meðferð á þessu máli í utanrnm., sem þetta mál var sent til. Meðan fundur var haldinn í utanrnm., þá meira að segja vofði það yfir, að þá strax um nóttina yrði haldið áfram þingfundum. Það var sem sé vitanlegt, að það mátti ekki af hálfu neins aðila í utanrnm. af þeirra upplýsinga, sem hver einasta þingnefnd álitur sér sjálfsagt að afla frá starfsmönnum ríkisins eða sérfræðingum, næstum því um hvaða mál sem er í þinginu til umr. Þetta eru svo ósemlegar aðferðir, að ég þarf ekki að eyða orðum að þeim. Þær dæma sig sjálfar. Þetta eru aðferðir, sem sýna, að það er með svona samningi verið að rífa niður þessa stofn- um, rífa niður hennar rétt og réttarvenjur, rétt islensku þjóðarinnar til þess að fá að athuga sín mál. Það er verið að svipta islensku þjóðina því að sitja í dómarasessi í sínum eigin málum. E. t. v. er þetta það, sem hv. form. utanrnm., þm. G-K., hefur meint, þegar hann skrifaði í sinni áramótagein um þetta mál þessa setningu: „Sjálfsagt er Íslendingum hentast að setjast ekki í dómarasess í þessum málum.“ E. t. v. er það nú meining meiri hl. utanrnm., að það sé ekki lengur okkar Íslendinga að dæma í hinum þjóðingarmestu málum okkar eigin lands, að reyna að skapa okkur, eftir því sem þeir beztu menn, sem við getum leitað til um þessa mál, vita réttast, niðurstöðu og athuga þálin frá öllum hliðum, til þess að hafa það, sem sannast reynist. Eg verð að segja, að örðuvís var svarað af höfðingjum Íslands fyrr á tímum, þegar skila- boð bárust til þeirra, eins og nú hafa borizt ríkisstj. frá erlendum valdhöfum. Þá var svarað: „Heyra má ég boðskap erkbiskups, en ráðinn er ég í að hafa hann að engu.“ Nú er hins vegar sagt, að Íslendingum sé hentast að setjast ekki í dómarasess um mál, sem varðar þjóðina mjög miklu, með því að nefnd okkar þings fái ekki að starfa með eðlilegum hætti og með því að alþm. fái ekki að tala að eðlilegum hætti í málinu. Það á að knýja málið fram með offorsi og ofbeldi, á sama tíma og verið er að lýsa yfir, að allt sé þetta gert til þess að vernda lýðræðið. E. t. v. vita þeir, sem þessu ráða, ekki, hvað þeir eru að gera. Og þó höfum við sérstaklega óskað þess í þessum umr. að fá að ræða með fullu frelsi við okkar samþm. um þetta mál, til þess að reyna að koma þeim í skilning um, hvaða mál þeir eru að afgreiða, ef svo væri, að einhverjum þeirra væri það ekki ljóst.

Hæstv. forsrh. sagði fyrir tveimur og hálfu ári síðan í ræðu hér í þinginu um Keflavíkursamninginn, sem er prentuð í alþt. á bls. 163: „Eg fyrir mitt leyti vil ekki, að Íslendingar vinni að því vitandi vits að gerast þátttakandi í ákveðinni „blokk“.“ — E. t. v. er hæstv. forsrh. og þeir menn aðrir, sem nú eru að taka þessa ákvörðun, ekki lengur „vitandi vits“, eftir þeirra eigin dómi. En þjóðin og þingið getur þó ekki

litið þannig á. Þjóðin hlýtur að líta svo á, að þessir menn viti, hvað þeir eru að gera. Hér er það meira að segja svo, að eins einföld máls- atríði eins og það, hvort við séum að brjóta eldri lög, sem við höfum undir gengizt hjá Sameinuðu þjóðunum, fást ekki ráðð. Eg vitnaði til þeirrar gr. í lögum Sameinuðu þjóðanna, sem nokkrum sinnum hefur verið vitnað hér í og hv. þm. G-K. var að vitna í áðan, um, að þessi samningur væri í samræmi við þau, þ. e. 52. og 53. gr. Eg hefði viljað slá þessum greinum upp, ef það hefði ekki tekið of langan tíma. En þar er tekið fram, að það eina, sem leyfilegt sé að gera í sambandi við svæðasamtök, þ. e. samtök þjóða innan hinna Sameinuðu þjóða, sé það, sem sé í fullu samræmi við markmið og reglur hinna Sameinuðu þjóða. Við fáum ekki tíma til þess að ræða hér í sambandi við það, sem liggur fyrir í lögum, sem við höfum undir gengizt með fullu frelsi, um það, hvort við séum nú að stefna að því að brjóta þessi lög. Við erum sviptir leyfi til þess að ræða þetta. Sameinuðu þjóðirnar hafa rétt til þess að segja upp samningum sínum með eins árs fyrirvara. Keflavíkursamningnum má segja upp eftir fimm ár, frá því hann var gerður. En þessi samningur á að vera til 20 ára, og þá er farið svona að við að setja hann í gegn. — Vegna þeirrar meðferðar, sem hér hefur verið höfð í þinginu á þessu máli, hef ég ekki fengið tíma til þess að skila slíku nál. um þetta mál sem ég hefði kosið að gera. Eg hefði kosið að ræða þetta mál ýtarlega og færa fram rök með og móti og gagnrýna það. Eg hef verið reiðubúinn til þess að ræða þetta mál frá öllum hliðum. En það er hæstv. ríkisstj. og meiri hl. Alþ., sem hefur bannað, að það sé gert, og tekið á sig ábyrgðina á því. — Eg flyt brtt. við þessa þáttill. þess, efnis, að fara skuli fram þjóðaratkvæðagreiðsla um þetta mál, áður en það væri afgreitt. Það liggur fyrir fjöldinn allur af samþykktum frá öllum mögulegum samtökum þessa lands, sem krefjast slíkrar þjóðaratkvæðagreiðslu. Það liggja fyrir í-okkar stjórnarskrár alveg sérstök ákvæði, þau aðal- ákvæði, sem breytt var frá stjórnarskrár konungsrikisins Íslands til stjórnarskrár lýðveldisins Íslands í lýðræðisátt, að möguleikar voru skipaðir til þess að visa málum til þjóðaratkvæðagreiðslu, þannig að þjóðin hefði endanlegt vald til þess að ákveða um sum mál afgreiðslu þeirra. Þessar till. um þjóðaratkv. í þessu máli eru studdar af víðtækustu samtökum þessa lands og nokkrum fjöldafundum, sem hér hafa verið haldnir. Eg hef lagt þessa brtt. fram, og ég vil enn leggja áherzlu á það, að ef svipta á þjóðina þeim rétti að fá að segja sitt orð um þennan samning, þá er verið að fremja ofbeldi af hálfu meiri hlutans á Alþ., ofbeldi, sem þjóðin getur ekki viðurkennt. Það getur enginn þingmeirihluti með þeim aðferðum, sem hér eru við hafðar, með þeim pverbrotum á öllum þingræðis- venjum með réttu gert svona samning — og aldrei í frjálsum þjóðfélagi —, sem bindur þjóðina, og sirt til 20 ára, eins og hér á að gera.

Hv. þm. G-K. talaði hér áðan um taugaóstyrk í sambandi við afgreiðslu þessa máls. Hvar er sá taugaóstyrkur? Sá taugaóstyrkurur er hjá hæstv. ríkisstj. og hjá þeim meiri hluta á Alþ.,

sem er að knýja þetta mál í gegn með ofbeldi. Það er taugaóstyrkur í meðvitund manna, sem hafa einhverja hugmynd, eitthvert hugboð a. m. k. um, að þeir séu að gera rangt, og óttast þann dóm, sem þeir fá. Hv. þm. G-K. talaði meira að segja með fjálgleik á þessa leið: Hver trúir því, að nokkurt af þessum ríkjum, sem við með þessum samningi ætlum að ganga í banda- lag við, vilji stríð? — Það eru aðrar þjóðir, sem er verið að vigbúast gegn með þessum samning- um, þjóðir, sem hafa orðið að þola margfalt ægilegri þjáningar en þær þjóðir í Vestur- Eyvrópu, sem meiningin er hér að ganga í banda- lag við. Og þjóðirnar í Vestur-Eyvrópu hafa sínt, að þær eru í árársatriði. Og sjálfar Sameinuðu þjóðirnar hafa forðæmt árársatriði einnar þeirra þjóða, Hollendinga, sem við með þessum samningi, ef við gerumst aðilar að honum, erum að ganga í bandalag við. Eg flutti allar þessar staðreyndir fram í minni fyrstu ræðu. Ekki ein einasta af þeim hefur verið ráðð. Hins vegar hefur mátt heyra skammir, nið og aðdróttanir um andmælundur þessa máls. En ekki hefur verið snert við því að ræða þessi málsatriði með rökum. Svo er bara talað um mannhelgi og manngöggi og öll möguleg falleg orð höfð í sambandi við þessa samninga, meðan við horfum upp á — og fleiri hv. þm. heldur en sósíalistar taka undir það — meðan við horfum upp á það, hvernig efnidinnar eru á Keflavíkursamningnum, og svo mannhelgina og manngöggina barna suður frá. — Eg hef áður gert ýtarlega grein fyrir því, hvernig ég álit sjálfstæði og öryggi okkar þjóðar stofnað í hættu með þessum samningi, hvernig ég álit, að sú eina veika von væri, sem við getum haft til þess að halda okkar frelsi og halda okkar þjóð utan við, ef ný styrj- aldarátök yrðu háð í veröldinni — sem hamingja- an forði okkar frá —, hvernig við erum að glata þeim möguleika með því að draga okkar ríki inn í þetta hernaðarbandalag. Eg ætla ekki nú, í þeim stutta tíma, sem mér er ætlaður hér, að reyna að bæta neinu við það. En hitt vil ég segja: Mér finnst ekki aðeins, að meiri hl. Alþ. sé að gera ráðstafanir, sem stofna frelsi okkar þjóðar í hættu, stofna sjálfru lífi og tilveru hennar í voða. Mér finnst líka, að með samþykkt svona samnings værum við Íslendingar að svíkja það göfugasta í okkar þjóð. Við höfum verið eina þjóðin í þessum heimi, sem hefur byggt sína tilveru á því, að allir aðrir menn virtu frelsi og rétt okkar til þess að lifa sem frjálsir menn. Við erum eina þjóðin í þessum heimi, sem hefur byggt á því, að við getum lifað í friði, án þess að aðrar þjóðir hefðu átyllu til þess að skerast hér í leik og líta á okkur sem ofbeldisþjóð. Við höfum komið fram gagnvart öðrum þjóðum heims sem eina friðarríkið, sem til er á hnetinum. Við höfum byggt grundvöll okkar þjóðfélags á því, að við værum fyrst og fremst andans þjóð, þjóð, sem byggir sína tilveru ekki á vopnum og herstyrk, heldur á bókmennt- um og andlegum afrekum. Ef við getum ekki byggt okkar tilveru á þessum grundvelli, þá er viðbúit, — a. m. k. ef við vinnum að því sjálfir, — að það geti komið að því, að okkar þjóð verði ekki lengur til. Eg álit, að í veröld, sem er grá fyrir járnnum og þar sem vigbúit er af öðru eins

kappi og nú er gert, þá hefði það verið heiður fyrir okkar þjóð að þora ein allra að halda uppi merki friðarins, þora að segja frammi fyrir öllu mannkyni, að við treystum á þrá mannkynsins eftir friði og virðingum manna á frelsi hvers annars og að við séum að halda uppi þessu merki smeljinganna, við, smæsta þjóðin, sem til er í heiminum, við, sem getum sem þjóð talað í nafni allra þeirra smáu í þessum heimi, túlkað þeirra óskir og þeirra þrá eftir friði og sýnt það í verkinu, að við viljum treysta á þennan sterka vilja, sem hjá öllu mannkyni er til þess að geta haldið friði. En ef þessi þáttill., sem hér liggur fyrir, verður samþ., þá erum við Íslendingar að yfirgefa allt þetta, erum að traðka á öllu því, sem hefur gert okkar þjóð síðferðilega stóra, og samtímis að láta falla það merki, sem við af öllum þjóðum hefðum verið færastir og sjálf- kjörnastir til að bera. Við erum þá að bregðast því hlutverki, sem hefði getað gert Ísland a. m. k. að bezta ríki í veröldinni, e. t. v. líka eitthvert hið sterkasta, með því að þora að skirskota til þeirrar sterku þrár hjá mönnum að fá að lifa í friði. Eg álit, að það sé ákaflega illa farið, að Alþ. Íslendinga, með þeirri virðing, sem það nýtur hjá öðrum þjóðum fyrir sögu sína, skuli nú með því ofbeldi, sem hér er beitt, vera að leggja þetta allt í rústrir. Eg álit það ákaflega sárt. Og ég sé á það aðferðum, sem hér eru hafðar í frammi, að þeir er ekki aðeins verið að flytja Ísland inn í samtök ofbeldisríkja heimsins gagn- vart þeim öflum, sem vilja frið í heiminum, og nýlendþjóðum þeim, sem vilja þjóðfrelsi, — það er líka verið að fremja hér innanlands of- beldi. Það er verið að sniðganga okkar þjóð, þegar henni reid meira á en nokkru sinni fyrr að skapa sér einingu um vandamáli, hvernig sem skoðanir manna annars væru í ýmsum málum. Það er bókstaflega verið að hrinda okkar þjóð sem sjálfstæðri þjóð út í þann háska, sem við allir erum sammála um, að yfir henni vofir, ef erlendir menn hópast til landsins. Þess vegna hef ég gert það, sem ég hef getað, til þess að hindra, að þessi mál yrðu sett í gegnum Alþ. Íslendinga á þennan hátt. Alþ. er að leiða varanlega ógæfu yfir þjóðina og gera sjálfu sér smán með því, sem hér á nú að knýja fram, án þess að gefa þinginu né þjóðinni möguleika til þess að átta sig á, hvað hér er verið að gera. Það er þung ábyrgð, sem þeir menn taka á sig, sem knýja þetta fram.

Eg vil þess vegna leggja áherzlu á það, að áður en þessu máli sé nú lengra haldið, þá hverfi hv. meiri hl. Alþ. frá þeim aðgerðum, sem nú eru fyrirhugaðar hér. Og ég vil nú spyrja að því: Hvað er það, sem getur valdið því, að Íslandi sé það óhjákvæmilegt, að þetta mál sé afgreitt nú þegar í dag? Hvað er það, sem getur valdið því, að það sé jafnvel endilega nauðsyn- legt, að við undirskrifum þennan samning 4. apríl n. k.? Hæstv. ríkisstj. og hv. meiri hluti Alþ. hefur engin rök fært fram, sem gætu sannfært þingið um, að slík aðkallandi nauðsyn sé fyrir hendi. Það hefur einu sinni áður verið beitt svipaðri aðferð, það var 21. júní 1941. Þá var það sameiginlegt hervald Breta og Banda- ríkjanna, sem setti Íslendingum úrslitakosti, hvort þeir vildu innan 24 tíma biðja Bandaríkin

um hvernd eða ekki. Bandaríkin, erlent herveldi, beittu þá nauðung við Íslandina. Ríkisstj. gekk inn á það til neydd, og Alp. var kvatt saman 9. júlí, daginn eftir að bandarískur her gekk hér á land. Mér vitanlega vofir nú ekki slíkt yfir. Yfirlýsing frá utanrrh. Bandaríkjanna, Dean Acheson, segir, að jafnvel þótt Sovétríkin hefðu áráð huga, væri útilokað, að Bandaríkin undirbyggju töku Íslands, á meðan Vestur-Evrópa og Norðurlönd væru frjáls. Þetta er ekkert svipað og 1941. Samt er okkur skipað fyrir. Samt á Alp. að afgreiða þetta mál á einum sólarhring, eins og þegar engilsaxneska hervirndin var úti, og þrátt fyrir það, að ekki á að undirrita samninginn fyrr en 4. apríl, svo að enn er vika til stefnu, og þó að Alp. geti, ef það vill, gengið í bandalagið í maí eða júní, og þá væri hægt að viðhafa þær lýðræðisáferðir, sem gert er ráð fyrir í stjórnskránni. — Þá er viðhaft hér ofbeldi. Hvi er þetta þá gert? Aðeins það, að erlent herveldi skipar Íslandinum að skrifa undir strax, erlent vald, sem hefur fjárhagsleg tök á Íslandinum. Og vegna þessara taka og vegna þeirrar aðstöðu, sem Bandaríkin hafa þegar tryggt sér hér, þá geta þau knúð fram með ofbeldi, ofríki og lagaleysu mál, sem ekki yrði samþ. ef þjóðin fengi rétt til að dæma. Og hvi skjóta þeir ekki málinu til dóms þjóðarinnar, ef þeir eru öruggir um dóm hennar?

Það er nú kominn hér fram brtt., sem ég flyt á þskj. 514, þó að hæstv. forseti hafi ekki enn leitað afbrigða um hana, og vil ég nú ræða hana nokkuð, þó að ekki hafi enn verið leitað afbrigða. Till. þessi fjallar um, að aftan við tillgr. komi svo hljóðandi málsgr.: „Þó er ráðh. aðeins heimilt að undirskrifa samning þennan með þeim fyrirvara af Íslands hálfu, er sé jafngildur sáttmála þessum, að Íslandingar muni aldrei hafa nokkurs konar herbúnað og að engin bandalagsríki muni fá hér herstöðvar eða önnur ítök, er hafa hernaðarlega þýðingu.“ Eg legg þessa till. fram, svo að úr því fáiast skorið, hvort yfirlýsingar þær, sem gefnar hafa verið, hafi við nokkuð að styðjast. En það, sem felst í brtt. minni, er í samræmi við það, sem lýst hefur verið yfir af hæstv. ríkisstj. og ef þeir meina það, sem þeir hafa sagt, þá geta þeir fallist á till. mína, ef það er þá ekki meiningin að brjóta þennan samning eins og Keflavíkursamninginn.

Þá legg ég fram aðra brtt. um Keflavíkursamninginn, og er hún á þá leið að tilkynna Bandaríkjunum, um leið og við undirritum samninginn, að það sé vilji Íslandinga að segja upp Keflavíkursamningnum. En þar sem ekki er enn búið að útbýta þeirri till., vil ég leyfa mér að lesa hana — með leyfi hæstv. forseta: „Aftan við tillgr. komi nú málsgr., svo hljóðandi: Jafnframt felur Alþingi ríkisstj. að tilkynna stjórn Bandaríkjanna, að það sé vilji Alp. að segja upp samningnum um Keflavíkurlugvöll, strax og ákveði hans leyfa, og taka að öllu leyti í hendur Íslandina starfrækslu hans og fá engum erlendum ríkjum né neinu hernaðarbandalagi yfirráð hans né afnot, nema einvörðungu venjuleg samgönguafnot með eðlilegum hætti samkvæmt samningnum.“ Þessi brtt. er lögð fram, svo að fram komi, ef hún verður samþ., að Bandaríkjunum sé tilkynnt, að það sé vilji Alp. að segja

upp Keflavíkursamningnum, og einnig, að Íslandingar vilji engu erlendu ríki ljá yfirráð eða afnot af vellinum fram yfir það, sem eðlileg samgönguafnot krefjast, að það komi fram, að Íslandingar vilji ekki, að Keflavík sé notuð sem dulbúin herstöð. Eg vil, að þetta komi fram, ef það er þá meining hv. meiri hl. Alp. og hæstv. ríkisstj., og að Bandaríkin viti afstöðu okkar í þessu máli. En verði hún felld, þýðir það, að verið er að gefa Bandaríkjunum vissu um það, að þau geti notað Keflavík sem herstöð, og þar sem búið er að leggja 60 millj. í að stækka flugvöllinn, svo að hann verði reidubúinn fyrir stærstu hernaðarflugvélar, þá er það ljóst, að við verðum að fá svo gengið frá samningnum, að augljóst sé, að við berjumst gegn því, að hér séu herstöðvar. Ef við fellum till., þá gefum við Bandaríkjunum til kynna, að hér eigi að vera herstöð á friðartímu.

Eg vil taka það fram, að þessi meðferð málsins er algerlega óviðræðileg og þéttur á þingi okkar og byrjun af hálfu erlends valds að rífa niður vald og rétt Alp. Eg vil mótmæla því, að málið verði afgreitt eins og nú er undirbúið. Eg vil taka fram, eins og ég gerði áður í greinargerðinni, að ég tel, að hæstv. forseti sé ekki sjálfráður gerða sinna, þegar hann beitir áferðum sem þessum. Eg held, að ég þekki hann það vel, að mér sé óhætt að fullyrða, að hann mundi ekki beita svona áferðum, ef hann væri sjálfráður, en það á þessari áferð er beitt og hæstv. forseti lætur beygja sig, sýnir, hve þrýst er á Alp. og brotið niður vald þingsins. Og eftir 5 ára sjálfstæði hef aftur nýtt niðurlægjartímabil. Eg vil nota síðustu mínúturnar til að vara hv. þm. við, hvaða skref þeir eru nú að stíga. Það er mesta ógufskref, sem Alp. hefur stigið, að 1262 ekki undanskildu.

ATKVGR.

Afbrigði um skrifl. brtt. (sjá þskj. 513 og 514) leyfð og samþ. með 36 shlj. atkv.

Menntmrh. (Eysteinn Jónsson): Herra forseti. Eg tók ekki til máls við fyrri vmp., þar sem ég hafði lýst afstöðu minni í útvarpsumr. um vantraustið á ríkisstj. og lýsti ég þar hinum almennu rökum fyrir málinu. Það var því aðeins út af brtt., að ég vildi segja nokkrar þæningar. Miðstjórn og þingflokkur Framsl. töldu rétt að gerast stofnaðili að Atlantshafsbandalaginu.

Eg tel þjóðaratkvæðagreiðslu óheppilega og óþarfa og skora á hv. þm. að fella þá till. í sambandi við till. um fyrirvara við undirskrift sáttmálans eða viðaukan um, að við séum vopnlausir og viljum engan her, þá tel ég það óþarfa, þar sem engin slík ákveði eru í samningnum og því algerlega á valdi Íslandinga sjálfrá. Því hefur einnig verið lýst yfir í viðræðum, að slíkt kæmi ekki til greina, og í nál. meiri hl. utanrrh. er gerð grein fyrir sérstöðu Íslands. Til viðbótar við þetta hefur hæstv. utanrrh. lýst því yfir, að ef við gerumst þátttakendur í bandalaginu, muni hann geta þessarar sérstöðu Íslandinga í ræðu í sambandi við undirskrift sáttmálans —, og að þessi fyrirvari fullnægjandi og þetta því óþarft. — Í sambandi við till. um Keflavíkurlugvöllinn vil ég aðeins segja

eins og áður, að um það, hvernig eigi að fara með hann, eru alveg ákveðnar skoðanir og óþarfi að setja hann í samband við þetta mál og aðeins sett þarna í því skyni að hindra, að við gerumst stofnaðilar, og vil ég því, að hún sé felld. Eg er því á móti till. hv. 2. þm. Reykv., en mun greiða atkv. þáttill., sem fram er kominn um að gerast stofnaðili að Atlantshafsbandalaginu, og vil endurtaka áskorun mína frá útvarpsumr., að till. verði samþ. óbreytt eins og hún kom frá ríkisstj.

Forsrh. (Stefán Jóh. Stefánsson): Herra forseti. Ut af framkomnum brtt. vil ég gera hið sama og hæstv. menntmrh., að visa til samþykktar miðstjórnar og þingfl. Alþfl. og til ummæla mína í útvarpsumr. í fyrrakvöld. En ég skal geta þess út af till. um þjóðaratkv., að ég tel slíkt hvorki eðlilegt né heppilegt, enda hvergi viðhaft. Auk þess hefur aldrei komið fram till. um slíkt í miðstjórn eða þingflokki Alþfl. Eg tel því, að Alþfl. telji það óheppilegt. — Eg vil þá minnst á till. á þskj. 506. Hv. 4. þm. Reykv. gerði í langri og ýtarlegri ræðu grein fyrir henni. Meginatriði brtt. sagði hann að væri í samræmi við yfirlýsingu Alþfl. um samvinnu við hinar vestrænu lýðræðisþjóðir. Hins vegar tel ég bæði óeðlilegt og óþarft að samþ. þessar brtt. og vil geta þess, að þegar sams konar till. voru fluttar í miðstjórn og þingfl. Alþfl., var þeim vísað frá með miklum meiri hluta, eins og hv. 4. þm. Reykv. tók fram. Till. eru því ekki fluttar eftir markaðri stefnu flokksins, heldur einkaskoðun hv. þm. Hins vegar vil ég geta þess — og vitna til hæstv. utanrrh. og hæstv. menntmrh., að Alþfl. er þeirrar skoðunar, eftir þær upplýsingar, sem fyrir lágu og komu fram hjá hæstv. viðskmrh., að lýst verði fyrir stofnaðilum Atlantshafsbandalagsins þeirri sérstöðu, sem Ísland hefur sem óhervædd þjóð, og hún víðurkennð. Sá liður till. er því óþarfur að minni áliði, þar sem þátttaka leiðir ekki til þess, að Ísland þurfi að fara í styrkjöld, þó að aðrar bandalagsþjóðir geri það. Þá vil ég taka það fram, að við undirritum sáttmálans mun því verða lýst yfir, að Ísland sé vopnlaus og mun það tvímælaust leiða til þess, að Íslandi mun hvorki verða lögð á herðar lagaleg né síðferðileg skylda til stríðsýfirlýsingar. Eg vona því, að þm. sjái, að slíkar brtt. eru þarflausar og tryggt verður á annan hátt það, sem þeir vilja láta koma fram. — Ut af till. í sambandi við Keflavíkurlugvöllinn vil ég benda á, að þátttaka Íslands í bandalaginu er líkleg til að greiða fyrir auðfenginni endurskoðun á Keflavíkursamningnum fyrir en ella. Eg tel till. þessar óheppilegar og óþarfar og vil mælast til, að þær verði felldar. Eg mun ekki fjölýrða frekar um málið og læt nægja að vísa til umr. í fyrrakvöld.

Sigfús Sigurhjártarson: Herra forseti. Hæstv. ríkisstj., hæstv. forseti og meiri hluti Alp. hefur framið geipileg glöp í meðferð þessa máls. Það eru órlagarík mistök, að þetta mál skuli vera knúð í gegnum þingið með ósemilegum hætti. Það er á þennan hátt, sem þingræði og lýðræði er tortímt. Alp. bar að sýna í rauninni, að þessu máli vildi það sýna söma og láta málfrelsi njóta

sín og athuga það sem bezt. Ef það hefði verið gert, hefði ríkt ró og stilling í þingslóunum og hjá almenningi, en vegna þess, að það var ekki gert, skortir mikið á, að sú ró hafi verið, sem hæfir slíku máli og svo virðulegri stofnun. En hér hafa verið framín órlagarík glöp. Íslandingar höfðu ástæðu til að ætla, að þjóðfélagið væri svo þroskað, að lög og réttur giltu í samræmi við vilja þjóðarinnar, og það kynni að mæta rödd þjóðarinnar. En áferðir þær, sem hér hefur verið beitt, benda til þess, að nokkuð skorti á þennan þroska, sem með þarf. En þeir, sem kosid hafa ofbeldið, verða síðar dregnir til ábyrgðar. En Alp. á því miður eftir að fremja enn meiri glöp í dag, því að einselt, að Ísland verður gert að aðila í Atlantshafsbandalaginu, og verða því hv. þm. að gera sér ljóst, inn í hvað þeir eru að leiða þjóðina. Eg byggi á þeirri staðreynd, að Bandaríkin hafa fyrir löngu fest þá skoðun með sér í ræðu og riti, að Ísland sé æskileg og jafnvel nauðsynleg herstöð í hernaðarkerfi þeirra. Það er ákveðið af þessum aðila að halda hér herstöð, með góðu eða illu, og er ekkert til sparað, og má þar til nefna Keflavíkursamninginn, Marshallaðstöðina svokölluðu, og loks er það krafan um þátttöku Íslands í Atlantshafsbandalaginu. Bandaríkin hafa ákveðið að hafa hér herstöð, og hún er hér nú þegar, það er auðsætt. Hér ráða þau einum stærsta flugvelli heims, sem merktur er á öllum kortum þeirra sem stórkostlegasta árásarstöðin og herstöðin, sem Bandaríkin ráða yfir, því að það eru ekki Íslandingar, sem ráða Keflavíkurlugvöllinn. Það eru Bandaríkjamenn. Það er rétt hjá hv. þm. Str., að þau lofoð og skuldbindingar, sem Bandaríkjamenn gáfu okkur með Keflavíkursamningnum, hafa ekki staðfest. Olfustöðin í Hvalfirði er betur dulbúin herstöð, og hæstv. utanrrh. eða sá helmingur ríkisstj., sem vestur fluttu, varð að heita því, að þar yrði allt til taks undir herstöð, ef til stríðs kæmi hér. Ísland hlýtur að verða stríðsaðili samkvæmt samningnum, ef til stríðs kemur, ella væri hann meiningarleysa, og það er hann auðvitað ekki. Við réðum engu, er við vorum hernuminn 1940, og ekki réðum við neinu um hverndarsamninginn 1941 nema að forminu til, og hverjum dettur í hug á fullri alvöru, ef Bandaríkin þykjast þurfa að fara í stríð. að við verðum spurðir, hvort við viljum vera með? Hvert verður svo framlag Íslandinga? Þeir leggja fram land sitt sem herstöð fyrir erlendan her, sem e. t. v. á í árásarstríði, við verðum að láta vinna í þjónustu hernaðar og e. t. v. nokkra menn í herinn, og fjármunir okkar verða látnir ganga til hernaðarrekrstar, og svo getur farið, að helmingur þjóðarinnar tyni lífinu og eignir þjóðarinnar verði að engu.

Það hefur verið upplýst fyrir íslenzku ráðherrunum í Bandaríkjunum, að Ísland verði ekki notað sem árásarstöð í fyrstu stríðslootu, en tapist stöðvar fjær Bandaríkjunum, þá verði Ísland árásarstöð. Þetta er staðreynd, sem ráðherrarnir hafa ekki dirft að mótmæla. Eg hef aldrei hér á Alp. heyrt lágkúrulegri ræðu en hæstv. menntmrh. hefur nú flutt hér. Það var eymdin, sem einkennði ræðu og ræðumann. Hann er lítill maður á stórrí stundu. Hann sagði, að við fengjum fyrirvara, að aðrir samningsaðilar lofuðu að vírða

sérstöðu okkar sem vopnlausrar þjóðar. Og þetta segir hann, eftir að hafa heyrt formann síns eigin flokks lýsa því hér yfir, að engin loforð hafi verið haldin, sem okkur voru gefin í Keflavíkursamningnum. Hvers virði eru þá loforð þessara manna, sem enn á að fara að semja við? Hver gerir nokkuð með slík rök? Og hann sagði, að við ættum að gerast stofnaðili að bandalaginu. En hverjum liggur á? Okkur eða heiminum? Það getur engum legið á, og það er sjálfsagt og skyldugt í máli, þar sem um er að ræða líf eða dauða þjóðarinnar, að spyrja hana sjálfa. Engum hér liggur á. Við þurfum ekki að gerast stofnaðili, það liggur ekkert á. Þess vegna á að spyrja þjóðina fyrst. Það getur ekki verið bindandi fyrir þjóðina að binda hana þannig með ofbeldi eins og hér á sýnilega að gera.

Jónas Jónsson: Herra forseti. Hv. 6. þm. Reykv. spurði að því í lok ræðu sinnar, hvort heiminum lægi nokkuð á þessu bandalagi. Því er fljótsvarð, að heiminum liggur á.

Það var sagt frá því í útvarpinu í gærkvöld, að allt norska þingið, að kommúnistum einum undanskildum, hefði samþykkt aðild Noregs að Atlantshafsbandalaginu. Málinu var vísað til utanríkisráðgjafarinnar norska þingsins, og hefur verið séð svo um, að kommúnistar ættu engan fulltrúa í þeirri nefnd. Norðmenn eru einhver mesta lýðræðisþjóð heimsins, en þeir líta bara svo á, að kommúnistar séu ekki þjóðin, heldur deild, sem lætur stjórnast í blindni af Rússum, og þeir láta þá ekki vera í utanríkisráðgjafarinnar, af því að þeir vita, að kommúnistar eru ekki af eðli þjóðarinnar.

Sama reynslan er hér, kommúnistar eru alla staðar óhæfir til að vera með í félagsmálum, af því að þeir brúka ofbeldi. Nú vill svo til, að kommúnistar hafa hér alveg nýlega ætlað að springa af vandlætingu af því að Lúðvík Jósefsson, hv. 2. þm. S-M., er særður, af því að hann sagði ekki til nafns, þekktist ekki og varð að biða eina mínútu eftir því að komast hér inn í alþingishúsið. En að hugsa sér, að kommúnistar skuli hafa brjóst í sér til að hröpa upp um ranglæti og ofbeldi, þó að einn þeirra þurfi að biða eina mínútu við dyr, að þeir skuli dirfast, þessir skósveinar Rússa og ofbeldisins. Hve lengi hafa Pólverjar, Finnar og Eystrasaltsþjóðirnar orðið að biða réttlætisins við dyr Rússa? Það var niðingslegt, að þegar Hitler var búinn að svikjast að Pólverjum, þá kom Stalin að austan og beið aðeins eftir því, að Þjóðverjar þjórmuðu fyrst að Pólverjum í Varsjá. Það er ekki til meiri glæpssemi, meiri svivirðing en þessar 5 þjóðir hafa orðið að þola, það er skilyrðislaus glæpur, og því verri, sem hann er frammín í skjóli gríðasáttmála. Alþ. vill ekki neina hálfvelgju lengur, heldur ganga með þjóðum, sem eru á móti slíkum aðförum.

Það, sem okkur ber því skylda til að gera, fáum og vopnlausum, og fyrr en nú, var að tryggja landinu varni. Það var skylda okkar, ef hyggindin hefðu ráðið, að sjá um, að hér væri varni eins og með öðrum þjóðum, a. m. k. 100 flugvélar til varnar og taks í Keflavík. Að varnarleysi okkar og sofandahætti er brosað um allan heim og lítið á varnarleysi sem tákni um vanmátt

okkar. Við erum nú algerlega varnarlausir. Hvaða dag sem Rússum þóknast geta þeir komið hingað og sett hér 30 þúsund manna lið og vopn, eða það sem þeim þóknast, á tvo flugvelli, þannig að það er ósköp skiljanlegt, að aðrar þjóðir segi, að úr því að Íslendingar vilji vera óvarðir, þá sé ekki rétt að neyða varni upp á þá. En það, sem hér yrði að gerast, ef Rússar kæmu hingað, er hins vegar það, að aðrar þjóðir yrðu að hafa fyrir því að hreinsa Rússa aftur af Reykjanesinu, eins og eyrnarnar í Kyrrahafi voru hreinsaðar af Japönum, og e. t. v. neyddust þessar þjóðir til að hreinsa okkur með, og hefðum við þá lagt okkur það til með því að bjóða Rússum heim. Gæti þá svo farið, að helmingur þjóðarinnar tapaðist, eins og séra Sigurbjörn sagði, og væri það allt kommúnistum að kenna.

Danir þykja fríðsámir menn og leggja lítt stund á vopnabúr. Þó sækja þeir nú fast að fá vopn frá Bandaríkjunum, vopn gegn Rússum, ekki til að ráðast á Rússa, heldur til að vera viðbúin til varnar, ef Rússar ráðast á Danmörk. Þeir hafa lært af reynslunni og vita sem er, að Rússar hafa innlimað fimm lönd þegjandi og hljóðalaust, af því að þau gátu ekki veitt neina mótspyrnu.

Kommúnistum þarf að verða ljóst, að ofbeldis-tilraunir þeirra 1946, skriflætlin hér fyrir utan í gærkvöld, hótanir Brynjólfs Bjarnasonar með 800 milljónum og allt slíkt er bjánalegt og viðbjóðslegt í augum allra góðra Íslendinga og allra heiðarlegra manna. Allt þetta ber þess glöggan vott, að þeir eigi ekki að ráða, og þeir geta ekki og mega ekki ráða, af því að það er skaðlegt þjóðinni. Við verðum að láta þeim skiljast, að ef Lúðvík Jósefsson var særður í meinaði sínum vegna þess, að hann þurfti að biða hér eina mínútu við dyr þinghússins, þá erum við Íslendingar særðir, ef okkar hlutskipti yrði hið sama og Eystrasaltsþjóðanna. Af því að við kjósum umfram allt ekki það hlutskipti, þá gerum við þennan samning og gerum ráðstafanir til þess, að kommúnistar hafi ekki aðstöðu til að misþjóa Alþingi eins og þeir hafa gert í dag.

Skúli Guðmundsson: Á þskj. 508 eigum við hv. þm. Str. brtt. við þessa till. er hér liggur fyrir, og er efni brtt. okkar á þá leið, að þetta mál sé lagt undir þjóðaratkvæði strax í næsta mánuði. Er nánar fram tekið í brtt., hvornig atkvæðagreiðslu þeirri skuli haga, þ. e. a. s. að því leyti, að kjörmiðar utan kaupstaða og kaupstjarna skuli afgreiddir til heimila eftir settum reglum.

Með þessari tilhögun teljum við að komið verði í veg fyrir, að málið verði langvarandi deilumál.

Það hefur nokkuð verið rætt um þjóðaratkvæðagreiðslu um þetta mál að undanfögnu, og virðast þeir yfirlætt andvígir Atlantshafsbandalaginu, sem vilja þjóðaratkv. En þar gegnir öðru máli með mig. Ég tel rétt, að við stöndum að bandalaginu, ef svo tryggilega er um hnútana búið, að sérstaða Íslands sem vopnlausrar þjóðar sé víðurkennd. Ég er ekki að draga í efa fullan rétt Alþingis til að ráða málinu til lykta, og vitanlega hefur þjóðaratkvgr. fyrirhöfn nokkra í för með sér. En málið er þannig

vaxið, að ég tel eðlilegt, að þjóðaratkvgr. fari fram um það, og má m. a. benda á, að með því móti er unnt að koma í veg fyrir, að það verði gert að æsinga- og áróðursmáli, eins og þegar hefur verið gert á Alþingi og utan þess.

Af brtt. okkar þm. Str. leiðir, ef hún verður samþykkt, að Ísland getur ekki gerzt stofnaðili að bandalaginu eins og gert er ráð fyrir í till. ríkisstj., og að því leyti er brtt. okkar ekki í samræmi við fyrri ályktun miðstjórnar flokks okkar og þingflokks. En nú er yfirlýst, að þjóðinni standi til boða að gerast síðar aðili að bandalagi þessu, og sé ég þá ekki, að neinum skaði sé skeður, þó að þátttökunni verði frestað að mánaðartíma, því að mér þykir líklegt, að við þjóðaratkvgr. verði meiri hlutinn með þessari samningsgerð og Ísland gerist þá aðili að bandalaginu án þess, að Alþingi þurfi frekar um málið að fjalla. Vegna þess, hve fundartíminn er stuttur, læt ég máli mínu svo lokið.

Gylfi Þ. Gíslason: Herra forseti. Ég ætlaði að beina fyrirspurn til hv. þm. G-K., en hann er ekki viðstaddur, og vil ég leyfa mér að beina því til hæstv. forseta, að þingmanninum sé gert aðvart.

Hæstv. forsrh. og hæstv. menntmrh. lögðu áherzlu á það ákvæði samningsins, að stríðsaðildar yrði aldrei krafist af neinum aðila. Þetta tóldu þeir alveg ótvírett. En mér fannst ekki fullur sannfæringarkraftur fylgja orðum þessara hæstv. ráðherra, því að það fylgdi með, að tilætlunin væri að hæstv. utanrrh. gerði síðar munnlega grein fyrir því, að Ísland gerðist aldrei hernaðaraðili. En væru ötvírett ákvæði um það í samningnum, að stríðsátttaka eða stríðsaðild væri hverjum aðila í sjálfvald sett, þá væri líka allur munnlegur fyrirvari í þessu efni óþarfur. Samt ætlað ríkisstj. að láta þann fyrirvara fylgja. Ég tel, að gera verði ugglausan fyrirvara um það, að Ísland gerist aldrei stríðsaðili, annað er óverjandi, og sá fyrirvari þarf að vera skriflegur. Hæstv. menntmrh. lýsti því hins vegar yfir, að munnlegur fyrirvari væri jafngöður skriflegur, en það eru skiptar skoðanir um það. Ég bendi á, að glöggur lögræðingur og gagnkunnugur utanríkisráðgjafi hefur tjáð mér, að hann sé einnig þeirrar skoðunar, að slíkur munnlegur fyrirvari nægi ekki. Um þetta mál hefur ekki verið rætt við aðra af Íslands hálfu en utanríkisráðherra Bandaríkjanna, það hefur ekki verið rætt við ráðherra hinna þátttökuríkja. Nú má vera, að hin ríkin láti gott heita það, sem sagt hefur verið við utanríkisráðherra Bandaríkjanna, en hér má ekkert á milli fara, sérstaða okkar þarf að vera glögg og ótvírett mörkuð og koma skýrt fram og óumdeilanlega. Íslendingar hafa fyllstu ástæðu til að gæta mestu varúðar við slíka samningagerð, ekki sízt með hljóðun af reynslunni af tveimur loðnum samningum, sem einmitt hafa verið gerðir við Bandaríkin, hverndar-samningnum og Keflavíkursamningnum. En reynslan af báðum þessum samningum er slík, að við höfum fyllstu ástæðu til að gæta mestu varúðar. Ég veit af visu, að utanríkisráðherra Bandaríkjanna óskaði þess, að engin þjóð gerði skriflegan fyrirvara, en ég hygg þó, að ósk um

það yrði ekki neitað, og ég skil satt að segja ekki, hví ekki má hafa hann skriflegan, úr því að það er skoðun ráðamanna, að slíkan fyrirvara þurfi að hafa. Ég vil leyfa mér að bera fram þá fyrirspurn til utanrrh., hvort hann vilji lofa Alþingi að heyrja þennan munnlega fyrirvara. Ég æski þess eindregis.

Þá vil ég víkja svoltiði að yfirlýsingu menntmrh. í sambandi við Keflavíkurflygöllinn. Ég tel það mjög mikilvægt, að þessi flokkur er reifubúinn til að beita sér fyrir endurskoðun Keflavíkursamningsins. En í beinu framhaldi af þessu vil ég beina þeirri fyrirspurn til hv. þm. G-K. og formanns utanrrh., hvort hann og flokkur hans vilji einnig beita sér fyrir endurskoðun Keflavíkursamningsins. Utanrrh. sagði, að vissulega væri æskilegt, að flugvöllurinn kæmist algerlega undir íslensk yfirráð, en ég vil benda á, að þm. áttu þess kost að láta í ljós þá skoðun sína með því að samþykkja þá tillögu, sem við þá bárum fram en náði ekki fram að ganga, m. a. vegna andstöðu Ólafs Thors. Ef það nú kæmi í ljós, að það væri vilji Sjálfstfl., að endurskoða skuli Keflavíkursamninginn, þá sé ég ekki annað en það sé orðinn vilji allra flokka þingsins og skil þá ekki, hvað er því til fyrirstöðu að samþykkja nú tillögu okkar á þskj. 506. Menntmrh. sagði, að tillaga okkar væri ósamrýmanleg sáttmála Sameinuðu þjóðanna. Það er alger misskilningur. Fyrri liðurinn er varðandi skriflegan fyrirvara, en síðari liðurinn er viljayfirlýsing frá Alþingi um, að óskað sé eftir samkomulagi við Bandaríkin um endurskoðun á Keflavíkurflygvallarsamningnum.

Dómsmrh. (Þjarni Benediktsson): Síðasti ræðumaður beindi til mín þeirri fyrirspurn, hvort ég vildi lesa upp hinn munnlega fyrirvara. Hann er að efni til eins og ég lýsti hér í gær og eins og kemur fram í nál. meiri hl. utanrrh. Varðandi Keflavíkursamninginn er það að segja, að ég tel mun meiri líkur til, að hægt sé að komast að samkomulagi um það efni, þegar þessi samningur hefur verið gerður. En raunar þarf til þess samning milli ríkjanna, eins og kom fram hjá hv. þm., og við erum því ekki einir um það mál.

Frsm. meiri hl. (Ólafur Thors): Hv. 4. þm. Reykv. beindi til mín fyrirspurn, sem hæstv. utanrrh. svaraði, og ég vil aðeins bæta því við, að þetta mál hefur ekki enn þá verið tekið fyrir innan flokksins til endanlegrar ákvörðunar.

Hv. þm. Str. sagði strax, að það væri auðséð, að ekki væri hægt að koma með neina brtt. Þó gerir hann sjálfur brtt. Hann spyr, hvers vegna við viljum ekki gera skriflegan fyrirvara, en það er óþarfi, því að samkv. samningnum tókum við ekki á okkur aðrar skuldbindingar en við sjálfir viljum og aðrir víðurkenna réttmætt.

Hv. 2. þm. Reykv. vék að því, að sér þættu umræðurnar stuttar, en þær hafa raunar staðið yfir í 3 daga, fyrir utan allt, sem talað hefur verið um þetta og skrifað af undanfögnu. Hann sagði, að ég hefði sagt í áramótgrein minni,

að við ættum ekki að setjast í dómarsætið í þessu máli. Þetta er fullkominn útrásuningur. Eg sagði, að þeir leiðtogar í Evrópu, hvern þjófir urðu fyrir barðinu á stríðinu, mundu dæma þetta sjálfir, en ekki við.

Þá hefur verið rétt hér um þjóðaratkv., og skal ég víðurkenna, að það var mikil freisting fyrir mig að fallast á það, bæði til þess að sýna andstæðingunum, hversu mikill meiri hluti þjóðarinnar er samningnum fylgjandi, og svo til þess að þjappa stjórnarlíðinu saman, en svo sá ég, að það var svo óvenjuleg málsmeðferð, að ég taldi mér ekki fært að fylgja því.

Hv. 2. þm. Reykv. talaði skynsamlega að mörgu leyti og mjög hjartnæmt. Kvæð okkur vilja neita öllu vopnavaldi og vilja treysta á hlutleysi og forna frægð sem bókmenntaþjóð og því um líkt. Hver vildi ekki afsæta vopnavaldi? Eins og allir vita hef ég verið einn hinna einföldustu í þessum efnum, en eftir að hafa setið á þingi Sameinuðu þjóðanna leyfi ég mér ekki lengur að halda í slíka von. Þess er heldur engin von, þegar það getur ef til vill ráðið úrslitum, hvorum megin við erum. Slíku væri hrein barnaskapur að trúa.

Menn eru að spyrja, af hverju þessu sé hraðað svona, en er ekki alltaf verið að tala um, að ekkert gangi og mörg mál biði, og auk þess er ekki lengur tími til stefnu og þjóðin græðir ekkert á frekari umræðum, þar sem stefnurnar hafa þegar verið skýrt mótaðar.

Aki Jakobsson: Í umræðunum í gær kom fram ýmislegt varðandi stríðsaðild. Utanrrh. talaði þrisvar, en vék sér frá því að minnast á það, en stagleiðist á því, að Íslendingar réðu öllu slíku sjálfir. Nú víðurkenna allir, að Ísland verður stríðsaðild, og það er einmitt þetta, sem leggja verður áherzlu á. Tilgangurinn með þessum samningi er að fá Ísland, því að það vita allir, að ekki geta Íslendingar komið með her. Ráðherrunum hefur verið stefnt utan, og eftir þeim skýrslum, sem komið hafa frá þeim, þá er hvergi minnt á, að Íslendingar gerist ekki stríðsaðilar. Haldið þið, að þeir hefðu ekki talið sé það fram, ef þeir hefðu getað? Af hverju er þessu þá sleppt? Það er af því, að Bandaríkin vilja fá okkur sem stríðsaðila, og þá tökum við á okkur allar skyldur stríðsaðila um leið. Nú hefur það líð, sem að samsærinu stendur, tekið upp nýja tóntegund, sem kemur fram í nál. meiri hl., þar sem segir, að sérstaða Íslands sé samkv. samningnum á þá leið, að Íslendingar séu vopnlaus þjóð og muni eigi stofna her og því ekki segja nokkurri þjóð stríð á hendur og vilji engan her í landinu. Það var talað um að verja Ísland gegn Rússum og sagt, að við sósíallistar berðumst fyrir varnarleysi landsins, en svo er breytt um tóntegund, og nú er sagt, að hér eigi engin her að vera, engin hergögn og ekki neitt. Þannig er breytt um eftir því, sem passar í kramið. Aðra stundina er sagt, að vitanlega gerumst við stríðsaðilar, enda sé hlutleysið engin vörn, en eftir svoltla stund er svo sagt, að engin hætt sé á ferðum. Þannig er öll rökfærsla þessara manna. „Enda tel ég, að hlutleysi sé okkur engin vernd.“ sagði

Ólafur Thors, en nú er aftur stagast á því, að við gerumst ekki stríðsaðilar.

Það var dáið kostulegt að hlusta á þá menntmrh. og forsrh., er þeir stóðu upp til þess að lýsa yfir, hvað utanrrh. sagði. Eg var hér á öllum fundum og veit því, að þeir voru ekki hér í salnum, þegar hann talaði, og hann sagði aldrei, að Ísland yrði aldrei stríðsaðili. Það hefur breytt í nótt. Þannig er samskið milli þessara manna, sem eru að reyna að draga Ísland út í stríð. Þeim er sagt erlendis, hvað þeir skulu gera, og svo er hent í þá nokkrum dollurum. Þetta er nákvæmlega sama sagan og um Keflavíkurflugvöllinn. Það er ekki verið að semja, heldur er verið að hlýða fyrirskipunum. Öll ákvæðin miðast við það eitt að blekkja þjóðina, og allar röksemdir þessara manna eru hjóm eitt. Eins var þetta með Keflavíkursamninginn. Þar miðaðist allt við Bandaríkin, og í samræmi við það fara Bandaríkin með völlum eins og þeim sýnist og brjóta öll íslensk lög. Og eins yrði það með þennan samning.

Eg vil biðja þá menn, sem eru fylgjandi þessum samningi, að hugsa sig vel um, áður en þeir stíga þessi aðfrifariku spor, sem geta leitt til dauða þúsunda Íslendinga. Eg vil biðja þá að hugsa fram í tímann, því að það skulu þeir vita, að þeir verða kallaðir til ábyrgðar, ef til stríðs kemur og við lendum í þeim hildarleik.

Sigurður Guðnason: Eg hef ekki tekið mikinn þátt í þessum umræðum og ætla mér ekki að halda langa ræðu. Eg hef setið hér á Alþingi undanfarin ár, og þetta er þriðji samningurinn, sem gerður er með stuttu millibili, og alltaf eru sömu rökin, nefnilega hættan frá kommúnistum, sem ekki séu sjálfráðir gerða sinna. Eitt er þó alltaf þungamiðjan, og það er, að við fáum allt, en þurfum ekkert að láta á móti. Þetta hefur verið sameiginlegt með öllum þessum samningum, fyrst Keflavíkursamningnum, svo Marshallsamningnum og nú síðast þessum samningi. Það væri því hugsanlegt eftir þessu, að afkoma þjóðarinnar væri góð, en það er nú eitthvað annað, því að þar er allt í eins miklu öngþveiti og hugsagt getur. En þó er sagt, að allt sé gert fyrir okkur og við látum ekkert í staðinn og þessi samningur verndi okkur. En hvað er það, sem þeir vilja fá í staðinn? Á því er enginn vafi, að þeir vilja fá stöð fyrir stærstu morðtöl heimsins.

Og þetta er verið að veita þeim. Fyrir þetta hafa þessir háu herrar, sem hér sitja, fengið peningana. Það er verið að gera Ísland hluta af þessari morðvél. Morðvél Hitlers var fódruð með gyðingum, en þessi á að vera fódruð með kommúnistum. Og það get ég sagt ykkur, að síðastl. 30 ár hefur öll tækni og allir peningar verið notaðir í þessa morðvél. En samt eru þeir menn, sem þessu stjórna, skjálfandi af hræðslu nú í dag, því að þeir vita, að þótt alþýðan hafi ekki annað en berar hendurnar, þá mun hún samt sigra að lokum. Með leyfi hæstv. forseta les ég ályktun þessa upp:

„Almennur útifundur, haldinn í Reykjavík miðvikudaginn 30. marz 1949 að tilhlutan fulltrúaráðs verkafélagslaganna, mótmælir harðlega þátttöku Íslands í Atlantshafsbandalaginu og vill á úrslita-

stundu málsins enn einu sinni undirstrika mótmæli og kröfur 70–80 félagssamtaka þjóðarinnar um, að þessu órlagarika stórmáli verði ekki ráðið til lykta án þess, að leitað sé álitis þjóðarinnar sjálfrr. Fundurinn skorar því mjög alvarlega á Alþingi að taka ekki lokaákvörðun um málega á þessu að leitað sé álitis þjóðarinnar, og krefst þess því, að afgreiðslu málsins sé skotið undir almenna þjóðaratkvæðagreiðslu. Fundurinn samþykkir að fela fundarboðendum að færa Alþingi og þingflokkinum þessa kröfu og óskar skjórra svara formanna þingflokkanna um afgreiðslu þeirra til þessarar kröfu fundarins.“

Eg vil svo skora á formenn þingflokkanna að gefa skýr svör við þessari ályktun fundarins.

Frsn. 2. minni hl. (Einar Olgeirsson): Herra forseti. Það er nú heldur lítið samræmi í því að fara hér að ræða þetta mál sem frsm., eins viðtækt og það er, og fá aðeins einar 5 mínútur til þess. Hv. þm. G-K. lét hér falla orð, sem ég býst við, að eigi eftir að verða söguleg, og eru satt að segja mjög táknræn um það, sem hér er að gerast í dag. Við hvað ætli þessi hv. þm. eigi, þegar hann segir, að umr. um málið hafi enga þýðingu? Þessi yfirlýsing um skerðingu málfrelsis þm. er annars óþörf, því að þeir menn, sem ráða málum hér í dag, vita, hver vilji auðmannastéttarinnar er. Sú stétt veit mæta vel, hvað hún vill. Þess vegna notar hún meiri hl. Alþingis til þess að koma ár sinni fyrir borð, en vitað er, að meiri hl. þjóðarinnar er á móti þessu máli. Hvað er að gerast? Hér eru sömu atburðir að endurtaka sig og á 13. öldinni, þegar höfingjastéttin glataði frelsi landsins, það er hún, sem nú ætlar að leggja landið okkar af mörkuðum, til þess að auðvaldið komi áformum sínum í framkvæmd. Allt frá upphafi sögu vorrar hefur þjóðin verið vörub við bölvun þeirri, sem gull-ið veldur, auðurinn, sem safnast saman á fáar hendur, allt frá sögu Völsungasögu um Fafnis-auðinn hefur þessi viðvörðun gengið sem rauður þráður gegnum bókmenntir þjóðar vorrar. Nú ætlar þessi bölvun gullsins að verða yfirsterkari. Það er sú bölvun, þegar auðurinn, gull-ið, safnast á fárra manna hendur. Ef menn eru fátækir, þá hugsa þeir öðruvísi. Þá hafa menn djörfung og heiðarleik og einur til þess að hugsa hátt, en mikil fjáreign og verðmæta breyting þeim hugsunarhætti svo, að menn veigra sér ekki við að gera slíka hluti sem hér á að framkvæma í dag. Það er auðmannastétt lands vors, sem leggur þetta mál hér fram, en vissulega eru það hryggileg örlög fyrir þjóð vora, hvað hér er að gerast. Eg hef reynt að afstýra þessum örlögum. Eg hef áður reynt að skapa samstarf á milli alþýðunnar og hinna framseknari aflu auðmannastéttarinnar, til að koma í veg fyrir ógæfuna. Það hefur eitt sinn áður tekizt, er mikið lá við. Eg harma, að þjóðareign gegn þessu verki skuli efi hafa skapat nú. Það eru mér vonbrigði, að alpm. skuli ekki vera gefin kostur á að ræða þetta mál rækilega frá öllum hlíðum, að ég tali nú ekki um meðferð málsins í utanrnm. Það hefði verið hægt að finna einhver önnur ráð en að afgr. þetta mál eins og sýnilega á að gera. Eg ætla ekki að þrjúkstast við, en ég hef reynt að skýra sem bezt þann

Alþt. 1948. D. (68. löggjafarþing).

voða, sem felst í þessari till. til þál. Eg mótmæli enn þá einu sinni. Mér hefur oft verið álassað fyrir bjartstýni, en ég er nú svartstýnn er ég horfi til þess, sem hér er verið að framkvæma með ofbeldi. Af hálfu hæstv. ríkisstj. er hér úti launað hvernald. Hæstv. ríkisstj. liggur undir þessari ákæru. Sú ríkisstj., sem rekur mál sín áfram með ofbeldi, mun sundrast. Hún mun sundrast strax eftir að hún hefur framkvæmt ofbeldisáðgerðir sínar.

Eg mótmæli enn á ný þessum aðferðum, herra forseti.

Láúvík Jósefsson: Herra forseti. Eg hef ekki margar mínútur til umráða, þar sem hæstv. forseti hefur eftir skipun ríkisstj. skammtað tímann.

Eg þykist þess fullviss, hvernig þessu máli muni lykta hér í dag. Það er búið að járna stjórnarlíðið svo, að um framgang málsins þýðir ekki að ræða. Það hefur verið mönnum nokkuð lengi kunnugt, að hv. þm. S-Þ. hefur nú um nokkurt skeið sagt hluti upphátt og ódulbúið, sem aðrir þm. hafa ekki þorað að segja um-búðalaust. Eg skal ekki vera að draga þennan hv. þm. inn í umr., en hann vill, að stríðsbrjótist út og það helzt sem allra fyrst. Fyrir hans augum er þetta hernaðarsamningur, en ekki friðarsamningur. Hann þorir að segja þetta hispurslaust og án nokkurra umbúða, þó að hv. þm. G-K. segi annað. Hv. þm. G-K. virðist vera svo á móti Rússum, að honum finnst ekki nema sjálfsgætt og svipta þm. sósíalista öllum rétti þeirra sem þm. og helzt mannréttindum. Honum finnst ekki nema eðlilegt, að þverbotnar séu allar þingvenjur og þingskóp, bara ef það er stundarhagnaður fyrir einhverja sérstaka flokka. Að öðru leyti talar þessi hv. þm. á allt annan veg en þm. S-Þ. Hann reynir að dulbúa sig og dulbúa málið. „Engar herstöðvar á friðartímum.“ Slíkar eru yfirlýsingar stjórnarlíðsins. Menn minnst þess, að Ameríkumenn lofuðu að hverfa héðan að ófriðnum loknum, en hvernig fór? Þeir töldu, að ófriðnum væri ekki lokið, eins lengi og frekast var unnt. Ætli það verði ekki svipað, þegar þeir fara að úrskurða, hvenær séu friðartímur í heiminum eða ekki? Það mun víst ekki standa á mönnum í stjórnskriflokkinum að réttleita þann úrskurð.

Forseti (JPálm): Umræðutímanum er nú lokið, en enn eru 6 menn á mælandaskrá. Enn þá mun ég samt leyfa þessum mönnum að tala og takmarka ræðutíma hvers við 3 mínútur. Að þeim ræðum loknum er umr. um málið lokið.

Hannibal Valdmarsson: Herra forseti. Það hefur komið skýrt fram í þessum umr., að ef Bandaríkin fari í styrjöld, þá verði hinir aðilar þessa samnings að fara í stríð líka. Með öðrum orðum: Eitt skal yfir alla ganga í friði og þó sérstaklega stríði. Ef þessi tálkun hæstv. dómsmrh. er rétt, þá er hlutleysisýfirlýsing Íslendinga kvædd fyrir fullt og allt á þeirri stund, sem þessi samningur verður samþ. Mjög vafasamt er, hvort íslenska þjóðin mundi fallast á slíkt, ef hún væri að því spurð. Hún mundi varla samþ. þessa yfirlýsingu hæstv. ráðh., ef hún

hefur verið till. um að reyna að tryggja öryggi Íslands með skjállegri greinargerð, viðurkenndri af öllum samningsaðilum, um sérstöðu Íslands, segi ég nei við samningnum.

Hermann Jónasson: Vegna þeirrar afstöðu, sem flokkur minn hefur tekið, — og vegna þess jafnframt, að það væri til þess fallið að túlka ranglega afstöðu mína til þess máls fyrr og nú, ef ég greiddi atkv. gegn þessum samningi — eða á sama hátt og þeir, sem engan samning vilja gera, hvernig sem hann væri, mun atkvæði mitt ekki falla á þann veg.

En með því að neita að taka þátt í atkvæðagreiðslu gegn neitað og neita að taka ábyrgð á samningi þessum, eins og frá honum verður gengið, og í annan stað mótmæli ég á þennan hátt meðferð þessa máls, þar sem auðsætt var frá upphafi, að engu yrði þokað og neitað með öllu að þoka nokkrum um til þess að nálgast það sjónarmið okkar, sem óánægðir erum með samninginn eins og hann er og teljum rasað í málinu.

Till. afgr. sem ályktun Alþingis (A. 518).

Forseti (JPálm): Vegna þeirrar ókyrrðar og ærsla, sem eru hér úti fyrir, vil ég óska eftir því, að allir, sem hér eru staddir í húsinu, geri það í samráði við lögreglustjóra, að þeir verði kyrrir í húsinu, þangað til hann leyfir. — Fundi er slitið.

Á 60. fundi í Sp., 31. marz, utan dagskrár, mælti

Einar Olgeirsson: Herra forseti. Ég vil hér á þingi lýsa sök á hendur ríkisstjórninni og formönnum þriggja stjórnmalaflokka, sem kvöddu í gær borgara Reykjavíkur til að koma niður á Austurvöll og létu síðan vopnaða lögreglu og einn vopnaðan stjórnmalaflokk hér í bænum ráðast á þetta fólk. Ég vil hér á þingi alvarlega átela þetta framferði, sem ég ált táknaframt af hálfu ríkisstj. og í samræmi við þá athöfn, sem verið var að gera hér innan veggja í gær. Ég vil jafnframt beina þeirri fyrirspurn til hæstv. forseta, hvort honum sé kunnugt um, að hæstv. forsrh. hafi látið fangelsa unga stúlku fyrir að gefa honum lögðing og haldið henni í fangelsi í nótt og haldi henni enn. Ég vil spyrja að því, hvort sá lögreglustjóri, sem hefur svona aðferðir í frammi gagnvart friðsömum borgurum, eigi að sæta ábyrgð og rannsókn fyrir. Ég vil láta þetta nægja að sinni, til þess að það komi fram, hver á sökina á því, hvernig farið var að af hálfu valdhafanna hér í Reykjavík í gær.

Menntmrh. (Eysteinn Jónsson): Það er ekki nema í samræmi við aðra ósvífini kommúnista, að þessi þm. skuli leyfa sér að rísa úr sæti til að ræða þá atburði, sem gerðust hér í gær. En það má þá ekki minna vera en vakin sé athygli á ósvífini þeirra hér á þingi. Það er von, að þessi hv. þm. sé hér sár yfir, að sá skrifll, sem hann safnaði hér saman til að ráðast á þingið, fékk ekki að vera einn fyrir framan þinghúsið, heldur skyldu friðsamir borgarar koma og vera áhorfendur að þeim þokkalega leik, sem hann og hans

menn stofnuðu hér til. Allir, sem fylgdust með, vita, að vegna þess að margir friðsamir borgarar komu niður að þinghúsi í gær, gat skrifllinn ekki notið sín eins og til var ætlað, vegna þess að ýmsir útsendarar kommúnista hikuðu við að taka steinana upp úr vösum sínum, þegar þeir voru umkrindir af svo mörgum friðsömum mönnum. Þess vegna varð minna úr áráðinni en til var stofnað af þessum hv. þm. og hans félagsbræðrum.

Enn fremur vil ég vekja athygli á, að það sker alveg úr, hvernig þetta uppbot allt er til komið, að þm. Sósl. sendu út til að ljúga því upp, að þeir væru fangar í þinghúsinu, til að æsa skrifllinn upp til árása á þinghúsið og koma í veg fyrir, að þingið gæti starfað í friði.

Ég tel rétt, að þetta komi fram, fyrst hv. 2. þm. Reykt. var svo smekkláus að minnst á þessa atburði. Honum hefði verið sémst að láta það ógert.

Forseti (JPálm): Eg vil mjög óska eftir, að menn fari ekki að ræða þessa leiðinlegu atburði í gær. Það er nóg að orðið, þó að menn fari ekki að rifast um það til lengdar. Eigi að síður mun ég veita orðið nokkrum mönnum, sem óska að taka til máls.

Áki Jakobsson: Herra forseti. Ég skal ekki fara að rifast um þetta mál, það gætu orðið um það nokkrar umr. En ég vil fyrst spyrja hæstv. forseta, hver gegni dómsmálaráðherrastörfum í vesturför hæstv. dómsmrh. (*Forseti:* Mér er ekki kunnugt um það.) Er engum ráðh. kunnugt um, hver gegni dómsmálaráðherrastörfum á Íslandi? (*SB:* Ætlar hv. þm. að sækja um vernd?) Nei, en er enginn dómsmrh. á Íslandi sem stendur? (*Fjmrh.:* Eg vil beina því til hæstv. forseta, að hann sé frami fram á það við þennan hv. þm., að hann beini fyrirspurn sinni til hæstv. forsrh. Það er eðlilegast.) Er hæstv. forsrh. kominn í þingið? (*Forseti:* Sem stendur er hann ekki hér í þingsalnum.) Ég ætla að bera fram fyrirspurnir til þess, sem gegni dómsmálaráðherrastörfum. (*Forseti:* Það mætti láta athuga, hvort hann er kominn í húsið.) Meðan það er athugað, vil ég út af því, sem hæstv. menntmrh. sagði, spyrja hann um það, af því að hann var að tala um, að skrifll hefði verið æstur upp, hvort hann kannist ekki við flugmíða, sem dreift var út um bæinn og hljóðar svo, með leyfi hæstv. forseta:

„Reykvíkingar!

Kommúnistar hafa, án þess að leita leyfis, boðað til útifundar í dag og skorað á menn að taka sér fri frá störfum.

Við viljum því hér með skora á friðsama borgara að koma á Austurvöll milli kl. 12 og 1 og síðar til þess með því að sýna, að þeir vilji, að Alþingi hafi starfsfrið.

Ólafur Thors
form. þingflokks Sjálfstæðisflokksins,
Eysteinn Jónsson
form. þingflokks Framsóknarflokksins,
Stefán Jón Stefánsson
form. þingflokks Alþýðuflokksins.“

Maður verður að gera ráð fyrir, að þeir hafi að einhverju leyti verið teknir alvarlega og menn hlýtt þessu kalli. En þessir hæstv. ráðh. vita

kannse ekki, að þetta fólk allt var friðsamt nema eitthvað af smádrængjum, sem stóðu innarlega á vellinum og voru að henda grjóti, og lögreglan gerði enga tilraun til að hindra það eða stöðva. Að þessu kvað þó alls ekki mikið, fyrr en lögreglan gerði árás á mannfjöldann, en ávarp- aði hann aldreit til að koma í veg fyrir þetta. Það var sýnilega alls ekki í þökk þeirra mörgu, sem voru stóðu fyrir framan húsið. Þetta fólk, sem kom niður að þinghúsi samkvæmt orðsendingu Ólafs Thors, Eysteins Jónssonar og Stefáns Jóhanns Stefánssonar, var svo andvaralaust, að því datt ekki árás í hug. Þangað komu unglingar og gamalmenni og jafnvel konur með börn. Þetta fólk heyrði ekki orð frá þessum mönnum, sem höfðu hvatt það til að koma. Það fékk ekkert að frétta, hvað var að gerast inni í húsinu. Það fékk ekkert að vita, fyrr en sleppt var þar út óargadrýrum, unglingsstrákum, sem höfðu verið fengnarkylfur í hendur og hjálmar á höfuð. Þessi lýður óð út úr húsinu og lamdi allt, sem fyrir varð. Þetta voru kvæðjurnar, sem þetta fólk fékk, sem hlýddi kalli þessara formanna þingflokka. Ég vil mælast til þess við hæstv. menntmrh., að hann gefi yfirlýsingu um, í hvaða skyni þetta fólk var kallað hingað niður eftir og hvort það var með hans vitund og vilja, að fyrirskipað var kylfuárás á þetta fólk, þegar það hafði hlýtt kalli hans og formanna hinna stjórnmalaflokka, að koma hingað niður eftir. Það er rétt fyrir hann að svara þessu, af því að ég veit, að það eru margir menn úr hans flokki, sem eru undrandi yfir þeim kvæðjum, sem þeir fengu frá formönnum sinna flokka, þegar þeir komu samkvæmt þeirra kalli.

Ég sé, að hæstv. forsrh. er mættur hér, og þá vil ég bera fram spurningu, sem hæstv. fjmrh. taldi sig ekki geta svarað: Hver gegni dómsmálaráðherrastörfum á Íslandi, eins og sakir standa? Ég ætla að bera fram fyrirspurnir til þess, sem nú gegni því starfi.

Forsrh. (Stefán Jón Stefánsson): Herra forseti. Ég heyrði því niður ekki þessar umr., sem orðið hafa hér í upphafi þessa fundar, en þó vil ég svara því, sem hv. þm. Siglf. var að spyrja um, hver gegni störfum dómsmrh., að það er hæstv. fjmrh. Um leið vil ég taka fram, að mér finnst það storkun og hámark ósvífninnar, þegar þm. kommúnista hér á þingi, eftir það, sem skeið hefur, og þau vegsummerki, sem hér sjást, rísa upp með vandlætingu, þessir menn, sem hafa æst fólki til að gera árás á löggjafarþingið. Mér finnst það slíkur yfirdræpskapur, ósvífninn, sem engu tali taki, þegar þessir menn, sem dögum saman hafa æst fólk til að gera árásir á Alþingi til að hindra löglegar gerðir þess, — að þessir menn skuli á Alþingi vilja krefja menn reikningsskapar fyrir það, að reynt er að halda uppi réttarvörzlu í landinu. Eg verð að segja það, eftir því sem ég fylgdist með í gær, að það var síður en svo, að lögreglan að fyrra bragði gerði nokkuð það, sem ómaklegt gæti talist. Við sjáum hér á alþingishúsinu þögunan, en skýran vitnisburð um gerðir og framferði þeirra manna, sem kommúnistarnir íslenzku bera ábyrgð á. Ef nokkuð er til, sem heitir ósvífninn, þá er það þetta, að þeir menn, sem staðið hafa fyrir skipulögðum

árásum á Alþingi, skuli dirfast að standa hér upp og heimita, að menn svari til sakar fyrir að halda uppi löglegri réttarvörzlu í landinu. Það er svívirða.

Menntmrh. (Eysteinn Jónsson): Það eru nokkur orð úti af því, sem hv. þm. Siglf. bætti við það, sem hv. 2. þm. Reykv. sagði hér.

Það er ákaflega eðlilegt, að kommúnistum sé mjög illa við það, að talsvert kom af friðsömu fólki niður á Austurvöll í gær til að sjá, hvernig þeir höguðu sér. Það er ekki furða, þó að þeir séu lágkúrulegir og reyni að hrista af sér smánina. Það er ekki nema manlegt.

Það veit hvert mannsbarn, að þegar þeir boðuðu til útifundar síns eftir hádegið í gær, þá var það til að koma af stað óeirðum og gera árás á þinghúsið. Það er í fullu samræmi við það, sem þeir höfðu áður sagt. Þá var það, sem við formenn þingflokka bendum friðsömu fólki á, að ef það vildi sýna, að Alþingi ætti að hafa starfsfrið, þá væri rétt fyrir það að koma niður að alþingishúsið. Og menn komu þúsundum saman. Þetta stendur eins og eitruflinn í kommúnistum, að friðsamir menn skyldu koma, að þar skyldi ekki eingöngu vera árársarlýður þeirra. Hvers vegna? Vegna þess, að þegar friðsama fólki var komið, þá gátu þeir ekki eins vel komið strákaporum sínum við. Þetta var ekki nema litill hluti mannfjaldans, sem stóð fyrir óspektunum, og þeim var illa við að hafa friðsama borgara allt í kringum sig og komu sér ekki eins að því allir að taka upp grjótið, sem þeir höfðu með sér til árásarinnar. Það varð því til hins mesta gagns, að hinir friðsömu borgarar komu samkvæmt tilmælum formanna þingflokka. En það sýnir ósvífninn kommúnista, að þeir skuli leyfa sér að standa upp hér á Alþingi og lýsa sök á hendur öðrum eftir þær þokkalegu tiltektr, sem þeir hafa staðið fyrir sjálfir.

Þá er annað, sem rétt er að taka fram, þó að það sé öllum vitanlegt. Það sýnir bezt, að þessir menn kunna ekki að skammast sín, að þeir voru sífellt að senda út sendiboða til að æsa lýðinn til að kasta grjóti. Það voru sendir menn með hátalara til að ljúga því upp, að þm. kommúnista væru fangar. Þetta var gert til að æsa skrifllinn. Svo segir hv. þm. Siglf., að það hafi bara verið nokkrir smádrængir, sem voru að kasta grjóti. Heldur hann, að það þýði að bjóða nokkrum óvitlausum manni, sem hér var í gær, slíkar fullyrðingar? Heldur hann, að nokkur maður taki það tal alvarlega, að það hafi verið þessir smádrængir, sem áttu að fá skilaboðin um, að þm. kommúnista væru fangar? Var það vegna þessara smádrængja, að þeir lugu því upp, að þeir væru fangar? Eða var það til að stilla til friðar, eða til hvers var það? Ætli það hafi ekki verið til að panta fleiri steina inn í þinghúsið? Það er ekki þeim að þakka, að ekki varð meira slys af því, sem þeir stofnuðu til. (*BrB:* Landráðamaðurinn og föðurlandssvikarinn er hræddur við þjóðina.) Heldur þm., að það sé þjóðin, þessi æsingaskrifll, sem var að kasta grjóti? Það ber að harma, að fólka þessa skrifls og þessara grjótkastara skyldi ganga svo langt, að ýms-

ir af því friðsama fólki, sem kom þarna og gerði afar mikið gagn, skyldi verða fyrir óþægindum af táragsi. En ég hygg, að þeir telji það ekki eftir sér, þegar þeir vita, hvert gagn þeir gerðu með því að koma.

Forseti (JPálm): Ég vil mjög mælast til þess, að menn rifist ekki mikið um þetta. Ég mun ekki leyfa langur umr. um þetta, en óruttar aths. mun ég þó leyfa þeim, sem þegar hafa kvatt sér hljóðs.

Einar Olgeirsson: Það var auðheyrð á hæstv. forsrh., að hann var eitthvað taugaóstyrkur, þegar hann talaði hér áðan. Það er von, eftir þá árás, sem þessir menn hafa gert á löggjafarsamkomuna og frelsi þjóðarinnar. Það er leitt, þegar rúður eru brotnar, en rúðu má setja aftur í glugga. En þegar Alþingi er brotið á bak aftur, eins og stj. hefur nú gert í umbóði erlends valds, þá er erfitt að bæta fyrir brotin. Og það er hámark ósvifinnar, að þeir menn, sem fyrir þessu hafa staðið, skuli standa hér upp og gera sér upp vandlættingu. Hæstv. forsrh. hefur fengið hirtingu þjóðarinnar, og er hún ef til vill farin að sviða á honum nú-þegar.

Þá vil ég víkja að því, sem hæstv. menntmrh. sagði. Ég vil aðeins vísa til þaka öllu, sem hann minnst á um árás, sem hefði verið undirbúin á þinghúsið. Ég bykist vita, að hæstv. menntmrh., sem stóð að þeim flugmiða, sem sendur var út í gær, og vopnaðri lögreglu og Heimdallarskrif, hafi ætlað til, að fólkið yrði æst upp. Fólkið var friðsamt, og þá sáu þeir, að eitthvað varð að gera til að æsa það upp. Við þekkjum það hér, að stj., sem hagar sér eins og þessi, vill skapa eitthvað svipað ríkisþingsbrennuni. Það er það, sem hana vantaði inn í sína pólitík. Það fólk, sem þessir menn ætluðu sér, hvornig lögreglan þverbraut allar þær reglur, sem henni eru settar um aðvaranir til mannfjöldans. (*Forshr.* (réttir ræðumanni stein): Sér hv. þm., hvað þetta er?) Já, þetta er hraungrjót af Austurvelli. Af því að það er búið að álása mér nokkrum sinnum fyrir, að ég hef hindrað lögregluna í að berjja á mannfjölda 1946, þó að ég fái ekki skilið, hvornig það mátti ske, að ég hafi getað það, þá þykir mér hlýða að benda á, hvort það hefði ekki verið eins gott, að það hefðu verið einhverjir menn, sem hugar komið í veg fyrir þann óvitaskap, sem hæstv. ríkisstj. og hennar lið hafði í frammi með þeim afleiðingum, sem sýndu sig í gær.

Viðvíkjandi því, sem hæstv. menntmrh. sagði, að því hefði verið logið upp, að þm. hefði verið haldið sem fongum í þinghúsinu, þá vil ég spyrja: Hvað gerðist í gær? Það gerðist það, að eftir fund var öllum þm. haldið inni í húsinu með lögregluþóði. Þeim var haldið sem fongum upp undir klukkutíma. Hvers konar tiltektir eru þetta? Og hvers konar tilgangur? Okkur er bannað að fara út, öllum haldið sem fongum. Var það gert af hálfu ríkisstj. til að æsa fólkið? Hvers konar ráðstafanir eru þetta? Hafa þeir ekki hugmynd um, hvaða afleiðingar þeirra verk hafa? Þetta eru svo hugar ráðstafanir sem hæstv.

er að hugsa sér. Það er engu líkara en stj. hafi verið vitandi viðs að egna fólki upp.

Forshr. (Stefán Jóh. Stefánsson): Herra forseti. Það eru aðeins örfá orð. — Eg geri ráð fyrir, að hv. þm. hafi blöskrað, þegar hv. 2. þm. Reykv. var að tala um taugaveiklun þm. Eg veit, að hv. þm. hafa veitt því athygli undanfarna daga, að hafi nokkur þm. verið taugaveiklaður á Alþingi Íslandinu, þá er það hv. 2. þm. Reykv., eins og hann hefur verið undanfarna daga, með því orðbragði og látbragði, sem hann hefur viðhaft hér á þingi. Það er gamla aðferðin, sem þekkt er frá Rússlandi og þekkt frá Göbbels, að tala um, að það sé verið að gera árásir á íslenska löggjafarþingið og þess rétt, að hann skuli tala um slíkt, sem er einmitt forustumaður þeirra árás, sem hafa verið gerðar á íslenska löggjafarþingið undanfarna daga, að hann skuli vera að taka sér þessi orð í munni. Það er nákvæmlega það sama og þegar þessi flokkur er að tala um það lýðræði, sem þeir dásama. Við þekkjum þá mynd og þá framkvæmd lýðræðisins. Og að þeir skuli vera að tala um föðurlandsást, þessir menn, sem fyrst og fremst eiga sitt töðurland utan síns eigin lands. Það eru furðuleg brjóstheilindi.

Það er verið að tala um það af hv. 2. þm. Reykv. og, mér skilst, einnig af fölogum hans hér á þingi. Að það hafi verið undirbúin árás á alþingishúsið af lýðræðisflokkunum og formönnum þeirra, þegar þeir óskuðu þess, að friðsamir borgarar söfnuðust saman við alþingishúsið til að tryggja, að Alþingi hefði vinnufríð til að afgr. þetta máli, samtímis því sem upp æstur kommúnistalýður kemur vaðandi að þinghúsinu, útbúinn til þeirra verka, sem nú sjást í framkvæmd. Það þarf annaðhvort mikið blygðunarleysi eða mikla ofsátrú eða fávilku til að halda fram þessari kenningu hér eftir það, sem skeið hefur undanfarna daga.

Ég vil að lokum beina því til hæstv. forseta, að gjarna vil ég, að þm. kommúnista mættu segja hér nokkur orð á eftir mér. Það er ekki mín ósk að hefta þeirra málfrelsi. En ég bið þingheim að athuga, hvað þeir nú eru að segja og hvað þeir áður hafa sagt, og einnig verk þeirra, sem tala hér á alþingishúsinu.

Áki Jakobsson: Herra forseti. Ég skal verða við tilmælum hæstv. forseta og flytja ekki langa ræðu, enda virðist hæstv. ríkisstj. vera svo taugaóstyrkur, að hún sé ekki reiðubúin að þreyta umræður um málið. En ég hef ekki fengið svar við því, hver verið dömsmrh. nú, þegar hæstv. dömsmrh. er flöginn til Ameríku. (*Forshr.:* Ég lýsti því yfir áðan, að hæstv. fjmrh. gegndi störf um dömsmrh.) Ég bið forshr. afsökunar, að ég skuli ekki hafa heyrt þá yfirlýsingu. Ég sé hann áðan vera að tala við hæstv. fjmrh., og þá hefur hann sennilega verið að fela honum þetta, svo að landið hefur þá verið dömsmálaráðherralaust, þegar þingið kom saman. Ég vil svo beina þeirri fyrirspurn til hæstv. forshr., hvort það sé rétt, sem sagt er, að hann hafi látið fangelsa skólatelpu fyrir að gefa sér löðrun og hafi þessi stúlka verið í fangelsi í alla nótt og sé þar enn. Þá vil ég og beina því til hæstv. núver-

andi dömsmrh., hvort ríkisstj. og hann ætli ekki að rannsaka atburðina í gær og þá sérstaklega framkomu lögreglustjóra, hvort hann ætli ekki að víkja honum úr embætti og rannsaka lögbrot hans, því að mér skilst, að hann hafi brotið réttarreglur, sem hér segir:

1. Hann bannaði þingmönnum útgöngu úr alþingishúsinu. Gerði hann það af sjálfisdáðum eða að tilhlutun hæstv. ríkisstj. og þá með leyfi hæstv. forseta þingsins?

2. Hann vopnaði pólitískan félagsskap, Heimdall, félag ungra sjálfstæðismanna, með kylfum og hjálmum, og þegar þeim var sleppt út úr húsná, kom á daginn, að þessum piltum virtist heimilt að berjja fólk reglulaust, en lögregluþjónum er upplágt að forðast að berjja fólk í höfuðið, en þessir piltar brutu þar allar reglur og leituðust við að berjja menn í höfuðið, enda ganga nú margir Reykvíkingar, þar á meðal margir stuðningsmenn hæstv. ríkisstj., með slémar skrávefur og húðrifur á höfði eftir þessa plötungu.

3. Lögreglustjóri skipaði kylfuárás á mannfjöldann og síðar gasárás án undanfarið viðvörðun og án þess að gefa fólkinu tækifæri til þess að hverfa frá. Þetta er algert brot á lögreglusamþykktinni.

4. Lögreglustjóri hefur gefið skýrslu, þar sem hann skrókvar því visvitandi, að hann hafi gefið viðvörðun um þetta.

Allt þetta, sem ég nú hef talið, er svo veigamiklið, að ég tel það skyldu hæstv. ríkisstj. að víkja lögreglustjóra úr embætti og láta rannsaka aðgerðir hans í gær, ef hún sjálf hefur þá ekki verið með í ráðum.

Fjmrh. (Jóhann Jósefsson): Herra forseti. Það hefur verið sagt, að það væri nokkurt þjóðareinkenni á Íslandinu, og er sjálfsagt mikið til af þessu einkenni meðal þjóðarinnar enn. Það hlýtur a. m. k. að vera trú þeirra þm. kommúnista, sem nú hafa dirft, eftir það, sem þeir hafa heim reitt með æsingum og hótunum í garð Alþingis, og eftir þær gerningar, sem hér urðu í gær, — að þeir skuli nú dirfast að ganga fram sem ákær-endur. Þeir treysta vissulega á, að Íslandingar séu seinþeyttir til vandræða. Ef einhverjir hv. þm. hafa verið í vafa um það hyldýpi óskammfeilinnar í huga þessara manna, þá hefur nú opnast innsýn þangað, og enginn efast lengur um það forað spillingarinnar, sem þar inni býr. Svo koma þessir menn og ráðast á lögreglustjóra, sem fékk það vandaverk að stilla til. Þar sem þeir höfðu stofnað til æsinga með lygum og blekkingum. Það hlýtur hver sannur Íslandingur að bera kinnroða fyrir það tiltæki, og sagdu á stað. Þinghúsið ber þeirra merki, og maður geymir skýrsluna um þeirra tiltektir. Maður skyldi nú ætla, að það, sem skeið undanfarna daga, hefði verið negilegt efni í allmergjaðskeyti til húsbænda þeirra í Moskuva, því að þangað þurfa þeir vissulega að gefa skýrslu um afrek sín. En nú á að bæta því við að koma með ákærur á ríkisstj. og lögreglustjóra og slá nýrri móðgun í andlit hv. þingmanna. Svo ætla þeir menn, sem létu ljúga því, að Einar Olgeirsson, Brynjólfur Bjarnason & Co. væru fangar hér í

húsinu, að dirfast að bera þetta fram í áheyrn allra hv. þm. Þeir voru ekki fangar fremur en við hinar. Lögreglustjóri óskaði þess, að engir færu út úr húsinu, hvorki þm. né starfsmenn, fyrr en hann hefði gert sínar ráðstafanir. En kommúnistar vildu nota þetta til þess að æsa upp lýðinn, því að annars hefðu þeir ekki látið hröpa, að þm. þeirra væru fangar hér í húsinu. — Það var góð ráðstöfun, að friðsamir menn skyldu vera hér viðstaddir í gær, því að þeir voru sjónarvottar að aðförum kommúnista. Þeir sáu suma stúdenta og aðra kommúnista yta fram unglíngum til árásar á Alþingi, en þegar lögreglan kom á vettvang, stukku þeir burt og földu sig bak við þils kvennanna, sem þarna voru. Þannig voru hetjur kommúnista. Að þeim hlær allur bærin í dag.

Út af fyrirspurn hv. þm. Siglf., þá getur hann gert um þetta fyrirspurn á þingelan hátt, og kemur þá til kasta Alþingis að ákveða, hvaða fyrirspurnum hans skuli svarað. En hafi einhver fyrirspurnum hans skuli svarað. En hafi einhver ástæðu til að bera sig upp undan aðferðum lögreglunnar, þá er þeim sama opin leið til þess að láta fram fara á því rannsókn á réttum og víðeigandi stöðum, en þessi hv. lagajuristi frá Siglufirði hefur ekki heimild til að krefjast þar um neinna aðgerða af hálfu dömsmálaráðherra á þessari stundu. Hafi lögreglan gert á hluta einhvers, getur hann fengið það leiðrætt á réttum stöðum, ef hann hefur lög að mæla. Hirið ég svo ekki um að ræða þetta frekar og teifa þar með þingskapaumræður. En mér blöskrar svo, að ég á fá orð til að lýsa þeirri andstyggð, sem hver heilvita maður hefur á framferði útsendara hins austræna valds.

Brynjólfur Bjarnason: Herra forseti. Ég vil fyrst itreka þá fyrirspurn hv. þm. Siglf., hvort það sé rétt, að 17 ára telpa hafi verið sett í fangelsi fyrir að löðruna hæstv. forshr. Einhvern veginn hefur hæstv. forshr. enn þá láðst að svara þessu.

Ég er sammála því, að það sé óþarfi að hafa þessar umr. miklu lengri. Það má segja, að nú séu hér sólarlitlir dagar í sólskininu, og er það raunar táknrænt eftir þau mestu landráð í sögu Íslands, sem framín voru hér í gær. Það sagði einhver áðan, — ég held það hafi verið hæstv. núv. menntmrh., — að þjóðin væri seinþeytt til vandræða, og er það rétt, og að það, að afhenda sjálfstæði landsins erlendu stórveldi, skuli ekki hafa vakið enn þá meiri andstyggð og viðþjóð, hvort einn, að þjóðin er seinþeytt til vandráða. Það, sem hæstv. menntmrh. sagði, var ráða. Það, sem hæstv. menntmrh. sagði, var táknrænt og eftir hinni amerísku kokkabók. Hann talaði um, að undirbúin hefði verið árás á Alþingi. Þetta er nákvæmlega sama aðferðin og nazistar beittu, t. d. í sambandi við ríkisþingsbrunnann, og Bandaríkjamenn hafa nú tekið upp. enda má búast við því, að hæstv. ríkisstj. telji sig þurfa á slíkum próvókasjonum að halda til þess að fá átyllu til ofsókna gegn Sósíalísta-flokknum og verakalýðshreyfingunni.

Hæstv. ráðh. hafa talað um það, að stofnað hafi verið til æsinga með því að segja fólkinu frá því, sem gerðist hér í húsinu, að okkur þm. sósíalista var bannað að fara út. Þetta var það, sem gerðist, að þegar við vildum fara út, fengum við það ekki. Við þurfum ekkert að óttast, við

höfðum ekkert fyrir okkur gert, en hæstv. ráðh. voru hræddir og lokuðu sig inni, og þess vegna létu þeir einnig loka okkur inni til að fela skömm sína, og það sýnir best taugaesingu þeirra, að þegar hv. 8. þm. Reykv. skýrir fólkinu frá því, að stjórnarflokkarnir hafi hundsáð kröfu þess um þjóðaratkvæði, þá rýkur hæstv. utanrhr. upp og segir, að honum skuli vera munað þetta og hann fundinn í fjöru síðar. — Annars er rétt að rekja gang mállanna í heild. Byrjunin er, að formenn stjórnarflokka skora fólk að mæta á Austurvelli. Svo kemur fólkið, og safnast mikill mannfjöldi hér fyrir utan. Þegar líður að atkvgr., gengur hv. þm. G-K. út að glugga, gefur fyrst forseta merki um að hinkra við með atkvgr., en gefur svo annað merki, og skiptir það engum togum, að þá ræðst lögreglan og Heimdallarskrillinn á fólkið, og þegar skrill hefur hafið gert árásina, byrjaði grjótkastið. Það var eftir signal þetta frá hv. þm. G-K., að árásin byrjaði. Þetta sá fólkið, og að þessu eru tugir vitna. Þar næst gerist það, að piltur nokkur hlær að einum lögregluþjóni, sem þá missir alla stjórn á sér, ræðst á piltinn og leggur hann niður og ætlar að misþyrma honum, og er talið, að hann hafi þá verið í slíkum ham, að hætta hafi verið á, að hann dræpi piltinn. Þeir, sem nærstaddir voru, komu til hjálpar og björguðu piltinum, og á þessu byrjar slagurinn við lögregluna. Þannig hófust óeirðirnar í gær. Trylltur skrill nazista og Heimdellinga var látinn misþyrma fólkinu, enda var afleiðingin sú, að milli 10 og 20 voru lagðir á spítala, og enn er ekki upplýst, hve mikil meidslin voru, en sum voru mjög alvarleg. Svo er táragsprengjum hent á fólkið án þess að vara það við. Næg vitni eru til að staðfesta það, sem ég hef nú sagt, og ef réttarránsókn verður látin fram fara, þá mun þetta koma í ljós. Fyrir þessa atburði lýsi ég sök á hendur lögreglustjóra og hæstv. ríkisstj.

Forsh. (Stefán Jóh. Stefánsson): Herra forseti. Það er aðeins til að svara fyrirspurn hv. þm. Siglf., sem endurtekin var af hv. 4. landsk. þm., um það, hvort ég hafi látið fangelsa skólástúlku, og ér því skjótt til að svara, að ég hef engan látið fangelsa. Hitt er annað mál, að mér er sagt, að skólástúlka hafi verið tekin til yfirheyrslu fyrir vissa árás á mig, en sú unga stúlka mun ekki sjálffráð gerða sinna, enda æst upp af sér verri mönnum, sem kanna — því miður — sæta ekki þeirri ábyrgð, sem þeim bær, en seinna munu þeir þó fá þá þessu, sem þeim hentar. — Eg vil svo aðeins benda hv. þm. á sagnaritum hv. 4. landsk. þm., þegar hann skýrir frá aðdraganda atburðanna í gær, og biðja þá að athuga, hversu mikið hún er sannleikanum samkvæm, en hún er í fullu samræmi við þann málstað, sem þessi hv. þm. berst árangurslaust fyrir hjá íslenzku þjóðinni.

Menntmrh. (Eysteinn Jónsson): Herra forseti. Eg skil vel, að kommúnistum lífi ekki vel út af atburðunum í gær. Það er alltaf óskemmtilegt að verða staðinn að því að hafa ætlað að beita ófheldi, en ekki komið fram vilja sínum, Ræða hv. 4. landsk. þm. er alveg einmennandi fyrir sálarástand þeirra manna, sem hafa það hlutverk

að stjórna ófheldisflokkum. Það þarf meira en lítinn sálarstyrk til þess að standa frammi fyrir fólki, sem sá atburðina í gær, og ljúga svona upp í opið geðis á því, og það er ástæða til að vekja athygli á þessu fyrirbrigði, því að engum dylst, hvað um er að vera, þegar slíkur málflokkur er við haður. Saga atburðanna í gær byrjar alls ekki á því, að formenn þriggja þingflokka skoruðu á friðsama borgara að koma á Austurvöll. Sagan byrjar á því, að kommúnistar hóta þá í blaði sínu að hindra, að Alþingi samþykkti aðild að Atlantshafsbandalaginu, þó að nægur þingmeirihluti væri fyrir því. Þar segir svo: „Þegar Bandaríkjaþingmenn leggja hinn nýja landráðasamning fyrir Alþingi, munu Reykvikarar tugþúsundum saman koma og mótmæla, til að hindra, að hann verði gerður af þingmönnum.“ Þetta er aðeins eittr sýnishorn af því, hvernig kommúnistar undirbyggja atburðina í gær, og svo standa þeir upp og dirfast að mótmæla því, að þeir hafi staðið fyrir árásinni á Alþingi. Halda þeir, að við séum skyni skroppnir aumingjar, og treysta þeir því, að þjóðin sjái ekki, hvað þeir hafa skrifað? Halda þeir kanna, að enginn lesi Þjóðviljann lengur? En þetta var upphafið, og ofan á þetta létu kommúnistar svo safna saman skrilnum hérna fyrir framan húsið, þegar lokaafgreiðslan átti að fara fram. Þá fyrst stungum við upp á því við Reykvikinga að koma á Austurvöll til þess að sýna áhuga sinn fyrir því, að Alþ. fengi að afgreiða málið í friði. En enginn veit, hvað þessi óði skrill hefði gert, ef friðsamar borgarar og lögreglan hefðu ekki firtt frekari vandræðum. En þm. kommúnista finnst það ægilegt, að skrillinn fékk ekki að lemja millið álaust. Þeim finnst það slæmt, að skrillinn þurfti að henda grjótinu inn um gluggana, og hefðu helzt kosið, að lögreglan sæti heima. (BrB: Þá hefði allt verið í lagi.) Já, þá hefði allt verið í lagi, segir hv. 4. landsk. (BrB: Þá hefði hæstv. ráðh. ekki þurft að vera hræddur.) Við skulum sem minnst tala um það, hver hafi verið hræddur. Þessi hv. þm. er ætíð hræddur. (Forsh.: Honum er annað betur gefið.) Lögreglunni var það að þakka, að komið var í veg fyrir óhöpp. Það var hennar skylda, og ráðstafanir hennar voru eins og hver önnur umferðarstjórn. Hvaða vit var í því að láta þetta afskiptalaust, eins og ástætt var? Hv. þm. sagði, að það hefði mátt leypa út þm. kommúnista, og það má vera, og útsendarar þeirra hefðu ekki fleygt grjóti í þá. En þótt svo væri, var sjálfsagt að hafa um þetta almenna reglu og ekki gera upp á milli þingmanna. Hv. 2. þm. Reykv. var að tala um, að hann hefði oft stillt til friðar, og gaf í skyn, að hann hefði einnig verið tilbúinn til þess í gær. En það dylst engum, að þegar þm. kommúnista grenja það út um glugga, að þeir séu fangar í húsinu, þá er það til þess gert, að skrillinn herði á grjótkastinu. Ef ætlunin var að stilla til friðar, þá hefðu þeir beðið sína menn um að víkja frá húsinu. En það gerðu þeir ekki, heldur sendu út dáta sína til þess að æsa upp. Eg þarf ekki að ræða þetta frekar, en þessar umræður hafa að minnsta kosti gefið mönnum innsýn inn í sálarlíf hv. 4. landsk. — Hann var líka að tala um það, að hæstv. dómrmh. hefði sagt við hv. 8.

þm. Reykv., að hann mundi muna honum eitthvað. Já, að hugsa sér, að dómrmh. skuli leyfa sér slíkt! (BrB: Hvað var það?) Það var eitthvað alveg meinlaust, en það skiptir ekki miklu máli. Þetta átti að vera ægileg hötun! En hvað hefur hv. 4. landsk. sjálfur gert? Hann hefur hótað því hér frammi fyrir mikrófóninum, að þeir, sem fylgdu Atlantshafssamningnum, mundu fá sömu útreið og kvásingarnir í öllum löndum. Menn víta, við hvað er átt. Eg skal svo ekki orðlengja þetta frekar. Eg tel ekkert að því, að þessar umræður hafi farið fram, og skil vel, að kommúnistum finnst sitt hlutskipti hart, en þeir bæta sig lítið á því, sem þeir hafa sagt hér.

Aki Jakobsson: Eg vil þakka hæstv. forsh. fyrir svörin. Hann hefur ekki átt frumkvæðið að fangelsun þessarar ungu stúlku, eftir því sem hann sagði, en það er leit, að hún skuli hafa setið í fangelsi í alla nótt. (Ljós: Átti hún það ekki skilið?) Eg skil ekki, að hún geti fengið aðra refsingu en sekt, og þá er ekki heimilt að setja hana í fangelsi. (BrB: Hún hefði átt að fá verðlaun. — Óth: Ekki var Hermann verðlaunadur, þegar hann gaf þér á kjaftinn.) Eg hefði talið hæstv. forsh. meiri mann, ef hann hefði hlutazt til um það, að stúlkan væri ekki fangelsuð, en hver og einn hagar sér eftir sínu innræti, og það hefur hæstv. forsh. gert nú. Svör hæstv. dómrmh. við spurningum mínum voru ekki ljós, en mér skilst, að það sé í athugun hjá honum að víkja lögreglustjóranum úr embætti. Hæstv. forsh. treysti sér ekki heldur til þess að andmæla því, sem ég sagði.

Hæstv. ráðh. hafa talað um kommúnistíska skril með vasana fulla af grjóti. Það er óeðlilegt, að þeir séu taugaóstyrkir. Þeir pukruðust með málið fram á mánudag og ætluðu að afgreiða það á einni nóttu. En það þýðir ekkert að fullyrða, að einn eða annan hafi verið með grjóti. Eg veit að lögregluránsókn mun sanna, að það var lögreglustjórnin, sem stofnaði til óspektanna. Án hans aðgerða hefði ekki komið til neinna óspekta. Enginn gerði sig líklegan til þess að ráðast á þm., en þeir voru svo hræddir, ef þeir heyrðu hjóð, að þeir héldu að árás væri yfirvofandi. Hjá hæstv. menntmrh. kom fram ímyndadur ótti, sem á rætur sínar í sektartilfinningu út af því máli, sem verið var að afgreiða. Lögregluránsókn mun leiða það í ljós, að engar árásir voru skipulagðar. Enginn hafði hvatt fólkið til að safnast saman á Austurvelli nema form. stjórnarflokkanna, og þeir heilsuðu því með kyflum og táragsi. Fyrir það verður þeim áreiðanlega þakkað, hverjum einum í sínum flokki.

Sigurður Bjarnason: Herra forseti. Eg skal ekki lengja þessar umr. mikið, en mér finnst þær sýna merkilegan hlut, sem maður að visu hefði pata af áður, en hann er sá, að kommúnistar hugsa á annan hátt en venjulegt fólk. Þeir sendu út dáta sína til þess að æsa upp. Eg þarf ekki að ræða þetta frekar, en þessar umræður hafa að minnsta kosti gefið mönnum innsýn inn í sálarlíf hv. 4. landsk. — Hann var líka að tala um það, að hæstv. dómrmh. hefði sagt við hv. 8. Alþt. 1948. D. (68. löggjafarþing).

benda á það, á hverju þessi sérkenni byggjast. Þessir þm. hafa hvatt til glæpa. Þeir hafa hvatt til þess, að löggjafarsamkoman væri hindruð að vinna að ákveðnu máli, og þeir hafa sagt, að meiri hl. yrði ekki þolað að taka ákvörðun um það. Svo þegar hótanirnar ræstast og það kemur í ljós, að þær hafa verið teknar alvarlega, hvað segja kommúnistar þá? Jú, daginn eftir átökin, þegar flestir gluggar hér í salnum eru lokaðir með tréherum, þá stendur hv. 4. landsk. upp og segir, að hv. þm. G-K. hafi gefið fólkinu merki um að hefja grjóthriðina. Það verður merkilegt fyrir framtíðina að geta virt svona geirfugla fyrir sér, í sjálfu sér eru þeir enn merkilegir en geirfuglinn. (BrB: Þetta var í Morgunblaðinu í dag.) Það er ekki verra fyrir það. (Forseti: Eg óska ekki eftir slíkum umr. og tel, að þær eigi betur heima annars staðar.) Eg vil undanþíða mér það, að hæstv. forseti standi meðan ég tala. Eg vil stífa, er forseti stendur. — Þessir aumingjar og bjálfar urðu hræddir, þegar fólkið mætti með manndómi og þeir sáu, að þeir gátu ekki brotið vilja Alþ. Þá var gerð tilraun til manndrápa á löggæzlumönnum. Og nú ljúga þessir aumingjar, bleyður og ragmenn upp nýjum sögum. En fólkið fylgdist með því, sem gerðist, og hefur á því eina og sömu skoðun. Kommúnistar eru ekki svo heppnir í þetta sinn, að þessir atburðir hafi skeð í Rúmeníu, þeir skeðu í hjarta Reykjavíkur. Þeir eru svo óheppnir, að nú eru ekki bara Morgunblaðið og Reuter til frásagna, og atburðirnir hafa hvorki skeð í Búlguríu né Tékkóslóvakíu. Kommúnistar geta sagt Íslandingum, að öll þau óhæfuverk, sem flokksbræður þeirra fremja í þessum fjarlægum löndum, séu uppspuni, en þeim þýðir ekki að beita slíkum aðferðum, þegar um er að ræða atburði, sem þúsundir Reykvikinga hafa horft á. — Svo var það eitt atriði, sem ég vil ekki láta ómótmælt. Kommúnistar hafa svívirrt nokkur hundruð ungra manna, er skipuðu sér kringum þinghúsið í gær til þess að verja það, þeir hafa kallað þá hvítliða og sagt, að þeir hafi staðið fyrir manndrápum. Allir dáðust að því, hve röleg þetta unga fólk var, þegar grjóthriðin dundi á veggnum og í höfuð þess. Það vakti aðdáun Reykvikinga, hvernig það reyndi að hindra aðsókn skrifslins. Eg dáist að stillingu þess og vil ekki láta ómótmælt rögi kommúnista um það. Kommúnistar segja, að þetta hafi verið eintómur Heimdellingar. Meginhlutinn mun hafa verið úr því félagi, og ég segi: Það er heiður fyrir Heimdall. En raunar voru þarna ungrir menn úr félögum annarra lýðræðisflokka. Einnig þeim ber heiður. — Loks vil ég minnst á eitt atriði. Kommúnistar neita nú þátttöku sinni í þessum árásum, en hvað stendur í blaði þessara (Óth: Skepna) já, skepna. Þeir hafa unnið til þess að verða teknir hórðum tókum og skulu vita það, að næst verða slíkir dólgar teknir enn harðari tókum. Jú, Þjóðviljinn jafnar ungru stúlku, sem reyndi að slá forsh. landsins, við einn mesta kvenskörung, sem íslenzk saga geymir, Auði Vésteinsdóttur. Kommúnistablaðið segir, að þessi unga, og ég vil segja ógefusama stúlka, sem gekk að forsh. og klóraði hann eða gaf honum utan undir, hafi framíð þennan verknad fyrir hönd íslenzkra kvenna og að minning hennar

muni geymast um allar aldir í Íslandssögunni. Þetta er mat kommúnista á hetjudáðum. (Forseti: Þetta á betur heima í blöðunum.) Hæstv. forseti hefur ekki refsað þm. kommúnista sem skýldi fyrir framferð þeirra hér. Eg er hér að bera sakir af mönnum og álit, að það séu ekki forrættindi kommúnista að tala. — Já, Þjóðviljinn segir: „Kinnhestur sá mun geymast í hugum Íslendinga.“ Eg veit ekki um hug hvaða Íslendinga er að ræða, nema það væri kommúnista, en hugur þeirra er sú versta ruslakista, sem til er.

Ólafur Thors: Herra forseti. Mér er sagt, að hv. 4. landsk. — ég veit ekki, hvort ég má kalla hann uppbotarþm., því að hv. 2. þm. hafði þau orð um hæstv. forsrh., að hann væri ekki annað en helvítis uppbotarþm.. — en mér er sagt, að þessi hv. þm. hafi sagt, að ég hafi gengið út að glugganum til þess að skipa fyrir um árás. Eg lýsi þetta vísitandi ósannindi. Mér varð það oft á að líta út um glugga þinghússins og varð sérstaklega starsýnt á um 200 manna hóp, algveg óvenjulega ljótan. Í þessum hópi tók ég sérstaklega eftir ungun manni, er afskræmði sig og stakk út úr sér tungunni. Það er einhver sú ótútleqasta manndrústa, sem ég hef séð. Þessi piltur var með stúdentahúfu, og ég benti með fingrinum á enni mér, en það varð til þess, að unglíngur þessi áttáði sig á, að hann bar á höfði sér einkenni þeirra, sem þjóðfélagið ver árléga milljónum króna til að mennta og manna. Hann hætti að skæla sig, eftir var aðeins sneypulegt ófrítt gelgjusmetti, og ég sá ekki til hans eftir þetta. Þetta gerðist klukkan tæplega eitt, og var ég staddur í vestasta herbergi þinghússins. Hitt er svo rétt, að lýður sá, sem hv. 4. landsk. hafði fylkt að þinghúsinu, kastaði tívægis grjóti í glugga, sem ég stóð við. Eg gerði mér ekki hættuna ljósa og hélt, að ég hefði leyfi til að ganga um þinghúsið eins og aðrir. Eg endurtek það, að ummæli hv. 4. landsk. eru vísitandi ósannindi. Eg hef ætíð viljað afstýra vandræðum og álit, að þjóðinni stafi vöð af slíkum aðferðum. En ef skriflæði kommúnista er látið afskiptalaust, þá er ekki lengur til frelsi í þessu þjóðfélagi. Það hefði verið öllum til skammar.

Eg mismælti mig áðan, er ég blandaði hv. 8. þm. Reykv. saman við hv. 4. þm. Reykv. Þessi hv. þm. á margt annað skilið, en ekki að maður hlendi honum saman við Gylfa. Það var víst um tvöleytið í gær, að hv. 8. þm. Reykv. og hv. 4. landsk. ruku upp eins og nöðrur. Eg veitti þeim eftirför. Þeir fóru á fund Stefáns Ógmundssonar og Björns Bjarnasonar. Eg heyrði ekki á tal þeirra og fullyrði því ekki, að þeir hafi gefið fyrirmæli um árás á þingið, en strax á eftir hófst nær látlaut aur- og grjótkast á þinghúsið.

Í marga mánuði hefur þjóðin verið æst upp og henni sagt, að verið væri að svíkja fœðurlandið. Og ég segi fyrir mig, að ef ég væri ungun maður og tryði því, að einhverjir væru að svíkja fœðurlandið, þá mundi blöð mitt hitna. Og ég veit og Sigurbjörn dósent Einarsson, Pálmi Hannesson rektor, Klemenz Tryggvason, Einar Ólafur Sveinsson og Gylfi Þ. Gislason — þessir menn hafa æst bálíð, og á þeim hvílur þung ábyrgð um þá atburði, sem hér urðu í gær. Það

kann að vera, að þeir hafi ekki ætlað til, að við værum drepnir. En þeir ætluðu að halda fund til þess að hindra ákvarðanir löglegs meiri hluta á Alþingi, en þeir guggnuðu á því, og kommúnistarirnir komu svo sjálfir til fundar. Og til hvers? Það átti að vera til þess að æsa lýðinn og stefna honum til alþingishússins; þeir höfðu 200 manna talkór, sem þeir höfðu æft og létu standa fyrir hópnun. En við sáum við þessu herbragði og sendum okkar áskorun og sögðu: „Komið þið, sem viljið, að Alþingi hafi frið.“ Og fólkíð kom, og gagnvart þeim fjölda reyndust æsingamennirnir fáir og máttvana. Og ef ekki hefði verið viðhafður viðbúnaður til öryggis, hefði leikurinn orðið allur annar, því að það þýðir ekki að neita því, að vikum saman höfðu æsingaburnar verið barðar. Það var æpt að forsrh., þegar hann kom frá útlöndum, þessari „mandruslu“, eins og hann var kallaður, og það kvað við sama tón, þegar ráðherrarnir þrir komu frá Ameríku; það var sagt, að Alþingi skyldi verða hindrað í að samþykkja aðild Íslands að Atlantshafsbandalagi. Og hvernig átti að hindra þingmeirihluta frá að taka sínar ákvarðanir nema með ofbeldi? Vilja kommúnistar svara því hér í áheyrn Alþingis? Hvernig ætluðu þeir sér að hindra þetta án ofbeldis?

Eg get auðvitað ekki fullyrt, hvaða hættu hefði verið hér á ferðum, ef ekki hefðu verið varnir við hafðar. En óspektirnir á þriðjudaginn voru barnaleikur á móts við það, sem hér gerðist í gær. En þá gengum við hæstv. dómsmhr. ásamt Jóhanni Hafstein héðan út í Sjálfstæðishúsið, og lögreglan vilði veita okkur fylgd, en við bæögðum henni frá okkur. En á leiðinni safnaðist að okkur kommalýður og kastaði að okkur skít.

En út af því, sem nú hefur gerzt, eru kommúnistar sneyptir og leiðir, og þeir harma það. Og vegna hvers? Vegna þess að þeir skilja, að þeir hafa af þessu skömm og fylgistaþ svo miklið, að það munu hrynja af þeim þúsundir atkvæða og þeir munu ekki einungis verða að heyrja baráttu til þess að skafa af sér skömmina næstu vikur og mánuði, heldur miklu lengur, og mun þó aldrei takast það. Um þá ungu menn, sem settu vörð um friðinn hér fyrir utan þinghúsið, er það að segja, að þeirra framkoma var svo aðáanleg, að hún mun aldrei gleymast. Með stillingu stóðu þeir af sér grjót og skít, sem að þeim var kastað að klukkutímum saman, og hrundu árasunum með þvíliku þreki og stillingu, að þeir ættu skilið, að nöfn þeirra væru skráð og geymd í minni.

Árásir á lögregluna út af þessum atburðum eru hinar ómaklegustu og rakalausar með öllu. Hún óndi einmitt festu og stillingu, og stjórn lögreglustjóra var honum til hins mesta sóma og einkennidist af öryggi og ró.

Eg harma þessa atburði, og það er vissulega mikil alvara á ferðum, ef slíkir viðburðir ættu að fara að verða tíðir á Íslandi. En ef kommúnistar halda, að þeir geti kúgað okkur, þá skjástlaust þeim. Öllu má ofbjóða. Og sérhvern þann hlut, sem þeir gera okkur, munum við og þeim gera.

Forseti (JPálm): Úr því að þessar leiðinlegu umræður eru hér hafnar, mun ég verða að lofa mönnum að tala á meðan fundartíminn endist; en ég varð þó héðan í frá að binda ræðutíma manna við 5 mínútur.

Fjmrh. (Jóhann Jósefsson): Herra forseti. Eg vil aðeins lýsa yfir því, að þau svör, sem ég gaf áðan hv. þm. Siglf., voru gersamlega rangfærð aftur af honum, sjálfsgagt í þeim tilgangi einum, að svo skyldi standa í þingtíðindum, og vil ég ekki láta ómótmælt útúrnsúningum hans. Lögreglustjóri á sizt skilið það ámeili, sem hann hefur hér fengið. Hann gerði allt, sem í hans valdi stóð til að varðveita þinghelgina, og sömuleiðis þeir menn, sem stóðu hér sem skotmark galdarlýðs, sem kastaði hér að þinghúsinu grjóti og fúlegjum úr Kron. Þeir eiga ekki útskít skilið, heldur heiður og þökk.

Sigurður Guðnason: Herra forseti. Það, sem kom mér til að biðja um orðið, voru ummæli hæstv. menntmhr., sem hann viðhafði hér áðan. Hann sagði, að skrifll hefði boðað til fundar við Lækjargötu. Og hverjir boðuðu til þessa fundar? Það var fulltrúaráð verkalýðsfélaganna í Rvík. Og hvað gerði fundurinn? Hann samþykkti og sendi mótmæli til Alþingis gegn því, sem hér var verið að fremja. Og menntmhr. leyfir sér að kalla þetta fólk skrifll. En það er raunar ekkert nýtt. Menn, sem vinna hér á landi, hafa alltaf verið taldir skrifll af þeim, sem lifa á arðinum af vinnu þeirra, og sá „skrifll“ á ekki að hafa neinn rétt til þess að koma saman undir berum himni og senda Alþingi skrifleg mótmæli. Hæstv. menntmhr. tekur upp hanzkann fyrir mennina, sem dvelja á veitingahúsinum og lifa á vinnu verkamanna; það er þjóðhollu menntmhr., sem þinghelgina verja. En þá, sem strita og halda þjóðfélaginu uppi, þeim velur hæstv. menntmhr. nafnið „skrifll.“ Þessa kveðju hans skal ég líka flytja verkamönnum í Dagsbrún, og þeir munu þakka honum að maklegleikum ummælin, svo sorgleg sem þau eru, því að það verður ekki lengi vernduð sú þjóð, þar sem valdhafarnir fyrirrita svo hið vinnandi fólk eins og fram kemur í þessum umræðum ráðh.

Menntmhr. (Eysteinn Jónsson): Herra forseti. Hv. þm. G-K. talaði hér áðan um málfutning nokkurra manna, er hann nafngreindi, og þar á meðal Pálma Hannessonar rektors. Hér verður að gera mikinn greinarmun á framkomu manna. Og það er svo um Pálma Hannesson, að þótt hann hafi gagnrýnt hugmyndina um þátttöku okkar í Atlantshafsbandalaginu, þá hefur hann aldrei lagt neit þá til þessara mála, er leggja mætti út á þann veg, að hann væri samþykkuur þeim vinnubrögðum, sem hér voru við höfð í gær.

Kommúnistarnir hér eru nú mjög taugaóstyrkir. En öll þeirra vonzka stafar af ámatlegri minnimáttarkennd út af því, að þeir komu hér engu fram í gær. Þeir eru sturlaðir af því, að fríðsamir borgarar skyldu koma á Austurvöll, því að þá kom í ljós undir þúsundir votta hið þokkalega athæfi þeirra, og með því

var dregið úr þreki árársarlýðsins. Þetta var ámatlegur ósigur fyrir kommúnista og ekki að furða, þótt þeir séu reiðir. Og það verður aldrei of mikil áherzla á það lögg, hvíllik háðung þessir atburðir voru fyrir þá.

Eg vil láta í ljós aðáan mína á framkomu lögreglunnar, sem stóð undir grjótkasti klukkutímum saman fyrir framan alþingishúsið aðgerðalaus til þess að forðast stórvandræði. Og það er óhætt að fullyrða, að lýðræði hefði ekki verið framkvæmt stórslysalaut hér á Íslandi í gær án þess, að hennar hefði notið við.

Hv. 8. þm. Reykv. sagði hér áðan, að ég hefði sagt, að æsingafundurinn í gær hefði verið kallaður saman af skrifll. Eg sagði, að það hefði verið kallaður saman skrifll. Og hann þarf ekki að halda, að þeir, sem fundinn sóttu, hafi allir verið vinnandi fólk. Hann er að reyna að koma skriflsheitinu á verkamenn, því að ekki er hægt að gera vinnandi fólk á Íslandi meiri svívirðu en þá að drótta að því, að það hafi staðið hér grenjandi og grýtt þinghúsið. Það voru útsendarar kommúnista, sem það gerðu, og ekki fyrst og fremst Dagsbrúnarmenn.

Byrnjólfrur Bjarnason: Herra forseti. Hv. þm. G-K. mælti sumt ekki óskynsamlega áðan og tiltölulega rólega, a. m. k. ef miðað er við málfutning hv. þm. N-Ísfl. og hæstv. menntmhr., sem sýnilega höfðu ekkert vald á sér, en töluðu eins og fífl, eins og þeirra var raunar von og vísa. Hv. þm. G-K. endurtók það, að kommúnistar hafi viljað kúga meiri hluta Alþingis með því að beita ofbeldi. Þetta er nú anzi trúleg saga, að sósíalistar hafi ætlað sér að kúga hina bandarísku flokka með hið bandaríska hervald að baki sér. Ætli þeir hafi ekki þótt þess um komnir að taka á móti? Og ætli þeir hafi ekki borað að vinna verk sitt í krafti vopnvalds fyrst og fremst? A. m. k. ber það ekki vott um góða samvöku, að þeir kalla það glæp, að kallaður er saman stuttur fundur, þar sem borin er upp og samþykkt tillaga um áskorun til Alþ. um að láta fara fram þjóðaratkvæðagreiðslu. — En aðrar sakir en þessar verða ekki á okkur bornar. (Rödd af þingbekkjum: Fór fundurinn fríðsamlega fram?) Já, mjög fríðsamlega, og þar gerðist ekki annað en ég hef þegar sagt, og fundurinn var halddinn við Miðbæjarbarnaskólann, en ekki við alþingishúsið. — En nú koma vandlætarnir með heimlíkið af gömlum tilvitnunum í Þjóðviljann og spyrja, hvaða ráð séu til að knýja meiri hluta Alþingis til að láta að vilja þjóðarinnar, nema að beita ofbeldi. (Óth: Eg sagði, hindra meiri hluta Alþ.) — Já, hindra! Það hefur margsinis verið gert. Kjósundur hafa látið vilja sinn í ljós og Alþ. tekið tillit til hans og látið að vilja þeirra. En það kann að vera til af mikils ætlíazt, að þeir hv. þm., sem stóðu að landráðasamþykktinni í gær, láti að vilja kjósenda.

Hv. þm. G-K. vildi vefengja það, sem ég sagði áðan, en staðfesti það þó í aðalatriðum með því að víðurkenna í fyrsta lagi, að hann hefði gengið hér út að glugganum, og í öðru lagi, að hann hefði gefið merki. En það brá nú einmitt svo við, er hann hafði gefið þetta merki, að þá ræðst jafnskjótt öður og kylfubúinn skrifll

á mannfjöldann með þeim afleiðingum, að fjöldi manna stórslasaðist. Nú get ég ekki fullyrnt um það, hvort þarna hefur verið orsakasamband á milli. En svo mikið er vist, að fólkið úti leit á þetta sem merki, enda hófst þá grjótkasti fyrir alvöru.

Hv. þm. G-K. sagði, að ekki væri nema eðlilegt, að blöð manna hitnaði, ef þeir héldu, að verði væri að svíkja land sitt. Það var góð víðurkenning, og þetta vissi mannfjöldinn í gær, að verði var að vinna á Alþingi. Viðvíkjandi hv. þm. N-Ísf. vil ég segja það, að mér þóttu honum vel hæfa þau orð hv. 3. landsk., að það dyttu sjálfsagt engum í hug að geyma hann á safni. Hann er aðeins venjulegt lítilmenni, sem langaði til að vera Íslendingur, en hafði ekki þrek til þess.

Hannibal Valdimarsson: Herra forseti. Mér líkar yfirleitt vel við samþingsmenn mína og hef ekki undan þeim að kvarta. En þó þykir mér oftt miður, er ádeilur harðna og beinast að ákveðnum flokki, að þá þykja engar svívirðingar nógu stórar til þess að briggja honum um. — Það segir svo í vísunni gömlu:

„Þau eru verst hin þöglu svik,
að þegja við öllu röngu.“

Mér fer svo hér, að þegar ég heyri, að engir þykjast nú geta borið kommúnista of þungum brigzlum vegna þessa máls og ýmsir mætir menn eins og Pálmi Hannesson og Klemenz Tryggvason og fleiri hér fjarstaddir verða fyrir ósamilegu aðkasti, þótt þá sé ekki um annað að saka en að vera á annarri skoðun en hv. þm. G-K., þá finnst mér ódrengilegt að þegja við því. Við Íslendingar stöndum í þeirri meiningu, að það sé frjálst að láta skoðanir í ljós í ræðu og riti, hver sem hlut á að máli.

Það þýðir lítið að sakast um orðinn hlut, þó margt væri betur óorðið, sem hér gerðist í gær. En þeir atburðir munu lengi í minnum haðir. Eg vil halda því fram, að fleiri en kommúnistar eigi sök á þeim atburðum, sem urðu hér utan þinghússins og nú er rætt um hér. Eg harma það, að þeir skyldu gerast, og ég harma það, ef nokkur þm. hefur gefið merki til að æsa upp fólkið, úr hvaða flokki sem hann hefur verið. Eg veit það, að það mál, sem hér var farið allóvarlega með, hafði nóg íkveikjuefni í sjálfu sér, þótt ekki kæmi meira til. Eg held því fram, að hæstv. ríkisstj. hafi hagað sér ógætilega. Það var óhyggilegt að hafa lögregluvernd. Það var ástandi og eggjandi. Og það var ekki heldur hyggilega gert af þeim, sem réðu því, að þann 29. marz var lögregluhlúði stefnt á vettvang að morgni dags. Það var misráðið. Það var eggjandi og ógrandi og æsti upp fólkið. Það var einnig óhyggilegt að reyna ekki að haga 1. umr. um málið á þann veg að gefa orðið frjálst, til að lofa hv. þm. að ryðja úr sér. Það var hreint óvit að beita því að afnema matmálstíma og kaftítíma og gera allt óvenjulegt. Það var og misráðið að útbýta miðum til hv. þm. Með því var friðsömum borgurum bægð frá pöllumum. Borgurum fannst brottin á sér réttur. Pallarnir voru líka stundum tómir og ekki eingöngu þeir, heldur og ráðherrastöðvar. Og það var ósamlegt og einnig hitt, að forráðamenn flokkanna

skyldu ekki reyna að sefa fólkið. Var talað til þess? (FJ: Brynjólfur Bjarnason talaði til þess.) Hvorki hæstv. ríkisstj. né formenn flokkanna beittu sér fyrir því. Það var og eigi athugað að undirbúa málið af gerhygli. Já, ég vil biðja hæstv. forseta að hafa biðlund, því að ég er ekki alveg búinn. Hvers vegna var fólkinu safnað saman? Hvernig átti það að tryggja starfsfrið Alþ.? Vilði fólkið ekki veita hann, eða gat það ekki gert það? Ef forráðamenn flokkanna hefðu beðið fólkið um að fara burt, þá hefði verið sök sér. Nei, það var ekki gert. En heiðursgestirnir, — hvaða „trakteringar“ fengu þeir? Fólkið var barið. (Forsrh.: Þetta er Þjóðviljafleipur.) Það var ógætilega talað af hæstv. menntmrh., þegar hann sagði, að boðið hefði verið að kalla skriflín samant. — Eg vil beiðast þess, að hæstv. forseti athugi það, að ræðutíma mínum er spilt. Eg skal geta þess, að ég gekk út með þeim hv. 5. þm. Reykv. og 3. þm. Reykv. í gær. Rynt var til fyrir okkur, og varð vel fært. Enginn vék orði að okkur, og fengum við allir að fara í friði. Skriflínin óð ekki að okkur. En orfasam minútum síðar var byrjað að beita tárugasinu. Þá höfðu engar beinar aðgerðir orðið, engin óleti. Allt var rólegt, þegar við gengum út. Eg held, góðir samþingsmenn mínir, að þeir hv. þm. G-K., hv. 4. landsk. og hæstv. forsrh. hefðu getað sefað fólkið. Það var ein af yfirsjónunum, að það var ekki gert.

Menntmrh. (Eysteinn Jónsson): Herra forseti. Eg vil segja örfá orð út af þessari ræðu hv. 3. landsk. Hér stendur hv. þm. upp úr öðrum flokki en kommúnistaflokki. Hvert er erindi hans? Hvert er markmiðið? Að koma þeirri skoðun inn, að ríkisstj. eigi sök á óeirðunum. Hann hneykslast ekki á árásinni og grjótkasti á þingmenn, heldur kennir lögregluvína um, sem lét grýta sig aðgerðalaus og stórmeiða, þangað til koma þurfti þingmönnum heim. Öll ræða hv. þm. beindist að því að afsaka kommúnista, og ræðan var hv. þm. ekki samboðin.

Gylfi P. Gíslason: Herra forseti. Eg stend upp til að bera af mér þungar, já, mjög þungar sakir. Hv. þm. G-K. sagði í ræðu sinni, að ég hefði verið að æsa til ofbeldis. Hann nefndi og Einar Ól. Sveinsson prófessor, Pálma Hannesson rektor, Klemenz Tryggvason hagræðing o. fl., sem allir hefðu staðið að slíku athæfi. Eg skal taka það fram, að ég hef mestu viðurstygð á atburðum þeim, sem gerðust hér fyrir utan þinghúsið í gær, en einnig atburðunum innan veggja þess, þ. e. umræðunum, sérstaklega þó í gærmorgun. En ég andmæli því eindregið, að ég, eða aðrir menn ásamt mér, hef átt hinn minnsta þátt í óeirðunum. Eg veit eigi til þess, að orð mín hafi getað gefið tilefni til ólátanna utan eða innan þinghússins. En hv. þm. G-K. notar tækifærið nú til að láta dólglega. Hann er þó illa að sér í þingsíðum. Hann veit ekki einu sinni um rétt þingheiti á hv. alþingismönnum og ávarpar hv. 8. þm. Reykv. í stað mín, sem er 4. þm. Reykv., og telur það móðgun við hann að blanda honum saman við mig. Þessi hv. þm. er hortugur hér í þingsól-

unum. Eg hygg, að alþingistiðindin geti borið þess vitni, að ég sé eigi stórorður. Þau sýna, að ég hef ekki talið ómaksins vert að svara í sömu mynt, þótt ráðizt væri að mér með fruntaskap. En þó verð ég að segja, að mér ofbýður að verða að hlusta á, að ég hafi æst til óeirða með ókvæðisorðum, og slíkum aðdróttunum mótmæli ég mjög eindregið.

Einar Olgeirsson: Herra forseti. Eg heyri það, að hæstv. menntmrh. er búinn að ákveða hlutverk sitt, þegar ómildari tókum á að taka á verkalyðshreyfingunni, sbr. Göbbels hinn þýzka. Tilgangur þeirra er svipaður. — Hæstv. fjmrh. vék sér að mér sérstaklega. En hann ætti í staðinn að reyna að uppræta spillunguna hjá hinum ráðherrunum. — Hv. þm. N-Ísf. minntist á, að líta stúlkann, sem löðrungaði hæstv. forsrh., muni eigi verða munuð. Já, mikið má vera, ef Stefán hinn digri verður ekki munaður. Má vera, að hún gleymist, ef hinar, sem djóst eru sokknir, verða ekki munaðir. Það er áreiðanlega ný söguöld í aðsigi á Íslandi. Við skulum vona, að það verði eigi manngv úr þessu. — Þá talaði hv. þm. G-K. Heldur hann, sem talar um harðari hendur, að við séum búinir að gleyma? Þekkir hann hv. 3. landsk., — hvað var gert við hann í Bolungavík forðum daga? Man hann, þegar handtaka átti foringja verkalyðsins í Keflavík? En verkalyðshreyfingin á Íslandi er orðin of sterk, og það er hið eina, sem hindrar ofbeldi við hana. Hv. þm. G-K. talaði um, að kallað hefði verið á þjóðina, og hann talaði um fylgistap. — Hv. þm. N-Ísf. talaði um bleyður, niðinga og ragnenni. Eg vil gefa þessum mönnum tækifæri til að sanna þessi ummæli. Eg skal gjarna með öðrum stofna til þess, að fjöldinn verði kallaður saman. Eg vil stuðla að því, að lýðræðið verði framkvæmt á Íslandi. Stjkskr. vor kennir tvær aðferðir til þess að ná lýðræði: þjóðaratkvgr. og kosningar til Alþ. Hv. alþm. hafa svipt kjósendur sína siðferðilegum rétti til atkvgr. Annar rétturinn er eftir, sem íslenzkir kjósendur geta fengið, en hann er almennar kosningar. Ef stjórnaflökkarnir trúa því, að með baráttu sinni á móti landráðunum hafi Sóslf. tapað fylgi hjá þjóðinni, þá er hægstastur vandinn að ganga úr skugga um það. Eg skora á hæstv. ríkisstj. að rjúfa þing þegar í stað, til þess að lofa fólkinu að láta skoðun sína í ljós. Ef hún þorir það ekki, þá eru stuðningsmenn hæstv. ríkisstj. jafnhæddir við það og stjkskr.

Olafur Thors: Herra forseti. Hv. þm. hafa séð, að annað hafði hv. 4. landsk. þm. við í sinni ræðu en ég gaf tilefni til. Eg víðurkenndi, að ég hefði gefið merki. Eg benti á, að þarna hefði verið hálfviltlaus stúdent og hann hefði skammast sin, þegar ég gaf honum merkið. Þetta var nú um kl. 1, en kl. 2 hófust óletin. En hvaða tilefni gafst til þess að kalla saman fund kl. 1 annað en að stofna til óspekta? Verkalyðsfélagin héldu fjölmennan fund, og þar fékk aldan útrás. Þetta mistókst þó allt. Ætlunin var að efna til vandræða vegna miða þess, sem stjórnaflökkarnir sendu út. En sú ætlun fór út um

þúfur vegna hinna öflugu varna og öruggrar forustu lögreglunnar. — Eg segi hv. 4. þm. Reykv. það, að fleiri eru til frásagnar um það, hverjir voru í skriflínunum, en hann einn. Annars veit ég ekki, hvernig ég á að koma orðum að þessu. Hann kvaðst hafa víðurbyggð á atburðunum hér í gær. Eg efast ekkert um það. En nú vill hann bera af sér. Eg spyr, hvort hann sé ekki í ritnefnd þjóðvarnar. Hann er a. m. k. einn af frumkvöðlum þjóðvarnahreyfingarinnar. Hann er því meðábyrgur. Hv. 2. þm. Reykv. var að brýna mig á því, að ég hafi látið taka verkamannaforingjana með ofbeldi hér áður. Þetta er rangt, og það veit þessi hv. þm. vel, því að einu skipti mín af slíkum málum voru þau að krefjast, að þessi sami þm. og nánustu vinir hans væru látnir lausir, þegar þeir höfðu verið fangaðir hér og fluttir úr landi af erlendum aðilum. Það er nú komið fram, sem raunar er aðalatriðið, að kommúnistarnir eru leiðir yfir atburðunum í gær, af því að þeir mistókust. En þó að tilraunin mistækst, þá kom innræti þeirra í ljós, svo að ekki verður um villzt.

Forsrh. (Stefán Jóh. Stefánsson): Herra forseti. Eg get gjarna látið kommúnistum eftir að kalla stúlkuna, sem vék sér að mér í gær, þjóðhetju. Slík framkoma er hetjudæð eftir þeirra boðorðum. Eg hef hins vegar meðaumkvun með stúlkunni, því að ég veit, að hún hefur verið æst upp af sér verri mönnum og geldur þeirra verka. — Eg er undrandi yfir áskunum, sem hér hafa komið fram á ríkisstjórnina og lögreglustjóra, og vil í því sambandi taka undir orð hæstv. menntmrh. og hv. þm. G-K., að lögreglustjóri hafi sýnt sérstakt umburðarlyndi, en þó festu, þegar ekki var annars úrkosta. Annars kemur okkur, sem þekkjum hugsanagang kommúnista, framkoma þeirra ekki á 6. vart, því að einn liðurinn í starfi þeirra er að æsa og egna lýðinn til óeirða, ef svo ber undir. Eg man eftir, þegar 4. landsk. ritaði í Rétt, að hvers konar afneitun af verkalyðsins hálfu væri sama og að beygja sig undir ok auðvaldsins. Og 4. landsk. neitar aldrei hinum austrænu boðorðum, það vita allir, sem til þekkja, og þess vegna þýðir ekki að bera fyrir sig, að nú hafi ekki verið unnið á sama hátt. Þegar þetta er athugað, þá finnst mér það bleyðuháttur af kommúnistum að kannast ekki við sin verk og sínar starfsaðferðir. — En því miður get ég ekki sýknað alla aðra en kommúnista af því að vera valdir að því, sem gerzt hefur. Þjóðvarnarliðið á þar sinn hlut að máli. Blað þeirra manna, Þjóðvörn, hefur róið undir, og allir, sem að þeim áróðri standa, bera sína ábyrgð. Mér finnst það undur og stórmerki, að 3. landsk. skuli á-saka ríkisstj. fyrir þá atburði, sem hér gerðust í gær, og vænti ég þess ekki af honum, að hann færi að endurtaka ósanninda upptalningu þjóðviljans í dag og bera sakir á ríkisstj. án þess svo mikið sem blaka við kommúnistum. Aumt finnst mér hlutskipti þeirra þm., sem eru að reyna að klina því á íslenzka verkamenn, að þeir hafi staðið fyrir grjótkasti á Alþingi, og er hart fyrir verkamenn, að formaður Dagsbrúnar skuli standa fyrir slíkum málfutningi.

En þá er ofrausn hjá kommúnistum við Dagsbrúnarverkamenn, slíkur framburði trúir enginn, því enda þótt það séu kommúnistar í Dagsbrún, þá vill allur þorri verkamanna ekki sýna ofbeldi.

Ásmundur Sigurðsson: Herra forseti. Þm. N-Ísf. gleymdi að minnast á vopnun Heimdallar í sinni ræðu, og ef til vill hefur það verið með ráðönum hug. Hins vegar væri fróðlegt að heyra, hvort það hafi verið með samþykki Alþf. og Framsfl., að stjórnmalafélagið Heimdallar var vopnað, og sömuleiðis væri æskilegt að vita, hvort meiningin sé, að þetta líð verði varalið lögreglunnar í framtíðinni. Það er að visu auðvelt að skilja, að Framsfl. hefur átt erfitt með að leggja til unga menn í varalið lögreglunnar í gær, því að ungriframsóknarmenn voru nefnilega á annarri línu, og þess vegna hefur þótt tryggara að vopna Heimdall. Ef til vill á þessi hópur að bera vopn áfram og framfylgja boði dagblaðsins Vísis, en þar segir í dag — með leyfi forseta: „Ríkisvaldið og borgarar verða að láta starfsemi kommúnista skipta sig meira máli hér eftir en hingað til. Nær það ekki einvörðungu til flokksstarfsmanna, heldur og til hvers einstaklings, sem ánetjast hefur flokknunum. Borgararnir verða jafnframt að koma upp sterku varaliði til aðstoðar lögreglunni, þegar á þarf að halda.“ Þetta var boðskapurinn í Vís, þar er ekki verið að fara í felur með stefnuna. Það eru einkum þrjú atriði í þessum boðskap, sem ég vil sérstaklega vekja athygli á. Það er í fyrsta lagi, að ef til ágreinings kemur um einhver máléfini, þá eigi ríkisvaldið alltaf að beita ofbeldi, í öðru lagi: það á ekki eingöngu að hefja ofsóknir gegn Sósf. í heild, heldur líka sérhverjum einstaklingi, sem aðhyllist sósíalísma. Og í þriðja lagi vil ég benda á, hversu þessi boðskapur líkist bæði beint og óbeint nazistahreyfingunni í Þýskalandi, og vil í því sambandi minna sérstaklega á heimavarnarliðið Þýzka, því að það var einmitt upphaflega fast styrktarlið eins og Vísir vill nú stofna. Ég vil beina því til form. Alþf. og Framsfl., hvort þeir ætli að styðja þessa stefnu Vísis og hvort þeir ætli ef til vill að gera Heimdall að heimavarnarliði. Menntmrh. hefur haldið hér margar ræður og reynt að verja aðgerðir ríkisstj. og lögreglunnar í sambandi við atburðina í gær. Í þessu sambandi vil ég leyfa mér að spyrja hann um eftirfarandi: Hvers vegna var ekki kallað til friðsömu borgaranna og þeir beðnir um að fara að Austurvelli, áður en skotið var gasbombum á mannfjöldann? Og í hvaða tilgangi var einleglega kallað á fólkið niður að alþingishúsi? Hvers vegna var lögreglan látin berjja á mannfjöldanum með kylfum að tilefnislausu og án nokkurra aðvarana? Og hver var tilgangurinn með því að stilla einu stjórnmalafélagi upp fyrir utan alþingishúsið og vopna síðan nokkurn hluta þess sama félags og láta berjja á friðsömu borgurum? Ég get ekki séð betur en þetta hafi allt saman verið mistök, bæði hjá ríkisstj. og lögreglustjóranum, og það voru einmitt þessi mistök, sem öllu þeim óspektum, sem urðu.

Sigurður Guðnason: Herra forseti. Ég ætla aðallega að svara hæstv. menntmrh. Mér finnst það einkennilegt af manni eins og honum að leyfa sér að kalla alla þá, sem komu saman á fundinum í Lækjargötu og gær, skrif, og það án nokkurra undantekninga, þó að það sé hins vegar ekki algengt nýtt, að verkamenn og launþegar séu kallaðir skrif af þessum mönnum. En það er staðreynd, að það var fulltrúaráð verkalýðsfélaganna, sem boðaði til þessa fundar, og það voru eins og venjulega Dagsbrúnarmenn, sem mættu á þessum fundi sem öðrum, er fulltrúaráðið boðar til. Og forsendan til þessa fundar var það, að við vildum fá þjóðar- atkvæði um það stórmál, sem fyrir Alþingi lá. En hvaða svar fá svo verkamenn við þessu? Jú, þeir eru stimplaðir sem skrif af ráðherrum landsins. Það eru þakkirnar, sem hinir vinnandi menn fá frá valdhöfunum. En auðvitað reynir ráðh. að hörfa í land, þegar hann er búinn að tala af sér, en þetta voru hans orð, að fólkið, sem fulltrúaráð verkalýðsfélaganna stefndi til fundar á Lækjargötu í gær, væri undantekningarlaust skrif. Verkamenn hafa fyrr fengið kaldar kveðjur frá þessum ráðh., en þó fáar jafnsvívörðlegar, enda verður eftir þeim munað.

Hannibal Valdimarsson: Herra forseti. Það er sjaldgæft sæmd að standa hér og verja sig fyrir tveimur ráðh. — Ég geri þá fyrirspurn hér áðan, hvers vegna fólkið hefði ekki verið aðvarnað, svo að það gæti komið sér undan, áður en það yrði fyrir kylfum lögreglunnar eða gasbombum. Annars á ég nú erfitt með að skilja, hvernig stj. hagsáðir sér að láta fólkið á Austurvelli tryggja vinnufríðinn á Alþingi, því að öllum er ljóst, að slíkur fjöldi gerir lögreglunni erfiðara fyrir að halda upp reglu, og því óhætt að segja, að þetta útbót formanna þingflokka hafi verið vafasöm ráðstöfun. Ég benti á, að það hefði átt að vera auðvelt fyrir foringjana að biðja þetta fólk að fara, áður en kylfurnar og gasið var notað, og það verður að teljast grunsamlegt, að það skyldi ekki vera gert, einkum ef þess er gætt, að hér voru heiðursgestir ríkisstj. á ferðinni. — Nei, það er margt ógætilegt í þessu máli, og mun hér eiga við máltækið, „að sjaldan veldur einn, þegar tveir deila.“ En það er líka ýmislegt ógætilegt í þessum umræðum, — eða hvað meinti þm. G-K. með sinni síðustu ræðu annað en að æsa? Og hvað er þessi þm. í íslenzkri pólitík? Er hann ekki einmitt ærsladragurinn í íslenzkri pólitík? Hann reynir að þvo af sér ókurteisina, þegar hann er búinn að svívirða utanþingsmann í skjóli þinghelginnar, og það voru engar smávægilegar svívirðingar, því að hann sagði, að Klemenx Tryggvason hagfræðingur væri viðbjóðslega leiðinlegur og að hann hefði aldrei brugðizt röngum málstað. Þannig leyfir þessi þm. sér að tala um fjarverandi menn, og það ófullur að ég held.

Hæstv. menntmrh. komst að þeirri niðurstöðu, að fjöldinn hefði verið þarna ómissandi, eftir því sem mér skilst af orðum hans. Hins vegar er ég á þeirri skoðun, að bæði hefði mátt spara að meirða fólk og eyða gasi, ef fólkið hefði

verið beðið um að fara og gætilega að öllu farið.

Þm. N-Ísf. talaði hér áðan og komst að þeirri niðurstöðu, að framkoma kommúnista væri með þeim endemum, að þeir ættu að geymast á safni, en ég vil benda þm. á, að nazistar þurfa að hafa kommúnista til að deila við. Þegar þm. N-Ísf. var að tala um, að kommúnistar ættu að geymast á safni, þá sagði ég, að Sigurður Bjarnason mundi aldrei verða geymdur á safni. Það getur þó verið, að eftir að mäsarindillinn er útdauður, verði Sigurður Bjarnason stoppaður upp og geymdur til minningar um mäsarindil í íslenzku stjórnmalum.

Sannleikurinn er sá, að það er verið að fylkja íslenzku þjóðinni í tvær andstæðar fylkingar, annars vegar hálfóða kommúnista og hins vegar hálfóða nazista, en slíkt getur aldrei leitt til farsældar. Eina lausnin úr öfgunum er að skapa sterkan miðflokk, sem bægt getur hættnum frá.

Menntmrh. (Eysteinn Jónsson): Út af orðum 8. þm. Reykv. vil ég taka það fram, að ég hef aldrei kallað þá, sem komu saman til fundar á Lækjargötu, skrif, og því síður að ég velji verkamönnum slíkt heiti, enda stóðu verkamenn ekki fyrir grjótkasti að alþingishúsinu í gær. Hitt sagði ég, að kommúnistar hefðu boðað til fundar til að ná saman sínum skrif til að láta hann standa fyrir rúðubrotum og óspektum.

3. landsk. vil ég segja það, að það var gefin aðvörðun áður en gasinu var varpað. Hitt er rétt, að það höfðu ekki allir komið sér undan, þegar gasinu var varpað, og þar af leiðandi lenti það í kringum fleiri en æskilegt hefði verið. Annars er ég undrandi yfir, að 3. landsk. skuli hér vera að draga fram aukaatriði til að breiða yfir aðalatriði og gera með því tilraun til að draga úr þeirri svívirðingu, sem kommúnistar hafa sýnt Alþingi. Það er hlutskipti, sem ég hef ekki ætlað honum eða óskað.

8. Hressingarhæli í Reykjanesi.

Á deildafundum 11. febr. var útbýtt frá Sp.:
Till. til þm. um undirbúning að stofnun hressingarhælis í Reykjanesi við Ísafjarðardjúp [129. mál] (A. 337).

Á 45. fundi í Sp., 2. marz, var till. tekin til fyrri umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 47. fundi í Sp., 9. marz, var till. aftur tekin til fyrri umr.

Fm. (Sigurður Bjarnason): Herra forseti. Ég skal ekki fara mörgum orðum um þessa till. Það er kunnara en frá þurfi að segja, að hér á landi er mikill skortur á heilbrigðisstofnunum flestra tegunda, t. d. sjúkrahúsum, hressingarhælum o. s. frv., og ber brýna nauðsyn til þess,

að úr þessum skorti verði bætt. Þessi till., sem ég flyt ásamt hv. 3. landsk., fer fram á, að athuguð verði skilyrði á einum hinna heitari staða á Vesturlandi til þess að reka þar hressingarhæli og þar leitað till. landlæknis. Svo virðist sem á Reykjanesi sé mjög góð skilyrði til að reka slíka heilbrigðisstofnun. Þar er mikið af heitu vatni úr íðrum jarðar, tilvalinn sjóbaðstaður með heitum sjó og líklegt, að þar megi koma við böðum og fleiri læknisráðum, og enn fremur ákjósanleg skilyrði til hvers konar íþróttaiðkana. Tel ég æskilegt, að fram fari sú athugun, sem þessi till. fer fram á, og legg því til, að Alþingi samþ. hana.

Ég sé svo ekki ástæðu til að fara um þetta fleiri orðum, en óska, að till. verði vísað til allshn. Ég hvýg, að hún eigi frekar þar heima en í fjvn., þar sem eingöngu er til ætlað, að framkvæmd verði athugun á skilyrðum til þess að koma slíkri stofnun á fót.

ATKVGGR.

Till. vísað til allshn. með 26 shlj. atkv. og umr. frestað.

Á 69. fundi í Sp., 27. apríl, var fram haldið fyrri umr. um till. (A. 337, n. 490).

Fm. (Sigurður Bjarnason): Herra forseti. Þessi till., sem hér liggur fyrir, fjallar um það, að fram verði látin fara rannsókn skilyrða til stofnunar hressingarhælis fyrir heilsuveltt fólk í Reykjanesi við Ísafjarðardjúp og að í sambandi við það verði leitað álits og tillagna landlæknis um fyrirkomulag og starfsemi slíkrar stofnunar. Allshn. fjallaði um till., og hún mælir með því, að sú athugun, sem lagt er til í till., að fari fram, verði framkvæmd, N. telur ekki aðeins eðlilegt og æskilegt, að athuguð verði skilyrði til stofnunar hressingarhælis í Reykjanesi, heldur beiti heilbrigðisvirköldin sér fyrir því, að rannsókuð verði skilyrði til að hagnýta jarðhita í þágu heilbrigðismálanna víðar á landinu. N. leggur samkv. þessu til, að þessi till. verði samþ., og sé ég ekki ástæðu til að fara um þetta fleiri orðum, en máli með samþykkt till. fyrir hönd n.

ATKVGGR.

Tillgr. samþ. með 28 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. vísað til síðari umr. með 30 shlj. atkv.

Á 70. fundi í Sp., 4. maí, var till. tekin til síðari umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGGR.

Till. samþ. með 27 shlj. atkv. og afgr. sem ályktun Alþingis (A. 633).